

The Project Gutenberg eBook of Jumalainen näytelmä, by Dante Alighieri

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jumalainen näytelmä

Author: Dante Alighieri

Translator: Eino Leino

Release date: June 1, 2004 [EBook #12546]

Most recently updated: December 15, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ ***

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Rikonen and PG Distributed

Proofreaders

JUMALAINEN NÄYTELMÄ I-III

Kirjoittanut Dante

Suomentanut Eino Leino

Ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1912.

Eino Leino sai tämän teoksen suomentamista varten avustusta suomalaisen kirjallisuuden edistämisvaroista.

Esisana

Tämän runoteoksen käänös on toimitettu *Brunone Bianchin* julkaiseman ja selittämän »Divina Comedian» yhdenentoista painoksen mukaan, joka ilmestyi Firenzessä v. 1896, Successori le Monnier'in kustannuksella. Selityksiin nähden on seurattu pääasiallisesti *Otto Gildemeisterin* erinomaisen saksankielisen käänöksen neljättä painosta vuodelta 1905, ilmestynyt J.G. Cottan kirjakaupan kustannuksella.

Loppusoinnut, joilla suomentaja oli työnsä alottanut, ovat jätetyt pois osaksi siitä syystä, että käänös täten on voinut tulla tarkemmaksi ja sananmukaisemmaksi, osaksi siitä, että ne suomenkielessä tuskin olisivat teoksen runollista arvoa saati sitten sen hartautta ja vakavaa mahtipontta lisänneet, osaksi siitä, että suomentaja on arvellut kielen muiden runokaunisteiden, kuten alkusoinnun ja ennen kaikkea poljennon, riittävän tässä tapauksessa alkutekstin ankaraa runollisuutta tulkitsemaan. Tämä on ollut myös »Suomalaisen kirjallisuuden edistämisrahaston» kaunokirjallisen osaston mielipide.

Mainitun rahaston puolesta on käänöksen tarkastanut toht. *Oiva Tallgren*, jonka monista

tunnollisista, sattuvista ja mitä herkimmillä tyyliäistillä tehdyistä huomautuksista täten pyydän lausua sulimmat kiitokseni.

Saman kiitoksen pyydän osottaa Edistämisrahaston kaunokirjalliselle osastolle kokonaisuudessaan, etenkin sen jäsenille prof. *O.E. Tudeerille*, toht. *E.A. Tunkelolle* ja *Juhani Aholle*, jotka kukin ovat osia tästä käännöksestä tarkastaneet ja sen suorittajaa erinäisillä huomautuksilla opastaneet.

Helsingissä 17 p. kesäk. 1912

EINO LEINO

JUMALAINEN NÄYTELMÄ: HELVETTI

Ensimmäinen laulu

Elomme vaelluksen keskitiessä[1] ma harhaelin synkkää metsämaata[2] polulta oikealta poikenneena.

Ah, raskasta on sanoa kuink' oli tuo salo kolkko, autio ja sankka! Sit' aatellessa vielä muisti säikkyy.

Ei kaameampi itse kalma liene; mut koska hyvää myös ma löysin sieltä, kuvata muutkin tahdon tapaamani.

En tiedä, kuinka tuonne tullut olin; niin horroksissa ollut lien ma silloin, kun jätin, koito, tien ma todellisen.

Mut päästyäni juureen kummun, missä tuo laakso loppui, jonka kauhistukset sydämen multa oli lävistäneet,

ma ylös katsoin: vuoren huippu hohti säteissä tuon jo tähden,[3] kaikki joka jokaista tietä ohjaa oikeahan.

Tyventyi silloin hiukan pelko multa, mi pauhas sydämeni järvell' äsken, kun vietin kauhun yötä kaameata.

Mut niinkuin se, mi vielä huohottaen mereltä päässyt juur' on rantamalle ja katsoo taapäin vettä vaarallista;

niin sielunikin, hädissänsä vielä, taa kääntyi katsomahan paikkaa, joka ei salli elää kenenkään. Kun olin

ruumistain väsynyttä virkistänyt, taas nousin vuoren jylhän jyrkännettä alemman aina lujaan lyöden jalan.

Mut katso! Vuorenrinteen alkupäässä sai siro, nopsa pantteri[4] mua vastaan, min verho oli talja täplikkäinen.

Ei väistynyt se eestä silmiäni; ja siihen määrään esti tieni, että jo monta kertaa taaksepäin ma käännysin.

Ol' aika aamun varhaisen. Nous Päivä taivaalle kaikkein niiden tähtein kanssa, jotk' oli seurassaan, kun ensi kerran

loi Taivaan Rakkaus kiertoansa käymään nää kauniit kappaleet. Siks syyn jo luulla pedosta hyvää kaunis-karvaisesta

soi aika armas vuorokauden, vuoden. Mut silti ollut taas en säikkymättä, kun näön uuden, jalopeuran, näin ma;

tuo ilmestyi ja tuli vastahani päin pystyin, nälästä niin raivokkaana, tuost' että ilma tuntui vapisevan.

Ja suden näin, mi laihuudessaan näytti himojen kaikellaisten täyttämältä; se monen elämän jo katkeroitti.

Tuo niin mun toperrutti kammollansa, näkönsä jota mulle huokui, että kadotin toivon päästä kukkulalle.

Ja kuin on voiton kilpa jollakulla ja saapuu aika häviönkin hälle, min mieli murtuu, sydän itkee silloin, niin mulle peto rauhaton tuo teki, mi käyden vastahani verkallensa mun tunki sinne, kuss' on Päivä vaiti.

Alemma noin kun aina vierin, sattui silmiini miesi, jolta vaitiolo jo pitkä näytti kielen kangistaneen.

Tuon koska erämaassa autiossa ma näin, »Mua sääli», hälle huusin, »kuka lienetkin, ihminen tai varjo vainen!»

Hän vastas: »Olin ihminen, en ole, mun oli taatto, maammo Mantovasta, isäni luita maa Lombardian painaa.

Sub Julio ma synnyin,[5] vaikka myöhään, näin hyvän Augustuksen aikaan Rooman jumalten vääräin vielä vallitessa.

Mies runon olin, lauloin hurskahasta Ankiseen pojasta, mi jätti Troian, kun Ilion ylväs hiiltyi raunioina.

Mut sa miks palaat kovan onnen paikkaan? Miks et sa nouse vuorta valoisata, mi alku on ja aihe kaiken ilon?»

»Vergilius olet siis, tuo lähde, josta jokena vierii sanantaito kirkas!» hänelle virkoin otsa ujostuen.

»Sa valkeus, ylpeys runon valtioiden, lue hyväkseini nyt pitkä into, rakkaus, joll' olen teostasi tutkistellut.

Mun mestarini oot, mun tekijäni: sinulta yksin oppinut ma olen sen tyylin kauniin, jok' on kunniani.

Näe peto, jonka tähden käännyin; auta sen ohi mua, viisas kuulu! Multa se vapisuttaa poven ynnä ponnen.»

»Sun paras ottaa onkin suunta toinen», hän vastas, nähdessään mun kyynelöivän, »jos päästä aiot erämaasta tästä.

Näät juuri peto tuo, min vuoksi huudat, ei laske ketään tielle oikealle, vaan estää jokaista, sikskuin hän sortuu.

Sen luonto on niin pahansuopa, häijy, ett'ei sen täyty himo herja koskaan, vaan syötyään se kaht' on nälkäisempi.

Se moneen eläimeen on sekaantunut, on sekaantuva vielä moneen, kunnes tulevi jalo Koira[6] turmaks sille.

Tää kultaa, maista mammonaa ei etsi, vaan viisautta, rakkautta hyvää; välillä siinnyt on hän Feltron[7] kahden.

Italia-raukan on hän vapauttava, maan, jonka vuoks Camilla[8] impi kuoli, sai surman Euryalos, Turnus, Nisus.

Ajava kaupungista kaupunkihin hän sutta tuota on Infernoon saakka, mist' ensi kateus sen irti päästi.

Siks katson ynnä uskon parhaaksesi, mua että seuraat; oppaas olla tahdon ja johtaa sinut paikkaan ikuisehen,

ja jossa kuulet epätoivon huudot, näät henkein muinaisien kärsimykset, todistavaiset toista kuolemata.

Näet nekin, jotka tyytyväiset ovat tulessa, koska heill' on toivo päästä ees kerran asuntoihin autuaitten.

Mut noihin jos sa nousta tahdot sitten, mua arvokkaampi sinut sielu kohtaa, min huomaan jätän sun, kun itse eroon.

Näät Keisari, tuon korkeuden Herra, ei salli, koska kapinalla koetin, lakinsa väistää, mun sua sinne johtaa.

On hänen kaupunkinsa kaikkialla ja kaikkialla vallitsee hän; suuri ah, autuus, tulla valituksi sinne!»

Ma hälle: »Kautta Jumalan sen, jota et tuntenut, sua Runoniekka, pyydän, pahaa ja pahempaa mun välttääkseni,

mun että johdat paikkaan, josta puhuit, ja näytät mulle pyhän Pietron portin ja kurjat, joiden kärsinnästä kerrot.»

Hän lähti, hänen jäljessänsä minä.

Toinen laulu

Jo päivä painui, hämy illan lankes, vapautti vaivoistansa luodut kaikki, maan päällä jotka asuvat ja ovat.

Ma yksin valmistauduin kestäväni niin sotaa tien kuin säälin; nyt on muisti mik' erhettyne ei, sen kuvaileva.

Mua Musat auttakaa ja ylväs henki! Oi, Muisti, joka kirjoitat, min näin ma, on aika aateluutes ilmoittua!

Näin aloin: »Runoniekka, oppahani, mun katso kuntoani, liekö luja, sa ennen kuin mun johdat yöhön jylhään.

Sa sanot, että Silviuksen isä,[9] näyssä ei, vaan vielä täysin aistein vaelsi valtakuntaan ijäisehen.

Jos Herra, vastustaja kaiken pahan, hänt' auttoi, muistain, mitä mahtavata hänestä johtuis, keitä, kuinka suurta,

niin myöntää järkeni sen oikeaksi: isäksi Rooman, Rooman vallan oli valittu hänet Tulitaivahassa.

Ne molemmat, mun totta haastaakseni, pyhäksi paikaks säättiin sille, joka suurimman Pietarin on jälkeläinen.

Retkellä tällä, mistä kiität häntä, hän tuta sai ne seikat, joissa piili syy hänen voittonsa ja paavinviitan.

Myös saapui sinne *Vas electionis*[10] tukea noutamahan uskoon siihen, mi juur' on alku pelastuksen polun.

Mut ma miks sinne käyn? ja ken sen sallii? Aineias en, en Paavali lie, heihin en itse itseäin, ei muutkaan vertaa.

Siks jos ma tuolle taipaleelle myönnyn, ma pelkään, että on se taival turha; sa viisas, enempi ymmärrät kuin puhun.»

Ja niinkuin se, mi tahdo ei, jot' tahtoi, ja tuumain uutten vuoksi mieltään muuttaa, niin että jättää koko alkamisen;

ma niin tein rantamalla synkeällä, näät harkiten ma aikomuksen jätin, johonka ensin olin ollut nopsa.

»Sanasi oikein tajunnut jos olen», minulle vastasi tuon Suuren varjo, »povessas pelkuruus nyt vallitsevi,

tuo, joka usein ihmisen niin iskee, ett' aikeen jalon jättää hän kuin eläin, kun silmät oikein eivät nää yön tullen.

Täst' että pääsisit sa pelvostasi, siis kerron, miksi saavuin, minkä kuulin, kun ensi kerran sua surkuttelin.

Ma epäröitsevien joukoss' olin, mua Nainen[11] kutsui autuas ja kaunis, niin että pyysin häntä kestäväni.

Kuin silmät sen ei aamutähti loista, solisi sorja, enkel-kirkas kieli näin mulle suloisesti, hiljaa haastain:

'Oi sielu seijas sa mantovalainen, min maine vielä maailmassa soipi ja soipa on maailmanloppuun saakka,

mun ystävänä, vaan ei onnen, harhaa nyt astuessaan vuorta autiota, niin ett' on pelko hänet käännättänyt;

ja pelkään, että niin on erheen vanki, mikäli kuullut olen taivahassa, ett' apuun lähtenyt lien liian myöhään.

Nyt mene, käytä sanaas ynnä muuta, mi olla saattaa pelastukseksensa, hänt' auta niin, ma että lohduttaudun.

Beatrice on se, joka käskee sua; ma tulen sieltä, jonne jälleen halaan: lähetti Lempi näin mun haastamahan.

Kun eessä Herrani taas seison, hälle nimeäs usein mainin ylistäen.' Hän vaikenä, ja sitten aloin minä:

'O nainen siveä, min kautta yksin inehmon heimo kohoo kaiken yli tarhoissa taivaan pieni-piirisimmän.

Niin mua miellyttää sun määräykses, ett' tehty jos jo ois, ois myöhää mulle; enempi ei sun tarvis haastaa. Mutta

syy mulle virka, minkä vuoks et säiky sa alas tulla tähän keskuksehen paikasta, jonka laajuuteen jo halaat?'

'Kun tiedustaa noin tarkoin tahdot tuota', hän lausui, 'kerron lyhyesti sulle, ma miks en pelkää alas tulla tänne.

Ne seikat yksin ovat peljättävät, joill' onpi valta vahingoittaa toista; muut seikat eivät, niit' ei säikkymistä.

Jumala tehnyt, hälle kiitos, minut[12] niin on, mua ettei koske kurjuutenne, ei yllä minuun tuli tuskan tämän.

Taivaassa Neitsyt sulo on, mi säälii niin retkes vaivaa, johon käsken sua, hän että lientää kovaa tuomiota.

Lucian puolehen hän kääntyi, pyysi: 'Nyt uskollises tarvitseeppi sua, ma hänet suljen sinun suosioosi.'

Lucia, vihollinen kaiken julman, nous, saapui paikkaan, missä istuin minä yhdessä Rakelin, tuon vanhan, kanssa.

Hän näin: 'Beatrice, tosi kiitos Luojan, miks auta häntä et, mi niin sua lempi, hän että jätti rahvaan raa'at laumat.

Sa etkö kuule vaikerrusta kurjan? Nää etkö, kuin hän kera kuolon sotii joella,[13] jost' ei kehumista meren?'

Niin nopsa kukaan vuoks ei hyödyn maisen tai vuoksi vaurion, mi häntä uhkaa, kuin minä, kuultuani moiset sanat.

Sijaltain autuaalta tänne astuin, puheesi voimaan luottaen, mi sulle ja kuulijoillesi on kunniaksi.'

Noin mulle haasteli Beatrice, nosti silmänsä kirkkahat ja kyyneltyvät; se entistäin mun teki nopeemmaksi.

Ja tulin luoksesi, niinkuin hän tahtoi, pedolta pelastin sun tuolta, joka ties sulki kaunihille kukkulalle.

Siis mikä nyt? Miks, miksi viivyttelet? Niin suuri miks on mieles arkuus? Miksi ei sulia uljuutta, ei rohkeutta,

kun kolme Naista armon-autuasta sinua huoltaa kartanoissa Taivaan ja puheeni niin paljon hyvää lupaa.»

Kuin kukat, sulkeuneet ja kumartuneet yökylmän alla, paistaessa päivän taas kaikki aukee, kohoo korressansa

niin kävi kuntoni nyt uupunehen, ja sydämeeni uljuus moinen syöksyi, ma että aloin vapahalla miellä:

»Ah, armiasta, joka auttoi mua, ja sinä, ystävä, mi kuulit heti totuutta sanain sulle lausuttujen!

Mun sydämessäin halun moisen matkaan sa olet puheellasi synnyttänyt, ma että ensi aikeeseeni palaan.

Siis yks nyt olkoon tahto kumpaisenkin, sa saattaja, sa Mestari, sa herra!» Näin lausuin. Läksi hän; ja astumahan

tiet' aloin vaikeaa ja vaarallista.

Kolmas laulu

Ma johdan kaupunkikin kärsimyksen, ma johdan tuskaan iankaikkiseen, ma johdan kadotetun kansan joukkoon.

_Oikeutta tahtoi ylväs Tekijäni: loi minut jumalainen Kaikkivalta ja suurin Viisaus ja ensi Rakkaus.[14]

Mua ennen luotua ei ollut mitään, ijäistä vain, myös itse kestän iki: ken tästä käy, saa kaiken toivon heittää_.

Nää sanat, synkin värein kirjoitetut, näin päällä portin erään. Mestarille ma lausuin: »Ankara on aatos niiden.»

Hän mulle kokeneemman lailla haastoi: »Epäily kaikki pitää tässä jättää ja kuollut olkoon kaikki mielen pienuus.

Tää on se paikka, josta sulle puhuin, Nyt saat sä nähdä surevaiset kansat, jotk' ymmärryksen lahjan hukkasivat.»

Käteeni tarttui hän ja muoto tyynnä, niin mua rohkaisten, hän johti minut salaisten ongelmien sisäpuolelle.

Soi siellä huokaus ja huuto, parku yön halki tähdettömän, tuska moinen, niin että ensin puhkesin ma itkuun.

Sekoitus kielten, kirot kauhistavat, sävelet vaivan, äänenpainot vihan, käheät, kirkuvat, ja kättenvääntö sai aikaan pauhun, joka aina kiertää tään ilman ajattoman kautta, niinkuin käsissä rajumyrskyn hiekkapyörre.

Ja minä, päässä side kauhun, huusin: »Oi Mestari, mik' ääni tuo? ja keitä nuo, jotk' on niinkuin suuren tuskan orjat?»

Hän mulle: »Tää on tila kurja niiden kuolleiden onnetonten,[15] jotka eivät ansainneet moitett' eikä kiitostakaan.

Heill' osa enkeleitten on, jotk' eivät kapinass' olleet, eivät uskolliset, vaan itseksensä, irti Jumalasta.

Ei vastaan ota heitä taivas, ettei vähenis kauneutensa, ei Inferno, ett'eivät syntiset sais kunniata.»

Ma hälle: »Mestari, mik' on se vaiva, mi heidät saa näin suureen vaikerrukseen?» Hän vastasi: »Sen lyhyesti kerron.

Ei heillä kuolon toivoa; ja elo sokea tää niin halpa heist' on, että muu kaikk' on heille kadehdittavata.

Maaailma heidän mainettaan ei muista, käy ohi heidän Oikeus ja Sääli: he jääkööt. Katsele ja astu eespäin!»

Ma katsoin, näin ma lipun liehu-helman rataansa rientävän niin pikaa, että olevan näytti lepo outo sille,

ja jäljessä sen ihmislauma vieräi niin laaja, ett'en luullut oisi koskaan manalan maille mennehen niin monta.

Kun tuntenut ma olin joitakuuta, taas katsoin sekä näin sen miehen varjon, min heikkous vei luopumukseen suureen.[16]

Heti ma ymmärsin ja varma olin, tää että oli piiri pelkurien, joit' inhoo Luoja ynnä yönkin vallat.

Nuo raukat, jotka eläneet ei koskaan, olivat alasti, ja paljon heitä siell' ampiaiset sekä paarmat pisti.

Nää heidän kasvoistansa verta veti, sen kyynel-sekaisena iljettävät kokosi madot heidän jaloistansa.

Etemmä katsoin, näin ma kansanjoukon veen vankan vieremällä. Virkoin siksi: »Oi, Mestari, mun salli tietää, keitä

nuo ovat, mistä syystä tahtonevat niin pian kuin suinkin päästä poikki virran, mikäli tässä hämärässä näkee.»

Hän mulle: »Saat sa salat ilmi kohta, kun omat askeleemme seisahtuvat tuon murheellisen Akeronin rantaan.»

Häpesin silloin, alas painoin silmät, peläten vaivaavani puhein turhin; näin mykkinä me tultiin virran luokse.

Ja katso, meitä vastaan venhein sousi mies vanha, päässään aikakautten lumi, ja huusi näin: »Voi teitä, kurjat sielut!

Näe ette enää taivaankantta koskaan: ma teidät saatan virran tuollepuolen ikuiseen pimeään ja kuumaan, kylmään.

Ja sinä siellä, ihminen, mi elät, pois riennä täältä, tää on ranta kuolon!» Mut kun hän näki, etten poistunutkaan,

hän virkkoi: »Toinen valkama, tie toinen sun viep' on virran yli; keveämpi sua sinne kantamahan pursi sopii.»

Näin hälle opas: »Älä suutu, Karon, tää tahto siellä on, jossa voidaan kaikki, mit' tahdotaan. Ja muuta ällös kysy!»

Tyytyivät silloin posket haiveniset suon sinitumman laineen lautturilta, min silmäin ympäri yön liekit paloi.

Mut sielut nämä, uupuneet ja paljaat, värinsä vaihtain, hampain kalisevin nuo sanat julmat kuulivat. He kiros

Luojaansa, kiros äitiä ja isää ja ihmisheimoa ja paikkaa, aikaa ja siementä ja syytä syntymänsä.

Kaikk' yhdessä he, ääneen itkein, sitten rannalle saivat kamalalle, joka jokaista vartoo, ken ei pelkää Herraa.

Tulin silmin heitä Karon tarkkaa, kokoilee kaikki purtehensa, selkään lyö sitä airollaan, ken vitkastelee.

Kuin syksyn lehdet, toinen toisen jälkeen, putoovat puusta, kunnes oksa yksin alasti katsoo maahan, jätteisiinsä,

niin Adamin myös siemen kehno: syösten rannalta yksitellen, seurasivat, kuin linnut kutsujaa, he Karonia.

Noin kulkevat he yli aallon tumman, ja ennen kuin on rantaan toiseen päästy, toisella uusi odottaa jo parvi.

»Mun poikani», soi ääni Mestarini nyt hellä, »näinpä joka maasta saapuu ne, jotka kuolee alla Herran vihan;

ne valmiit lähtöön ovat virran poikki, niin ajaa oikeus jumalainen heitä, ett' innoks heiltä itse pelko kääntyy.

Ei hyvä sielu koskaan kulje tästä; ja siks jos äreä on Karon sulle, voit tietää, mitä merkitsee se puhe.»

Sai sanoneeksi sen, kun seutu synkkä niin kovaan järkähti, sen muisto että mun vielä jähmettävi tuskan hieken.

Maa kyyneleinen myrskynpuuskan purki ja povestansa punaliekkin lietsoi, mi tajuttomaks minut tyrmistytti.

Ja kaaduin niinkuin nukkuvainen kaatuu.

Syvästä unesta, mi päätäin painoi, mun nosti jyrähdys, ma pystyyn lensin kuin mies, mi väkivaltaisesti herää.

Taas auki levänneen loin silmäluomen kohosin, katsoin ympärille, että tulisin tietoon olopaikastani.

Ja totta, seisoin kuilun jyrkänteellä, äyräällä tuskanlaakson tuon, mi toistaa jylisten valitusta ääretöntä.

Niin syvä, synkkä, sumuinen ol' alho, ett' erottaa en mitään voinut sieltä, sen pohjaan vaikka painoin katseheni.

»Käykäämme sokeaan yön valtakuntaan», näin lausui Mestari, nyt kuolon-kalvas, »ma eellä astun, sinä seuraat mua.»

Ma hälle, nähdessäni kalpeutensa: »Kuin voin ma seurata, jos sun on kammo, sa ainoa, mi estät epäilyni?»

Hän mulle: »Vaiva niiden, jotka tuolla alhaalla ovat, kuvaa kasvoilleni tään säälin, jonka pelvoksi sa luulet.

Tie meill' on pitkä, siksi joutukaamme!» Näin haastoi hän ja minut johti piiriin[17] näin ensimmäiseen, joka kuilun kiertää.

Niin paljon kuin voi kuulemalta päättää, valitus siellä ei, vain huokaukset ijäti ilmaa vapisutti; johtui surusta se, miss' ollut viel' ei vaivaa, min tunsin monet suuret laumat siellä, nuo lasten, naisten sekä miesten sarjat.

Taas haastoi hyvä Mestari: »Et kysy, keit' ovat henget, jotka täällä näet? Siis tiedä, ennen kuin sa eespäin astut,

nää ettei tehneet syntiä, mut riitä ei hyvätyönsä, koska kaste heiltä, sun uskos pyhä tie ja portti, puuttuu.

Ne jotka ennen Ristin aikaa eli, osanneet palvella ei oikein Herraa; ja minä itse olen niistä yksi.

Tuon puutteen tähden, emme syystä muusta, olemme tuomitut, mut ainoastaan toivotta ikävöimään ijäisesti.»

Kun kuulin tuon, mun mieltäin tuska kiersi, nää monta tunsin miestä arvokasta, jotk' empi partailla tään esipihan.[18]

»Oi sano, Mestarini, herra, sano», ma virkoin, koska varmaks uskon tahdoin, mi voittaa voisi kaikki erhetykset;

»täältä' eikö koskaan, omast' ansiostaan tai muiden, tullut autuaaksi kukaan?» Sanaini salamielen ymmärtäen

hän mulle: »Tulokas täällä' uusi olin, kun saapuvaksi tänne valtaherran[19] näin voiton seppeleillä seppelöidyn.

Hän täältä kantoi esitaaton varjon ja poikans' Abelin ja Noah'n sekä Moseksen, laille laatimalleen alttiin;

kuningas David, Abram, patriarkka, ja Israel kanss' isän ynnä poikain ja Rakel, palvelunsa pitkän palkka,

ja monta muuta, pelastuivat silloin. Sit' ennen, tiedä, ihmishenki ykskään ei ole täältä tullut autuaaksi.»

Näin hänen haastaessa emme hiljaa me seisoneet, vaan vaelsimme metsää, tarkoitan metsää monen vaisun vainaan.

Uneni jälkeen pitkä viel' ei taival meilt' ollut jäänyt taa, kun näin ma tulen mi valkas pimeyden puolipiirin.

Olimme siitä vielä matkan päässä, mut siksi liki, että saattoi nähdä siin' asuvaksi kansaa arvollista.

»Oi sinä, tieteen, taiteen kaiken tähti, keit' ovat nää, niin kunnioitut, että he täten muista täällä erotetaan?»

Hän mulle: »Maine, joka maailmassa soi heistä vielä, hankkinut on heille tään armon taivahaisen ynnä avun.»

Samassa kuulin äänen kaikuvaksi: »Suur' Runoniekka, sulle kunniata! taas varjos palajaa, mi poissa oli.»

Kun vaiennut ol' ääni, neljän näin ma vastaamme varjon ylvään kiirehtävän, ei riemu eikä murhe muodossansa.

Näin alkoi haastaa hyvä Mestarini: »Näetkö miehen, miekka kädessänsä, mi muiden eellä kuninkaana kulkee:

hän on Homeros, laajin laulajoista, tuo toinen on Horatius, pilkkakirves, Ovidius kolmas, neljäs on Lucanus.

Kun heille kaikille se nimi sopii, min äsken meille ääni huusi, mua he kunnioittavat, ja se on oikein.»

Noin täällä koossa näin ma koulun kauniin, näin mestarit sen ylvään tyylin laulun, mi muista korkeinna kuin kotka lentää.

Kun yhdess' oli haastelleet he hiukan, niin mua päin he kääntyi tervehtien; hymyili sille hyvä Mestarini.

Tekivät kunnian he suuremmankin minulle, ottivat mun joukkohonsa, niin että kuudes olin kuulun seuran.

Päin käytiin valon heijastusta, haastain sanoja, joista vaieta on kaunis, kuin oli kaunis niitä kuulla siellä.

Tulimme linnan jalon liepehelle, min seitsenkerroin muuri ylhä saarsi ja puolsi joka puolin virta soma.

Kävimme poikki sen kuin maata vahvaa, avautui seitsenportit, ja nuo viisaat mun veivät vihannalle nurmen nuoren.

Totiset näin ma täällä miehet, katseet vakaiset, kasvot arvo-valtahiset; he harvoin haastoivat, mut äänin lempein.

Siirryimme laitaan nurmen nuoren, siinä ol' avoin, korkea ja kirkas kumpu, min päältä nähdä heidät kaikki saattoi.

Edessä aivan, kedoll' armahalla, minulle näytettiin ne suuret sielut, joit' iloni on olla nähnyt kerran.

Ma näin Elektran, kera saaton suuren, ma tunsin Hektorin ja Aineiaankin, ja Caesar kotkasilmän aseissansa.

Ma näin Camillan, näin Pentesileian, ja kuningas Latinuksen, mi istui Lavinian, tyttärensä, kanssa; oli

Tarquiniusten turma, Brutus, siellä, Lucretia, Julia, Martia ja Cornelia ja Saladin, ja tämä yksin astui.

Kun silmäni taas hiukan nostin, näin ma viisasten mestarin,[20] mi filosofein kehässä istui ystävällisessä;

imehti häntä, kunnioitti kaikki. Näin siellä myös ma Sokrateen ja Platon, lähimmät hänen, myös Demokriton, mi

maailman luoduks luuli sattumalta, Anaxagoraan, Diogeneen ja Taleen, Empedokleen ja Herakleiton, Zenon;

ja Dioscorideen, joka luonnon lajit kokosi ilmi, Orpheun, Tulliuksen, Linuksen, Senecankin siveellisen,

Euklideen, geometrin, Ptolemaion, Hippokrateen, Galenon, Avicennan ja selittäjän suuren, Averroeen.

En kaikkia voi luetella tarkkaan, kun niin mua ajaa aine pitkä, että jää usein multa sanaa vaille tapaus.

Kuusmiehinen nyt seura kahdeks eroo: vie toista tietä viisas johtajani levosta pois mun ilmaan vapisevaan;

ja sinne saavun, miss' ei valkeutta.

Viides laulu

Niin läksin ensi piiristä ja astuin ma toiseen, paikan pienemmän mi saartaa, mut tuskan suuremman ja vaikerruksen.

Ovella seisoo Minos[21] julma, hijoo hammasta, tutkii synnit, tuomitsevi ja määrää rangaistuksen hännällänsä.

Tarkoitan: tullen tähän sielu kehno saa kaiken tunnustaa, ja tällöin Minos, näkijä syvä ihmissyiden, katsoo,

mi paikka helvetissä tuolle kuuluu: niin monta kertaa ympärilleen hännän hän lyö kuin mones kurjan tuon on kerros.

Ain eessä hänen monta seisoo, kukin saa oman oikeutensa; tunnustaapi ja tuomitaan ja syöstään syvyytehen.

»Oi sa, ken saavut tähän tuskan majaan», noin minut nähdessänsä Minos huusi ja jätti tuokioksi tuomar-toimen;

»sa katso, kehen luotat, kunne menet, äl' anna portin avaruuden pettää!» Mut opas hälle: »Sinäkin miks huudat?

Äl' estä matkaa, hälle määrättyä: tää tahto siell' on, missä voidaan kaikki mit' tahdotaan. Äl' enempää sa kysy!»

Nyt alkoi äänet vaivan, vaikerruksen; näät tullut olin siihen paikkaan silloin, miss' itku suuri mielen kiersi multa.

Ma paikass' olin, mist' on poissa valkeus, mi mylvii niinkuin meri myrskysäällä, kun sitä tuulten ristiriita pieksää.

Tuo hirmumyrsky helvetin, mi koskaan ei lakkaa, kantaa sielut siivillänsä ja heitä lyö ja vierittää ja viskoo.

Läheten kukkuloita kuilun, heitä mi uhkaa, puhkeavat huutoon, herjaan ja kiroavat Luojaa kaikkiihyvää.

Sain kuulla, tää ett' oli tuska niiden, jotk' eläneet ol' lihan hekkumassa ja järjen alistaneet alle himon.

Kuin kottaraiset parvin laajoin, taajoin liikkeelle ajaa sydäntalven viima, niin tuomituita sieluja tää myrsky,

heit' ylös, alas, sinne, tänne heittäin; ei heille koita koskaan lohtu levon, ei toivo rangaistuksen laupiaamman.

Kuin kurjet korkealla lentää, laulain riveissä pitkiss' ilmi valitustaan, niin meitä kohden varjoin tuulen tuomain

näin vaikeroiden vierivän. Ja kysyin: »Keit' ovat, Mestari, nuo onnettomat, joit' ilma valoton noin ruoskii, vaivaa?»

Hän mulle: »Heistä ensimmäinen, joista sa tiedot tahdot, oli valtiatar usean kielen sekä kansakunnan.

Hän haureuteen niin oli altis, että sen luvalliseksi sääsi laissa maansa, päästäkseen häpeästä hankkimastaan.

Semiramis, Ninuksen jälkeläinen ja puoliso hän oli, niinkuin tuosta tarina kertoo; maansa on nyt oma sultaanin. Toinen, Dido, rakkaudesta itsensä tappoi, petti miehen kuolleen. Tuo kolmas on Kleopatra aistillinen.

Helenan näet, min vuoksi turman aikaa niin kauan kesti, suuren näet Akilleun, mi lemмен ottelussa kuoloon kulki.

Tristanin, Pariin...» Enemmän kuin tuhat nimitti, näytti varjoja hän mulle, elosta eronneita lemмен tähden.

Kun kuullut suulta olin Opettajan ylhäiset naiset, miehet muinaisuuden, ma säälist' olin miltei suunniltani,

ja aloin: »Runoilija, noiden kanssa puhuisin kahden,[22] jotka yhdess' uivat niin keveästi kera tuulen tänne.»

Hän mulle: »Kunhan ensin lähenevät, saat nähdä heidät. Pyydä heitä lemmen nimessä, joka heitä kantaa vielä:

he tottelevat.» Tuul' kun tuonut liki oli heidät, huusin: »Kovan onnen sielut, tuskanne kertokaa, jos teill' on lupa!»

Kuin kyyhkyt, kutsumina kaihon, lentää avoimin, varmoin siivin ilman halki pesäänsä suloiseen: niin tahto oma

parvesta Didon meitä kohden kantoi nää kaksi kautta ilman myrskypäisen; niin vahva oli heissä lemmen muisto.

»Olento armas, siunattu, mi etsit ah, alta ilman punatumman meidät, maailman jotka verin kostutimme!

Jos meitä kuulis Herra kaikkeuden, rukoilisimme sulle rauhaa hältä, kun säälit kohtalomme kolkkoutta.

Sa mistä haastaa, tietää tahtonetkin, kuulemme, kertoilemme, tyyntyessä tään tuulen, kuten tyyntyvän se näyttää.

Maa, jossa synnyin, oli siellä, missä Po-joki mereen laskee, löytääksensä keralla lisävirtojensa levon.

Rakkaus, mi nopsaan jalon syttää sielun, tuon kauniin miehen mielen valtas; tapa kuin hänet kadotin, mua vielä loukkaa.

Rakkaus, mi vaatii rakastamaan vastaan, hänehen liitti mun niin lujaan, että mua vieläkään ei jätä hän, kuin näet.

Rakkaus vei meidät samaan kuolemahan: ken meidät murhas, hän on *Kainan*[23] oma.» Nää sanat saapui heiltä. Loukattuja

noin kuullen sieluja, loin silmän alas ja pidin alhaalla, sikskunnes sanoi minulle Runoilija: »Mik' on miettees?»

»Oi onnetonta», vastasin ja virkoin, »kuin suuri sulohaaveilo ja kaipuu johdatti heidät turmaan tuskalliseen!»

Taas heihin käännyin sekä lausuin heille: »Francesca, tuskasi mua murhettavat, sun tähtes itken säälin kyyneleitä.

Mut virka: aikaan huokausten helläin miten ja mistä salli Rakkaus teidän havaita sydänhaaveet sanattomat?»

Hän mulle: »Tuskaa tuimempaa ei liene kuin kurjuudessa aikaa onnen muistaa; sen Opettajas hyvin tietää. Mutta

jos halus suuri niin on rakkautemme ens alkujuuri tulla tuntemahan, niin teen kuin se, mi kyynelöi ja puhuu.

Luimme kerran huviksemme kirjaa, mi kertoi Lancelotin[24] lemmentarun; olimme yksin, vailla epäilyä.

Tää luku usein posken kalventanut meilt' oli, silmän vienyt kohti silmää; mut lehti yks vain meidät langetutti:

kun luimme, kuinka suukon sulho painoi hymylle huulten ikävöidyn armaan, tuo, joka minusta ei ero enää,

vavisten aivan suuteli mua suulle. Syy oli kirjan ja sen kirjoittajan; enempiä emme lukeneet sill' erää.»

Kun toinen haamuista näin haastoi, toinen niin ääneen itki, että sääli syvä minulta tajun vei, kuin kuolla olin,

ja kaaduin niin kuin kuollut ruumis kaatuu.

Kuudes laulu

Kun toipui mieleni, mi mennyt lukkoon ol' langon, kälyn onnettuuden vuoksi, niin että sääli, murhe huumas minut,

näin uudet vaivatut ja uudet vaivat: kuhunka liikun, kunne käännyn, kunne ma katsonkin, nään kauhut kaikkialta.

Piirissä kolmannessa oon, miss' sade kirottu, kylmä, ikirankka lankee: se laatuaan ei koskaan muuksi muuta.

Pimeyden halki sinkoo rakeet suuret, samea vesi, hyinen hyhmä siellä, maa märkä haisee tuosta inhuudesta.

Ja Kerberus, tuo epäsaalas julma, ja kolmi-kurkku, koiran lailla haukkuu päin ihmisiä sinne uppoovia.

Punaiset päässä silmät, takkukarva, käpälä-kynsi, laaja-vatsa peto tuo repii sieluja ja raataa, nylkee.

Saa sade heidät ulvomaan kuin koirat: sivullaan toisella he toista suojaa ja usein kääntyvät nuo kiron omat.

Kun Kerberus, tuo lohikäärme, meidät havaitsi, meille hampaitaan hän näytti, suu auki, joka jäsen jäntevänä.

Oppaani silloin käsin kaksin otti pivoonsa maata sekä täysin kourin hän sitä syyti ahmatille kitaan.

Kuin koira, joka nälässänsä haukkuu, mut tyyntyy, saatuansa purtavata, ja joll' on huoli vain sen nielennästä,

niin teki Kerberus nyt leuoin levein, tuo hirviö, min haukku huumaa vainaat, niin että kuuroutta toivoo kukin.

Kuljimme yli kuolleiden, joit' iskee ikuinen sade, polkein päälle heidän tomunsa ihmishahmoisen, mut turhan.

Viruivat maassa kaikki, paitsi yksi, mi heti nousi istumaan, kun meidät hän edessänsä näki saapuviksi.

»Oi, kulkevainen tämän turmankuilun», näin mulle hän, »jos voit, niin tunne minut, maailmaan tulit, ennen kuin sen jätin.»

Ma hälle: »Tuska täällä kärsimäsi mun mielestäni ehkä riistää sinut, kun muista nähneeni en sua koskaan.

Mut mulle lausu, kuka lienet, jolle niin inha täällä on pantu paikka vaivan, ett' tuimempi ei tuska suurempikaan.»

Hän mulle: »Oma kaupunkis, mi täynnä kateutta niin on, että tulvii yli, kotini oli elon heljän aikaan.

Nimeni Ciacco[25] oli siellä. Tähden nyt ahmattiuden synnin turmiokkaan mua sade murtelevi, niinkuin näet.

En yksin täällä ole, sielu kurja, vaan kaikki nää on saman synnin vuoksi samassa kiusassa.» Hän päätti puheen.

Ma hälle vastasin: »Oi Ciacco, vaivas mua painaa niin, siit' että silmä kastuu, mut virka, jos sa voit, kuin käyp' on kansan

tuon kurjan kaupungissa kiistävässä? Vanhurskasta siellä onko yhtään? Lausu, myös miks niin hurja riehuu riita siellä?»

Hän mulle: »Kauan kestänyt on kauna, pian veri virtaa. 'Metsäpuolueenne'[26] on häpeällä toisen karkoittava.

Se sitten sortuu vuorostaan, kun kolme kulunut vuotta on, ja toinen nousee avulla erään, nyt jo vaanivaisen.

Se päänsä korkealla kauan kantaa pitäen toista raskaan ikeen alla, se kuinka hävennee ja huoanneekin.

Kaks on vanhurskasta,[27] mut heit' ei kuulla: säentä kolme, kateus, ahneus, ylpeys, sydämet kaikki

siell' on sytyttänyt.»

Puheensa surullinen päättyi tähän. Ma hälle: »Vielä mulle virka tieto ja salli sananvaihto toivomani.

Ah, suo mun tulla tuntemaan se paikka ja kohtalo, miss' ovat miehet jalot Tegghiajo, Farinata, Henrik, Mosca,

Iacopo Rusticucci, muutkin, jotka oikeutta tahtoivat. Heill' onko autuus nyt taivahan vai tuska helvetissä?»

Hän mulle: »Mustempien joukoss' on he, syy moninainen heitä pohjaan painaa. Voit heidät nähdä, jos niin alas astut.

Mut maan kun armaan päälle nouset jälleen sua anon muille mua muistuttamaan. En enempää ma virka enkä vastaa.»

Hän syrjään sitten silmät käänsi, katseen loi minuun karsaan, painoi päänsä, syöksyi sokeiden muiden lailla maahan multa.

Oppaani lausui: »Herää ei hän enää, ei ennen kuin soi torvet tuomiolle. Vihollisensa valtava kun saapuu,

he kukin löytävät taas haudan himmeen taas saavat lihallisen hahmon, ruumiin, ja sanan kuulevat, mi kaikuu iki.»

Loassa varjojen ja hyhmän hyisen me vitkaan kahlasimme, haastain hiljaa elosta tuonen-takaisesta. Siksi

ma vihdoin virkoin: »Mestari, nää vaivat kasvaako tuomion tuon suuren jälkeen vai vähenee vai entiselleen jääkö?»

Hän mulle: »Palaa viisautes, min mukaan olento täydellisempi myös tuntee syvemmin nautinnon ja kärsimyksen.

Tää suku kadotettu, vaikk'ei koskaan todella täydellisty, sentään vartoo enempi olla kuin se nyt on.» Käyden

näin tiemme käänteheksen, haastelimme me paljon muuta, jot' en kerro; sitten tulimme paikkaan, jost' on alasmeno:

löysimme Pluton, suuren vainolaisen.

Seitsemäs laulu

»*Papé Satán, [28] papé Satán aleppe*», äänellä käheällä alkoi Pluto, mut jalo viisas tuo, mi kaikki tiesi,

mua vahvistaakseen virkkoi: »Ällös säiky, niin mahtava kuin onkin hän, ei estää sua voi hän jyrkännettä astumasta.»

Hän kääntyi Platoon, jonka kuono paisui vihasta, virkkoi: »Vaiti, kurja susi! Syö itses itseksesi raivos kanssa!

Me emme syyttä astu syvyytehen. Niin tahto taivahan on, missä Mikael suurimman kosti kerran uhmansynnin.»

Kuin tuulen pullistamat purjeet putoo ja kaatuu kasaan, koska murtuu masto, niin maahan lankesi tuo julma peto.

Astuimme alas kehään neljäntehen edeten yhä tätä tuskan rantaa, mi kaiken kaartavi maanpiirin vaivan.

Vanhurskas Luoja, kuinka monta uutta rikoksen rangaistusta täällä näin ma! Miks täten turmioon vie synti meitä?

Kuin aalto hyrskyää Karybdiin luona, kun toisen kohtaa aallon tunkevaisen, niin täällä ees ja taapäin kansa läikkyi.

Tiheemmät näin kuin muuall' laumat täällä, he ulvoin kuormiansa kaikkialta väellä ryntäittäensä

vyöryttivät.

Ja toinen toistaan tyrkki, kääntyi, alkoi taas taapäin vyöryttää, ja huudot kaikui: »Miks pidät kiinni? Miksi päästät irti?»

Palaten kahtapuolen vastakkaiseen taas paikkahan tuon kehän kauhistavan he jälleen alkoivat sen soimavirren.

Näin kukin, päästyänsä puolen kehää, taas voimanmittelöhön kääntyi toiseen. Ma, jolta sääli oli mielen murtaa,

nyt lausuin: »Mestari, ah, virka mulle, mit' on tää kansa, kaikki pappejako, nuo paljaspäiset vasemmalla?» Virkkoi

hän mulle: »Elämässä entisessä he kaikki olivat niin houkat, että he eivät hoitaa talouttansa voineet.

Sen kyllä kuulee heidän huudoistansa, kun päästyänsä piirin vastapäihin vuoks syynsä vastakkaisen taas he eroo.

Jokainen, joll' ei tukkaa kiireellänsä, on ollut pappi, kardinaali, paavi, ja kukin ahneutensa orja.» Lausuin:

»Oi Mestari, mun tuntea kai tulis eräitä heidän joukostansa, jotka on saastuttamat saman paheen.» Mulle

hän virkkoi: »Turha aatos! Elämässä kun saastuivat he sokeasti, sokko on heille myöskin silmä tuntevainen.

Näin yhteen iskivät he ijäisesti; nuo nousee pivot kiinni haudastansa, nuo toiset kiirein paljain. Riisti heiltä

maailman kauniin tuhmuus tuhlauksen tai saituuden, toi heidät kiistaan tuohon, min laatu sanoista ei sorjistune.

Nyt, poikani, voit nähdä silmäis eessä Fortunan lahjain lyhyt-aikaisuuden, joist' ihmisheimo ikuisesti sotii.

Näät kaikki kulta, mik' on ilman alla ja ollut koskaan on, ei vois nyt auttaa leponon yhtään uupunutta noista.»

»Oi Mestari», ma lausuin, »virka vielä: ken on Fortuna tuo sun mainitsemas, mi jakaa, säätelee maailman lahjat?»

Hän mulle: »Voi, te tomun lapset houkat! Kuin vähä onkaan teissä tieto! Kuule siis opetukseni ja ota vastaan!

Hän, jonka viisaus yli kaiken käypi, loi taivaat, johtajat myös jokaisehen, niin että kaikki kaikkialle loistaa

ja valo virtaa tasaisesti. Samoin asetti loistolle myös maisen elon hän yhteisvartiattaren ja johdon,

tää että siirtäis aina aarteet turhat kansasta kansaan, maasta maahan, ilman inehmon ymmärryksen yltämättä.

Siks heimo toinen nousee, toinen vaipuu, ja kaikki käy tuon tuomar-vallan mukaan, niin salaisen kuin käärme ruohikossa.

On viisautenne häntä vastaan turha, hän huolestaa, hän tuomitsee, hän hoitaa kuin muutkin jumalat näin hallitustaan.

Ei lykkäystä siedä muutoksensa, hän välttämättömyyden vuoks on nopsa, siks sukkelaan niin vaihtuu onnen-osat.

Hän on se, jota monet moittii aina, ja nekin, joiden kiittää häntä tulis, ei väärin syyttää eikä sadatella.

Mut hänpä, autuas, ei kuule tuota, iloisna muiden alkuluotuin kanssa kehäänsä kehii, nauttii autuudestaan.

Nyt vaivaan suurempaan viel' astukaamme, jo painuu tähti jokainen, mi nousi, kun tielle suorin. Saa en vitkastella.»

Kävimme poikki piirin toiseen rantaan, ylitse tulikuuman lähteen, joka purohon läikkyi siitä johtuvaiseen.

Ei seijas ollut aalto sen, vaan synkkä, samea seuralainen matkallamme, kun vaelsimme vaivaloista tietä.

Kun puro kolkko tuo on päässyt juureen harmaiden kauhun kallioiden, rimmen Styx-nimisen, se siinä muodostavi.

Ma, jonka silmä kaikkialle katsoi, näin suossa ihmisiä mutaisia, kaikk' alasti, ja viha kasvoillansa.

He painivat, ei käsin vain, mut jaloin ja päin ja ryntähin ja hampain, purren, palalta pala toistaan rusentaen.

Virkahti hyvä Mestarini: »Poika, näe sielut niiden, jotka voitti viha, ja tahdon, että uskot, kun ma sanon,

enempi vielä alla veen on heitä, he huokaavat, ja siitä syntyy kuplat, nuo jotka näet, kunne silmän käännät.

Sanovat saveen kytketyt: »Ah, synkät olimme alla armaan päivän piirin, sydämen kammioissa kaunan katku!

Mudassa mustassa nyt raivoamme.» Tuo laulu kuplii heidän kurkuistansa, sanoiksi saada sitä eivät jaksa.

Kävimme kaarella suon raskaan rantaa välillä märkyden ja kuivan reunan, päin silmät niihin, jotka nielee muta.

Tulimme tornin juurelle me vihdoin.

Kahdeksas laulu

Ma jatkan: kauan ennen kuin jo luokse tuon tornin korkean me saavuimmekaan, nous silmämme sen huippuun, josta kaksi

löi pientä liekkiä. Myös näimme, kuinka etäältä kolmas merkkiin tuohon vastas, niin kaukaa, että tuskin silmä kantoi.

Ma käännyin Mestariini, tiedon mereen, ja kysyin: »Mitä tuo on? Miksi vastaa tuo liekki kaukaa? Ken ne iski ilmi?»

Hän mulle: »Tuoltapuolen aallon tumman jo nähdä voit sa, mikä vartoo täällä, jos sumu suon ei sulta kätke sitä.»

Ei jousenjänne nuolta ammu, joka niin vinhaan kiitäs halki ilman koskaan, kuin täällä näin ma purren puikovaksi

päin meitä tuossa tuokiossa, yhden vain saattamana soutumiehen, meille mi huusi: »Täällä ootko, häijy henki!»

»Phlegyas,[29] Phlegyas, sun huutos turha on tällä kertaa», haastoi Mestarini, »veen yli vain on valtas meidät saattaa.»

Kuin se, mi kuulee, kuinka häijy petos on hälle tehty, kaunaan katkeroituu, niin Phlegyas nyt vihan jähmettämä.

Oppaani astui purtehen ja sitten mun käski viereensä; ja nytpä vasta, mun tullen, pursi näytti painon saavan.

Veneessä kumpikin kun oltiin, vanha sen emäpuu läks vettä viiltämähän, mut syvempää kuin muuten sill' on tapa.

Rupakon kuolleen yli kuljettaissa, mutainen muudan nousi kohti mua ja lausui: »Kuka tulee liian varhain?»

Ma hälle: »Vaikka tulen, jää en tänne, mut kenpä itse oot, niin kamaltunut?» Hän mulle: »Näät, ett' olen itkeväinen.»

Ma hälle: »Henki kadotettu, tänne jää itkuus, vaivahasi! Tunnen sinut, mutainen vaikka koko muotos onkin.»

Päin purtta ojentui hän kaksin käsin, mut hänet torjui valpas Mestarini ja virkkoi: »Joudu muiden koirain joukkoon!»

Halasi sitten kaulaani ja otsaan mua suuteli ja lausui: »Ylväs henki, siunattu olkoon sinun kantajasi!

Maan päällä tuo ol' ylpeä; ei hyvä korista mikään hänen muistoansa, siks varjonsa niin tääll' on raivon vanki.

Niin moni pidetään maan mahtavana, mi täällä vain kuin sika suossa seisoo, jälkeensä jättäin kauhun, halveksunnan.»

Ma hälle: »Mestari, ois toivo mulla tuo nähdä suohon suistuvaksi, ennen kuin maalle nousemme me purrestamme.»

Hän mulle: »Ennen kuin jo rannan näät sa, oleva on sun mieles tyytyväinen. On oikein, että toivos täytetähän.»

Ja kohta mutahahmojen ja muiden niin häntä raastavan näin, että vielä ma tuosta kiitän sekä siunaan Herraa.

He kaikki huus: »Filip Argentin[30] kimppuun!» Firenzalainen vihan henki tuopa nyt omin hampain itsehensä kääntyi.

Jätimme hänet, enempää en kerro. Mut korvaani nyt hätähuuto kohtas, ett' eespäin käänsin katseen vaanivaisen.

Mun hyvä Mestarini lausui: »Poika, nyt lähestymme Diten kaupunkia,[31] sen kansaa lukuisaa, syyn painamata.»

Ma hälle: »Mestari, sen tornit selvään jo tuolta laaksosta nään nouseviksi, ne hehkuu niinkuin tulest' ois ne tulleet.»

Hän mulle: »Tuli ijäinen, mi niitä sisältä polttaa, saa ne puuntamahan, kuin näät sa, tässä keski-helvetissä.»

Nyt sousimme me vallihaudat syvät, tät' epätoivon kylää kiertäväiset; sen muurit rautaisilta mulle näytti.

Ja kaarteen suuren vielä tehtyämme, tulimme paikkaan, missä soutumiesi tuo kovaa huus: »On tässä portti, nouskaa!»

Sen päällä näin kai enemmän kuin tuhat taivaasta pudonnutta, jotka uhmin kysyivät: »Kuka on tuo valekuollut,

mi tulee vainajien valtakuntaan?» Mut merkin antoi viisas Mestarini, ett' tahtoi salaa heitä haastatella.

Vihaansa hiukan hilliten he silloin sanoivat: »Sinä yksin tullos, menköön hän matkaansa, mi rohjennut on tänne.

Palatkoon yksin tietään houkkaa, sitä hän kokekoon! Sun tänne jäädä tulee, mi häntä ohjannut yön halki olet.»

Lukija, arvaat, kuinka kauhistuin ma nuo kuullen turman sanat, sill'en koskaan nyt uskonut maan päälle osaavani.

»Oi rakas Oppaani» ma virkoin, »sinä, mi enemmän kuin seitsenkertaisesti minulle hankkinut oot turvan, vaarat

nuo suuret torjunut, mua vielä ällös orvoksi jätä! Mahdoton jos matka on eespäin, taapäin palatkaamme pian!»

Ja hän, tuo Ylväs, sinne saattajani, näin lausui: »Miksi pelkää: Tiemme moinen on tahto määrännyt, se ettei esty.

Mut tässä varro, lohdutu, ja henkes väsynyt virkistä taas toivoon hyvään, näät en sua jätä tuimaan tuonelahan.»

Hän poistui luotani, tuo armas taatto, jäin siihen epäröimään, sillä jyrkät, sotivat »jaa» ja »ei» mun aivoissani.

En kuulla voinut, mitä haastoi heille, mut kauan ei hän heidän kanssaan ollut, kun kaikki kaupunkihin rientää, syöksyy.

Porttinsa sulkevi nyt vihollinen mun Mestarini silmäin eessä. Ulos näin jäätyään mun luo hän vitkaan astuu.

Päin maata silmät, katsehesta kaikki myös poissa uljuus, hän noin huokaeli: »Ken multa kieltänyt on tuskan suojat?»

Mut mulle hän: »Sa ällös säiky, vaikka ma vihastun, ma voittava oon sentään, min tuolla keksivätkin vastustuksen.

Tuo heidän uhmansa ei uutta ole, sen nähnyt portti jo on julkisempi, mi siitä saakka viel' on telkimättä.

Palavat näit sen päällä kuolon kirjat. Mut siitä jo käy alas muudan, astuu piiristä piiriin oppahatta, hänen

avullaan kaupungin tään portit aukee.»

Yhdeksäs laulu

Kun palas Oppahani, poisti pian kalpeuden, hälle oudon, kasvoiltansa mun kalpeuteni, pelon nostattama.

Jäi siihen hän kuin miesi kuunteleva, näät katseensa ei kauas kantaa voinut vuoks ilman pimeään ja sumun sankan.

»Kuitenkin meille tässä voitto kuuluu», hän alkoi, »jos ei... Avun moinen lupas... Oh, kuinka varron, että toinen tulee!»

Hyvinkin huomasin, hän kuinka peitti sanainsa alun sitten lausumillaan, jotk' ensimmäisistä niin erosivat.

Mun pelkoni ei tuosta pienentynyt, näät katkosanoistansa etsin ehkä pahemman ajatuksen kuin niiss' oli.

»Tään murheen laakson pohjaan tokko tullee ens ympyrästä kukaan, jonka ainoo on rangaistus vain kadotettu toivo?»

Näin kysyin ma. Hän vastas: »Harvoin sattuu, ett' astuu meistä joku tietä tätä, jot' taivallan ma nyt. On totta, kerran

ett' olin täällä alhaalla, sen tein ma hirmuisen Eriktonen[32] manaamana, mi heidän ruumiisiinsa henget loihti.

Juur' olin jättänyt ma lihan hahmon, kun hän mun käski noiden muurein taakse piiristä Judaan[33] tuomaan varjon erään.

Se paikka alin on ja pimein, myöskin etäisin taivaasta, mi kaikki kaitsee. Tien hyvin tunnen. Siksi rauhoittuos!

Tää suo, mi lemun levittää niin pahan, tuon kaiken saartaa tuskan linnan, jonne hyvällä emme päästä voine koskaan.»

Myös muuta haastoi hän, jot'en ma muista, kun tornin korkean tuon tulihuippu mult' otti kaiken huomion ja katseen.

Sielt' äkkiä nous kolme raivotarta,[34] veristä kolme kuilun neittä, joilla jäsenet naisen oli ynnä hahmo.

Ja voinä heillä oli hydrat vihreet, kutreina kyyt ja käärmeet, jotka kiersi kamalin kaartein heidän kulmaluitaan.

Mut hän, mi hyvin tunsu palkkapiiat nuo ikivaivan vallattaren, virkkoi: »Kas, siinä on Erinnyet julmat,

katso!

Tuo tuolla vasemmalla on Megaira, ken itkee oikealla, on Alekto, Tisiphone on keskimäinen heistä.»

Repivät kynsin rintojaan he, löivät ruumistaan kämmenillä huudoin hurjin; peläten painauduin ma Mestariini.

»Medusa tänne, mies tuo kivettyköön!» he kaikki huusi alas katsoin, »lievän sai koston kerran ryntäys Teseuksen».[35]

»Sa käänny taapäin, silmäsi peitä, sillä jos Gorgo näyttäytyy ja jos sen näet, on mahdoton sun paluumatkas silloin!»

Näin lausui Mestari ja itse käänsi mun taapäin, riittäneet ei kädet minun, viel' omillaan hän kattoi kasvot multa.

Te, joill' on järki terve, ymmärtäkää[36] ja ottakaa se opetus, mi tässä säkeiden kummain peittämänä piilee!

Nyt yli aallon samean soi jyly, niin kaamea, niin hirmuinen, se että molemmat rannat saattoi vapisemaan.

Se oli pauhun kaltainen, kun tuuli vastaisten lämpövirtain villitsemä päin metsää syöksyy ylivoimaisesti

ja oksat katkoo, repii, kauas kantaa, yleten ylpein tomupyörtein, ajain pakohon pedot, karjat, kaitsijatkin.

Paljasti kasvoni ja lausui Opas: »Nyt silmähermos sinne suuntaa, missä on sumu sankin tuolla muinaissuolla!»

Kuin sammakot saa joka suuntaan kiireen tullessa tuiman vesikäärmeen, kunnes on kukin kuuristunut pohjamutaan:

niin yli tuhannen näin vaisun vainaan tielt' yhden karkkoovan, mi Styxin vettä vaelsi kuivin jalkapohjin polkein.

Hän huurun raskaan siirsi silmiltänsä vasenta vieden usein kättä eteen, ja siitä yksin kärsivän hän näytti.

Tajusin taivaan airueeksi[37] hänet ja käännyin Mestariin, mi merkin antoi mun hälle kumartaa ja seista hiljaa.

Ah, kuinka näyttikään hän vihaiselta! Luo portin astui, valtaraipallansa sen aukaisi hän estehettömästi.

»Taivaasta karkoitettu kansa halpa», hän huusi seisten kauhun kynnyksellä, »mist' onkaan julkeus tuo teihin tullut?

Miks tahtoa te vastustatte tuota, min tie ei tunne äärtä, rajaa, joka jo usein tuskanne on suurentanut?

Mit' auttaa sota Sallimusta vastaan? Käy Kerberuksenne, sen muistanette, sen vuoksi vielä kaljuin kauloin, leuoin.»

Palasi sitten tietään hyllyvätä, ei meille mitään virkkanut, vaan näytti mieheltä, joka muuta mieltii, huoltaa

kuin henkilöä, joka häll' on eessään. Me kohden kaupunkia astumahan aloimme noiden pyhäin sanain turvin.

Esteettä kuljimmekin sisään sinne. Ja minä, joka nähdä tahdoin kovin kuria moisen linnoituksen, kerran

portista päästen, annoin katseen kiertää, näin kentän, joka suuntaan suuren siellä ja täyden tuskaa, vaivaa vaikeinta.

Kuin luona Arles'in, niissä Rhône viipyy, ja Polan[38] luona, lähellä Quarnaron, Italian rantaa, rajaa huuhtovaisen,

maa kaikki kuokittu on hautakummuin, niin täällä joka suuntaan myös, mut tapaan, mi viel' on kahta katkerampi. Hautain

näät ympärillä liekit liehui, joista ne kuumentui niin hehkuviksi, rautaa ett' tarvis kuumempaa ei sepäntaito.

Koholla oli kunkin haudan kansi, valitus kurja jokaisesta nousi ja kuului tuskan, kiukun äänet. Minä nyt lausuin: »Mestari, nää keitä ovat, jatk' arkkuihinsa suljettuina tiedon huokaavat itsestään niin synkän ilmi?»

Hän mulle: »Harha-oppisten on paikka ja lahkolaisten. Täydemmät kuin luulet on heistä haudat täällä. Vertaisensa

keralla lepää vertainen, sen mukaan vähempi, suurempi on kummun kuumuus.» Hän kääntyi oikeaan. Me taivalsimme

välillä vaivain ynnä muurein ylhäin.

Kymmenes laulu

Kaupungin muurin ynnä tuskain tuimain välitse tietä kapeaa nyt eespäin käy Mestari, ja minä jäljissänsä.

»Sa korkein viisaus, mi mieles mukaan pimeyden piirein kautta johdat mua, mun täytä toivoni ja vastaa mulle!

Noit' ihmisiä voiko nähdä, jotka viruvat haudoissaan? Näät kannet kaikki on auki eikä ketään vartiata.»

Hän mulle: »Kaikki suljetaan, kun tänne laaksosta Josafatin[39] palajavat he ruumiinensa, sinne jättämineen.

Taholla tällä Epikurus lepää ja hänen oppilaansa, jotka uskoi, ett' elo sielun päättyy ruumiin kera.

Mut kysymys, min mulle teit sa, tuolla sisällä saap' on varman vastauksen, myös toivos salainen, sa jost' et puhu.»

Ma hälle: »Hyvä Oppaani, en peitä sinulta mieltäin, vaikk' en liioin haasta; mun siihen totuttanut oot jo ammoid.»

»Toskanan mies, mi sanoin kaunein kautta tään tulikaupungin käyt elävänä, sua pyydän tähän hetken seisautumaan.

Sun kieles ilmoittaa sun syntyneeksi jalossa tuossa isänmaassa, jolle lien ollut ehkä liian rasittava.»

Erästä hauta-arkusta tuo ääni äkisti soi, ma siitä säikähtyen lähenin hiukan Saattajaani. Lausui

hän mulle: »Käännä! Mitä teet sa? Siinä on Farinata,[40] pystyyn noussut on hän, voit hänet nähdä aina uumaa myöten.»

Katseeni häneen kiintynyt jo oli, kohosi rinta tuon ja otsa ylväs kuin ois hän halveksinut helvettiä.

Ja Oppaan kädet uljaat viipymättä mun hänen luokseen hautain kesken johti, ja näin hän virkkoi: »Sanas selvät olkoot!»

Kun tullut olin haudan tuon ma ääreen, mua hetken katsoi ja kuin suuttuneena hän kysyi: »Virka esivanhempasi!»

Ma, joka kärkeä olin tottelemaan, salannut tuota en, vaan kaikki sanoin; hän hiukan nosti kulmakarvojansa

ja lausui: »Vastustajat hurjat oli he mulle, heimollein ja ystävillein, kahdesti siksi karkoitin ma heidät.»

»Molemmiin kerroin», vastasin, »he palas paostaan, hajaltansa, vaan tuo taito väelless omalle jäi oudonlaiseks.»

Viereisen haudan kannen alta haamu[41] nyt nousi, näkyi leukaan saakka; luulen, hän että polvin oli ponnistaunut.

Mua katsein kiersi hän kuin kerallani ois toisen nähdä tahtonut. Mut turhaks sen toivon huomaten, hän itki, virkkoi:

»Jos tähän synkkään vankilaan sa saavut vuoks sielun ylevyyden, lausu, missä on poikani? Miks ei sun seurassasi?»

Ma hälle: »Tule itsestän en tänne, hän saattajani on, mi tuolla vartoo, lie Guidos hänt' ei kyllin arvostanut.»

Nimensä arvannut jo sanoistansa ja tuskiensa laadusta ma olin, siks täyden niin voin vastauksen antaa.

Äkisti kohoten hän huusi: »Kuinka? Sanoitko: arvostanut? Eikö enää hän elä? Nää ei päivän valkeutta?»

Kun vastausta hiukan viivyttävän hän huomasi mun, taas takaisin hän putos päistikkaa, eikä enää ilmestynyt.

Mut toinen, ylväs tuo, min vuoksi jäänyt ma olin, muuttanut ei muotoansa, ei kylkeään hän kääntänyt, ei kaulaa.

»Ja jos», hän jatkain puhettamme lausui, »tuo taito meille oudoks jäi, niin mua enempi se kuin tämä vuode vaivaa.

Mut viittäkymmentä[42] ei kertaa kasvot säteile sen, mi tääll' on valtiatar, kun tuta saat tuon taidon painavuuden.

ja suloiseen jos maailmaan sa palaat, niin virka, miks tuo kansa on niin kova kun heimolleni[43] joka säädöksessään?»

Ma hälle: »Teurastus ja taisto suuri,[44] mi aallot Arabian sai punertumaan, lakien noiden laadintaan on syynä.»

Pudisti päätään, huokas hän ja lausui: »En tuossa yksin ollut, enkä varmaan myös syyttä noussut oisi muiden kera.

Mut siinä yksin olin, missä kaikki Firenzen tahtoivat maan päältä poistaa, sit' yksin puolustin[45] ma pystypäisnä.»

»Nimessä siemenenne rauhan», silloin ma pyysin, »purkakaa tuo solmu, joka sitovi järkeni. Jos oikein huomaan,

te näätte ennakoita, mitä tuopa on helmassansa tulevaisuus aika, mut ette nykyisyyden kohtaloita.»

Hän mulle: »Laila heikkosilmäisten etäiset erotamme seikat, sallii sen valon meille vielä Tuomar' ylin.

Mut kun he lähestyvät, tapahtuvat, älymme turha on, ja tiedä emme, jos muut ei kerro, maailmasta mitään.

Tajunnet tuosta, että kuollut aivan oleva tietomme on siitä saakka kuin suljetahan vastaisuuden portti.»

Ma silloin lausuin syyni syyttämänä: »Siis hälle kertokaa, mi vaipui alas, poikansa että elävissä' on vielä.

Ja vastaukseni jos hälle viipyi, se tapahtui, tuo hälle selittääkää, kun mietin harhaa, min nyt haihdutitte.»

Mua takaisin jo kutsui Mestarini, siks kiihkeämmin pyysin vainajata minulle virkkamaan, ken kanssaan oli.

Hän lausui: »Enemmän kuin tuhat täällä viruvi kanssasi, myös Fredrik toinen[46] ja Kardinaali, puhumatta muista.»

Hän hautaan vaipui. Mietiskellen tuota puhetta, soipaa vihamieliseltä, päin muinais-ajan laulajaa ma kuljin.

Hän lähti liikkeelle ja käydessämme hän lausui: »Miks niin olet mietteissäsi?» Tunnustin hälle sen. Tuo viisas mua

näin varoitteli: »Mielees kaikki paina, mit' itsellesi vastaista liet kuullut, ja ota vaari nyt!»—hän

sormen nosti—

»naissilmän[47] kaikki-näkeväisen, kauniin tuon sulosätehessä koska seisot, elosi kulun kuuleva oot hältä.»

Hän vasempaan nyt askeleemme johti; jätimme muurin, kohti keskipaikkaa tään piirin käyden, tietä laaksoon viepää,

min katku inhoa jo kaukaa nosti.

Yhdestoista laulu

Nyt törmän jyrkän ulkoreunaa kiertäin, kiviä, piirin muotoon muovattuja, tulimme luokse vielä vaivatumpain.

Tuon alhon kauhistava katku meidät pakotti siellä suojaa etsimähän, sen saimme takaa erään suuren haudan,

min kanteen oli kirjoitettu: *Kätken ma paavi Anastasiuksen,[48] jonka Fotinus johti tieltä oikealta.*

»Hitaasti tästä alas astukaamme, ett' aistimemme ensin tottuu tähän hajuhun pahaan; sitten siit' ei vaaraa.»

Näin Mestari. Ma hälle: »Korvaus joku suo mulle, ettei aika kuluis hukkaan.» Hän siihen virkkoi: »Tuota tuumin juuri.»

Hän sitten alkoi: »Poikani, kun päättyy nää kalliot, tie meill' on piiriin kolmeen, kaltaiseen edellisten, asteettainen.

Ne kaikk' on tuomittuja täynnä. Mutta vain näky että sulle riittäis sitten, sa kuule, miks ja kuink' on paikka kunkin.

Vääryyttä pahuus kaikki on, mi vihaa taivaassa herättää, ja kaikki voiman ja vilpin kautta toista murhettavi.

Mut etenkin on ihmissynti vilppi, vihattavampi myöskin jumalalle, siks alin tääll' on paikka vilpillisten ja vaiva vaikein. Koko ensi piiri on väkivaltaisten. Mut kolmenlainen kun tuo on syy, myös ympyrää on kolme.

On väkivaltaa vastaan Jumalata ja itseään ja lähimmäistään: heitä ja heidän omaansa, kuin kuulet pian.

Inehmo murhata voi lähimmäisen tai haavoittaa, hält' omaisuuden riistää kiristämällä, murhapolttamalla.

Siks murhaajat ja ryövärit ja kaikki tekijät pahan eri laumoin kuilu ens pyörön kätkee eri tuskain alla.

Inehmo itseään voi vahingoittaa ja omaansa, siks pyörö toinen sulkee ne turhaan katuvaiset, jotka itse itsensä temmanneet on maailmasta, pelanneet tavaransa, tuhlannehet tai itkeneet, miss' oli syytä iloon.

Inehmo loukata voi Jumaluutta sen kieltäin, sitä herjaten ja rikkoin lakeja luonnon hyvän. Siksi pienin tuo pyörö polttomerkillänsä leimaa Sodomian ja Caorsan,[49] kaikki, jotka herjaavat Herraa sydämensä kielin.

Voit vilppiä, mi joka mieltä jäytää, sa käyttää sinuun luottavaista kohtaa tai sitä kohtaan, jok' ei sinuun luota.

Tää vilpin tapa viimeinen vain katkoo sitehet rakkauden luonnon-luoman, siks pyörö toinen kätkee liehakoijat,

lumoojat, lahjojat ja tekopyhät ja varkaat, väärentäjät, virkain myöjät, ja parittajat, koronkiskuritkin.

Mut tapa edellinen jättää unhoon niin luonnon rakkauden kuin ylemmänkin, mi luottamuksen erikoisen luopi.

Pyörössä pienimmässä siks, miss' istuu Dis itse, missä maailman on keskus, ikuinen tuli polttaa pettureita.»

Ma hälle: »Tarkan teet sa mulle selon, oi Mestari, ja selkeästi kuvaat tään kuilun kansoinensa. Mutta virka,

ne, jotka räme nielee, joita tuuli tuoll' ajelee ja joita ruuskii sade ja jotka yhtyvät niin kirpein kielin,

ne miks ei tulikaupungissa kärsi myös vaivaansa, jos Herra heitä vihaa? Ja jos ei vihaa, miksi niin he kärsii?»

Hän mulle: »Mieles täällä miksi harhaa niin loitos siitä, mikä sen on tapa? Tai muuhun johonkin se tähdänneekö?

Sanoja etkö muista, joita käyttää sun siveys-oppis[50] kuvatessaan luonteen lajia kolme taivaan tuomitsemaa:

irstailu, ilkeys, petomaisuus hullu? Ja kuinka irstaus vähin loukkaa Luoja ja siksi vähimmän saa rangaistuksen?

Tuot' oppia jos oikein tutkit sekä palautat mielees, ketkä kärsii siellä ja ketkä täällä, tajuat sa, miksi pahoista näistä on he erotetut ja miksi oikeus jumalainen heille on lempeämmän luonut rangaistuksen.»

»Oi Aurinko, mi näköharhat poistat, mua tyydyttää niin joka vastaukses, epäily ett' on mieluinen kuin varmuus.

Mut vielä hiukan taapäin käännä», virkoin, »päin sanaas, että koronkisko loukkaa hyvyttä Jumalan. Tuo pulma päästä!»

Hän virkkoi: »Viisaustiede näyttää sille, ken sitä tajuaa, monin paikoin, kuinka on luonnon synty jumalainen järki

ja taide Jumalan. Myös Luonnon-oppis sivuja selailen vain muutamia, saat saman tiedon, jos sa tutkit tarkkaan,

taidonne että edellistä seuraa kuin mestariaan oppilas, niin jaksaa, ja on kuin Luojan taiteen lapsenlapsi.

Jos muistat mitä Genesis jo sanoo, nuo kaksi ihmisell' on elättäjää ja kehittäjää koko heimon. Mutta

kun koronkiskuri käy muita teitä, hän luonnon ynnä ihmistaidon hylkää, kosk' asettaa myös toivon toisahalle.

Nyt mua seuraa, mull' on käydä mieli, jo aamutähdet taivahalle nousee otava luotehesen osoittavi,

jo kaukana on ahde alasmennon.»

Kahdestoista laulu

Tulimme paikkaan alasmennon. Karu se oli, moinen, että silmä säikkyi, myös vuoksi sen, mi siellä asui. Kuin on

maanvieremä, mi Trenton tälläpuolen Etsch-virran siittänyt on, vuoksi aallon, mi alta jäyti, tai maanjärityksen,

niin että huipulta, sen lähtöpäästä, on louhta mointa, että tuskin alas tiet tasangolle löytää voi, ei ylös:

näin oli jyrkänteen sen polku myöskin, ja kuilun haljennehen äyrähällä lepäsi pitkällensä Kretan hirmu,

mi vatsast' oli valelehmän tullut. Ja kun hän meidät huomasi, itse puri hän itseään kuin vihan kahlitsema.

Oppaani viisas hälle huusi: »Ehkä Ateenan ruhtinaaksi[51] luulet tätä, mieheksi, joka päällä maan sun surmas?

Pois tieltä, peto! Astu tää ei alas sun siskos neuvomana, mutta tulee vain katsomahan teidän vaivojanne.»

Kuin härkä raivooa, mi juuri saanut on iskun kuolettavan, eikä osaa kävellä, mutta sinne tänne hyppii, niin mylvivän näin Minotauron. Mutta Oppaani huolellinen huus: »Käy alas, nyt tie on auki, koska noin se raivoo.»

Kivien suurten, vyöryneitten yli kävimme, usein alla jalkojeni ne liikkui, työntäminä taakan oudon.

Ma kuljin mieltien. Hän virkkoi: »Mietit sa ehkä tätä vieremää, min vahti on pedon viha, jonka lannistin ma.

Siis tiedä, tänne ala-helvettiin kun kerrall' eellimmäisellä ma astuin, tuo kallio ei vielä syössyt ollut.

Mut en ma erehdy, jos lausun: ennen kuin tuli Hän, mi saaliin suuren otti pimeyden herran piirist' ylemmästä,

järisi kauttaaltaan tää synkkä syvyys, ett' aattelin, nyt kaikkeus saanee tuta sen sopusoinnun, jonka luullaan usein

maailman muuttaneen jo kaaokseksi. Samalla hetkellä tää vanha vuori myös sieltä täältä säpäleiksi särkyi.

Mut kuiluun katsehes nyt luo: on liki se verivirta, missä kaikki kiehuu toiselle väkivaltaa tehneet.» Katsoin.

Oi, sokko ahneus! Oi, hurja viha, elossa lyhyessä mi niin meit' ajaa ja päättyy verilöylyyn ijäisehen!

Näin kaarenmuotoisen ma kaivoshaudan tasangon kaiken poikki piirtyväksi, kuin mulle kertonut ol' Oppahani.

Välillä sen ja kallion kentaurit jouskädet rivityksin juoksi, niinkuin maan päällä ennen metsään mennessänsä.

Kun meidät näkivät, he pysähtyivät, joukosta kolme eros jousikättä, vasamin valmiiksi jo varustetuin.

Yks huusi kaukaa: »Mihin rangaistukseen te käytte, vuorta alas astuvaiset? Seis! Vastatkaa! Jos ette, ammun nuolen.»

Mun Mestarini: »Keironille siinä vieressä vastaamme. Sun tahtos aina on ollut kiivas sekä turmiokas.»

Mua koski hän ja jatkoi: »Tuoss' on Nessus,[52] mi kuoli kauniin Deianeiran vuoksi näin itsellensä verikoston tehden.

On keskimäinen, tuo, mi maahan katsoo, Akilleun kasvattaja, suuri Keiron; ja kolmas Folus, vihastansa kuulu.

He tuhansittain kaivoshautaa kiertää jokaisen sielun ampuen, mi nousee verestä enemmän kuin syynsä sallii.»

Petoja nopsia me lähestyimme. Vasaman otti Keiron ja sen kärjin hän käänsi taapäin parrankarvat suultaan.

Kitansa noin kun auki sai, hän virkkoi nyt kumppaneilleen: »Tokko näätte, että tuon taemmaisella alla kivet kiikkuu.

Ei tapa kuolleiden noin käydä.» Vastas Oppaani hyvä, yltäin ryntähisin kentaurin, kussa luontoa kaks yhtyy:

»Elävä on hän, totta yksin hälle mun kuilut tummat nää on näytettävä, tuo hänet tänne Sallimus, ei huvi.

Tään uuden tehtävän ken mulle uskoi, hän saapui hallelujaa laulamasta; tää mies ei rosvo ole, enkä minä.

Mut kautta kunnan korkean, mi sallii mun käydä polkua tään raisun rannan, suo meille joukostasi yksi, joka

voi meille näyttää kaahlamon ja ottaa tään miehen selkäänsä: näät kun ei henki hän ole, voi hän ei

kautt' ilman käydä.»

Ryntäänsä oikean nyt käänsi Keiron ja Nessukselle virkkoi: »Saata heitä! Jos tiellä kohtaat parven toisen, torju!»

Kävimme saattajamme varman kanssa nyt äärtä tulipuna-kuuman kiehun, min keskeltä nous huudot keitettyjen.

Näin kansaa, joka kulmiin saakka kastuu. Kentauri suuri sanoi: »Valtiaita he ovat, tahraamia veren, ryöstön.

He siellä huokaa vääryyttensä vuoksi: niin Aleksander kuin Dionysius[53] julma, Sisilialle joka tuskaa tuotti.

Ja otsa tuo, min tumma tukka peittää, on Azzolinon;[54] tuo taas liinatukka Obizzo Estin[55] on, mi murhattihin

poikansa käden kautta luonnottoman.» Ma käännyn Mestariin. Hän virkkoi: »Tämä nyt olkoon ensimmäisesi, ma toinen.»

Jäi tuonempana seisomaan kentauri taas lauman erään luo, mi saakka leukaan kohosi hurme-huppelosta. Meille

hän varjon yksinäisen näytti, virkkoi: »Tuo Herran[56] huoneess' sydämen sen pisti, mi viel' on kunniasa Thames'in luona.

Näin sitten kansaa, jotka kuohun yli kohosi paineen taikka vartaloineen, ma niistä tunsin monta tuttavata.

Aleni vähitellen hurmevirta, siks kunnes kastui jalat vain, ja siitä ol' ylimeno meillä virran poikki.»

Kentauri virkkoi: »Niinkuin toisahalla ain kuivuvan näät tulikuuman kuohun, niin toisahalla alemmaksi aina

sen pohja painuu, sikskuin sinne tullaan, miss' ijäisesti hirmuvalta huokaa Oikeuden jumalaisen mukaan. Siellä

nyt Attilakin rangaistustaan kärsii, kuningas hunnein, maiden vitsa kerran, ja Pyrrhus,[57] Sextus; siellä kyyneleitä

tuon tulituskan ijäisesti itkee Rinier Cornèton mies ja Rinier Pazzo,[58] maanteillä jotka sotaa moista kävi.»

Hän kääntyi, yli kaahlamon taas kulki.

Kolmastoista laulu

Viel' ehtinyt ei virran poikki Nessus, kun tultiin viidakkoon, miss' ollut tiestä ei merkkiäkään. Lehvät siellä ei vihreet,

vaan tummanharmaat, sileät ei oksat ojentuneet, vaan ryhmyiset ja rumat, ei heelmät maukkaat, mutta myrkkypiikit.

Tiheiköt tuimat niin ei petojenkaan, jotk' karttelevat maita viljeltyjä välillä Cècinan ja Corneton.[59] Siellä

pesivät Harpyiat, nuo häijyt, jotka tulevan turman enteин karkoittivat Strofadein[60] luota kerran troijalaiset.

Leveät siivet, laajat sulkavatsat, varpaissa kynnet, pää ja kaula naisen, näin puissa oudoissa ne istuu, parkuu.

Oppaani lausui: »Ennen kuin käyt eespäin, sa tiedä, että piirin seitsemännen pyörässä toisess' olet, siinä pysyt,

hirmuisen kunnes hiekka-aavan huomaat. Siks katso tarkkaan! Asioita olet näkevä, joit' et uskois, jos ma kerron.»

Ma kaikkialta valitusta kuulin, mut nähnyt ketään kun en vaikertajaa, pysähdyin hämmästyen. Luulen, että

hän luuli minun luulevan nuo äänet ääniksi vainajien, joita muka takana puitten piili meidän vuoksi.

Siks Mestari: »Jos taitat lehvän jonkun kasveista näistä, tyhjiin raukeneva on aatos aivoissasi piileväinen.»

Ojensin käden silloin, oksan otin isosta piikkipensahasta; runko rupes huutamaan: »Mua miksi viillät?»

Ja oksa peittyi vereen ruskeahan, taas huusi: »Miksi leikkelet sa mua? Oletko kadottanut kaiken säälin?

Inehmot oltiin, pensahiksi tultiin; kätesi olla sopis laupiaampi, vaikk' oltais sieluja me käärmechien.»

Kuin tuores halko, jonka sytytetty pää toinen on ja toinen huokaa, tippuu, sihisten ilmaa, siitä lähtevätä,

niin kasvi katkonainen vuosi verta ja sanoja yht'aikaa. Oksan heitin ma siks ja seisoin niinkuin mies, mi pelkää.

»Oi, sielu loukattu», noin Viisas virkkoi, »jos ennen, vain mun säkeistäni, voinut hän ois sen uskoa, min nyt hän näki,

ei kättään ois hän sinuun satuttanut: asia uskomaton sai mun hänet tekohon johtamaan, jot' itse suren.

Mut hälle virka, kuka olit, mainees ett' uudistais hän, pahas lieventäen maan päällä, jonne takaisin hän palaa.»

Ja runko: »Niin mua sulopuhees hurmaa, ett'en voi vaieta; te älkää panko pahaksi myös, jos pakinoimaan kiinnyn.

Avainta kahta Fredrik II:sen tahdon[61] ma kerran pidin, käänsin keveästi, sen sulkein, avaten, niin että kaikki

muut miltei poistin hänen neuvostostaan. Virassa kunniakkaass' altis olin, ett' unen kadotin ja hengen melkein.

Tuo portto,[62] jok' ei keisar-palatsista irstaita koskaan käännä silmiänsä, hovien turmio ja kansain kuolo,

mua vastaan sytti kaikkein muiden mielet ja syttyneet Augustuksen taas sytti, niin että kunniani murheeks kääntyi.

Mun sieluni, nyt ylenkatseen vanki, mi luuli kuolon siitä päästäjäksi, mua, oikeata, vastaan väärin teki.

Tään puuni kummain juurten kautta vannon, ett' ollut uskonon en herralleni ma arvon-ansiokkahalle koskaan.

Ja maailmaan jos joku teistä palaa, mun muistoni, mi vielä maassa makaa kateuden lyömänä, hän kohottakoon.»

Oppaani hetken vartoi, lausui sitten: »Hän koska vaikenee, sa aikaas käytä ja kysy, mitä kuulla mielit lisää.»

Ma hälle: »Sinä hältä kysy sitä, min luulet vielä olevan mun mieleen, en itse voi: niin sääli valtaa minut.»

»Sidottu sielu», alkoi Mestarini, »jos mies tuo täyttää pyyntös alttihisti, sanonet vielä, kuinka solmitahan

inehmon henki noihin pahkapuihin. Jos voit, myös virka, koskaan vapautuuko ikeestä näiden jäsentensä kukaan.»

Puhalsi runko silloin tuulen tuiman, mi ihmis-ääneks sitten muuttui, puhui: »Vastaava olen lyhyesti teille.

Kun sielu itsens' irti ruumihista vihassa riistää, siitä eroo, Minos lähettää hänet kuiluun

seitsemänteen.

Hän putoo metsään, miss' ei paikkaa varmaa, vaan minne sattumalta sinkoo, siinä hän itää siemenenä, kasvaa, versoo

vesaksi, piikkipensahaks. Harpyiat, jotk' elää lehvistämme, tuskaa tuottaa, mut iskee ikkunat myös tuskallemme.

Kuin muutkin, samme ruumiimme noutaa, mut emme enää siihen pukeutua: omata oikein ei, min itse hylkää.

Ne tänne tuotava on meidän; metsään ruumiimme ripustetaan synkkään, kukin varjonsa oman oksaan vihaisehen.»

Viel' ääntä rungon kuuntelimme, luullen se että enempikin ilmoittaisi, kun äkkihäly hämmästytti meidät.

Kuin se, mi villisian kohti saavan ja ajoseuran paikaltansa näkee, petojen ynnä puiden ryskeen kuullen,

kaks miestä vasemmalta, alastonta ja raadeltua, ryntäävän me näimme niin vinhasti, ett' eessä metsä halkes.

Huus etummainen: »Apuun, apuun, kuolo!» Ja toinen, joka hitaammalta näytti, huus: »Lano,[63] noin ei nopsat jalkas olleet

kalskeessa kalpain Toppon luona.» Sitten hän, ehkä hengästynyt ollen, piili pensaasen, itse puuksi tekeytyen.

Mut heidän takanansa piskit mustat ja ahnaat metsän täytti juoksullansa kuin ajokoirat, kahleistansa päässeet.

Ne hampain iski kätkeyneesen kiinni, palalta pala hänet rikki purren, jäsenet kurjat sitten kanssaan kantain.

Käteeni tarttui silloin Oppahani ja johti mun luo pensahan, mi turhaan veristen haavojensa kautta itki.

Puu puhui: »Jakob, Sant' Andrean miesi,[64] mit' auttoi, oi, ett' turvasit sa minuun? Mi mulla syy on elämäsi huonoon?»

Puun yli kumartuen Mestarini: »Ken olet sa, mi moisten haavain kautta valitat verin ynnä äänin haikkein?»

Hän meille: »Sielut, oi, te näkemähän satuitte tihutyön tään mulle tehdyn, mi riistänyt näin kaikk' on lehvät multa!

Juurelle pensaan poloisen ne kootkaa! Laps olin kaupungin,[65] mi Kastajahan ens suoja-isäntänsä, Marsin, vaihtoi:

tää siksi sodalla sit' aina kiusaa. Ja jos ei siinä, miss' on Arnon silta, seisoi enää Marsin patsas, turhan

työn tehneet ois ne kansalaiset, jotka sen jälleen raunioista rakensivat, kun Attila sen muurit maahan mursi.

Mut minä talostain tein hirsipuuni.»[66]

Neljästoista laulu

Niin rakkaus synnyinkaupunkiin mun valtas, ma että heti poimin lehvät maasta ja hälle annoin, min jo ääni sortui.

Tulimme rajalle nyt, missä toinen eroopi kolmannesta pyörö; siellä oikeuden kauhistava käyttö nähdään.

Asiat oudot oikein kertoakseni, ma virkan, että kankahalle tultiin, mi yhtään kasvia ei yllään kärsi.

Tuo murheen metsä ympäri sen saartaa ja metsän saartaa kaivoshauta synkkä; me pysähdyimme

nummen äärtä liki.

Maaperä oli soraa kuivaa, nuivaa, senkaltaista kuin olla maassa mahtoi, min pintaa polki kerran Caton[67] jalat.

Oi, taivaan kosto, kuinka peljättävän sun pitäis olla jokaiselle, joka lukevi, mitä silmin siellä näin ma!

Näin siellä sieluin alastonten sarjat, kaikk' itkemässä kurjuuttaan; ja näytti kuin ollut kullekin ois eri laki.

Makasi maassa selällänsä eräät, taas toiset kyyryllänsä istui, toiset käveli lakkaamatta, taukoomatta.

Lukuisin lauma oli kävelijäin ja pienin vaivoissansa makaavien, mut herkin heillä kieli vaikerrukseen.

Tään yli hiekkameren satoi tulta hitaasti, suurin hiutalein, kuin sataa alpeilla lunta levätessä tuulen.

Kuin Aleksander kuumass' Intiassa satavan näki sotajoukkons' yli maan päällä vielä palavaisten liekkein,

min vuoks hän käski sotilaansa maata kovasti polkea, ett' yksitellen tuliset lieskat jalan alla sammuis:

näin siellä lankes ikiliekki alas, mi hiekan hehkutti kuin taula hehkuu tulusten työstä, lisäten näin vaivaa.

Siell' lakkaamaton kävi kätten tanssi, nuo kurjat milloin sieltä, milloin täältä, kun tulta tuoresta pois karistivat.

Ma lausuin: »Mestari, mi kaikki voitat, piruja noita paatuneita paitsi, me jotka kohtasimme portin luona,

sa virka, ken on pitkä tuo, mi torju ei tulta, tuimass' uhmassansa maaten, kuin sade tää ei häntä korventaiskaan!»

Hän itse,[68] kuullen, mitä Mestarilta hänestä kysyin, huusi: »Kuolemassa ma sama oon kuin elämässä olin.

Zeus uuvuttakoon seppoansa, jolta hän vihoissansa vaajan tuiman tempas, mi minuun iski viime hetkelläni.

Hän muutkin yksitellen uuvuttakoon ääressä Mongibellon[69] mustan ahjon, noin huutain: 'Auta, auta, oi Vulcanus!'

niinkuin hän teki Flegran[70] taistelossa. Mua vastaan iskeköön hän voimin kaikin, iloa vaan hän ei saa kostostansa!»

Oppaani silloin voimakkaasti lausui, moist' etten ennen häitä ääntä kuullut: »Oi Capaneus, sun rangaistukses juuri

se on, ett' ylpeyten ei koskaan raukee. Tuot' ilman raivoas ei vaiva mikään riittäisi rankaisemaan mieles uhmaa!»

Suin vienommin hän mulle virkkoi: »Teban kuningassaartajasta seitsemästä tuo oli yks. Hän herjas Jumalata

ja vielä samaa herjamieltä näyttää. Mut niinkuin hälle lausuin, uhman juuri tuo miesi ansaitsikin rintanauhaks.

Mua seuraa nyt, ja varo, ettet jalkaas aseta hietikolle hehkuvalla, vaan aina tarkoin metsän äärtä poljet.»

Tulimme vaieten nyt siihen, missä metsästä puro pieni pursuu esiin; mua vielä pöyristää sen punaväri.

Kuin hetteestä Viterbon hersyy oja, min veden portot keskenänsä jakaa, niin yli hietikon tää virta vieri.

Sen pohja kivettynyt oli, samoin sen rannat ja sen rantain töyräät; tuosta ma huomasin sen paikaks ylimenon.

»Kaikesta, minkä näyttänyt oon sulle senjälkeen kuin jäi meiltä taakse portti, min kynnys kielletty ei keltään ole,

niin merkittävää mitään nähnyt vielä et silmilläs kuin puro tää sun eessäs, mi yllään liekit kaikki sammuttavi.»

Nää sanat mulle lausui Oppahani. Siks anoin, että tiedon yhtä runsaan hän antais kuin jo antoi tiedonhalun.

»Keskellä merta maa on autioitu», hän puhui, »Kreta nimeltään, min päämies[71] syytöntä vielä johti ihmiskuntaa.

On siellä vuori, muinoin virkistämä purojen, puiden, nimeltänsä Ida; nyt autio kuin jäännös entis-ajan.

Kehdoksi varmaksi sen Rea[72] kerran valitsi pojalleen, ja kätkeäkseen tuon itkut, käski huutaa, laulaa, soittaa.

Vuoressa seisoo pitkä, pysty vanhus,[73] päin Damiataa[74] selkä, silmänluonti päin Roomaa niinkuin kuvastintaan omaa.

Sen pää on kultaa hienoimpaa, sen rinta ja käsivarret pelkkää hopeata, muu vaskea taas varren haarautumaan,

siit' asti rautaa, paitsi että hällä savesta oikea on jalka, johon hän kovemmin kuin toiseen jalkaan nojaa.

Jokaisen osan, paitsi kullan, kautta käy rako, josta kyyneleitä tippuu; ne kokoontuvat, luolan kovertavat

ja muodostavat laaksoon tähän juosten joet Akeronin, Styxin, Flegetonin; käy niiden kulku sitten kuiluun tuohon

ahtaasen, niissä loppuu alasmeno, Kokyton muodostain; en sitä sulle kuvailla tahdo, saat sen itse nähdä.»

Ma hälle: »Jos tuo joki juoksee tänne, kuin kerroit, meidän maailmasta, miksi se vasta näkyy tämän törmän alta?»

Hän mulle: »Tiedät, pyöreä on paikka, ja joskin kauaksi jo tullut olet, vasenta äärtä pohjaa kohti pyrkein,

et koko ympyrää sa käynyt ole; siks sulle uusi joku jos on seikka, sun tuost' ei tarvis hämmästyystä näyttää.»

Ma hälle vielä: »Mestari, miss' ovat Lete ja Flegeton? Sa toisen sanot tulevan kyynelistä? Mutta toinen?»

»Iloni ovat kysymykses kaikki», hän lausui, »vaan tuon punakuohu-virran ois luullut vastaavan jo toiseen sulle.

Letenkin näät: et alangossa täällä, vaan siellä, missä sielut peseytyvät, kaduttu, poistunut kun syy on kaikki.»

Hän vielä virkkoi: »Nyt on aika meillä tää metsä jättää. Seuraa jälkiäni, tien antaa äyräs meille, jok' ei hehku,

ja jonka yllä tulihuurut sammuu.»

Viidestoista laulu

Nyt eespäin kovaa rantatörmää käydään, sen ylle virran usma varjon heittää, tulelta turvaten näin veen ja äyräät.

Kuin välillä Wissentin ynnä Brüggeren patoja luovat flanderlaiset, että pakenis meri sekä viihtyis vuoksi;

kuin Brentan varrella padovalaiset suojaavat huviloitaan, linnojansa, kesäisen Chiarentanan vuorivuolta;

myös täällä moiset oli muurit, vaikka niin korkeiks, suuriks niit' ei tehnyt ollut rakennusmestari, ken ollut liekään.

Niin kauas metsästä jo käyty oltiin, sen paikkaa etten enää nähnyt oisi, ma vaikka kääntynytkin oisin taapäin,

kun kohtasimme parven vainajia, patoa käyvän; kukin katsoi meitä kuin katsoo illan tullen toinen toistaan

kuun uuden kajastaissa taivahalta, ja niin he tiukkaan meitä tähtäsivät kuin sihtaa räätäli'-ukko neulan silmään.

Noin tyysti tunnusteltuaan mun tunsin yks heistä, tarttui mua takinhihaan ja huus: »Mi ihme!» Minä samaan aikaan

kuin kätensä hän mua kohden suuntas, kasvoihin palaneisiin kiinsin katseen, siks kunnes piirteet tulen turmelemat,

mua estäneet ei häntä tuntemasta. Ja hänen puoleensa nyt kallistuen ma kysyin: »Tekö täällä, Ser Brunetto?»[75]

Hän mulle: »Poikani, sa sallit ehkä, ett' taapäin kääntyy kerallas Brunetto Latini, antain ohi mennä jonon.»

Ma hälle: »Tuota teiltä pyydän juuri; jos tahdotte, ett' istahdamme, teen sen, jos vain tuo mies, mun Oppaani, sen sallii.»

Hän mulle: »Poikani, jos meistä joku pysähtyy, saa hän sata vuotta maata liekeissä tulen tuiman liikkumatta.

Siks eespäin käy: sua liepehestä pidän, siks kunnes seurani taas etsin kurjan, mi itkee ijäisiä turmioitaan.»

En tohtinut ma hänen luokseen alas, vaan kuljin kumarassa törmän tietä kuin mies, mi kunnioittavaisna astuu.

Hän alkoi: »Mikä sallimus sun johtaa näin tänne alas, ennen kuolinpäivääs, ja ken on hän, mi sulle tietä näyttää?»

Ma hälle: »Eksyin erämaahan tuolla ylhäällä, elämässä kirkkahassa, ma ennen kuin ol' ijän mitta täysi.

Mun siitä auttoi vasta eilis-aamu: tää ilmestyi näät eteen eksynehen, hän mua kotiin tätä tietä johtaa.»

Hän mulle: »Jos sa seuraat tähteäsi, sataman saavutat sa kunniakkaan, mikäli näin ma eloss' autuaassa.

Niin varhain jos en kuollut oisi, työhös sua öisin vahvistanut, nähden, että sinulle suopea niin Taivas oli.

Mut kansas oma,[76] paha, kiittämätön, mi muinen Fiesolesta lähti, vieläi sen vuorten kovan hengen kolkostama,

vihaava on sua hyväin töittes tähden; ja syystä, sill' ei viikunoitten sulo sovellu karun korpimetsän keskeen.

Sokeuden maine maailmass' on heillä, he ovat heimo kade, ahnas, korska; sa heidän tavoistansa puhdistuos!

Niin suuren kunnian suo Taivas sulle, molemmat että puolueet sua isoo, mut loitos jääpi raavaan suusta ruoho.

He olkoot itse heinä itsellensä, Fiesolen karja syödä saa ei kukkaa— jos joku kasvaa vielä heidän suossaan—

miss' elää jälleen pyhän Rooman rotu, jälelle sinne silloin jäänyt, koska pesäksi moisen pahuuden se tehtiin.»

Ma vastasin: »Jos täyttynyt ois toivo jokainen tämän sydämen, te ette viel' oisi ihmisluonnon ulkopuolia.

Ma muistan—ja se muisto nyt mun murtaa kuvanne hyvän, rakkaan, isällisen, kun eloss' ennen opetit mulle

inehmon kulun kuolemattomuuteen. Ma kuinka teitä tuosta kiitän, soipa on kieleltäin, niin kauan kuin ma elän.

Mut mitä elämästäin ennustatte, kirjoitan, kätken naista[77] varten, joka sen selittää, jos hänen luokseen saavun.

Niin paljon sentään virkkaa voin ma teille, jos omatunto vain ei vaivaa mua, ma olen valmis joka kohtalohon.

Ei outo korvallein tuo ennus enää; siks onnen pyörä pyöriköön kuin tahtoo ja kuokka heilukohon peltomiehen!»

Mun Mestarini silloin taapäin kääntyi, mua oikealta katsoi, lausui: »Hyvin se kuuntelee, ken neuvon viisaan huomaa.»

Ma silti kuljin keskustellen kanssa Brunetton, kysyin, ketkä tunnetuimmat ja suurimmat ol' hänen seurastansa.

Hän mulle: »Hyvä tuntee on eräät, toisista sopivampi vaieta on: tarina pitkä, aika lyhyt. Tiedä

siis vain, ett' olivat he kaikki kirkon ja kirjan miehiä, maan-mainioita, mut kaikki saman synnin saastuttamat.[78]

Käy noiden kurjain kera Priscianus,[79] Francesco d'Accorso myös, ja nähdä voisit, niin likaiseen jos sulia oisi halu,

hänetkin,[80] jonka Arnon rantamilta lähetti paavi luokse Bacchiglionen; hän sinne jätti huonon miehuutensa.

Enemmän puhuisin, mut pitemmältä en haastaa enkä käydä voi, kun uuden nään nousevan taas hietikolta savun.

Tavata saa en sieltä saapuvia. Mut sulle suositan *Tesoroani*, ma jossa elän. Enkä muuta ano.»

Hän sitten kääntyi, juoksi pois kuin juostaan viherjän viirin vuoksi kilpaa[81] pitkin Veronan kenttää; eikä ollut näkö

hänellä häviön, vaan voiton saajan.

Kuudestoista laulu

Jo olin siinä, johon kuuluu pauhu ens piiriin syöksyväisen veen kuin kuuluu surina summa mehiläisten pesän,

kun kolmen varjon juoksull' eroavan näin joukosta, mi eespäin kulki alla tuon tuiman rangaistuksen rankkasateen.

Tulivat kohti, kaikki meille huutain: »Sa seis! ken puvustasi päättäin näytät olevan kaupungin tuon kehnon[82] lapsi!»

O, mitkä haavat jäsenissä heidän näin uudet, vanhat, tulen syömät. Vieläi, kun niitä muistan, sääli valtaa minut!

Oppaani kuuli heidät huutaviksi, puoleeni kääntyi, lausui: »Varro, näille sopivi meidän suoda kunniata.

Ja tulta jos vaan tuon ei paikan luonto niin purkaisi, ma sulle mainitsisin: paremmin sopis sun kuin heidän juosta.»

Kun pysähdyimme, alkoivat he jälleen tuon vanhan virren, kunnes päästen liki he rattaan rakensivat askelistaan.[83]

Kuin vaanii otettaan ja voittoansa öljyiset, paljaat painijat, siks kunnes heill' alkaa iskut ynnä vasta-iskut,

näin pyörien he kukin katsoi minuun, niin että kaula aina kääntyi suuntaan päinvastaiseen kuin jalat. Yksi virkkoi:

»Hätämme, tien tään auhdon luoma, sekä näkömme häijy, alaston jos meitä ja pyyntöjämme saa sun halveksumaan,

maineemme mieles taivuttakoon, että sanoisit, kuka oot, kun kuljet jaloin elävin Tuonen maata turvallisna.

Hän, jonka jälkiin näät mun polkevaksi, paljaana, hapsin palanein mi hyppii, on ollut ylhäisempi kuin sa luulet.

Gualdradan[84] hyvän pojanpoika oli, nimeltä Guido Guerra,[85] maailmassa suurtöitä miekoin hän ja miettein teki.

Tää toinen, vierelläin mi hietaa polkee, on Tegghiaio Aldobrandi,[86] ääntä min vielä tulis kansain kunnioittaa.

Ja minä, joll' on sama vaiva, olin Iacopo Rusticucci:[87] vahingoittaa mua varmaan enin nurja puolisoni.»

Tulelta turvassa jos ollut oisin, ma heidän luokseen alas oisin syössyt, ja luulen, oisi sallinut sen Opas.

Mut koska kärventynyt, korventunut tuoll' oisin, voitti pelko tahdon hyvän, mi vaati mua syleilemään heitä.

Niin virkoin: »Tuska eikä halveksunta tilanne piirsi niin mun mieleheni, se että myöhään sieltä haihtuu, heti

kun mulle äsken lausui Mestarini sanoja, joista päättää saatoin, että näkisin täällä teidän arvoisia.

Laps olen synnyinkaupunkinne, aina nimenne kunnioitetut ja työnne ma kuullut, maininnut oon rakkaudella.

Yön piirit jätän, oikean tään Oppaan lupaamat heelmät hyvät poimiaksein, mut ensin tie maan keskukseen on mulla.»

»Nimessä sielusi», hän mulle lausui, »mi kauan johtakoon sun jäseniäs, ja maineesi, mi jälkees loistakohon,

sa virka, viipyvätkö vielä meidän maassamme uljuus, jalous kuin ennen vai kokonaanko siirtyneet on sieltä?

Näät Wilhelm Borsiere,[88] äsken tullut, mi tuolla kumppaneimme kanssa kulkee, kiduttaa meitä tuosta kertomalla.»

»Uus kansa ynnä äkkirikkaus ovat, Firenze, häijyys, ylimieliseksi niin tehneet sun, sa että itse itket!»

Näin kasvoin kohotetuin huusin. Uskoi nuo kolme vastanneen mun heille, katsoi kuin toistaan katsotaan, kun totuus kuullaan.

He vastasivat: »Jos on yhtä helppo sun aina muita tyydyttää, mies olet miekkoinen vapaa-puheisuudessasi!

Pimeät nää jos paikat kerran jätät ja palaat alle kauniin tähtitaivaan ja sull' on ilo virkkaa: olin siellä,

sa meistä kerro joskus kansan kuulla.» Nyt piirin murtaen he pakenevan kuin siivin eikä jaloin nopsin näytti.

Niin pian ei ois virkkaa voinut: amen, kuin pois he riensivät. Siks Mestarini myös sopivaksi katsoi lähdön meille.

Ma seurasin; ja hetken käytyämme niin läheltä jo virran pauhu kuului, ett'ei ois puhettamme erottanut.

Kuin joki tuo, mi juoksevi Monvison juurelta ilmoja päin itäisiä vasenta viertä Apenninein, jonka

siell' ylhäällä on nimi Acquacheta, mi sitten vaipuu alangolle, toisen jo nimen saavuttaen Forlin luona:

San Benedetton yläpuolia syöksyy jylisten alas alppiyrkännettä, tuhanten turva joss' ois olla voinut.

Niin kuului pauhaavan se tiemme päässä: punainen, pystysuora vetten vyöry, mi kohta kuuroks oisi korvan tehnyt.

Mull' oli köysi[89] köytty uumenillein, ma jolla joskus pedon kirjokarvan lien pyytää aikonut: sen kokonansa

kun olin vyöltäni ma irroittanut Oppaani määräyksen mukaan, hälle ojensin sen ma niinkuin kootun kimpun.

Sivulle oikealle käännähtäen hän hiukan taantui äyrähältä, heitti sen alas kuiluun ankaraan. Ma sanoin

näin itselleni: Mahtaa merkki uusi tää aiheuttaa uuden ihmehenkin, kun mestari noin silmin seuraa sitä.

Ah, kuinka varovainen olla tulis seurassa niiden, jotk'ei ainoastaan tekoa nää, vaan mietteen salaisimman!

Hän mulle virkkoi: »Mitä varron, pian on nouseva, ja mitä aatoksesi nyt aavistaa, sun silmäs nähdä saavat.»

Totuutta, joka valheen kasvot kantaa, inehmo huulin kiintein säilyttäköön, häpeä syytön koska tuosta tulee.

Mut minä vaieta en voi; ja kautta tään kirjan säkeiden, jos eivät ehkä ne vaille kestäväää jää suosiota,

lukija, vannon, että näin ma hahmon, sydäntä uljaintakin säikyttävän, siin' uivan halki ilman paksun, mustan,

kuin mies, mi mereen mennyt päästämähän on ankkuria, joka kiinni riuttaan tai muuhun tarttunut on, pintaan pyrkii

pään oikaisten ja jalat kokoon vetäin.

Seitsemästoista laulu

»Kas siinä hirviö[90] tuo huippuhäntä, mi vuoret nousee, murtaa muurit, aseet, kas, siinä hän, mi saastuttaa maanpiirin!»

Näin Oppahani mulle virkkoi: viittas petoa saapumahan äärimmälle äyräälle, päähän tiemme marmorisen.

Ja vilpin kuva saastainen tuo tuli, kohotti ylös pään ja vartalonsa, mut hännän jätti alle rannan raisun.

Sill' oli kasvot miehen rehellisen, niin hyvänsuopa yläpuolen pinta, mut muulta kaikeltaan se käärme oli.

Käpälat karvaiset ol' olkaan asti ja rinta, selkä sekä kirjokyljet ryhmyiset ynnä kilpisuomuksiset:

ei värikkäämmiin kuteet, loimet kulje tataarien, turkkilaisten kankahissa, ei moista kutonut myös lie Arakne.

Kuin ruuhet usein rantamalla viruu puoleksi veessä, maalla toinen puoli; kuin virransuilla Saksan syömärien

majava istuu kalanpyynnissäsä; niin peto ilkeä tuo pysytteli äyräällä paatisella hiekka-aavan.

Sen häntä tyhjyydessä kiemurteli kivertäin ylös myrkkyyhaarukkaansa, hän jolla iskee skorpionein tapaan.

Oppaani lausui: »Tiemme kaarrettava nyt meidän tästä tuonnepäin on, missä viruvi, vartovi tuo vilpin peto.»

Astuimme alas äärtä oikeata askelta kymmenkunta, pitkin törmää, näin tulta ynnä hiekkaa välttääksemme.

Sen luokse tultua ma hietikolla näin jonkun matkan päässä ihmisiä, jotk' istui liki kuilun jyrkännettä.

Oppaani lausui: »Että täyden saisit sa tiedon tästä suppilosta, mene ja katso, mik' on olomuoto heillä.

Mut puhees heidän kanssaan lyhvet olkoot! Sill'aikaa haastan pedon kanssa, että se meille myöntäis

vahvat hartiansa.»

Näin vielä kielekkeelle viimeiselle tään piirin seitsemännen, missä suku tuo synkkä istui, aivan yksin menin.

Pusertui tuska heidän silmistänsä, he sieltä täältä käsin torjuella kokivat tulta ynnä hiekkaa kuumaa.

Kesällä koirat tekevät myös samoin jalalla taikka kuonollaan, kun heitä purevat kirput, kärpäset ja paarmat.

Eräiden kasvoja nyt katsoin heidän, tuon tulen tuskallisen kalvamien; en ketään tuntenut. Mut ripustetun

näin kunkin kaulaan kukkaron, min väri ja merkki kullakin ol' erikoinen; näkyivät silmin nauttivan he siitä.

Kun tuossa tutkin, sattui silmähäni keltainen kukkaro, min päältä kuva sininen siinsi jalopeuran.[91] Eespäin

kun tuosta katseheni käänsin, toisen näin veripunaisen ja siihen hanhen kuvatun, valkeamman norsunluuta.

Ja yks, min valkolaukku kantoi kuvaa sinisen, tiineen emäsian, lausui minulle: »Mitä teet tään kuilun yössä?

Käy pois! Mut koska vielä elät, tiedä, on naapurini mun, Vitaliano, sijansa saapa tässä vierelläni.

Firenzelaisten kesken padualaisna tässä istun, kuulen, kuinka korvahani he huutaa: Tulkoon ylin valtaherra,

min kukkaross' on pukin kolmen kuva!» Hän siinä suuta mursi, kieltä näytti kuin härkä, joka kuonoansa nuolee.

Mut minä, etten viipymällä mieltä sen pahoittais, mi nopsa olla käski, palasin luota varjoin uupuneiden.

Oppaani kohtasin, mi pedon julman selässä istui jo ja virkkoi mulle: »Nyt ole uljas, tässä ei pelko sovi!

Käy kulku alas moista porrastietä: sa eteen nouse, minä keskell' istun, ettei se pyrstöllään sua vahingoittais.»

Kuin mies, mi kuumeväristysten tulon jo tuntee, jonka kalpenee jo kynnet ja joka vapisee, kun varjon näkee;

niin minä kuullen sanat nuo. Mut niiden myös uhka sai mun häpeemään, mi tunne rohkaisee orjan isäntänsä eessä.

Ma istuin hartioille hirmuisille ja tahdoin sanoa: »Mua kiinni pidä!» mut kieleni ei totellut kuin luulin.

Mut hän, mi auttanut mua aikaisemmin hädässä oli, heti noustuani lujasti kädellään mun vyötti, tuki.

Ja virkkoi: »Geryon, nyt lähde matkaan! Hitaasti laskeu, laajoin kaartein, muista, ett' outo on nyt sulia kuorma kantaa!»

Kuin pursi, joka taapäin tyrkätähän rannasta ensin, niin hän lähti; sitten kun tunsi vapaa olevansa, käänsi

hän hännän sinne, miss' ol' ennen rinta, ja käytti sitä lailla ankeriaan kápälin kaksin ilman halki soutain.

En luule, että pelko suuremp' oli, Phaëton[92] koska päivän ohjat jätti, min vuoksi vieläi taivaankansi palaa;

ei myös, kun vahan sulaessa raukka Ikarus[93] tunsi siipein irtautuvan ja isä hälle huus: On turma eessä!

kuin pelkoni nyt nähdessäin, ett' tyhjyys mua kaikkialta ympäröi ja kaikki silmistä häipyi, paitsi selkä pedon.

Hitaasti laskeuu se, uiden vitkaan ja loivin kaartein; huomaa tuost' en mitään, vain että alhaalta mua vastaan tuulee.

Jo oikealta kuulin vetten kuohun allamme ukkosena jymisevän; kumarsin päätä sinne katsoaksein.

Pelästyin kuilua nyt kaksin verroin, tulia näin ja valitusta kuulin, vavisten ojentausin taas ma taapäin.

Näin sitten—mit' en ollut ennen nähnyt— kuink' alas kaartein kuljettiin ja eri tahoilta kuinka näkyi suuret kauhut.

Kuin haukka kauan ollut lentimillään, mi nää ei lintua, ei houkutinta, saa metsästäjän sanomaan: Sa painut,

ja vaipuu sinne, mistä nousi nopsaan, sataisin kaartein, istuu isännästään etäälle uupuneena, tympeänä;

Niin Geryon myös meidät maahan laski juurelle jyrkän ryhmyriutan, sitten kun näki meistä päässehensä, kiiti

pois niinkuin nuoli, jonka jousi viskaa.

Kahdeksastoista laulu

On paikka helvetissä, Malebolge, kivistä tehty, teräsharmaa, niinkuin myös kalliotkin, jotka saartaa sitä.

Tuon kentän pahan keskuksessa juuri syväne laaja, synkkä ammottavi; sen rakenteen ma kohdallansa kerron.

Se vyöhyke, mi jää kuin renkahaksi välille syvänteen ja vuoriseinän, jaettu kymmeneen on uurtehesen.

Kuin siellä, missä muurein suojaks linnaa alati uudet vallihaudat kaartaa, on paikan muoto, silmään sattuvainen,

sen mukaisen myös kuvan tarjoo tämä. Ja niinkuin moisten linnain kynnyksiltä vie pienet sillat rantaan äärimmäiseen,

niin täällä kallioiden alta johti kiviset polut poikki muurein, hautain luo syvänteen, ne johon päättyy, katkee.

Tää oli paikka, johon meidät jätti Geryon; Runoniekka kulkemahan vasenta puolta läks, ma jäljessänsä.

Näin oikealla uutta surkeutta ja uudet vaivat, uudet kiusanhenget, joit' oli ensi kuilu tulvillansa.

Pohjalla syntiset nuo alastomat tulivat toista puolta vastahamme, taas toista myötämme, mut nopeammin:

kuin roomalaiset Riemuvuonna[94] sillan jakoivat kansan vuoksi kahteen osaan, niin että toista puolta toiset kulki

päin linnaa Angelon—ne, joilla matka vei kirkkoon Pyhän Pietarin—ja toiset sivua toista vuorta kohden kävi.

Molemmiin puolin kuilunpohjaa synkkää pirujen pieksävän ma sarvekkaiden näin heitä takaa vinhoin raippavitsoin.

Ah, kuinka heiltä sääret nopsaan nousi jo ensi iskulla! Ei toista eikä kolmatta kukaan jäänyt vartomahan.

Näin käydessäni yhteen syntisistä katseeni kiintyi, ja ma virkoin heti: »En tuota varmaan näe ensi kertaa.»

Siks viivähdin ma häntä tunteaksein, pysähtyi lempeä myös Saattajani ja salli, että hiukan taapäin käännynin.

Salata kasvonsa tuo raipan-saaja koetti maahan katsomalla, mutta ma hälle virkoin: »Sa, mi painat katsees,

jos piirteet kantamas ei väärät liene, oot Venedico Caccianimico.[95] Mut mistä kirpeä tää kipu

sulle?»

Hän virkkoi: »Tuota mielelläin en kerro, mut kirkas kielesi mun pakottavi muinaista muistamahan maailmaani.

Ma olin se, mi kaunihin Ghisolan sain myöntymään Markiisin lemmenteleikkiin, kuin tuosta kertoneekin tuhina taru.

Tääll' yksin itke en bolognalaisna: päinvastoin paikka tää niin täys on meitä, ett' enemmän ei kaiu murtehemme

välillä Savenan ja Renon virtain. Jos tuosta todistusta tahdot tarkkaa, palauta mielees ahneutemme muisto.»

Näin hänen haastaessa, selkään häntä löi piru vitsallaan ja virkkoi: »Eespäin, sa parittaja! Tääll' ei naisten kauppa!»

Ma jälleen liityin seuralaiseheni. Tulimme askelilla muutamilla nyt kielekkeelle kallioisen rannan.

Sen päälle helposti me kiipesimme ja käyden oikeaan sen harjaa pitkin, ijäiset jätimme nää kauhun kuilut.

Kun siihen päästiin, missä paasipolun on alla aukko käydä ruoskittujen, Oppaani lausui: »Varro, että silmääs

sattuisi muoto näiden muiden kurjain, sa joiden kasvoja et vielä nähnyt, kun kanssamme he samaa suuntaa kulki.»

Portaalta ijäiseltä katselimme jonoa toista, meitä kohden käyvää, samalla tapaa raipoin rangaistua.

Mun kysymättä hyvä Mestarini nyt lausui: »Katso, kuka suuri tulee, mi tuskassaan ei itke kyyneltäkään!

Näöltä kuink' on kuningas hän vielä!
Hän Iason on, jot' uljuus, lempi johti,
Kolkiista kerran viemään kultataljan.

Hän kulki ohi Lemnos-saaren, jossa sen naiset rohkeat ja julmat oli jokaisen miehenpuolen surmannehet.

Hän siellä sanoin sekä elein siroin Hypsipylen, tuon neidon nuoren, petti, mi itse ensin petti[96] naiset saaren;

ja jätti immen yksin, raskahana. Syy moinen hälle moisen tuskan tuottaa ja tuska tuo on myös Medean kosto.

Käy hänen kanssaan kaikki viettelijät. Tää tieto asukkaista ensi kuilun ja heidän rikoksistaan riittäköhön!»

Nyt oltiin siinä, missä ahdas kuja käy ristiin toisen kivisillan kanssa ja siitä kaartuu kaaren toisen muotoon.

Näimme kansaa siellä kuilun toisen, jotk' ähky, korskuttavi kuonoansa ja itseänsä iskee käsin omin.

Sen äyräät home peitti, synnyttämä alhaalta kohoavan kolkon huurun, mi silmän niinkuin nenänkin on kiusa.

Niin syvä on sen pohja, ettei sinne voi nähdä nousematta kaaren selkään, miss' uloin kallion on kieli. Tuonne

tulimme, näin ma kuilun pohjan täynnä sukua, uppoovata saastaisuuteen, min laatu oli niinkuin ihmislantaa.

Mun tuota silmin tutkiessa, yhden pään näin niin likaisen, siit' ettei päättää oliko mallikko vai pappi, voinut.

Hän mulle huusi: »Miks niin ahnasti mun enemmän kuin muiden tilaa tarkkaat?» Ma hälle: »Siksi, että muistan sinut,

sun oli silloin hiukses kuivat, oothan Alessio Intermini,[97] Luccan miesi; siks sua enemmän kuin muita katson.»

Hän mulle silloin, lyöden otsaluutaan: »Mun tänne upottivat mairitukset, jost' ei tää kieli koskaan saanut kyllin.»

Nyt lausui Mestarini: »Hiukan eespäin ojenna kasvosi, ett' oikein nähdä voit silmilläs tuon porton pörrötukan

ja hänen irstaan olentonsa; kynsin likaisin ruumistaan hän ruopii, milloin käy kyyryhyn ja milloin pystyyn nousee.

Thais[98] hän on, tuo irstas, lemmitylleen mi lausui, kysyvälle: 'Suurta saanko kiitosta lahjastain?'—'Ah, ääretöntä!'

Ja tämä riittäköhön silmillemme.»

Yhdeksästoista laulu

Oi Simon Magus,[99] oi sun kurja joukkos, te, jotka taivaan tavaraa[100]—min olla hyvehen morsion vain pitäis—myötte,

hopean portoks ahnahasti kullan! Nyt teidän häpeänne julki soikoon, näät teidän paikkanne on kolmas kuilu.

Seuraavan haudan keskikohtaan tulleet olimme siihen, missä paasisilta syvyyden päällä pystysuoraan nousee.

O, Kaikkiviisaus, kuink' on suuri taitees taivaassa, maassa, helvetissä vielä kuink' oikein voimas kaikki jakaa, säätää.

Näin kuilun seiniä ja pohjaa pitkin tuon tumman kiven poratuksi reikiin, kaikk' yhtä laajat, yhtä ymmyrkäiset.

Ei pienemmät, ei suuremmat ne olleet kuin kauniin San Giovannin[101] templin kolot, paikaksi kastajien tehdyt sinne.

Niist' yhden mursin, joku vuosi sitten, kun siihen hukkaa ol' lapsi muudan; ja minkä kerron nyt, se uskottakoon.

Jokaisen kolon suusta pisti esiin syntisten jalat ynnä sääret, pohkeet; muu kaikki piili reikään pistettynä.

Paloivat kunkin jalkapohjat tuosta, nivelet nykki niin, ett' oisi varmaan katkennut siinä side, vitsasköysi.

Kuin öljyttyjä esineitä liekki vain päältä syö ja pinnalt' äärimmältä, niin heitä kantapäistä varpaaneniin.

»Ken tuo on, Mestari», ma lausuin, »muita enemmän joka vääntelee ja potkii ja jota punaisin myös liekki kalvaa?»

Hän mulle: »Jos sa tahdot, että kannan sun tuonne alas, miss' on törmä loivin, hän itsestään ja synneistänsä kertoo.»

Ma hälle: »Mik' on mielees sun, on munkin. Sa herra oot ja tiedät, ett'en eroo sun tahdostas, myös tiedät, mit' en sano.»

Tulimme harjalle nyt neljännelle, käännyimme vasempaan, ja kuilunpohjaan astuimme ahtahasen, reiäkkäisen.

Mua Mestarini lantehellaan kantoi ja saattoi aina reiän suulle, josta tuon oudon tuska säärin sätkyi ilmi.

»Ken kurja lienetkin, mi päälläs seisot kuin paalu, maahan upotettu, siinä», ma hälle haastoin nyt, »jos voit, niin puhu?»

Kuin munkki, murhamiestä ripittävä, min kutsuu kuolemata viivyttääkseen tää ääreeseen kuoppansa, ma tuossa seisoin.

Hän huusi:[102] »Bonifacius, tääll' ootko, sa ootko, Bonifacius, jo täällä? Siis erehtynyt kolme vuott'

on ennus?

Noin nopsaan kyllästyitkö rikkauteesi, min vuoksi peljännyt et neittä pyhää sa pettää etkä raiskata myös häntä?»

Niin olin kuin on mies, mi ymmärtele ei vastausta hälle annettua, vaan häpee eikä virkkaa taida mitään.

Vergilius lausui silloin: »Sano, sano, ett'et sa ole miksi hän sun luulee!» Ja minä haastoin määräyksen mukaan.

Nyt jalat kurjan koukistuivat aivan, hän äänell' itkevällä, huokaellen noin virkkoi: »Mitä pyydät siis sa multa?

Jos tietää tahdot niin, ken olen, että tuon rannan raisun astunut oot alas, sa tiedä, kannoin paavin viittaa kerran.

Orsini olin, poika karhun, ahnas niin vuoksi heimoni, siell' että kultaa kokosin, täällä itse jouduin säkkiin.

Jo pääni alle painuneet on toiset edeltäjäni simonian orjat; tään purnun aukeamaan puristuivat.

Mun sinne alas myös on matka, koska hän saapuu, joksi sua luulin äsken, kun kysymyksen pikaisen tuon tein ma.

Mut kauemmin jo tässä seison päällän ja poltan jalkojani kuin hän jaloin punaisin paistuva on paikassani.

Näät hänen jälkeensä on laitton paimen[103] lännestä saapuva, syin saastaisemmin, mi meidät molemmat maan alle peittää.

Uus on hän Josua, Makkabeen miesi:[104] kuin tällä kuninkaansa armo oli, niin hällä suopeus Ranskan hallitsijan.»

En tiedä, lienkö liian nopsa ollut, kun hälle vastasin vain tähän tapaan: »Siis virka, kuinka paljon rahaa pyysi

Pyhältä Pietarilta Herra meidän, tään käteen avaimensa uskoessaan? Hän varmaan tuota vaati vain: *Mua seuraa!*

Ei Pietari, ei muutkaan Matteukselta veroa vaatineet, kun arvan kautta tää sijan sai, mi petturin ol' ennen.

Jää tänne, oikea on rangaistukses! Ja hyvin kaitse pahoin koottu rahas,[105] mi rohkaisi sun riitaan Kaarlen kanssa.

Ja ellei estäisi mua kunnioitus avainta ankarinta kohtaan, jota sa kannoit elämässä kaunoisessa,

käyttäisin kieltä vielä kirpeämpää; näät ahneutenne on maanpiirin murhe, te hyvät polkein kohotatte huonot.

Evankelista teit' on tarkoittanut, te paimenet, kun näki vetten päällä hän ruhtinaiden porton istuvaksi:

tuon saman, joka seitsenpäisnä[106] syntyi, sai mahdin kymmensarvisen, niin kauan kuin miehellensä mieluinen ol' hyve.

Te Jumalaksi tehneet ootte rahan, kurjimmat ootte kuvain kumartajat: pakana yhtä palvelee, te sataa.

Ah, Constantinus, paha kuinka paljon perusti, kääntymykses ei, vaan lahjas, tuo saama ensimmäisen rikkaan paavin!»

Mun moista virttä vierittäissä hälle, hän kovin jalkapohjiansa potki vihasta taikka omantunnon syystä.

Ma luulen, että mielellensä kuuli nuo sanat Mestari, niin tyydyttävän puheeni vakaa näytti piirteitensä,

Hän sitten käsin kaksin tarttui minuun, mun nosti ryntäilleen ja kantoi ylös taas tietä, äsken alas astumaansa.

Väsynyt ei mua hoivaamaan hän ennen kuin kaaren kukkulalla, neljänneltä mi päälle viidennen vie

harjantehen.

Sievästi siihen laske taakan rakkaan, varoen, vuoksi törmän tuiman, jyrkän, jot' tuskin pukki oisi nousta voinut.

Ja siitä toinen alho mulle aukes.

Kahdeskymmenes laulu

Uus vaiva uudet säkeet vaatii multa ja laulun kahdenkymmenennen tätä ens virttä, joka kirotuista kertoo.

Jo vallan valmis olin katsomahan ma kuiluun, allani mun ammottavaan, mi kyynelistä tuskaisista tulvi.

Näin kansaa syvänteessä pyöreässä ma käyvän ääneti ja itkein, kuten käy hautasaatot maailmassa meidän.

Alemma katsoin, kunkin hahmo näytti kuin iki-ihmeen kautta vääntyneeltä leuasta asti varren alkamahan:

päin lanteita näät kasvot heillä katsoi ja taapäin heidän käydä täytyi, koska evätty heiltä oli nähdä eespäin.

Kenties halvaus noin nurinkurin voi jonkun vääntää väkivalloin, vaikka en tuota nähnyt ole enkä usko.

Lukija, hyödykses jos Luoja kirjan tään kätees suo, sa arvaa itsestäsi, saatoinko kuivin katsein nähdä tuota,

kuvamme kuolevaisen vääntyneenä kun näin ma niin, ett' isku silmiensä rakoa pitkin peräpuolen kasto.

Ma totta itkin, kiven kielekkeesen nojaten kovaan, kunnes saattajani noin virkkoi: »Ootko niinkuin muutkin houkat?

Tääll' elää sääli olla säälimättä. Ken syyllisempi on kuin se, ken suree oikeuden jumalaisen voittotöitä?

Pääs nosta pystyyn, miesi nää min alla maa aukes eessä Teban kansan silmäin, ja kaikki huusivat: 'Sa minne syöksyt

Amphiaraus?[107] Miksi taiston jätät?' Mut laannut ei hän vierimästä ennen kuin luona Minoksen, mi kaikki korjaa.

Kas, kuinka rintanaan hän selkää käyttää: kun liian kauas eespäin nähdä tahtoi, hän taapäin katsoo nyt ja taapäin astuu.

Nää myös Teiresias,[108] min muoto muuttui, kun naisen hahmon sai mieshahmon sijaan ja jäsenet hän kaikki toiset aivan.

Ja vasta sauvall' lyötyänsä noita käärmettä kahta, yhteen kääriynyttä, sai Teiresias miehuutensa jälleen.

Tuo, jonka selkä päin on vatsaa hänen, on Aruns Lunin[109] vuoristosta, missä Carraran miesi laaksonpohjaa kyntää.

Valkoisten marmorpaatten keskell' asui siell' luolassaan hän, josta nähdä laajan hän meren voi ja taivaan tähtikirjat.

Ja tuo, mi nännejänsä, joit' et näe, hajalle päässein hapsin peittää, kääntäin pois meistä kaiken, missä karva kasvaa,

on Manto,[110] joka maata monta kulki ja sitten siihen jäi, miss' synnyin minä; sanella tuosta hiukan mielin sulle.

Kun kuollut häitä oli taatto, koska kaupunki Bakkos-jumalan ol' orja, hän kauan harhaeli maailmalla.

Italiassa ihanass' on järvi, juurella alpein, jotka sulkee Saksan Tirollin linnasta: Benaco on se.

Tuhansin lähtehin, Penninon päältä, välillä Valcamonica ja Gardan veet pursuu, jotka jäävät järveen tähän.

Keskellä sen on paikka, jossa piispat Trientin, Brescian ja Veronan yhteen vois tulla siunaamahan piiriänsä.

Varustus vahva, kaunis on Peschiera, tuo torjuu Bresciana sekä Bergamo, miss' alimpana ranta kaartuu. Sinne

veet järven liiat kaikki virtaa, joita ei jaksa säilyttää Benaco, juosten jokena sitten kautta kukkaniittuin.

Mut heti vierimään kun laine lähtee,
Benaco ei, vaan Mincio on sen nimi
Governoon saakka, missä Po sen nielee.

Alangon kohtaa alkujuoksussansa, nevaksi aukee, suoksi suurentuvi, suvisin ilman epäterveen huokuu.

Vaelsi impi hurja tuosta, näki suon keskellä hän kaistan maata kovaa, asumatonta, auran käymätöntä.

Jäi sinne, välttääksensä ihmisseuraa, hän orjineen ja taikatemppuinensa ja eli siellä, siks kuin kuolo saapui.

Inehmot, jotka ympärillä hajan asuivat, kokoutuivat paikkaan, minkä suomuri turvas joka suunnan saartain.

Kaupunki nousi vainaan kunnahalle, ja ensi keksijänsä mukaan, ilman muut' arpa, mainittihin Mantovaksi.

Enempi kansaa oli siinä ennen kuin Pinamonte[111] Casalodin petti, tuon houkan, viekkahalla neuvollansa.

Siks sulle kerron näitä, että koskaan jos kuulet toisin maani syntytarun, sen valhe totuutta ei vahingoittais.»

Ma hälle: »Mestari, sun sanas ovat minulle varmat niin ja luotettavat, muut ett' on hiiliä vain sammuneita.

Mut sano mulle, samoojista noista erota etkö ketään mainittavaa, näät moista vaan nyt mieltii aatokseni.»

Hän mulle: »Tuo, min leukaparta hajoo ruskeille hartioille, augur' oli ajalla, jolloin Kreikka miehist' tyhjä,

niin oli että joku jäi vaan kehtoon. Hän Kalkaan kanssa määräs hetken hyvän Auliissa päästää ensi laivatouvin.

Nimeltä ol' Eurupylus[112] hän; laulaa Runoni ylväs jossakin myös häntä, kuin tiedät sa, mi kauttaaltaan sen taidat.

Tuo toinen, lanteiltaan niin laiha, oli Mikael Scotus,[113] jolle outo mikään ei ollut tempu velhotaidon turhan.

Tuo on Guido Bonatti,[114] tuo Asdente, min mieli nyt ois pikilankaan, nahkaan, mut joka myöhään täällä katu. Kurjat

nuo naiset nää myös, jotka jätti neulan ja värttinänsä tullen taitureiksi ja tehden paha yrtein ynnä kuvin.

Nyt eespäin käyös, sillä Kainin tähti[115] rajalla seisoo pallonpuoliskoiden jo merta koskettain Sevillan alla,

ja viime yönä täys jo kuudan oli; sen varmaan muistat, sill' ei vahingoksi kuu sulle ollut syvyydessä korven.»

Noin puhui hän, me astuimme sill'aikaa.

Sillalta sillalle näin haasteloissa, joit' ei mun Näytelmäni laulaa mieli, tulimme kaaren kukkulalle, jääden

syvyyttä uutta Malebolgen ynnä tuon turhaa vaikerrusta katsomahan; se mulle synkkää synkemmältä näytti.

Kuin Venezian veistämöllä talvin tulinen, sitkas piki kiehuu, jolla taas kiinnitetään haahdet haurastuneet,

merille kelpaamattomat, ja toinen sill'aikaa uutta laittaa, toinen korjaa sivuja laivan paljonpurjehtineen;

ja yksi keulaa, toinen kokkaa takoo, tuo tekee airoja, tuo köyttä vääntää, tuo pikkupurjetta, tuo suurta parsii;

niin tuolla alla tiivis tahdas kiehui, ei tulen voimasta, vaan Luojan parskuin partaille, tahmistuen joka kiveen.

Näin sen, mut nähnyt siitä en ma muuta kuin kuplat, jotka pintaan kuohu nosti, ja kuinka kauttaaltaan se nous ja vaipui.

Kun tuota tarkasti ma katsoin, Opas minulle huusi: »Varo itseäsi!» ja pois mun tempas siitä, missä seisoin.

Ma käännähdin kuin mies, mi nähdä halaa paettavansa vaaranpaikan, mutta min mieltä kauhu äkkinäinen karsii,

niin että pois hän rientää, vaikka katsoo: ja takanamme pirun mustan näin ma tulevan juosten pitkin paasisiltaa.

Ah, kuinka julma hahmoltaan hän oli, eleensä kaikki kuinka kauhistavat, levällä siivet, alla jalka nopsa!

Terävin, korkein hartioin hän kantoi syntistä, kahareisin istuvata, min pohkeisiin hän oli kiinni käynyt.

Hän sillaltamme huus: »Te kynsipirut, kas, tässä Luccan raatimies on muudan! Hän alas painakaa! Ma muita palaan

hakemahan, maa siellä on täysi heitä: Bonturo[116] ei, muut kaikk' on orjat rahan, saa raha siellä valkoiseksi mustan.»

Hän sinne heitti miehen, kääntyi, eikä varasta aja koira irtipäässyt niin nopsaan kuin hän kiisi paatta kovaa.

Mies uppos, sitten näkyi selkäpuolta.

Mut pirut sillan alta huusi hänelle:

»Ei tässä auta kuvain kumarrukset!

Täällä' uidaan toisin näät kuin Serchion[117] veessä! Jos haarukoitamme et tahdo tuta, sa älä kellu pitkin pintaa siinä!»

He iskivät nyt sadoin hangoin häneen, sanoivat: »Täss' et tanssi julki, saatpa kalastaa sameassa nyt, jos voinet!»

Ei toisin kokit eivät kokkipoiat lihoja kahvelilla kattilahan syvemmä pistä pintaan nousevia.

Oppaani armas lausui: »Ettei näkyis olosi heille, piiloon käy nyt taakse tuon kallion, mi sulle turvan tarjoo!

Ja kuinka kuuletkin mua loukattavan, sa ällös pelkää, sillä tunnen seikat, jo kerran ollut oon tässä' ottelossa.»

Hän sitten kulki sillan päähän, pääsi jo harjanteelle kuudennelle, siinä olikin paikka pitää otsa tyyni.

Kuin koirat, jotka haukkuhampain huimin ja raivoten käy kerjäläisen kimppuun, äkisti pysähtyvän, tyytyväisen,

nuo pahat henget sillan alta syöksyi, päin häntä kääntäin hangot kaikki, hänpä noin huus: »Te kaikki

tyyntykääte! Ennen

kuin minuun keksinenne kiinni käytte; yks ensin astukoon, mua kuulkoon, sitten te päättää saatte, oonko iskettävä.»

Kirkuivat kaikki: »Malacoda[118] menköön!» Muut jäivät paikalleen, yks lähti, tuli ja virkkoi: »Mitä tahdot?» Mestarini

noin hälle: »Luuletko sa, Malacoda, mi näät mun tulleen turvallisna kautta eteenne kaikkien, tuon tapahtuneen

sanatta sallimuksen Herran? Anna mun mennä, sillä Taivahan on tahto, ett' toiselle tään tien ma synkän näytän.»

Niin hänen silloin haihtui ylpeytensä, hält' että hanko maahan vaipui, muille hän virkkoi: »Loukkaamaton olkoon tämä!»

Nyt mulle Mestari: »Sa, piileväinen välillä sillanpaatten siellä, tule tyköni pelvotta ja turvallisna!»

Ma silloin riensin hänen luokseen, mutta pirutkin kaikki eespäin lähti, josta pelästyin, että sanansa he pettäis.

Noin pelkäävän näin kerran antauneitten,[119] jotk' astui linnasta Capronan ulos vihollisparven sankan saartaessa.

Ma liityin koko olennolla kiinni Oppaasen, enkä kääntänyt pois silmää näöstä noiden paha-enteisestä.

Jo hangot nousi, kuulin kuiskittavan: »Jos iskis tuota takapäähän?» Toinen noin vastas: »Anna hälle aimo pisto!»

Mut piru tuo, mi kanssa Mestarini puhetta piti, kiirehesti kääntyi ja lausui: »Hiljaa, hiljaa, Scarmiglione!»

Hän sitten meille: »Kauemmas ei käydä tät' törmää voi, näät koko kuudes kaari pohjalla kuilun raunioina viruu.

Mut eespäin jos on teillä mieli, käykää alista tietä, tämän luolan kautta, pian teille toinen paasipolku aukee.

On eilen, tuntia viis[120] tästä vielä, kulunut vuotta tuhat kaksisataa kuuskymmentä ja kuus siit' asti, koska

tuo särkyi tie. Ma sinne jotkut näistä lähetän pikimerta pistelemään; te heitä seuratkaa, he teit' ei vaivaa.»

»Esihin Alichino, Calcabrina», hän heille jatkoi, »myöskin sa, Cagnazzo, ja Barbariccia joukon johdattakoon!

Myös tulkoot Libicocco, Draghignazzo, Cèriatto hampaineen ja Graffiacane ja Farfarello, Rubicante hullu!

Se iskekää, ken nousee pintaan! Nämä rauhassa pääskööt päälle törmän toisen, mi poikki kaartuu kaikkein syvyyksien.»

»Ah, Mestari, mit' on tää?» virkoin. »Yksin menkäämme sinne, ilman saattajia, jos tien sa tunnet vaan, en niitä kaipaa.

Jos olet varoillas kuin muuten olet, näät etkö, kuinka hampaitaan ne puree, puhuen pahaa kulmakarvoillansa?»

Hän mulle: »Tarvis sun ei säikähtyä, sa heidän anna suuta murtaa, meitä se koske ei, vaan niitä, jotka kiehuu.»

Patoa pitkin vasempaa he lähti. Mut ensin kukin heistä kielen painoi päin hampahia, merkiks johtajalleen,

mi soitti lähtöön perätorvellansa.

Kahdeskolmatta laulu

Oon nähnyt ratsumiesten lähtömarssit ja rynnäköt ja aseharjoitukset ja joskus myöskin pakomatkat nopsat;

Arezzon maassa miekkamiest' oon nähnyt ja sotarosvoja ja kulkureita, myös turnajaisten, aseleikin menot,

soidessa torven, rummun, kirkonkellon tai linnan merkkitulten loimottaissa, tapahan kotoiseen tai muukalaiseen;

en nähnyt ratsaita, en jalkamiestä humussa moisen huilun viel', en laivaa, mi tähteä tai maata etsii. Eespäin

pirujen kymmenparven kanssa käytiin. Mi saatto! Mut on seura paikan mukaan: kirkossa pyhät, kapakassa juopot.

Mut pikimerta päin ol' huomioni, ma nähdä tahdoin kuilun kaikki tilat ja varjojen myös siinä kiehuvaisten.

Delfinein lailla, jotka selkäkaartaan kohottamalla merimiestä neuvoo tuholta myrskyn purtta pelastamaan,

nuo syntisetkin lievikkeeksi vaivan myös joskus pintaan selän kohottivat, salaman-nopeasti taas sen peittäin.

Ja niinkuin ojanvieremällä näkyy päät sammakoiden, mutta jalkojansa ja muuta ruumistaan he eivät näytä,

niin täällä kaikkialla syntisiä. Mut lähestyissä Barbariccian, heti jokainen joutui porepinnan alle.

Ma näin—ja sydän tuosta kiertyy vielä— heist' yhden viipyvän, kuin tapahtua voi sammakolle sukeltaissa muiden.

Ja Graffiaccàn, mi lähin häntä oli, löi keksin tukkaan pikiseen ja nosti näin ylös hänet niinkuin saukon. Kaikki

nimeltä tunsin heidät jo, niin tarkkaan ma kuuntelin kun heitä valittihin, ja kuinka sitten toisiaan he kutsui.

»Oh, Rubicante, iske kyntes häneen, käy kiinni, nylje hältä selkänahka!» noin kuorossa nuo pahathenget huusi.

Ma lausuin: »Mestari, jos voit, niin tietää koeta saada, ken hän on, tuo kurja, mi käsiin joutunut on vainoojainsa.»

Oppaani astui liki häntä aivan ja kysyi, mistä oli hän. Hän vastas: »Navarran[121] valtiossa synnyin kerran.

Isäni oli huono mies, mi tuhlas itsensä, tavaransa! Äiti minut erästä herraa pani palvelemaan.

Tebaldo-kuningasta hyvää sitten ma palvelin, siellä aloin vilpistellä, se syy mun saattoi tähän kuumaan paikkaan.»

Nyt Ciriatto, jonka suusta, puolin molemmin, pisti torahampaat sian, jo antoi tietää, miltä toinen tuntui:

käsissä kissain pahojen ol' hiiri. Mut Barbariccia hänet kiersi käsin ja virkkoi: »Hiljaa, siks kun päästän hänet!»

Ja Mestariini kääntyen hän lausui: »Mit tietää tahdot häitä, kysy ennen kuin toiset nuo lyö kappaleiksi hänet!»

Oppaani näin: »Nyt muista sulta kysyn. Latinalaista[122] ketään tuntenetko pien alla tuon?» Hän vastas: »Juuri jätin

ma erään, joka lähimaasta oli. Josp' öisin vielä seurassansa siellä, en pelkäis kynsiä, en hankojakaan!»

Huus Libicocco: »Liiaks saamme uottaa!» Ja iski kurjan käsivarteen keksin reväisten pois sen kyynärpäätä myöten.

Myös Draghignazzo tahtoi reittä hältä kokea kynsin, tuosta päällysmiesi käännähti ympär' äkein silmäkulmin.

Kun taas he hiukan oli rauhoittuneet, Oppaani viipymättä kysyi häntä, mi vielä haavaa kädessänsä katsoi:

»Ken oli hän, jost' erosit, kuin sanot, sa vahingokses maalle nousten?» Hänpä noin vastas: »Pappi oli hän, Gomita,[123]

Galluran[124] mies, tuo lipas vilpin kaiken, mi isäntänsä vihamiehet hoiti niin hyvin, että kukin häntä kiittää.

Hän rahaa otti, antoi pois 'niin sievään', kuin sanoi hän. Myös muissa tomissansa hän oli konna, pieni ei, vaan suuri.

On hällä seurassaan Don Mikael Zanche,[125] mies Logodoron, eikä sanelemaan Sardiniasta heillä uuvu kieli.

Voi mua! Vielä puhuisit, mut pelkään ma tuota, joka hampaitansa hijoo ruumiini syyhyn varmaan ruopiakseen.»

Pääpiru kääntyi puoleen Farfarellon, min silmät pyöri halust' iskemisen, ja sanoi: »Tiehes, pahan ilman lintu!»

»Jos nähdä tahdotte tai kuulla», alkoi tuo peljästynyt taas, »Toskanan taikka Lombardian miehiä, ne tänne käsken.

Mut vähän väistykööt nuo kynsipirut, pelätä ettei tarvis kostoansa, ja minä, paikalleni jääden tähän, sijaani yhden kuusi muuta laitan: vihellän vain, mi meill' on merkkitapa, kun joku tahtoo pintahan.»
Gagnazzo

tuon kuuli, kuonoansa nosti, päätään pudisti, virkkoi: »Tuopa viekas temppu, min hän nyt mietti alas syöstäksensä!»

Mut hän, mi monet taisi temput, lausui: »Se muka viekkautta, koska kiusan pahemman hankin vaiva-veljilleni!»

Alichin pysynyt ei tyynnä, vastaan hän muiden mieltä virkkoi: »Jos sa alas sukellat, en sua juosten kiinni ota,

vaan siivin saavutan sun päältä pien. Pois kaikki! Olkoon äyräs taattu hälle! Saat nähdä, voitatko sa yksin meitä.»

Lukija, nyt sa leikin uuden kuulet.
Jokainen heistä pois päin kääntyi, ensin
Gagnazzo, hän, min mieli julmin oli.

Navarralainen ajast' otti vaarin, hän polkas vain ja äkkiarvaamatta sukelsi, pääsi heidän paulastansa.

Syvästi kaikki katuivat, hän enin, mi moisen tappion ol' aikaan saanut, hän sitten nousi, kirkas: »Saan sun kiinni!»

Se vähän auttoi: nopeammin pelko kun siivet samoo. Alas sinkos toinen, nous toinen, rinta ylöspäin taas lentäin.

Noin haukan kohti havistessa, sotka sukeltaa äkin pinnan alle, jättäin noloksi, äkeäksi vainoojansa.

Nyt pilaan suuttui Calcabrina, nousi, lens, ajoi takaa häntä, mielissänsä paosta miehen, toraa toivoellen.

Kun pikeen tuskin oli päässyt konna, tuo kynsin iski kumppaniinsa, alkoi tään kanssa kuilun päällä taiston tuiman.

Mut toinenkaan ei haukka ollut huono, vaan kynsi vastaan, kunnes kumpainenkin putosi pataan kiehuvaan. Sen kuumuus

rakens rauhan pikaisesti, mutta nyt ylös nousta enää eivät siivin piestä tahmeim taistoveikot voineet.

Murheusi Barbariccia muiden kera, lähetti neljä avuks heille, keksit kädessä, rantaan toisehen, ja kaikki

hajausi paikoillensa pitkin törmää hädässä oleville ojentamaan jo pahoin palaneille haarukoitaan.

Jätimme heidät tuohon toimehensa.

Kolmaskolmatta laulu

Vait, yksin, vailla saattoseuraa, toinen toisensa askelia astuttihin me nyt kuin minoriitti-munkit käyvät.

Äskeinen riita vienyt aatokseni taruhun oli Aisopoksen, jossa hiirestä hän ja sammakosta[126] kertoo.

Lähemmät eivät toistaan sanat samat kuin tapaukset nuo, jos tarkkaavasti ken vertaa niiden alun ynnä lopun.

Ja niinkuin aatos toisen siittää, syntyi jo ensimmäisestääni toinen mulla, ens pelkoni mi kaksinkertaistutti.

Noin mietin: Nuo niin pahan pilkan saaneet on meidän vuoks, ja vaurion ja herjan, mi varmaan heidän mieltään katkeroitaa.

Jos viha ilkeyteen nyt heissä yhtyy, he meitä himoitsevat hirmuisemmin kuin koira, joka jänön jäljen löytää.

Pelosta nousevan jo tunsin tukan ja aatos aivoissani askarteli, kun virkoin: »Mestari, jos meitä pian et piilota, ma pelkään, kynsipirut tekevät pahaa meille; jäljessämme he ovat, tunnen heidät, nään jo heidät.»

Ja hän: »Jos peili oisin, ulkonaista en kuvaas nopeammin heijastaisi kuin sisäiset nyt kiinnän mielikuvaa.»

Nyt juuri aatoksesi sattui seuraan mun aatosteni, saman hahmoisien, niin että saman niistä tuuman tein ma.

Jos ranta oikea on kyllin loiva, ett' alas toiseen voimme käydä kuiluun, pelätyn vältämme me vainon varmaan.»

Tuon neuvon tuskin sai hän antaneeksi, tulevan näin jo heidän tuiki liki, levällä siivet, meihin tarttuakseen.

Oppaani äkkiä nyt otti minut kuin äiti, joka tulenpauhuun herää ja näkee ympärillään ilmiliekit, ja pojan tempaa, pakenee, ei viivy sen vertaa, että paidan saisi päälleen, kun itse ei, vaan laps on huolenansa.

Jo äyrähältä rannan raisun äkin hän syöksyi pitkin vuorta viettävätä, mi kuilun seuraavan on toinen parras.

Ei myllyn-uraa myöten juokse vesi ratasta pyörittämähän niin nopsaan, ei rattaan siipihinkään syöstessäsä,

kuin pitkin palletta nyt Mestarini mun kantain polvellansa niinkuin lastaan, ei enää niinkuin seuralaista saattain.

Hän jaloin tuskin pohjaa polki kuilun, kun vainoajat päämme päällä näkyi, huipulla törmän; vaan ei tuosta vaaraa.

Näät Taivaan tahto, joka pannut heidät viidennen kuilun vartioiksi oli, sen ulommaks ei heille voimaa suonut.

Alhaalla siinä lauma maali-iho se kiersi hitain askelin ja itkein ja ulkomuodoin murtunein ja raukein.

Heill' oli viitat, niiden niskapussit vedetyt silmäin yli, kaikki kuosiin, mi Kölnin munkeilla on käytännössä.

Ne päält' on kullatut ja huikaisevat, sisältä lyijyä, niin raskaat, että sen rinnall' olkiset vain Fredrik keksi,[127]

voi viittaa, joka ijäisesti painaa! Kävimme jälleen suuntaan vasempahan, kuin hekin, katsoin vaikerrusta vaivan.

Mut tautta taakkansa tuo lauma raukee niin hiljaa kulki, että seura uusi meill' oli joka jaksannalla jalan.

Siks sanoin Mestarille: »Etkö löytäis jotakin, jonk' ois tuttu työ tai nimi, jos käydessämme silmin sinne vaanit?»

Eräspä, kieltä nyt Toskanan kuullen, huus takanamme: »Hiukan hidastukaa, te rientäväiset halki ilman synkän!

Kentiesi multa saat sa pyytämäsi.» Oppaani minuun kääntyi, virkkoi: »Varro, ja hänen askeltensa mukaan astu!»

Pysähdyin, näin ma kahden katsannossa palavan pyyteen päästä seurahani, vaikk' esti ahdas tie ja taakka heitä.

Luo tultuaan he silmin suurin, kieroin mua kauan, vaiti katsoivat, ja sitten toisiinsa kääntyivät ja virkahtivat:

»Tuon kurkku näyttää liikkuvan, hän elää; ja jos he kuolleit' on, mik' oikeus heillä on käydä lyijyviittaa kantamatta?»

Minulle sitten: »Mies Toskanan, tullut suruisten teeskentelijöiden seuraan, ä!' ylenkatso lausua, ken olet.»

Ma heille: »Synnyin, kasvoin kaupungissa suuressa luona kauniin Arno-virran, ja asun ruumiissa, miss' aina asuin.

Mut keitä itse, joiden poskipäille niin suuren tuskan nään ma tippuvaksi? Ja mikä päällänne tuo kiusa kiiltää?»

Yks heistä virkkoi: »Nämä keltaviitat lyijyiset ovat ja niin raskaat, että näin vaakojansa vapisuttelevat.

Hilpeitä munkkeja[128] Bolognan oltiin, ma Catalano, Loderingo tämä, valitut kumpikin sun kaupungistas,

kuin tapa ottaa rauhan vartiaksi mies yksinäinen on; ja moiset oltiin, viel' että näkyy se Gardingon luona.»

Ma aloin: »Munkit, teidän työnne pahat...» etemmä päässyt en, kun maassa miehen näin paalun kolmen ristiin-naulitseman.

Mun nähdessään hän kokonansa kääntyi, puhalsi, huokas partahansa. Huomas sen munkki Catalano, virkkoi mulle:

»Tuo lävistetty,[129] jota katsot, kerran sen painoi farisealaisten mieliin, ett' yhden sopii kansan eestä kuolla.

Paljaana poikki tien, kuin näät, hän lepää, ja tuta saa hän, kuinka paljon painaa täst' yli kulkevainen kukin. Sama

on tuska hänen apellaan[130] myös täällä ja jäsenillä kaikilla sen Raadin, mi oli juutalaisten turman siemen.»

Ma hämmästyvän näin Vergiliuksen tuon tähden, joka ristiin-naulittuna noin kurjaa kärsi ikirangaistustaan.

Hän sitten munkin puoleen kääntyi, lausui: »Suvaitkaa virkkaa, jos on teillä lupa, täst' onko oikeahan tietä mitään,

jota me kaksi voimme täältä päästä avutta enkelien mustain: pakko on heillä tulla saattamaan, jos tahdon.»

Hän virkkoi: »Lähempänä kuin sa toivot käy harju suuren piirin reunast' asti, mi kaikki nämä kauhun laaksot leikkaa,

se vaikk' on haljennut tään kuilun päällä; te voitte nousta röykkiöitä, jotka sivuja alhon ynnä pohjaa peittää.»

Pää painuksissa Opas hetken seisoj, noin haastoi: »Huonot saimme ohjeet hältä, mi tuolla syntisiä hangoin kiusaa.»

Ja munkki: »Kuulin Bolognassa, kuinka pahetta mont' on Saatanalla, myöskin hän että viekas on ja valheen isä.»

Jo Opas suurin askelin pois astui näöltään jonkun verran suuttuneena;[131] siks erosin nyt kuorman-kantajista

rakasta seuraten taas Mestaria.

Neljäskolmatta laulu

Kun nuor' on vuos ja Päivä kutrejansa merkissä Vesimiehen[132] lämmittävi ja lyhenee yöt päivän pituisiksi;

kun kuura maahan maalaelee kuvaa siskonsa valkean,[133] mut kesken aivan siveltimestä loppuu tempra-väri;

maamiesi, jolta rehu puuttuu, nousee ja katsoo, näkee valkeoiksi kedot kaikk' ympärillään, lyöden lanteisiinsa;

kotihin palaa, kaikkialla voihtii kuin raukka, neuvoa mi nää ei mitään; taas ulos käy ja toivon uuden tuntee,

kun huomaa maailman hän muuttuneeksi vähällä aikaa, paimensauvaan tarttuu ja ajaa lampahansa laitumelle.

Näin minä säikähdyn myös Mestaria, kun näin ma synkistyvän otsan hältä, ja yhtä pian myös pelko haihtui.

Näät sillalle kun tultiin murtuneelle, niin Opas kääntyi minuun katsein lempein, min tunsin vuoren tuiman juurelt' asti.

Murrosta katsoi, sitten neuvon jonkun valitsi, tutki tarkoin röykkiöitä ja vihdoin nopeasti tarttui minuun.

Ja niinkuin se, mi askartaa ja miettii ja näyttää aina kauas katsovalta, hän minut nostain kivenlohkareelle

jo toista tutki ryhmypaatta, lausui: »Tään päälle sitten kiipeä, mut ensin koeta, kantaako se sun.» Ei ollut

tie tehty kaapumiesten käydä. Tuskin me päästiin, keveästi hän, ma hänen avulla, järkäleeltä järkäleelle.

Ja ellei rinne tässä ollut oisi lyhyempi toisen rannan reunaa, ehkä mun, vaikk' ei häntä, voittanut ois taival.

Mut koska koko Malebolge viettää alimman alhon suuta kohti, johtuu näin kuilun kunkin asemasta, että

ylempi sen on toinen seinä, toinen alempi: huipulle siks vihdoin tultiin, min viime paasi ulos pistää. Tuonne

kun päässyt olin, tunsin keuhkojeni niin hengästyneen, etemmäksi että en jaksanut, vaan alas istuin heti.

Nyt Mestari: »Sun aik' on tarmostua, ei istuen näät untuvilla eikä matolla maaten maine saavu koskaan.

Ja maineetta ken elämänsä elää, hänestä moinen jää vain jälki maahan kuin savu ilmaan, vaahto veteen jättää.

Siks nouse, voita uupumukses, hengen väellä, joka kaikki esteet raivaa, jos vain ei heity ruumiin raskaan valtaan!

Pitemmät meill' on portaat nousevina, ei riitä, ett' on tultu nää. Jos minut tajunnut oot, sa tuosta vahvistunet.»

Nyt nousin, näytin keuhko-kelpoiselta, mun vaikka hengästynyt puskui povi, ja virkoin: »Käy, ma

vankka, uljas olen!»

Kuljimme harjaa kukkulan, mi oli pahempi käydä, paasi-rikkoisempi, kaidempi, jyrkempi kuin edellinen.

Puhelin, ett'en uupuneelta näyttäis; nyt ensi kuilusta soi ääni vastaan puhetta purkain katkonaista. Mitä

hän haastoi, tiedä en, ma vaikka olin jo kaarell' yli kuilun kulkevalla, mut sanat soivat soperrusta vihan.

Ma alas kumarruin, mut nähdä silmin elävin pimeässä' en voinut pohjaan, siks sanoin: »Mestari, nyt rientäkäämme

rannalle toiselle, sen äärtä alas! Niinkuin tässä' ymmärrä en, vaikka kuulen, niin nää en mitään, vaikka katson alas.»

Hän virkkoi: »Muut' en vastausta anna kuin teon, sillä toivomusta selvää työn sanattoman ain on seurattava.»

Kävimme alas sillan päästä, missä se rantaan kahdeksanteen johtaa; siinä minulle aukes uuden kuilun syvyys.

Niin kauhistavan siellä käärmelejän ja lajeiltaan niin erilaisen näin ma, sen muisto että veren vielä hyytää.

Ei erämaassa Libyan niin paljon lie kytä, käärmehiä piston, polton, ei matajoita purun myrkyllisen;

ei koko Etiopia lie luonut niin paljon saalahia saastaisia, Punaisen meren ääret eivät myöskään.

Keskellä käärmejoukon synkän, julman alastomat ja arat juoksi vainaat, toivotta tulla näkymättömiksi tai päästä piiloon. Kädet käärmeihin selkään sidotut oli, eessä kiemurtavin, päät, purstot, joiden takaa pisti heitä.

Ja katso, yhtä, meihin päin mi seisoi, lähenei käärme muudan, pisti häntä välihin kaulan ynnä hartioiden.

Ei O:n, ei I:n niin nopsaan merkki piirry kuin syttyi hän ja paloi; pakko hänen pudota maahan, tulla tuhaks oli.

Ja kun hän maassa hajonneena makas, kokousi tuhka itsestänsä jälleen, samana että taas hän seisoi heti.

Noin kertoo suuret viisaat, että kuolee myös Feniks-lintu, syntyäkseen jälleen, kun viidessadas saapuu vuosi. Sitä

elätä eivät yrtit eikä vilja, vaan suitsutuksen tipat, kardemumma, ja myrrha, nardus sen on viime vuode.

Kuin mies, mi kaatuu, eikä tiedä, kuinka, vetikö maahan pirun voima hänet vai verenseisahdusko äkillinen;

ja nousee tuiki typerryksissänsä ja katsoo, katsoessaan huokaa, tuskan tuon kärsimänsä vielä vanki ollen;

niin näytti syntinen tuo noustuansa. Oi, oikeutta Jumalan, kuink' olet sa ankara ja kuinka koston iskee!

Nyt Opas kysyi hältä, ken hän oli.

»Tipahdin», vastasi hän, »hetki sitten

Toskanan maasta tähän kuiluun kolkkokoon.

Äpäpä olin, ihmisen ei elo, vaan eläimen mua miellytti: oon eläin Pistoian pesästä, oon Vanni Fucci.»[134]

Ma Mestarille: »Pyydä häntä jäämään ja kysy, syy mi tänne syöksi hänet, minulle tutun veren, vainon miehen.»

Sen kuuli syntinen, ei teeskennellyt, kohotti päänsä, sielunsa mun puoleen, häpeään häijyn ilme kasvoillansa;

ja virkkoi: »Koskee kipeämmin minuun, mun että näät nyt tässä kurjuudessa, kuin ero toisest' elämästä äsken.

Evätä en voi vastausta sulta. Siis kuule: oon näin alas syösty, ollen pyhien astioiden kirkkovaras.

Ja toista väärin tuosta syytettiin. Mut ettei näky tää ois sulle ilo,[135] jos joskus paikan pimeydestä pääset,

avaja korvas sanallein, ja kuule: Pistoia'ss' ensin 'Mustat' murtuu, sitten Firenze uuden kansan saa ja tavat.

Mars Magra-laaksosta[136] on tuova tulen, mi peittyy pilveen pimeään, ja myrskyn kohisten, käyden tuiman pyörretuulen,

Picenon kentällä on soipa sota; se tuli silloin pilvest' iskee, sattuu jokaiseen 'Valkeaan' sen vaaja tuima.

Tään tuskaksesi kertonut ma olen.»

Viideskolmatta laulu

Puheensa päätti rosvo, nosti kädet molemmat, näyttäin kahta viikunata,[137] ja huus: »Ne sulle, Taivas, tarjoon, ota!»

Siit' asti käärmeitä ma suosin, niistä näät yksi kaulan häitä kiersi, niinkuin sanoa oisi tahtonut: Jo riittää!

Ja toinen käsivarret väänsi hältä niin eespäin koukistuen vangiksensa, hän että liikuttaa ei niitä voinut.

Pistoia, voi Pistoia! Miks et muutu jo tuhkaksi ja olemasta lakkaa, pahassa kun jo kantaheimos voitat?

Pimeissä piireissä Infernon kaiken niin suurt' en nähnyt paatumusta, vaikka hänetkin[138] näin, mi muurilt' Teeban syöksyi.

Pakeni sanaa sanomatta kurja, näin rientävän kentaurin raivoissansa, mi huus: »Miss' on tuo Taivaan vihollinen?»

Maremma-suossa[139] luule en niin paljon pesivän kytä kuin ol' lautasilla, mist' alkaa ihmishahmo hällä. Virui

takana niskan hänen hartehillaan levällä siivin lohikäärme, joka poroksi polttaa jokaisen, min kohtaa.

Noin mulle Mestarini: »Tuo on Cacus,[140] mi alla Aventinus-vuoren usein on verta vuodattanut virrat suuret.

Ei käy hän kera muiden ryövärien, kun viekkahasti karjan Herkuleelta varasti kerran saman vuoren luona.

Mut siksi päätyivätkin konnantyönsä sadasta iskusta tuon urhon nuijan, jost' tuskin kymmentä hän tunki enää.»

Hävisi hänkin haastaessa Oppaan. Nyt kolme henkeä päin meitä tuli mun ynnä Mestarini huomaamatta,

siks kuin he huusivat: »Te keitä ootte?» Jo kanssapuhe meiltä katkes, heihin vain kaiken huomiomme jännitimme.

En heitä tuntenut, mut tapahtuipa kuin usein sattua voi moinen, että nimeltä eräs toisen mainitsikin,

sanoen: »Cianfa[141] minne jäikään?» Tuosta Opasta huomauttaa tahdoin, panin vait'olon merkiks sormen huulilleni.

Jos hidas uskomaan nyt kertomustain, lukija, oot, en tuota ihmettele, kun tuskin silmiäni itse uskoin.

Katseeni heitä tähdätessä käärme kuusjalkainen näät erään eteen heittyi ja kokonansa hänet kiersi. Jaloin

se keskimmäisin hältä vatsan väänsi ja etummaisoin käsivarret, sitten tuon poskeen hampaat puri kumpaiseenkin;

ojensi jalat takimmaisiet reisiin, väliltä niiden purston pisti, veti sen ylös lantehia pitkin jälleen.

Puun ympäri ei köynnöskasvi kiinny niin lujaan kuin tuo peto kauhistava omansa jäsenihin toisen liitti.

Sulivat kumpikin kuin kuuma vaha värinsä vaihtain yhtehen: ei toinen, ei toinen enää ollut entisensä.

Niin syttyvällä paperilla rientää edellä liekin väri ruskee, vielä ei musta, vaikka valkoinen jo kuolee.

Nuo toiset kaksi tuota katsoi, huusi: »Voi sua, Agnel, sa kuinka muutut! Näytä et enää yhdeltä, et kahdeltakaan.»

Päät molempain jo tulleet yhdeks oli, kun kaksi hahmoa me näimme yhden kasvoissa, jotka oli kahden hauta.

Kädeksi kahdeks suli neljä tynkää ja jalat, reidet, vatsa, varsi muuttui muodoiksi ennen näkemättömiksi.

Poiss' oli alkuperä kumpaisenkin; kuvatus näytti näköiseltä kahden eik' yhdenkään, kun pois se kulki hiljaa.

Kuin sisilisko mätäkuulla, päivin paahteisin, viidakosta viidakkohon livahtaa salamana poikki polun;

niin käärmehyinen häijy, lyijyntumma kuin siemen pippurin, nyt kohti vatsaa valahti kahden päältä-katsovaisen

lävisti yhdeltä sen ruumiin-osan, jost' ensi ravintomme saamme, hänen eteensä sitten putos pitkäksensä.

Vait häntä haavoitettu katsoi, alkoi jo hiljaa seisten haukotella tuosta kuin uni hällä ollut ois tai kuume.

Hän käärmettä ja käärme häntä katsoi; haavasta toisen, toisen suusta savu sakosi vahva, yhteen kiemurrellen.

Nyt vaietkoon Lucanus kertomasta Sabelluksen, Nassidiuksen[142] hätää ja kuulkoon kuvaa tätä kummempata!

Ja vaietkoon Ovidius kohtaloista Kadmuksen,[143] Aretusan: kyyksi toisen, lähteeksi toisen jos hän muuttaa, häntä

kadehdi en. Ei otsatusten muuta kaht' eri luontoa hän, että muotoin molempain aine vaihtumaan ois valmis.

Tuo muutos tapahtui tään mallin mukaan: purstonsa halkas ensin käärme, veti jalkansa yhteen haavoitettu. Reidet

ja sääret tarttuivat nyt itsestänsä niin yhteen, että liitoksesta pian vähintä jälkeä ei nähdä voinut.

Halaistu pursto hahmon otti, joka toisaalta haihtui, ihon norjan saaden, sill' aikaa pinnan kovan haavoitettu.

Näin, kuinka kuoppihinsa painui hältä käsivarret, kuinka käärmeen etujalat jatkuivat sen, min typistyivät toisen.

Kyyn takajalat yhteen kiertyneinä jäseneks muuttuivat, min peittää miesi, mut toinen omastaan sai kaksi osaa.

Nyt savu kumpaisenkin verhos uuteen värihin, luoden karvankasvun tuolle ja tuolta pois sen pintaa myöten kitkein.

Nous ylös toinen, toinen maahan lankes, mut kääntämättä myrkkylamppujansa, valossa joiden heiltä muoto muuttui.

Sen, joka seisoi, hahmo haihtui siten, ett' aine liika ohimoihin liikkui, ja kohta korvaa kaks sai posket paljaat.

Se aine, jok' ei taapäin juossut, mutta jäljelle jäi, nyt nenävarreks varttui, hupeni huuliks inhimillisiksi.

Mut sen, mi makas, kuono eespäin kasvoi ja korvat painuivat pään sisään, kuten etana tehdä saattaa sarvillansa.

Ja kieli, ennen sanavalmis, ehyt, jakautui toisen, toisen haarakieli savuamasta laaten yhdeks yhtyi.

Se sielu, joka kyyksi tullut oli, kähisten riensi pois nyt kuilunpohjaa, mut toinen puhui ja sen jälkeen sylkäs.

Käärmeelle käänsi uudet hartiansa, toiselle virkkoi: »Buoso madelkohon kuin minä ennen tuota taivaltansa.»

Noin kuilun seitsemännen hylkykansan ma muotojaan näin muuttavan, jos liioin lien viivähtänyt, syy on seikan oudon.

Jos hiukan seonneetkin silmät multa lie tuossa, tyrmistynyt sielun kyky, pakenijoista tuntematta olla

Puccio Sciancatoa en voinut sentään: kolmesta toverista, jotka ensin tulivat, muuttumaton hän ol' ainoo.

Ja toista vielä, sa Gaville,[144] itket.

Kuudeskolmatta laulu

Iloitse suuruudestas, oi Firenze! Käy siipes yli maiden, merten, tuttu on nimes kautta helvetinkin kuiluin.

Viis löysin rosvoa, sun kansalaistas, sellaista, että häpeän ma, eikä myös sulia kunniaa lie suurta heistä.

Mut totta jos on unet aamuhetken, saat pian tuntea sa, Prato[145] mitä sinulle toivoo, puhumatta muista.

Jos kävis niin, ei varhaist' ois se. Jospa jo käynyt ois, kun niin on käydä pakko! Enemmän suren, jos oon vanha silloin.

Poistuimme, jälleen porrastietä, äsken pimeyden vuoksi alas astumaamme, Oppaani nous ja minut kanssaan veti.

Astuimme autiota uraa, paatten, kivien, kallioiden kaartamata, miss' ilman kättä eestynyt ei jalka.

Ma tunsin tuskaa silloin, tunnen vielä, kun muistan, mitä siellä näin, ja mieltäin enemmän ohjaan kuin on mulla tapa,

se ettei juoksis ohjaksitta hyveen ja etten tuhlais, mitä ennen tähti minulle soi tai valta valkeampi.

Kuin maamies, siihen vuoden-aikaan, jolloin maailman valo kasvojansa meiltä vähimmän kätkee, kunnahalla istuu,

lepäilee suristessa iltasääsken ja näkee allaan laakson kiiltomadot pelloiltaan taikka viinitarhoistansa;

niin tuohon tultuani, kunne näkyi jo pohja kuilun kahdeksannen, täynnä näin tulenliekkejä sen tuikehtivan.

Ja niinkuin hän,[146] mi karhuin kosti kerran, Eliaan vaunut näki viereviksi hevosten kohotessa korkeutehen,

mut silmin, seurata ei niitä voinut, vaan näki liekin pelkän leimuavan ja haihtuvan kuin pilvi taivahille;

niin liekit täällä läpi kuilun kulki jokainen sulkein sylihinsä vainaan, mut varkauttaan julki näyttämättä.

Sillalla seisoin, tarkoin nähdä tahdoin, ja jos en tarttunut ois kiveen kiinni, pudonnut oisin suoraan syvyytehen.

Oppaani, nähden mun niin tarkkaavaisna, nyt virkkoi: »Henget liekkilöissä piilee, jokainen omassaan, mi häntä polttaa.»

Ma hälle: »Mestari, sen suita kuullen varmempi oon, mut aavistin jo itse asian ynnä tietää vielä

tahdoin,

ken vanki tuon on tulen, huipussansa kaksjakoisen, kuin roviolta nousis, joll' Eteokles veljinensä[147] paloi.»

Hän mulle: »Helmassa sen liekin kärsii Odysseus ynnä Diomedes: veljet olivat vilpin, nyt sen koston veljet.

Ja heidän liekissään nyt huoatahan vuoks hevon viekkahan, mi aukas portin, jost' ulos astui jalo Rooman siemen.

Siin' ilkityö, min vuoksi vielä suree Akilleusta kuollut Deidamia,[148] ja ryöstö Pallaan kuvan[149] rangaistahan.»

Ma virkoin: »Mestari, jos haastaa voivat tulesta he, sua tuhannesti pyydän, rukoilen, pyydän vielä uudellensa,

mua ettet tässä vartomasta epäis, siks kuin tuo tuli kaksipäinen saapuu; näät, kuinka halu kallistaa mun heihin.»

Hän mulle: »Kiitost' ansaitsee sun pyyntös ja pyytehesi, siksi myönnyn siihen, mut näytä, että osaat kieles suistaa.

Mun haastaa suo, kun kyllin oivaltanut jo tahtos oon, he ollen helleenejä sun puhettas ehk' ylenkatsoisivat.»

Kun liekki saapui siihen, missä oli Oppaani mielest' aika, paikka parhain, ma hänen kuulin haastavaksi täten:

»Te kaksi, liekin yhden kätkemätä, jos joku ansio on mulla, olkoon se suuri taikka pieni, teidän eessä, siit' että lauloin kerran laulun ylhän, pysähtykää! Ja toinen virkkakohon, hän kussa kuoli harharetkillänsä.»

Pitempi pää tuon liekin vanhan alkoi nyt räiskyä ja roihahdella, aivan kuin oisi tuuli tutjutellut sitä.

Se sinne tänne karkeansa käänsi kuin ois se ollut kieli haasteleva ja vihdoin viskas sanat nää ja puhui:

[150]»Kun jätin Kirken, mua kahlehtivan jo toista vuotta saarensaan, mi sitten sai Aineialta nimekseen Gaëta,

ei rakkaus poikaani, ei hartaus kohtaan isääni vanhaa, lempi ei, jot' olin ma velkaa vaimon ilon alttarille,

minussa voineet kaukomieltä voittaa avara tulla tuntemaan maailma ja paheet ihmisten ja ihmiskunta.

Ma lähdin kyntämähän merta laajaa vain yhdell' laivalla ja ystävien kerällä harvain vielä uskollisten.

Molemmat rannat näin Marokkoon saakka ja Espanjaan, Sardinian myös saaren, ja muutkin, joita meri siellä huuhtoo.

Olimme vanhat, seurani kuin minä, ja verkat, salmeen saavuttaissa, johon Herakles kerran pani merkkipatsaat,

inehmo ettei etemmäksi pyrkis; ja sitten oikealle jäi Sevilla ja vasemmalle ohi jäänyt Ceuta.

'Oi veljet', virkoin, 'sadan vaaran suitse samonneet saakka päivänlaskuun, älkää lyhyttä iltavartiota iän

kun vielä valveilla on aistimenne, kieltäykö käyttämästä tutkimahan kanss' Auringon maan-osaa kansatonta.

Sukunne alkujuurta muistakaatte: ei luotu teitä elämään kuin pedot, vaan tietä kunnon ynnä tiedon käymään.'

Puheella tällä lyhyellä lietsoin ma seurani niin innokkaaksi matkaan, heit' ettei hillitä ois voinut enää.

Päin itää peräkeula pursi juoksi, airoista saimme siivet lentoon hurjaan vasenta aina suuntaa suosiellen.

Yö näki tähdet jo maanpiirin toisen ja niin ol' alhaalla jo pohjantähti, pinnasta meren ettei noussut

enää.

Viis kertaa syttyi, viisi kertaa sammui kuun alakairan valkeus sillä aikaa kuin oli rannatonta purjehdittu.

Nous silloin näköpiiriin vuori tumma,[151] etäinen, näyttävä niin korkealta, sen vertaist' etten ollut ennen nähnyt.

Iloittiin, mutta ilo kääntyi murheeks: uudelta maalta pyörremyrsky tuli, mi purren kokkaan iski. Kertaa kolme

se pyöri meren kaikkein vetten kanssa, mut neljännellä perä nousi ilmaan ja kokka painui—Toisen tahdon mukaan

sikskunnes meidät meri aava peitti.»

Seitsemäskolmatta laulu

Jo liekki tyynnä, pystysuorass' seisoi taas vaieten ja meistä etääntyen luvalla lempeen Runoniekkan, koska

läheni toinen liekki jälleen meitä katseemme kääntäin kohti kärkeänsä, mi haastoi sanoin epäselvin, oudoin.

Kuin äänell' oman tekijänsä mylvi Sisilian härkä[152] ensi kertaa (oikein se oli viilarille vasken julman),

ja kaikui kauttaaltaan tuon kurjan tuskaa, niin että elävältä tuntui aivan ja kärsivältä kuva kuparinen;

noin liekin ääniks, sähinäksi tulen sulivat ensin sanat surulliset kuin tietä, väylää löytämättä. Sitten

kun olivat ne liekin päähän päässeet sen saaden samaan väreilyyn, min niille nielussa antanut ol' ihmiskieli,

tuon kuulimme: »Oi sinä, jolle puhun, lombardian-kieltäni ken haastoit äsken, sanoen: 'Mene, en sua enää härnää',

ma joskin myöhästynyt hiukan lienen, äl' epää jäädä puhumaan mun kanssain, näät, etten itse epää, vaikka palan!

Jos juur' oot tähän tummaan piiriin tuotu latinalaisten maasta suloisesta mi kaiken syyni kehto on, niin virka,

sodassa vaiko rauhass' on Romagna?[153] Ma olin vuorten laps Urbinon luota, Tiberin lähtehitten tienohilta.»

Tähystin alas tarkkaavaisna vielä, kun Mestarini mua koski, virkkoi: »Latinalainen on hän, haasta sinä!»

Ja minä, valmihina vastaamahan, näin virkoin viipymättä nyt: »Oi sielu mi siellä piilet syvyydessä, koskaan

ei ollut eikä ole maa Romagnan sodaton sydämissä ruhtinainsa; mut ollut julki sotaa ei, kun läksin.

Ravenna seisoo kuin jo vuodet seiso; sen päällä valvovi Polentan[154] kotka, min siipi koko Cerviankin[155] peittää.

Se kaupunki,[156] mi kerran kauan kesti, ja monta ranskalaista suisti surmaan, nyt kyntten vihreäin on vallitsema.

Verrucchion[157] Hurtat, vanha ynnä nuori, nuo, jotka pitivät Montagnan[158] pahoin, hampaitaan käyttää, miss' on käyttäneetkin.

Lamonen[159] ja Santernon kaupunkeja tuon kentän valkean jalopeura johtaa, mi vaihtaa karvaa joka vuoden-aikaan.

Ja se, min äärtä Savio huuhtoo,[160] samoin kuin välill' on se tasangon ja vuoren, välillä vapaan ynnä orjan vaappuu.

Nyt pyydän sua kertomaan, ken olet; kovempi muita jos et liene tässä, nimesi maailmassa säilyköhön.»

Humisi hetken liekki, niinkuin tulen on tapa, sitten sinne tänne kieli tuo liikkui, lausui sanat seuraavaiset:

»Jos uskoa ma voisin vastaavani miehelle, joka päälle maan taas pääsee, tään liekin tutkain eipä liikkuis enää.

Mut koska, jos ma oikein kuullut olen, elossa päässyt viel' ei täältä kukaan, en pelkää häpeää, vaan sulle vastaan.

Mies olin miekan, sitten munkkiköyden; noin vyötettynä sovitusta toivoin ja varmaan täyttynyt tuo toivo oisi,

jos Ylipappi—hälle turma!—syössyt mua ei ois rikoksiini entisihin; tuo miks ja kuinka tapahtui, saat kuulla.

Niin kauan kuin ma olin luuta, lihaa ja mulla muoto emon suoma oli, en tehnyt töitä leijonan, vaan ketun.

Tiet tunsin salaiset ja juonet kaikki ja vilpin taitehen niin tarkoin taisin, maan ääriin että maine tuosta kulki.

Kun tullee näin tuohon ikään, jossa jokaisen pitäis purjehensa alas jo laskea ja koota laivatouvit,

minulle inhoks kääntyi mielutyöni, ma kaduin syntejäin, sain munkkikaavun— mua raukkaa, ah! Ois auttanut se kyllä.

Mut päämies uutten farisealaisten,[161] mi kävi sotaa Lateranon luona, (ei kera saraseenein, juutalaisten,

vaan kanssa vihollisten kristittyjen, joiss' yhtään ollut voittajaa ei Acren, ei kaupankävijää sulttaanin maiden)

ylintä tointaan, arvoansa pyhää ei kunnioittanut, ei kaapuani, mi muinoin laihtumaan sai kantajansa;

vaan kuin Sylvester-paavin[162] Constantinus valitsi auttajaksi rohtumistaan, hän minut kutsui lääkäriseksi, että

hän parantuisi vihan-kuumeestansa; ma vaikenin, kun pyys hän neuvoani sanoilla haastain humalaisen. Sitten

hän mulle virkkoi: 'Älä pelkää mitään! Sun päästän synneistäs, ja mulle neuvot, ma kuinka Penestrinon linnan valtaan.

Avata voin ja sulkea myös taivaan kuin tiedät: tuohon avaimet on mulla, edeltäjäni hylkimät.' Nuo vakaat

todistuskappaleet mua kannustivat, siks että vaieta en voinut enää, vaan virkoin: 'Isä, koska siis mun peset

synnistä, johon nyt ma syöksyn, kuule: luvata paljon, vähän pitää! Siinä se keino, jolla voitat linnan ylvään!'

Kun kuolin, noutamaan mua sai Franciscus,[163] mut hälle virkkoi kerubini musta: 'Äl' ota sitä, väärin teet sa mulle!

Mun orjieni joukkohon hän kuuluu, kun vilppiin neuvoi; siitä asti minä tukasta pidellyt oon miestä sitä.

Ei synninpäästöä voi saada, joka ei kadu; eikä kadu, joll' on himo, sen kieltää käsitteiden ristiriita!'

Voi, mua kurjaa, kuinka säikähdin ma, kun minuun tarttui hän ja virkkoi: 'Ehkä et luullut logiikkaa mun ymmärtävän!'

Luo Minoksen mun vei, mi kahdeksasti selkäänsä tuimaan hännän kiersi, virkkoi sit' ensin purtuansa raivoisasti!

'Tää vilpin tuleen vikapää on!' Niinpä nyt kadotettuna sa näät mun täällä, puvussa tässä, jossa kuljen, kärsin.»

Puheensa näin kun päättänyt hän oli, pois liekki vaikeroiden väistyi, kääntäin ja vääntäin karkeansa terävätä.

Nyt kera Oppahani paasisiltaa kävimme kohti kaartaa kuilun, missä ne palkan saa, jotk' eripuraa kylväin,

sydämet särkein, syntikuormaa kasaa.

Kahdeksaskolmatta laulu

Ken voisi sanoin suorasukaisinkaan kuvata, vaikka monta kertaa koettais, sen hurmeen ja ne haavat, jotka näin nyt?

Ois liian heikko joka kieli siihen niin vuoksi muistomme kuin ihmispuheen, jotk' eivät säilyttää voi niin paljon.

Jos koossa oisi koko kansa, joka Apulian aukeassa maassa surrut on vertaan, vuodattamaa roomalaisten

ja Hannibalin sodan pitkän, jolloin niin suuri saatiin saalis[164] sormuksien kuin Livius kertoo, jok' ei väärin kerro;

lisäksi kansa, joka tuskat tunsi Robert Guiscardin[165] iskujen, ja sekin, min[166] luita kootaan Ceperanon luota—

jokainen joss' apulialainen petti— ja luota Tagliacozzon, jossa vanha Allard[167] sai voiton asehitta: kaikki

nää jos ois koossa, jäsentensä tyngät jos näyttää vois he, ei se vertaa vetäis kauhuille kuilun yhdeksännen sentään.

Ei kiulu, jost' on pohjalaudat poissa, niin ammota kuin näin ma auki erään leuasta saakka peräreikään. Suolet

välissä jalkain häitä riippui, auki ammotti luusto ja se rapasäkki, mi tekee saastaa meidän ruoastamme.

Sill' aikaa kuin ma häntä tarkoin tutkin, mua katsoi hän ja käsin rinnan repäs sanoen: »Katso, kuinka itseänsä

Muhammed rikko-ruumis raatelevi! Ali[168] mun eelläni käy itkein, halki päälakeen leuast' asti kasvot. Kaikki

nää muutkin, jotka näet, kylväjiä olivat ristiriitojen ja kiistain maan päällä, siks he täällä halki ovat.

On takanamme piru kauhistava, min kunkin meistä miekallansa leikkaa ja jälleen saman silpo-iskun iskee,

kun päähän päässeet oomme tuskantiemme; näät haavamme käy aina umpeen ennen kuin palata tuon eteen taas on pakko.

Mut ken oot sa, mi kalliolta kurkit kentiesi vitkastellen käydä kuiluun, min sulle määränneet on syysi omat?»

Oppaani lausui: »Kuljeta ei kuolo, ei rikos häntä vielä kiusan paikkaan, vaan minä, vainaa, häntä tänne alas

piiristä piiriin helvetin nyt johdan, hän että täyden saisi tiedon; totta on tämä niinkuin että sulle puhun.»

Tuon kuullen varmaan sata heistä kääntyi, jäi seisomaan ja mua tuijottamaan unohtain tuskansa sen ihmeen vuoksi.

»Jos pian siis sa päivän maille päässet, Fra Doleinolle[169] virka: ellei muonaa hän varaa itselleen, mua kohta seuraa

hän kuolemaan, hän lumihankiin saartuu, lyö hänet voittoa Novaralainen, mi muuten helposti ei häntä murtais.»

Muhammed mulle lausui sanat nämä, kun oli jalan nostanut jo lähtöön; sen sitten maahan painoi hän ja poistui.

Toinenkin, jonka oli kurkku puhki ja nenä halki kulmaluihin saakka ja jolle vain ol' yksi korva jäänyt, mua muiden kanssa ihmetellen aukas nyt toisten eessä nielunsa, mi oli punainen koko pinnaltaan, ja virkkoi:

»Oi, sinä, jot' ei syytä syy, jonk' olen latinalaisessa ma maassa nähnyt, ellei mua yhdennäköisyys nyt petä,

mieleesi johda Pier da Medicina,[170] jos joskus näät taas alangon sen armaan,[171] Vercellistä mi Marcabòhon viettä.

Ja tietää Fanon[172] kahden parhaan anna, niin herra Guidon kuin myös Angiolellon, he että—jos on meillä ennuskyky—

tulevat heitetyiksi haahdestansa tyrannin viekkään[173] vilpin kautta mereen, Cattolican maan äärtä huuhtovahan.

Rikosta sellaista Neptunus nähnyt Mallorcasta ei Kypron saareen saakka, mies Argoon ei, ei merirosvo tehnyt.

Tuo petturi ykssilmäinen, maan herra, sen maan,[174] jot' eräs seuralaisistani ei tahtois olla koskaan nähnyt, heidät

näät kutsuva on neuvotteluun, sitten niin toimiva, ett' tarvis heidän enää ei purjetuulta paluumatkallensa.»

Ma hälle: »Virka vielä, jos sa tahdot, sinusta että päällä maan ma kerron, ken on hän, jota kaupungin tuon näkö

niin katkeroitaa?» Silloin lasi käden hän erään suulle ja sen leuat aukas, näin huutain: »Hän se on tää mykkäkieli!

Hän, pakolaisna, poisti Caesarilta epäilyn, virkkain, että vitkastelee mies varustettu aina vauriokseen.»

Oi, kuinka näytti hän nyt pelkäävältä, tuo Curio, niin nopsa sanaan ennen, nyt kielin kurkkuun saakka haljenneisin!

Ja yksi, kädetön, nuo tyngät tylpät kohotti ilmaan pimeään ja huusi hurmeessa, kasvoillensa kuohuvassa:

»Mieleesi johda Mosca[175] myös, mi sanoi: työn pää on teko! Turman kylvön tuosta mun sanastani sai Toskanan kansa.»

Ma hälle: »Sai myös siitä heimos surman.» Nyt tuntein tuskaa tuskan päälle riensi hän pois kuin murheen lyömä mielipuoli.

Nyt minä katsomaan jäin joukkiota ja seikan näin, jot' epäröisin yksin ja ilman muuta todistusta virkkaa,

jos turvanain ei omatunto oisi, tuo hyvä seura, joka miehen puhtaan tekevi suoraks syyttömyydellensä.

Näin varmaan—nään sen vielä silmissäni ma varren käyvän vailla päätä, aivan kuin kulki muikin joukko synkkä tämä.

Tukasta kantoi päätä irtonaista hän käsin niinkuin lyhtyä; se meihin loi katsehen ja virkahti: »Voi mua!»

Omalle näytti tietä kantajalleen: olivat kaks ja yks he sentään; kuinka tuo käy, Hän tietää, joka kaikki säätää.

Hän tultuansa sillan alle juuri kohotti käden, joka päätä kantoi, sen sanat että lähempää nyt kuuluis.

Pää puhui: »Nähnet vaivan vaikeimman, inehmo, kuolon maita kulkevainen; näin suurta lie et kohdannut sa ennen.

Minusta että viestin veisit, tiedä, ett' oon Bertrand de Born,[176] se mies, mi antoi nuorelle

kuninkaalle neuvot huonot.

Isäänsä vastaan yllytin ma pojan; pahemmin ei Akitofel lie tehnyt erottain Davidin ja Absalonin.

Niin läheiset kun suhteet särjin, siksi nyt kannan päätäni ma, katkaistua juuresta, jok' on tässä vartalossa.

Niin kärsin samaa, minkä muille tein ma.»

Yhdeksäskolmatta laulu

Tuon joukon paljous ynnä haavat heidän olivat multa silmät sumentaneet, ne että itkeä vain ikävöivät.

Vergilius virkkoi: »Mitä katsot vielä? Miks silmäs vielä syvyydessä viipyy, joukossa raukkain raajarikkoisien?

Noin tehnyt muissa et sa onkaloissa. Lukea jos sa heidät tahdot, muista, kakskolmatta on peninkulmaa laakso;

ja kuu jo ehti alle jalkojemme. On aika lyhyt, mikä meille suodaan, ja muuta näkemistä viel' on sulia.»

Ma hälle: »Huomannut jos oisit syytä, min vuoksi tuonne tuijotin ma alas, mun ehkä suonut viivähtää sa oisit.»

Mut pois hän kulki, minä jäljessänsä, noin hälle vastaten ja tuohon virkkain lisäksi: »Siinä syvänteessä, johon

tähystin silmin niin ma tarkkaavaisin, ma luulen, kärsii joku heimostani syyn vuoksi, josta siellä on palkka paha.»

Hän mulle: »Älköön tästä lähtein enää hänessä ajatukses askaroiko; sa hänet jätä, muuhun mieles käännä.

Näät pikkusillan alla näin ma hänen sua sormin uhkaavan ja osoittavan; hän nimelt' on Geri del Bello, [177] kuulin.

Niin olit silloin kiintynyt sa toiseen, mi muinoin oli Altaforten herra, hänt' ettet huomannut, ja niin hän poistui.»

»Oi, Mestari», ma virkoin, »kuolemansa verinen, kostamaton vielä, vaikka häpeä sama kohtas toisiakin,

lie häntä suututtanut, siks hän poistui minulle puhumatta, luulen; minä sit' enemmän nyt häntä surkuttelen.»

Näin haastain saavuimme me paikkaan, josta seuraava kuilu kalliolle näkyis, jos valoisampi oisi, pohjaan saakka.

Seisoimme päällä Malebolgen majan viimeisen, näimme käytävät sen kaikki ja munkit mustat luostarin tään lujan.

Mua vastaan silloin valitukset satoi kuin nuolet, sääli kirkas kärkenänsä, niin että käsin peitin korvat kiinni.

Soi tuska, kuin jos heinäkuun ja syyskuun välillä sairaaloista ois Maremman, Sardinian ja Valdichianan kaikki

kipu ja kurjuus koottu yhteen kuiluun; ja löyhkä moinen onkalosta huurui kuin raatoin mätäneväin, haisevien.

Astuimme alas viime törmää pitkin tuon töyryjonon, vasent' aina suuntaa, ja nyt ma nähdä saatoin kuiluun, jossa

tuo palvelija Herran ylvään, Oikeus erehtymätön, iskee väärentäjät, jotk' ovat kirjoitetut siihen kirjaan.

En luule, että kamalampi näky Aiginan kansan kaiken sairaan oli, kun ilma täys niin oli taudin saastaa,

ett' eläimetkin kuoli, maankin madot, ja saaren vanha sukukunta jälleen, mikäli runoniekat vakuuttavat,

pääs eloon siemenestä muurahaisten;[178] niin kurja nähdä oli kuilu synkkä läjittäin voihtivine vainajineen.

Yks virui toisen vatsan päällä, toinen taas hänen harteillansa, kolmas koki tietänsä tummaa nelinkontin käydä.

Astuimme askel askeleelta, hiljaa, vait katsoen ja kuullen sairahia, jotk' eivät jaksanehet jaloin seista.

Nojaavan kaks näin toisihinsa, niinkuin patoja kylitysten lämmitetään, ruvessa ruumis kaikki kummallakin.

Ja viel' en nähnyt tallirengin sukaa niin nopsaan käyttävän, kun herra vartoo, tai sen, mi tahtoo päästä nukkumahan.

kuin kumpikin he kynnenkärjillensä repivät ruumistansa raivokkaina tuon syyhyn vuoksi, jok' ei koskaan lakkaa.

Ja kynnet kyntivät niin ruvettumaa kuin perkkää veitsi pintaa lahnan taikka muun kalan vielä suuri-suomuisemman.

»Oi sa, ken sormin kuorit itseäsi», eräälle heistä virkkoi Oppahani, »taas niillä nipistäin kuin pihtiraudoin,

niin totta kuin sun kyntes kestäköhön ijäti työssä tuossa, lausu, onko, latinalainen joku joukossanne!»

»Latinalaiset kurjat kumpainenkin olemme tässä», valittain hän vastas, »mut sinä ken, mi meiltä kysyit sitä?»

Oppaani hälle: »Olen saattelija tään miehen, joka vielä elää, hälle kaikk' kuilut helvetin ma näyttää aion.»

Yhteinen murtui tuki heiltä silloin, vavisten kumpikin nyt kääntyi minuun, ja muutkin, jotka sanain kaiun kuuli.

Minulle aukes mieli Mestarini, hän lausui: »Haasta, mitä tahdot, heille!» Ja minä haastoin, koska hän niin tahtoi:

»Niin totta kuin maan päällä muisto teidän muretko älköön mielist' ihmisien, vaan säilyköön all' auringon se monen,

keit' ootte, virkkakaa, ja kansaa mitä? Minulle tuota kertomasta älköön kipunne inho teitä kauhistako.»

Näin toinen: »Olin mies Arezzon,[179] saattoi mun roviolle Albero da Siena, mut syy ei surmani mua tänne tuonut.

Hänelle lausuin tosin leikilläni, ett' ilmaan nousta muka siivin voisin, ja hän, tuo tuhma, mutta utelias, mun taitoani tahtoi nähdä; minä ruvennut kun en Daidaloksen virkaan, hän tuosta poltatti mun piispallansa.

Mut kuiluun viimeisehen, kymmenenteen, vuoks alkemian, jota harjoitin ma, tuomitsi minut Minos pettymätön.»

Ma Mestarille: »Onko ollut koskaan niin tuhmaa, turhaa kansaa kuin on Sienan? Ei riitä siinä edes ranskalainen!»

Sen toinen spitalinen kuuli, lausui: »Pois lue Stricca[180] toki, hän, mi taisi niin hyvin panna tavaransa talteen!

Ja Niccolo, mi ensin keksi, että saa neilikasta hyvän ruokahöysteen; sen sitten omaksuikin Siena kaikki.

Pois lue joukko[181] myöskin, jossa tuhlas Caccia d' Asciano viinitarhat, metsät, ja Abbagliato aivojensa älyn.

Mut että tietäisit, ken kanssas yhtä niin mielt' on Sienan miesten kesken, katso mua tarkoin, etkö tunne kasvojani.

Capocchion[182] varjo olen, alkemistin, metallin-väärentäjän; muistat minut, jos oikein katson sua, muistat, että

apina aimo olin luonnon suuren.»

Kolmaskymmenes laulu

Ajalla Junon vihan, jolloin raivos vuoks' Semelen hän Teeban kansaa vastaan kuin usein ennen raivonnut hän oli,

hän Atamaan[183] niin teki hulluks, että kun puolisonsa näki käyvän, kantain käsvarsin poikaa kahta, huusi hurja:

»Virittäkäämme verkot, saamme saaliin, kas, naarasjalopeuraa poikinensa!» Kohotti sitten kynnet julmat, tempas

sen, joka nimeltään Learco oli, pyöritti, iski kallioon; mut vaimo merehen juoksi kera poian toisen.

Ja kun Fortuna mursi maahan Troian ylpeyden, kaikkea jo uhmaavaisen, sen vallan sortaen ja valtiaankin,

Hekuba kurja, orpo, vanki, jolta, jo kuollut oli Polyxena-tytär, hän merenrantaan mennän, nähden siinä

surulla Polydorus-poian ruumiin, kuin koira haukkui mielipuolisena; niin murhe häitä mielen käänsi nurin.

Mut nähty Teebass' ei, ei Troiassakaan niin julman raivon koskaan riehahtavan, ei eläimissä eikä ihmisissä,

kuin varjon kahden, valjun, alastoman näin juoksevan nyt, joka suuntaan purren kuin sika irti päässyt läävästänsä.

Capocchion niskaluuhun toinen iski ja veti, tonki torahampaillansa, niin että toisen maha maata raapi.

Jäi vapisemaan mies Arezzon, virkkoi minulle: »Peikko tuo on Gianni Schicchi,[184] hän raivoissaan noin muita raatelevi!»

Ma hälle: »Oh, niin totta kuin tuo toinen sua älköön purko, virkkaa viitsi mulle, ken on hän, ennen kuin hän meiltä kato.»

Hän mulle: »Myrrhan[185] on se varjo vanha tuon rutsaisen, mi isää omaa lempi enemmän kuin ois luvallista ollut.

Tään kanssa synnin tekemään hän pääsi kun muu hän olevansa valehteli, niinkuin tuo toinen, joka poistuu, muutti

itsensä muotohon Buoso Donatin ja laillisen näin testamentin teki, sai aarteita ja tallin tamman parhaan.»

Kun poistuivat nuo raivokasta kaksi, ma joihin olin silmän kiinnittänyt, sen käänsin muihin turmansyntyisiin.

Eräällä muuten luutun muoto oli, jos poikki ollut vain ois vartalonsa läheltä masmalon, mi vaarat jakaa.

Ves'tauti vaikea, mi ruumiin muodot noin runtelevi nestein mätänevin, ett'eivät soinnu pään ja vatsan suhteet,

sai hänet seisomaan suu ammollansa kuin keuhkosairas, janoissansa joka päin leukaa huulen toisen painaa, toisen

päin seinää nostavi. Hän meille virkkoi: »Oi, maahan synkkään saapuvaiset, ilman rikosten syytä, katsokaa ja kuulkaa

kurjuutta mestar' Aadamin. Mull' oli elossa kyllin kaikkea, mit' tahdoin, ja vedenpisaraa, ah, nyt ma himoon.

Puroset, Arno-virtaan vieriväiset vihreiltä kukkuloilta Gasentinon, nuo, joiden rannat vilppaat on ja vehmaat,

mun mielessäin on aina, eikä suotta; enempi mua kuva niiden kaivaa kuin tauti tää, mi kalvaa kasvojani.

Se Oikeus ankara, mi vainoo mua, mun syntipaikastani ottaa aiheen, näin hurjentamaan huokauksiani.

Siell' on Romena,[186] missä väärää rahaa tein käyttäin kastajamme leimakuvaa, siks sinne ruumiin poltetun ma jätin

Mut jospa, nähdä Guidon kurjan sielun tai Aleksanderin tai veljen[187] saisin, näkyä tuot' en Brandan veteen vaihtais.

Yks on jo täällä, jos nää hurjat varjot mun ympärilläni vain totta haastaa: mit' auttaa se, kun kulkemaan en pääse?

Jos vielä liikkua ma voisin edes sadassa vuodessa vain tuuman verran, jo matkall' oisin häntä etsimässä

seasta kansan tämän muodottoman, vaikk' yksitoist' on peninkulmaa kuilun tään piiri ja sen läpimitta puoli.

Vuoks heidän tässä seurass' olen; saivat mun lyömään kultarahaa alle arvon, näät siitä puuttui kolme karaattia.»

Ma hälle: »Keit' on kaks nuo kurjaa, jotka viruvat vierelläs ja huuruavat kuin käsi märkä talvipakkasessa?»

»Tuoss' ovat», sanoi, »siitä saakka maanneet kuin tähän kuiluun jouduin, liikkumatta, ja maannevatkin ijäisesti. Toinen

tuo kerran väärin syytti Josefia, tuo taas on Sinon, Troian viekastaja; he höyryävät kuumeen häijyn löyhkää.»

Tuo toinen suuttui, ehkä kuullen, kuinka nimensä mainittiin niin herjaisesti, ja häntä nyrkillään löi vatsan kumpuun;

se kumahti kuin rumpukalvo. Tuosta taas mestar' Aadam iski naamaan häntä kädellä yhtä kovakouraisella,

sanoen: »Joskin kyky multa poissa jäsenen liikkua on liian raskain, on käsi kääntymähän mulla vapaa!»

Ja toinen: »Kun sa roviolle kuljit, kätevä näin et ollut lie, mut varmaan kai kätevämpikin, kun löit sa rahaa.»

Nyt vesitautinen: »Sen totta sanot; mut niin ei tosi todistukses ollut, kun Troiassa ne totta sulta kysyi.»

Ja Sinon taas: »Jos väärin puhuin, väärää sa rahaa teit, syy yks mun tänne saattoi, sun useammat kuin on perkeleillä.»

»Sa valapatto», sanoi pullomaha, »hepoas muistele niin karvaudekses, sen että maailma sais kaikki tietää!»

Ja kreikkalainen: »Sulle karvas olkoon janosi, josta kielel halkee, ynnä nuo nesteet mädät, jotka vatsaas vääntää!»

Ja siihen Aadam: »Niinpä aukee suusi tapansa mukaan pahaa puhumahan; jos janoan ja myrkkynestein paisun,

päänsärky sull' on sekä kuume, eikä sua tarvis paljon pyytää latkimahan Narcissuksen[188] ois kuvastinta myöskään.»

Tuon kiistan kuunteluun ma aivan kiinnyin; nyt mulle Mestari: »Ma mitä näen? Ei paljon puutu, ett'en suutu sinuun.»

Vihalla hänen haastavan ma kuulin, häveten niin siks häntä kohti käännyn, sen muisto että vielä vaivaa mua.

Ja niinkuin mies, mi nähden unta pahaa unessa toivoo näkevänsä unta ja halua olemattomaks, mik' onpi,

niin minä, jok' en haastaa voinut, mutta halasin pyytää anteheks ja pyysin kuitenkin, vaikk' en luullut pyytäväni.

Nyt Mestari: »Syyn suuremman jo pesee häpeän pienempi kuin nyt on sulla, siks suru kaikki luotas luo ja muista,

ma että aina astun vierelläsi, jos sattumalta saapunetkin paikkaan sellaisten riitapukarein kuin nämä; mut moista kuuntelee vain tahto halpa.»

Yhdesneljättä laulu

Puraisi mua sama kieli ensin, niin että punehtuivat poskipääni, ja sama antoi sitten rohdon myöskin.

Noin kuulin kerrottavan, että keihäs[189] Akilleun ynnä tämän taaton syynä ol' ensin tuskaan, sitten tuskan lohtuun.

Nyt selin käännyimme me kiusan laaksoon ja pitkin rantaa, sitä kaartavata, astuimme äänetönnä kumpainenkin.

Yö ollut siellä ei, ei myöskään päivä, niin ettei paljon eteen nähdä voinut; ma silloin kuulin torven äänen kovan.

Se vaientanut oisi ukkosenkin; ja tietä äänen, suuntaan vastakkaiseen, nyt katseeni sen alkukohtaa etsi.

Ei jälkeen tappion sen tuiman, jossa työ pyhä hukkuu Kaarlo Suuren, Roland niin hirveästi torveen toittottanut.

Ma sinne pääni käänsin, näytti niinkuin ois sieltä häämöittäneet tornit ylväät. »Mik' on tuo kaupunki?» ma kysyin silloin.

Ja Mestarini: »Liian kauas koska pimeyden halki nähdä tahdot, sattuu myös harhaan iskemään sun mielikuvas.

Saat sinne tultuasi nähdä, kuinka erehtyy aisti matkan pitkän päästä; siks hiukan käyntiäsi kiirehtäös!»

Käteeni hellästi hän sitten tarttui ja lausui: »Ennen kuin me käymme eespäin— vähemmän että kauhistuisit tuolla—

sa tiedä: tornit ei, vaan jättiläiset näkyvät sulle, suossa seisovaiset napahan saakka, pitkin äärtä rannan.»

Kuin usman haihtuessa katse alkaa taas vähitellen tuta, minkä siltä salasi terhen, ilmaa tihentävä,

niin lähestyissäni tuon rimmen reunaa pimeyden halki sankan, synkän, poistui mun harhani, mut pelko sijaan tuli.

Näät niinkuin tornit ylväät seppelöivät Montereccionen muurikehän harjaa, niin rannasta, mi rapalammen saartaa,

kohosi puolivarteen saakka jätit nuo kauhistavat, joita uhkaa vielä Zeus ukonjyrinässä taivahalta.

Erotin eräältä jo kasvot, rinnan, käs'varret jotka pitkin kylkiluita riippuivat, olkapäät ja vatsaa osan.

Varmaankin hyvin teit, sa luonto, moista lakaten sukukuntaa siittämästä ja riistäin mahdin tuon Mars-jumalalta.

Ja että norsut ynnä valaskalat maan päälle loit ja luot, sit' oikeana pitävi mieli oikein katsovainen,

näät missä pahaan tahtohon ja voimaan myös yhtyy järjen täyden käyttökyky, inehmo siinä aseeton on aivan.

Leveät, pitkät oli kasvot hällä kuin Rooman Pietar-kirkon pronssipiinja, ja samansuhteinen myös

muukin ruumis.

Ja vaikka ranta puoli vartta peitti, vyöliinan tapaan, sentään pisti esiin niin paljon, ettei friisiläistä kolme

ois päällekkäin hänt' tukkaan yltänehet; hyvinkin vaaksaa kolmekymment' oli näät kaulaan saakka yläpuoli varren.

»Rafel mai amech izabi almi»,[190] noin huutaa alkoi suu tuo julma, joka ei luotu ollut virsiin lempeämpiin.

Oppaani hälle virkkoi: »Tuhma sielu, puhalla torvees, siihen vaivas purkain, kun vihas paisuu tai muu intohimos!

Kaulaasi kopeloi, sa hullu henki, niin hihnan löydät, jossa torves killuu kuin laatta poikki laajain ryntähitten.»

Ja mulle: »Itsensä hän ilmi antaa, hän Nimrod on, min älyn huonon vuoksi maailma nyt ei kieltä yhtä puhu.

Hän siinä seiskoon, suotta hälle haastat, kaikk' kielet ovat yhtä oudot hälle kuin muille hänen, jot' ei taida kenkään.»

Niin käytiin eespäin, vasemmalle aina, ja kohtasimme jousen kantamalta ja toisen julmemman, myös suuremmankin.

En tiedä, ken lie vyöttänytkin hänet, mut käsi toinen eteen kahlehdittu häneltä oli sekä toinen taaksi vitjoilla, joita kaulassaan hän kantoi, niin että viidesti ne vartta kiersi mudasta nousevaa. Nyt lausui Opas:

»Uhmaaja tuo Zeun suuren kanssa tahtoi koettaa voimiaan ja siitä palkan sai tään. On nimi Efiertes hällä;

jumalten peljätessä jättein vihaa hän näytti uljuuttaan, mut käyttämänsä käs'varret eivät enää koskaan liiku.»

Ma hälle: »Jos on mahdollista, silmin halaisin ensin nähdä hirvittävän myös Briareus-jättiläisen.» Tuohon

hän vastas: »Saat sa nähdä Anteuksen, hän lähell' on, voi puhua, on vapaa, syyn kaiken pohjaan viepä on hän meidät.

Se, jota nähdä tahdot, kauempana, kahleissa on ja luotu on kuin tämä, pait' että kamalammat häll' on kasvot.»

Mut koskaan tornia ei huojuttanut maanjäristys niin hurja kuin nyt alkoi täristä Efiertes. Pelko valtas mun suurempi kuin suussa kuolemankin, ja ellen nähnyt kahleitansa oisi, tuo kauhu riittänyt ois surman syyksi.

Kävimme eespäin, Anteus[191] jo näkyi, mi kymmenkyynäräisnä, päättä tuohon viel' lukematta, notkon suosta nousi.

»Oi sa, ken laaksoss' onnen oikullisen, Scipio missä mainehensa voitti ja pakoon Hannibal läks joukkoinensa,

sait saaliiksesi jalopeuraa tuhat; ken voiton itse jumalista oisit, kuin luullaan, saanut kera veljiesi,

jos oisit sotaan yhtynyt Maan poikain: sa meidät nosta, mutta suuttumatta Kokykos-virran viluiselle jälle,

mut älä Titiuksen luo tai Tyfeun; tää täyttää halun voi, mi tääll' on hartain, siks taivu, jätä nyrpistykset nenän!

Maan päällä voi hän vielä mainees nostaa; hän elää näät, viel' ikää pitkää toivoo, jos ennen aikaa hänt' ei korjaa Herra.»

Näin haastoi Mestari. Ja Anteus joutuin ojensi kourat, joiden voiman tunsu Herakles jo, ja tarttui kiinni häneen.

Vergilius, tuntien tuon kourauksen, minulle virkkoi: »Tule, nostan sinut, hän sitten meidät niinkuin kimpun kantaa.»

Niinkuin on nähdä Carisenda-torni[[193] kalteensa alta, koska pilvi kulkee sen yli suuntaan vastaiseen kuin vinous,

niin näytti Anteus, kun katsoin, kuinka hän kallistui, ja tuolla hetkell' oisin halunnut mennä tietä toista varmaan.

Mut keveästi kuiluun Luciferin ja Juudaan meidät lasi hän; ei kauan noin kumarassa viipynyt hän enää,

vaan nousi jälleen niinkuin laivan masto.

Kahdesneljättä laulu

Niin karut, kolkot jos mull' oisi säkeet kuin kuuluis kuvailuun tuon luolan tumman min päällä kalliit muut kaikki painaa,

paremmin pusertaisin aineestani ma mehun; vaan kun mull' ei niitä ole, vavisten nyt ma lähden laulun työlle.

Näät ei oo lastenleikki laulaa pohjaa maailman kaikkeuden; kieli siihen, mi »mammaa, pappaa» sopertaa, ei sovi.

Mut auttakoot mua Neiet armaat,[194] joiden avulla Teeban piiritti Amphion, sanani ettei asiasta erois!

Oi, rahvas kurjaa kurjempi tään paikan, jost' on niin virkkaa vaikeaa: ois ollut parempi syntyä sun raavahina.

Olimme onkalossa kaivon synkän jo jätin jalkain alapuolla, katsoin ma vielä vuoriseinää korkeata,

kun sanat kuulin: »Askeleitas varo, sa ettet tallaa jalkapohjillasi pään päälle meitä, kahta veljesraukkaa!»

Siks käännyn, eessä näin ja jalkain alla ma järven, joka jäätyneenä näytti lasia olevankin eikä vettä.

Niin paksuun kanteen vettään talvin kata Tonava ei, mi Itävaltaa leikkaa, ei myös Don-virta alla taivaan kylmän,

kuin tässä oli; jos sen päälle syössyt ois Tambernük[195] tai vielä Pietrapana, se ei ois rannastansa rauskahtanut.

Kuin sammakko, mi seisoo kurnuttaen, veen päällä kuono, siihen vuoden-aikaan, kuin tähkäpäitä maalaisvaimo tuumii:

niin jäässä seisoi sinivaljut varjot, siit' esiin pisti vain päät häpeävät, kalisi hampaat haikaroiden nuottiin.

Jokainen katsoi alaspäin; suu kantoi kylmyyden todistusta, silmä kertoi sydämen todistusta murheellisen.

Hain silmin haastajaa, näin jalkojeni juuressa kaks niin lähekkäistä päätä, ett' yhteen kietouneet ol' hapsat heiltä.

»Keit' ootte, virkkakaa, te seisovaiset noin rinta vasten rintaa?» lausuin. Kaulaa he taivuttivat, sitten silmät minuun

he suuntasivat kyyneleitä täydet; veet virtas huulille, mut kylmyys kohta ne hyyti, sulkein silmäluomet jälleen:

puu puuta ei niin kiinteästi salpaa. Kuin pukit puskemaan nyt toisiansa tuost' alkoivat nuo vihan villitsemät.

Ja yks, min korvat pakkänen pois oli puraissut, lausui alasluoduin katsein: »Miks meissä kauan niin sa kuvastelet?

Jos tietää tahdot, ketkä on nuo kaksi, se laakso, josta Bisenzio-virta[196] vierii, isänsä Alberton ja heidän[197] oli.

Samasta äidist' ovat he; ja *Kainan* voit kaiken etsiä, et löydä ketään, mi jäässä jäätyä niin ansaitsisi; ei hän,[198] jolt' Arthur rinnan ynnä varjon samalla puhkas peitsenpistollansa; Focaccia[199] ei, ei tuo, mi häiritsevi

mua päällään, peittäin multa näköalan, ja jonk' on nimi Sassol Mascheroni;[200] jos mies Toskanan lienet, tunnet hänet.

Ja ettet haastattais mua enää, tiedä, oon Camicion de' Pazzi,[201] varron tässä, Carlinoa syynsovituksekseni.»

Tuhannet sitten näin ma kasvot, roudan niin runtelemat, että kauhu karsi ja karsii aina mua, kun jäätä näen.

Päin keskikohtaa käydessämme, jossa jokainen paino pyrkii yhtymähän, mun väristessä ikipakkasesta, en tiedä, sattuma vai sallimusko vai tahto Jumalan lie ollut, mutta noin päiden kesken käyden yhtä poljin.

Se huusi[202] valittain: »Mua miksi tallaat? Jos saavu kosta et suurentamaan vuoks Montapertin, mua miksi kiusaat?»

Ma Mestarille: »Nyt mua varro, erään tuo että epäilyni haihduttaisi; mua sitten kiirehdi kuin paljon tahdot.»

Pysähtyi Opas, minä virkoin tuolle mua vielä tuimin sanoin soimaavalle: »Ken olet sa, mi muita haukut täten?»

»Ken itse oot», hän vastasi, »mi astut kautt' Antenoran,[203] muilta posket polkein? Jos oisit eläväkin, ois se liikaa!»

»Elävä oon», ma virkoin, »mainehesen jos halaat, mieluista voi olla sulle, jos nimes muiden kuuluin kanssa kerron.»

Hän mulle: »Juuri vastakkaista toivon. Siks poistu kauemmin mua kiusaamatta, sun turhat tääll' on mairitukses kaikki.»

Ma silloin tartuin häntä tukkapäähän ja virkoin: »Itses nimittää sun täytyy, tai jää ei karvaakaan nyt kallohosi!»

Ja mulle hän: »Jos teet mun kaljupääksi, en sano, näytä sittenkään, ken olen, en, tuhat kertaa vaikka pääni tallaat.»

Jo käsin kiersin hänen hapsiansa ja moni irtautui jo tuhkatupsu; hän haukkui, silmin alasluoduin yhä.

Nyt toinen huus: »Mik' on sun, Bocca? Eikö sinulle riitä leukaloukun lyönti, kun vielä haukut? Ken on kiusahenkes?»

Ma virkoin: »Tahdo sult' en enää sanaa, kavala petturi, vaan häpeäkses sinusta vien maan päälle tiedot todet.»

Ja hän: »Jo poistu! Mitä tahdot, kerro! Mut älä vaikene, jos täältä pääset hänestäkään, mi noin on nopsa-kieli

ja ranskalaisten rahan vuoksi kärsii. Voit virkkaa: 'Näin Dueran miehen[204] siellä, miss' syntisillä kylmä on.' Jos tietää

myös tahdot muista asukkaista paikan, sun vierelläs on Beccherian miesi,[205] Firenze jolta kaulahuivin katkas.

Gianni del Soldanier[206] lie tuonnempana, ja Ganellone,[207] lisäksi Tribaldello, mi unen aikana Faenzan aukas.»

Olimme hänet jättäneet, kun kaksi lovessa yhdessä näin jäätynyttä, niin että toisen pää ol' hattu toisen.

Ja niinkuin puree leipää nälkähinen, ylempi hampaat toiseen iski, siihen, miss' yhtyy takaraivo selkärankaan.

Ja niinkuin Tydeus,[208] mi raivoissansa myös Menalippon ohimoita raatoi, pään kuorta tää ja sisällystä puri.

»Oi, sa mi vihaas eläimellisesti osoitat häneen, jota syöt», ma virkoin, »miks teet sen: lausu! Lupaas sulle, että

jos jostakin sa syyllä syytät häntä, ja kerrot syntinsä ja keitä ootte, sen sulle korvaan ylämaailmassa, ellei mun kuivunut lie kieli silloin.»

Kolmasneljättä laulu

Nyt suunsa nosti julmast' atriastaan tuo sypää, kuivaten sen suortuvihin pään saman, jonka niskaa purrut oli.

Hän alkoi: »Tahdot, että uudistaisin sydämen toivottoman tuskan, jonka luo pelkkä aatos, ennen kuin sen lausun.

Mut sanaini jos siemenestä itää häpeä petturille, jota jyrnsin, sa miehen näät, mi kyynelöi ja haastaa.

En tiedä, ken sa olet, kuinka tullut liet tänne, vaan kun sua kuulen, varmaan firenzelaiseksi sun arveleisin.

Siis tiedä: olin kreivi Ugolino,[209] tää taas Ruggieri arkkipiispa. Sanon myös syyni tähän huonoon naapuruuteen.

Ma että hänen juoniensa Kautta, kun häneen luotin, ensin vangiks jouduin ja sitten surman sain, lie turha virkkaa.

Mut siitä, jot' et tietää voi, ma kerron: kuink' oli kuolemani julma. Sitten saat päättää, onko loukannut hän mua.

Kuun päivän kierrot monet nähnyt olin jo aukost' ahtaasta tuon kolkon kopin, mi minusta sai 'nälkätornin' nimen

ja jonne toinen kohta suljetahan, kun kerran unta uneksuun ma pahaa, mi mulle nosti vastaisuuden hunnun.

Tään[210] näin ma herrana ja mestarina ajavan koirin laihoihin, harjoitetuin, ja kiihkein sutta ja sen poikuetta

päin vuorta, Luccalta mi Pisan[211] kaihtaa, Gualandin ja Sismondin ja Lanfranchin[212] hän oli eelleen eturintaan pannut.

Väsyvän lyhyen matkan juostuansa jo näytti susi poikineen, ja hampaat terävät heiltä kyljet aukaisevan.

Heräsin ennen aamunkoita, kuulin kuink' uness' itki, pyysi leipää pojat omani, jotka kanssain torniss' oli.

Oot julma, ellet sure aavistusta, mi mulle silloin sydämeeni astui! Ja jos et itke, milloin sitten itket?

He heräsivät. Läsä hetki oli jo meidän saada päivä-annoksemme, ja kukin untaan miettein synkin seului.

Ma silloin kuulin kiinni naulittavan alaista usta kauhun tornin; katsoin ma poikiani sanomatta sanaa.

En itkenyt: niin olin jähmettynyt.

He itkivät, ja pieni Anshelm virkkoi:

'Sa katsot niin! Mik' on sun, isä? Mikä?'

En kyynelt' itkenyt, en vastannutkaan, ma koko päivään, yöhön, kunnes toinen kohosi aurinko maanpiirin yli.

Pistäytyi säde pieni vankilaamme tuskaisaan, ja kasvot neljät näytti kuvani oman mulle onnettoman.

Surusta silloin kättä kahta purin, nää luullen, että minun nälkä oli, äkisti nousivat ja virkahtivat:

'Ah, isä meitä syö, se meille tuska vähempi on! Sa meille suonet olet lihamme kurjan, siis se riistä myöskin!'

Ma tyynnyin, etten heitä murhettaisi; sen päivän, toisenkin me vaikenimme. Ah, kova maa, miks auennut et silloin?

Pääsimme päivään neljänteen; nyt syöksyi jalkaini juureen pitkällensä Gaddo ja sanoi: 'Isä, etkö auta mua?'

Hän kuoli siihen. Ja kuin näät mun tässä, ma näin, kun päivä viides, kuudes koitti, raukeevan heidän, toinen toisen jälkeen.

Sokeena hoipuun yli kuollehien; kaks päivää heidän nimiänsä huusin, niin nälkä teki, mit' ei voinut tuska.»

Näin sanoneeksi sai, ja katsein hurjin tuon kurjan kalloon taas hän iski hampaat, kuin koira purren niillä luuta lujaa.

Voi, Pisa, tahrapiilkku kansain kesken maan kauniin, missä soi *si*-kieli[213] kirkas! Kun viipyy naapureisi kosto, nouskoon

Capraia ja Gorgona[214] kansoinensa ja padon pankoon Arnon suulle, että sun kaupungissas joka henki hukkuis!

Näät vaikka kreivi Ugolino oiskin sun linnas pettänyt, kuin kertoi huhu, ois hänen poikiaan sun tullut säästää.

Sa uusi Teeba![215] Syyttömät ja nuoret olivat Uguccione ja Brigata ja kaks nuo muuta ennen mainittua.

Kävimme eespäin, sinne, missä kytkee iljanne kansaa toista, jonka kasvot ei alaspäin, vaan taa on taivutetut.

Siell' itse itku itkemästä estää ja tuska, jot' ei silmä päästä ilmi, takaisin palajaa ja vaivaa lisää;

ens kyneleet näät kiinni jäätyy ripsiin ja lailla kristallisten silmikkojen ne täyttää laakson alla silmälautain.

Ja tapahtui, vaikk' kylmyys kaiken oli mun kasvoiltani vienyt tuntokyvyn ja niinkuin känsäks ihon kovettanut,

ma että tuntevani luulin tuulta. Siks virkoin: »Mestari, mit' on tää liike? Tääll' eikö ole höyryt kaikki laanneet?»

Hän mulle: »Pian sinne saavut, missä sun oma silmäs sulle vastaa, nähden sen syyn, mi tuulenleyhkän synnyttävi.»

Nyt kurja muudan huus jääkuorestansa: »Oi sielut, joiden niin on julma rikos, ett' teille määrätty on viime paikka!

Nää kovat kohottakaa silmän hunnut, ett' itkisin ma sydäntuskaa tuimaa ees vähän, ennen kuin taas kyynel hyytyy.»

Ma hälle: »Jos mua anot apuun, lausu, ken olet! Ellen sua auta, itse ma joudun alas jäässä jähmettymään.»

Hän silloin: »Olen Frate Alberigo,[216] mi tarjos heelmät huonon tarhan, saaden sijahan viikunain nyt taateleita.»

»Oh», hälle lausuin, »sa jo kuollut ootko?» Hän mulle: »Kuink' on laita ruumihini maan päällä, siitä en ma tiedä mitään.

Tään Ptolemeaan[217] etu näät on moinen, ett' usein tänne sielu putoo ennen kuin Atropos[218] on häneen koskenutkaan.

Ja että kyneleeni lasittuneet mielummin siirtäisit sa silmistäni, sa tiedä, sielun, heti kun se pettää,

kuin minä tehnyt olen, ottaa piru, mi sitä siihen saakka hallitsevi kuin päättyy siltä elon päivain määrä.

Tällaiseen onkalohon sielu syöksyy; maan päällä ehkä vielä näkyy ruumis sen varjon, takanain mi

talvehtivi.

Sa tiennet sen, jos tänne juur' oot tullut; hän Branca d'Oria[219] on, ja vuotta monta on vierryt siitä kuin hän tänne joutui.»

Ma hälle: »Luulen, että petät mua, näät kuollut viel' ei Branca d'Oria ole, hän syö ja juo ja pukeutuu ja nukkuu.»

Hän mulle: »Kuiluun kynsi-perkeleiden, miss' sitkas kiehuu piki, viel' ei ollut, Mikael Zanche tullut, ennen kuin hän

jo ruumiiseensa pirun päästi, sijaan itsensä, ja myös sukulaiseen siihen, mi hänen kanssaan pattotyön sen teki.

Ojenna kätes tänne nyt ja silmät mult' aukaise!» En tuota tehnyt, sillä hänelle oikein tein, kun häntä petin.

Ah, Genualaiset, kaiken hyvän tavan viholliset ja pahan kaiken kuomat, miks teit' ei vielä syösty maailmasta?

Näät luona huonoimman Romagnan sielun teist' erään kohtasin, mi hengessänsä jo kylpevi Kokyton vettä, vaikka

maan päällä vielä ruumihinsa elää.

Neljäsneljättä laulu

»*Vexilla Regis prodeunt Inferni*[220] päin meitä» virkkoi Mestari, »siks eespäin sa katso, etkö häntä nää jo ehkä.»

Kuin sumun paksun painuessa taikka yön hämärtäissä yli maamme piirin on kaukaa katsottuna tuulimylly,

rakennus kangastui nyt moinen mulle, samalla tuulen vuoks taa Oppahani vetäysin; ollut siin' ei suojaa muuta.

Vavisten laulan sitä: siellä olin, jää kokonaan jo kussa varjot kattaa, ne että siitä kuultavat kuin oljet

lasista; toiset lepää, toiset seisoo nuo päällään, nuo taas jaloillaan, nuo säärin päin kasvoja, kuin kaari koukistunein.

Kävimme eespäin, sikskuin Mestarini otolliseksi näki mulle näyttää sen olennon, mi kerran kaunis oli.

Mun työnsi eteensä ja seisahutti sanoen: »Tuon on Dis ja tuoss' on paikka, mi suita vaativa on miehen mieltä.»

Lukija, ällös kysy, kuinka silloin vapisin, jähmetyin, näät sit' en sanoin ma kirjoita, kun sanat kaikk' ei riittäisi

En kuollut, enkä jäänyt henkiin itse, lukija, tuumi, jos on järki sulla, kuink' olin vailla tilaa kumpaistakin.

Kohosi päästä puolirintaan saakka tuon tuskan valtakunnan Imperator; ja ennen itse jätti lien kuin hänen

ees käsivartten kokoiset on jätit. Nyt näät, kuink' olla suuren täytyy ruumiin, mi suhtainen on osan moisen kanssa.

Jos oli hän niin kaunis kuin nyt ruma, ja sentään Luojaa vastaan nosti otsan, hänestä varmaan kaikki kurjuus tulee.

Ah, kuinka minusta ol' ihme suuri, kun kasvot kolmet näin ma päässä hänen! Punainen yks, se etupuolia puunsi

ja toiset kaksi siihen liittyi olan kummankin[221] keskikohdall', yhtyin yhteen päälakeen. Se, jok' oikealla oli

valkoisen kellervältä paistoi; väri vasemman oli niinkuin niiden, jotka tulevat Niilin virran vieremiltä.

Läks siipi alta kasvon kumpaisenkin niin suuri kuin ol' lintukin; en nähnyt merellä moisia ma purjehia.

Ne eivät olleet sulkaiset, vaan niinkuin lepakon siivet; niillä niin hän lietsoi, hänestä että kolme tuulta tuli.

Tuost' oli jäätynyt Kokykos kaikki. Hän itki silmin kuusin, veet ja vaahto verinen tippui kolmen leuan alta.

Hän joka suunsa hampain syntist' yhtä kuin loukuin louskutti, niin että tuskaa hän tuottaa kolmelle yht'aikaa saattoi.

Mut etummaista pahemmin kuin hampain hän kynsin raastoi, niin ett' usein iho poiss' oli aivan päältä selkärangan.

»Se sielu, joll' on tuossa suurin tuska», näin Oppaani, »on Judas Iskariotin; pää hältä suuhun uppoo, sääret näkyy.

Ja noista, jotka nurinpäin noin riippuu, suun mustan murtelema tuo on Brutus; kas, kuin hän kärsii, vaan ei ääntä päästä.

On toinen Cassius, tuo vankka-raaja. Mut yö taas ylenee, on aika lähdön, jo nähneet, katsoneet me kaiken oomme.»

Kuin käski hän, ma kaulahansa tartuin; hän otti vaarin ajan, paikan suhteet ja koska siivet kyllin aukenivat,

hän kiipes kiinni kylkiin karvaisihin ja mätäs mättäältä' alas astui sitten, jääjärkäleihin ja karvankasvun väliin.

Kun kohdall' oltiin lanteen laajan, juuri paikassa, josta reisi kaartuu, Opas nyt vaivoin, ahdistuksin päänsä käänsi

päin suuntaa, jossa oli hällä jalat, ja tarttui karvoihin kuin mies, mi kiipee: ma luulin noustavan taas helvettiin.

»Lujasti kiinni pidä», lausui Opas nyt läähättäin laill' uupuneen, »käy matka pahasta tästä moista porraspuuta!»

Lovesta kallion hän astui ulos, sen partahalle istumaan mun pani ja itse viereen jalan johti varman.

Kohotin katseeni ja luulin, että näkyisi Lucifer kuin ennen yllä, mut sääret pystyssä nyt näinkin hänet.

Jos tuosta kovin kömmähdin, sen saattaa tajuta tuhma kansa, jok' ei tiedä, min pisteen[222] kautta tieni käynyt oli.

Oppaani lausui: »Nouse jaloillesi! On matka pitkä, polku huono, päivä ens neljänneksen kiertänyt jo puoli.

Ei linnan juhlasali ollut paikka, miss' olimme, vaan luola luonnonluoma, hämärä, himmi, rosopohja.» Lausuin

ma ylös noustuani Mestarille: »Tään ennen kuin ma jätän kuilun, poista minulta harha sekä haasta hiukan!

Miss' on nyt jää? Kuinka tuo nyt päälleen noin keikahti? Ja kuinka on niin äkin Aurinko illan aamuks saada voinut?»

Hän mulle: »Tuollapuolen keskipisteen viel luulet olevas, ma jossa killuin karvoista madon,[223] maata puhkaisevan.

Siell' olit alas astuttaissa, mutta kun käännyin, kuljit läpi pisteen, johon taholta jokaiselta painot painuu.

Nyt päälläs on maanpiiri toinen, sille vastainen, jota manner laaja kattaa ja jonka kukkulalla surmattiin

Hän, joka syntyi, eli synnitönnä. Sun jalkas lepää päällä piirin pienen, min toinen puolisko on paikka Judaan.

Tääll' aamu silloin on, kun siellä ilta; ja hän, min karvat tikapuumme oli, on paikoillaan ja seisoo niinkuin ennen.

Hän tältä puolen taivahasta putos, ja maa,[224] mi ennen siinä kaartui, häntä peläten peittyi mereen, nousten siitä

taas meidän pallonpuoliskolla, ehkä paeten häntä myös tään onton paikan maa muodosti sen päälle vuoren nostain.»

On paikka siellä alahalla, yhtä etäällä kuin on Belzebubin hauta, mi näy ei silmin, mutta tiedon josta tuo puron ääni, sinne pulputtavan raosta kallion, min syönyt siihen se juoksullaan on hiljaa kaartuvalla.

Salaista tietä tuota Mestarini ja minä läksimme taas nousemahan maailmaan valoisaan, hän eellä, minä

jälessä, uupumatta, lepäämättä, sikskunnes aukosta näin pyöreästä ne kauniit kappaleet, joit' Taivas kantaa;

tulimme tuosta, jälleen näimme tähdet.

VIITSELITYKSET

1. laulu

[1] Psalmistan mukaan ihmiselämä kestää 70 vuotta. »Elomme vaelluksen keskitiessä» merkitsee tällöin 35 vuoden ikää. Vuonna 1265 syntynyt Dante määrää siis toiviretkensä tapahtuneeksi vuonna 1300, joka samalla oli kirkollinen riemuvuosi.

[2] Synkkä metsämaa = synnin pimeys ja erehdykset.

[3] Tähti = aurinko, totuuden valo.

[4] Vertauskuvalliset villipedot ovat raamatusta, Jer. 5:6. Pantteri on hekuma, jalopeura ylpeys ja susi ahneus.

[5] Vergilius, jota aikanaan pidettiin kaikkien runoilijain ja ajattelijain etevimpänä, merkitsee Danten runoelmassa ylintä hyvettä ja viisautta.

[6] Koira, joka voittaa ahneuden suden (paavinvallan) on Can Grande (suuri koira) della Scala, Veronan herra, joka vuonna 1300 tosin oli vielä lapsi, mutta herätti myöhemmin ruhtinashyveillään Danten huomiota.

[7] »Feltron kahden», kaksi Feltro-nimistä paikkakuntaa.

[8] Camilla, Euryalos, Turnus, Nisus, neljä Vergiliuksen Aeneis-runoelman henkilöä.

2. laulu

[9] »Silviuksen isä» on Aineias.

[10] »Vas electionis» = Paavali kuten häntä apostolien teoissa (9:15) nimitetään.

[11] Beatrice, Danten varhain kuollut nuoruuden rakastettu, joka Jumalaisessa näytelmässä esiintyy Vergiliuksen, inhimillisen viisauden, vastakohtana, jumalallisen viisauden ja armon edustajana.

[12] Neitsyt Maria, Lucia ja Beatrice edustavat Jumalan armon kolmea eri lajia, kuten skolastinen teologia oli ne määritellyt.

[13] »Joella, jost' ei...»: syntisen elämän virta, jonka kanssa ei edes meri voi kilpailla.

3. laulu

[14] Kolmiyhteinen Jumala.

[15] »Tää on tila kurja niiden...»: pelkurit, jotka eivät ole uskaltaneet olla sen enempää hyviä kuin

pahoja, on pantu helvetin portin ja ensimmäisen helvetinpiirin väliin, samoin kuin ne enkelit, jotka Saatanan luopuessa Jumalasta eivät pitäneet kummankaan puolta.

[16] Tarkoittanee paavi Celestinus V:tä, joka luopui virastaan ja jonka jälkeen Danten perivihollinen Bonifacius VIII valittiin paaviksi.

4. laulu

[17] Danten helvetti on suuren suppilon kaltainen ja jaettu yhdeksään piiriin, kukin eri jyrkän teellä. Suppilon kärki on sama kuin maapallon keskipiste (vanhan maailmankäsityksen mukaan kaikkeuden keskipiste). Suppilon kannen muodostaa maanpäällinen piiri, jonka keskipisteessä on Jerusalem ja ympyräviivalla mm. Firenze.

[18] »Esipiha» on vanhan teologian Limbus patrum, jossa vanhan liiton vanhurskaille oli sija valmistettu.

[19] »Valtaherra» on Kristus, joka ristinpuulla kuoltuaan astui alas tänne.

[20] »Viisasten mestari» on Aristoteles, jolle koko keskiaika osoitti melkein jumaloivaa kunnioitusta. Muut tunnettuja antiikin ajattelijoita, tiedemiehiä ja runoilijoita.

5. laulu

[21] Minos, Kreetan tarukuningas oli oikeamielisen tuomarin ja lainsäätäjän maineessa ja sen vuoksi vanhan ajan mytologia oli asettanut hänet manalan tuomariksi. Dante sallii hänen pitää osan tuomarinvaltaansa, mutta muuttaa hänet keskiaikaiseen tapaan piruksi.

[22] Kaksi lähenevää varjoa ovat Francesca da Riminin ja hänen miehensä Gianciotto Verucchion veljen Paolon. Francesca itse oli Guido Polentan, Ravennan herran tytär, joka valtiolisista syistä oli naitettu Riminin herran Malatestan vanhemmalle pojalle. Gianciotto huomasi vuonna 1285 että hänen puolisonsa ja Paolon välillä oli lemmensuhde, yllätti ja pisti kuoliaaksi heidät.

[23] »Kaina» on sukumurhaajien helvetti.

[24] Lancelot, kelttiläisen Arthur-kuninkaan tarupiiriin kuuluva sankari ja rakastaja.

6. laulu

[25] Tunnettu firenzeläinen herkkusuu ja elostelija, jolta Boccaccion mukaan ei näytä henkevyttäkään puuttuneen.

[26] »Metsäpuolue» on »valkeat», toinen Firenzen taistelevista perhepuolueista. Vastapuolue oli »mustat». Molempien puolueiden johtajat ajettiin vuonna 1300 maanpakoon. Mustat pääsivät kuitenkin paavi Bonifacius VIII:n ja Ranskan kuninkaan veljen Kaarle Valoislaisen avulla jälleen valtaan ja karkoittivat vuonna 1302 kaupungista mm. Danten, joka silloin kuului valkeiden puolueeseen.

[27] »Kaks on vanhurskasta...» Toinen heistä on Dante itse, toista ei varmasti tiedetä.

7. laulu

[28] »Papé Satán...» Kenties hebreankielestä vääristeltyä manausta, joka voisi merkitä jotakin sentapaista kuin »sylje, Saatanan suu, sylje Saatanan suu tulta».

8. laulu

[29] Phlegyas, antiikin taruvaltiasta, joka poltti Delphoin temppelin kostoksi siitä, että Apollo oli vietellyt hänen tyttärensä.

[30] Filip Argenti, Danten poliittinen vastustaja, tunnettu raakuudestaan ja ylpeydestään.

[31] »Diten kaupunki»: Dis oli yksi antiikin ajan Tuonelan herran nimiä, jota Dante käytti merkitsemään itse pimeyden ruhtinasta.

9. laulu

[32] Erikton oli muuan antiikin taruston velhonaisista, jonka Lucanus mainitsee.

[33] »Juudaan piiri», alin helvetinkuilu, Judas Iskariotin mukaan nimitetty.

[34] Kolme raivotarta, omantunnontuskien vertauskuvat.

[35] Theseus oli tarun mukaan yrittänyt ryöstää manalan valtiaan puolison Proserpinan.

[36] Dante itse huomauttaa tässä esityksessä vertauskuvallisuudesta. Medusa on sydäntä kivettävä epäily.

[37] Enkeli, joka taivaan armosta tulee auttamaan Vergiliusta (inhimillistä viisautta), palauttaa kuulijainsa muistiin, miten Herakles kerran oli tullut pelastamaan Theseusta ja kohdellut väkivaltaisesti tuonen koiraa.

[38] Pola, kaupunki Istrialla.

10. laulu

[39] Profeetta Joelin mukaan (3:2 ja 12) viimeinen tuomio oli tapahtuva Josafatin laaksossa lähellä Jerusalemia.

[40] Farinata (degli Uberti), jo kuudennessa laulussa mainittu firenzeläinen ghibelliinijohtaja.

[41] Haamu, joka nyt näkyy, on Cavalcante Cavalcanti, Guido Cavalcantin isä, joka oli Danten aikainen kirjailija eikä nähtävästi ollut osannut kyllin kunnioittaa Vergiliusta.

[42] Antiikin mukaan oli manalan valtiatar Hekate samalla myös kuun, erittäinkin uudenkuun jumalatar. Viisikymmentä kuukautta laskettuna eteenpäin kevätpäivän tasauksesta vuonna 1300, jolloin Danten helvetinmatka tapahtui, merkitsee vuoden 1304 alkupuolta. Sinä vuonna Dante teki valkeiden kanssa epäonnistuneen yrityksen palata Firenzeen.

[43] Farinata heimoineen oli julistettu ikuiseen maanpakoon.

[44] »Taisto suuri», Montapertin taistelu vuonna 1260, jossa Farinata oli firenzeläisten ghibelliinien johtaja.

[45] Saman taistelun jälkeen tahtoivat voittoisat ghibelliinit polttaa koko Firenzen, mutta Farinata esti aikeen.

[46] Keisari Fredrik II, ateisminsa vuoksi. »Kardinaali» on Ottaviano degli Ubaldini, Bolognan piispa ja merkittävä valtiomies 1200-luvun keskivaiheilla.

[47] Beatrice.

11. laulu

[48] Anastasius oli paavina vuosina 496-498. Fotinus oli Tessalonikin harhaoppinen diakoni.

[49] Caorsa on ranskalainen Cahorsin kaupunki, jonka asukkaat olivat kuuluisia koronkiskonnastaan.

[50] »Sun siveys-oppis», samoin myöhemmin »sun luonnon-oppis», Aristoteleen oppeja.

12. laulu

[51] »Ateenan ruhtinas», Theseus.

[52] Nessus, joka tahtoi ryöstää Herakleen lemmityn Deaneiran.

[53] Dionysios, Syrakusan tyranni noin vuonna 400 eKr.

[54] Azzolino, Lombardian herra vuosina 1230-60, kuulu julmuudestaan.

[55] Obizzo Esti, Ferraran herra, Danten aikalainen.

[56] Monfortin herra, englantilainen ylimys, joka vuonna 1291 surmasi Cornwallin prinssin Henrikin. Tämän sydän vietiin palsamoituna Westminster Abbeyyn.

[57] Pyrrhus, Epeiroksen kuningas; Sextus Pompeius.

[58] Kaksi ylhäistä rosvoritaria 1200-luvulta.

13. laulu

[59] Seutu Firenzestä etelään päin.

[60] Strofadit, saaria Joonian meressä. Viittaa erääseen Vergiliuksen Aeneis-runon taruun.

[61] Fredrik II:n kansleri Pietro delle Vigne, joka joutui epäsuosioon vuonna 1248 ja surmasi itsensä.

[62] »Portto» on kateus.

[63] Lano Sienalainen, joka tuhiasi omaisuutensa ja etsi tahallisen kuoleman kotikaupunkinsa taistelussa aretinolaisia vastaan.

[64] Tunnettu firenzeläinen elostelija.

[65] Firenze, jonka suojelemissumala pakanuuden aikana oli Mars, sitten Johannes Kastaja.

[66] Puhuja on joku tuntematon itsemurhaaja.

14. laulu

[67] Cato nuorempi, joka marssitti sotajoukkonsa Libyan erämaan halki.

[68] Capaneus, antiikin taruhenkilö. Theban piirittäjä.

[69] Mongibello = Etna.

[70] Flegra, laakso Tessaliassa, jossa Zeus kukisti ryntäävät jättiläiset Vulcanuksen takomilla ukonvaajoilla.

[71] »Päämies», Saturnus, jonka aikana vielä koko ihmiskunnalla oli kultakausi. Samalla vertauskuvallisesti käsitettynä Aika.

[72] Rea oli maanjumalatar, Zeun äiti.

[73] »Vuoressa seisoo...». Nebukadnesarin unikuvan (Daniel 2:31-33) mukaan muodostettu. Tarkoittaa Dantella maailmanhistorian neljää aikakautta, kulta-, hopea-, vaski- ja rauta-aikaa. Savijalka merkitsee Rooman keisarikuntaa, jonka heikkoutta Dante syvästi suree.

[74] Damiata = Egypti.

15. laulu

[75] Brunetto Latini, (1220-1294), Danten kunnioitettu opettaja, suuri filosofi, runoilija ja kaunopuhuja. Hänen pääteoksensa oli Tesoro.

[76] Dante ja yleensä Firenzen ylhäisö katsoivat olevansa vanhojen roomalaisten jälkeläisiä vastakohtana Fiesolen vuoristosta kaupunkiin myöhemmin muuttaneille raaaille nousukkailla.

[77] »Nainen», Beatrice.

[78] Sodomiitteja.

[79] Priscianus, latinalainen oppinut 500-luvulta. Francesco d'Accorso, bolognalainen lainoppinut, kuollut vuonna 1293.

[80] Tarkoittaa piispa Andrea dei Mozzia, jonka paavi Bonifacius VIII siirsi hänen huonon elämänsä takia Firenzestä Bacchiglione-joen varrella sijaitsevaan Vicenzaan.—»Jätti...», kuoli (vuonna 1296).

[81] Ensimmäisenä paastosunnuntaina joka vuosi pidettiin Veronassa kilpajuoksut, joiden palkintona oli palanen vihreää verkkaa.

16. laulu

[82] »Kaupunki kehno», Firenze.

[83] »Rataan rakensivat...», pyörivät piirissä.

[84] Kauneudestaan ja siveydestään kuulu firenzeläinen nainen, joka eli vuoden 1200 paikkeilla.

[85] Firenzalainen ylimys, guelfi, kuollut vuonna 1292.

[86] Viisas mies, jonka neuvoa noudattamalla firenzeläiset olisivat säästyneet hirvittävältä verilöylyltä Arbia-joella vuonna 1260.

[87] Sukuperältään alhainen, mutta arvossapidetty kunnian mies 1200-luvun keskivaiheilta. Hän näyttää antautuneen sodomian paheeseen puolisonsa ilkeyden takia.

[88] Juuri ennen vuotta 1300 kuollut älykäs firenzeläinen.

[89] Köysi (munkkiköysi) merkinnee ulkonaista elämänpäätöstä, jolla Dante oli tahtonut voittaa aistillisuuden pedon. Itsekin hän lienee nuoruusvuosinaan ollut fransiskaani.

17. laulu

[90] Geryon, Herakleen surmaama antiikin tarukuningas on tässä vilpin vertauskuvana ja keskiaikaisen mielikuvituksen mukaan muodosteltu.

[91] Luettelemalla vaakunoita Dante leimaa polttomerkillään eräitä firenzeläisiä nousukassukuja heidän koronkiskontansa vuoksi.

[92] Phaëton, Auringon poika, sai antiikin tarun mukaan kerran aurinkovaunut ohjattavakseen, mutta ei osannutkaan ajaa. Pelastaakseen maapallon joka oli palaa poroksi Zeus löi hänet salamalla.

[93] Dedalus (Daidalos), taruston keksijänero oli oppinut lentämään siivin, jotka oli ommeltu vahalla kiinnitetyistä linnunsulista. Hänen poikansa Ikarus lensi uhmaten liian lähelle aurinkoa, jolloin vaha sulii ja hän putosi mereen.

18. laulu

[94] »Riemuvuosi» oli vuonna 1300. »Vuori» josta muutama säe myöhemmin puhutaan on Ianiculum.

[95] Arvossapidetty 1200-luvun bolognalainen, joka paritti sisarensa ruhtinas Azzo VIII Estelle.

[96] Kuningas Thooan oli hänen tyttärensä Hypsipyle viekkauksella pelastanut.

[97] Muuan lipeväkielinen demagogi.

[98] Roomalaisen huvinäytelmän henkilö, joka Terentiuksen »Eunukeissa» esiintyy Thrason rakastajattarena.

19. laulu

[99] Simon Magus, joka Apostolien tekojen (8:9-20) mukaan tahtoi ostaa Pyhän hengen lahjat. Hänestä sai kirkonviroilla käyty kauppa nimen simonia.

[100] Dante vertaa kirkollisen viran ottamista siveellisen avioliiton pyhyteen.

[101] Kastekappeli Firenzessä. Sen vesialtaan vieressä oli pyöreitä koloja lattiassa pappeja varten, jotka niissä seisten ylettivät veteen.

[102] Puhuja on paavi Nikolaus III (1277-80). Bonifacius VIII, joka vielä eli vuonna 1300 oli taas Danten perivihollinen.

[103] Tarkoittaa paavi Klemens V:tä, Ranskan kuninkaan Filip Kauniin kätyriä, jonka tämä pakotti muuttamaan vuonna 1309 Avignoniin.

[104] II Makk. 4:7-26 ja 5:5-10.

[105] Paavi Nikolaus oli lahjottuna ollut mukana niissä vehkeilyissä, joiden tuloksena oli ns. Sisilian iltamessu vuonna 1282. Napolin kuningas Kaarle Anjoulainen menetti sen johdosta Sisilian.

[106] Päät tarkoittavat seitsemää sakramenttia, sarvet kymmentä käskyä, jotka olivat olleet nyttemmin portoksi alentuneen katolisen kirkon voima niinkauan kuin sen »mies», paavi, oli palvellut hyvettä.

20. laulu

[107] Tietäjä, joka tiesi ennakkolta kuolevansa »seitsemän sodassa» Thebaa vastaan ja jonka maa nieli

siinä.

[108] Thebalainen tietäjä.

[109] Etrurialainen velho, tunnettu Lucanuksen »Pharsaliasta».

[110] Teiresiaan tytär, Mantovan, Vergiliuksen syntymäkaupungin perustaja.

[111] Kansanvillitsijä Pinamonte ylytti Mantovan herran Casalodin ajamaan maanpakoon monta Mantovan ylhäistä sukua, minkä jälkeen hän itse anasti vallan.

[112] Troijan sodan aikainen kreikkalainen tietäjä, jonka Vergiliuksen Aeneis mainitsee.

[113] Fredrik II:n lääkäri ja tähdistäennustaja, myös alkemian, kiromantian ym. harrastaja.

[114] Guido Bonatti, tähdistäennustaja Forlista. Asdente, ennustajana tunnettu suutari Parman kaupungista.

[115] »Kainin tähti» = kuu. Kansantarun mukaan oli kuun ukko yhtä kuin Kain.

21. laulu

[116] Käsitettävä ivana, sillä Bonturo lienee ollut kaikkein pahimpia lahjusten ottajia.

[117] Pieni joki Luccan lähistöllä.

[118] Malacoda, niinkuin muutkin seuraavat pirunnimet on Dante vapaasti muodostanut ja ne ovat vaikeasti suomennettavissa, joskin niiden merkitys on usein selvä.

[119] Liittoutuneet Firenze ja Lucca olivat valloittaneet Pisalta Capronan linnan vuonna 1290. Linnan väelle oli luvattu vapaa lähtö, mutta heidän astuessaan ulos portista oli valloittajien joukosta kuulunut huutoja »hirsipuuhun! hirsipuuhun!» Dante oli omin silmin nähnyt tapauksen.

[120] Tarkoittaa Kristuksen kuollessa tapahtunutta maanjäristystä.

22. laulu

[121] Eräs Navarran kuninkaan Thibaut II:n uskon palvelija 1200-luvulta.

[122] »Latinalaista», italialaista.

[123] Gomita, joka lahjottuna vapautti isäntänsä vangit.

[124] Gallura, paikkakunta Sardiniasa.

[125] Sardinian kuninkaan Enzion seneshalkki, surmattu vuonna 1275.

23. laulu

[126] Sekä hiiren että sammakon nieli kotka.

[127] Tarun mukaan oli Fredrik II rankaissut eräitä peppureita heitättämällä heidät lyijykaapuihin puettuina roviolle.

[128] »Hilpeät munkit», Frati godenti, oli paavi Urbanus IV:n aikana Bolognassa perustettu maallikkoveljeskunta. Puolueiden ulkopuolelle kuuluvina oli molemmat kutsuttu Firenzeen sovittamaan riitapuolia, mutta he ottivat lahjuksia ja sallivat Ubertien, ylhäisimpien ghibelliinien talojen hävityksen Guardingon kaupunginosassa.

[129] Kaifas.

[130] Hannas.

[131] Suuttuneena Malacodan valheellisyydestä kun hän oli osoittanut heille väärän tien.

24. laulu

[132] Italian alkavassa keväessä, helmikuun alussa, jolloin aurinko on vesimiehen tähtimerkissä.

[133] Kuuran »valkea sisko» = lumi.

[134] Kiivas mustien puolue mies.

[135] Murheettaukseen Dantea, joka oli valkeiden puoluetta lähempänä, Vanni Fucci ennustaa, että joskin mustat murtuvat Pistoiaassa (1301) ja Firenzen hallitus muuttuu Kaarle Valoislaisen avulla, niin myös valkeiden perikato on lähellä.

[136] Magra-laaksossa olivat ruhtinas Malespinan maa-alueet; Malespinan johdolla mustat jälleen voittivat vastustajansa (1302).

25. laulu

[137] Ikimuistoinen herjaamisen merkki, jossa peukalo pistettiin etu- ja keskisormen väliin ja koko käsi ojennettiin kohti herjattavaa.

[138] Capaneus.

[139] Maremma oli soinen rantakaistale Toscanan lounaisosassa.

[140] Herakleen tappama ryöväri ja hirviö, Vulcanuksen poika.

[141] Cianfa ja muita nimeltä tunnettuja, mutta muuten merkityksettömiä firenzeläisiä.

[142] Caton sotilaita, joita käärme pisti Libyan erämaassa. Toinen muuttui tuhkaksi, toinen ratkesi pöhötyksestä.

[143] Kadmus, tarun mukaan Theban perustaja. Aretusa, nymfi.

[144] Gaville, paikkakunta Arno-joen laaksossa, jossa Guercio Cavalcanti oli saanut surmansa. Murhasta seurasi verinen sukukosto Gavillen asukkaille.

26. laulu

[145] Prato, yksi Firenzen kateellisista naapurikaupungeista.

[146] Profeetta Elisa.

[147] Eteokles ja Polyneikes, Theban onnettoman kuninkaan Oidipuksen pojat, jotka olivat surmanneet toisensa veljesvihassa. Tarun mukaan jakautui liekki kahtia kun heidän ruumiinsa poltettiin.

[148] Deidamia, Akilleuksen morsian.

[149] Pallaan kuva oli suojellut Troijaa siihen asti kun Odysseus ja Diomedes ryöstivät sen pois sieltä.

[150] Nyt alkava kaunis tarina on Danten omaa keksintöä.

[151] Tarkoittaa Kiirastulen vuotta.

27. laulu

[152] Sisilialainen tyranni Phalaris oli ateenalaisella taidesepällä Perilloksella teettänyt vaskisen härän, joka voitiin kuumentaa ja jonka ontelo voitiin täten muuttaa kidutuspaikaksi. Koetellakseen mihin kuva kelpasi heittäi Phalaris ensin sen sisälle härän tekijän.

[153] Romagna, osa Adrian meren puolista Keski-Italiaa. Puhuja on Montefeltron kreivi Guido.

[154] Ruhtinassuku Polenta kantoi kotkaa vaakunassaan.

[155] Kaupunki Ravennasta eteläänpäin.

[156] Forlin kaupunki oli vuonna 1282 juuri saman Guido Montefeltron johdolla lyönyt perinpohjin paavin lähettämän ranskalaisen armeijan. Vuonna 1300 oli vallan Forlissa anastanut muuan Ordelaffi, jonka sukuvaakunassa oli vihreä jalopeura.

[157] Verrucchio oli Francesca da Riminin yhteydessä mainitun Malatesta-suvun linna. »Vanha» on Malatesta da Rimini, »nuori» hänen poikansa Malatestino, Paolon ja Gianciotton vanhin veli.

[158] Ghibelliinien puoluepäällikkö, joka vuonna 1295 joutui Malatestan vangiksi ja sai surmansa vankeudessa.

[159] Lamone-joen varrella on Imola ja Santerno-joen varrella Faenza. Puoluevärittään vaihteleva ruhtinas Magninardo Pagani da Susinana hallitsi näitä kaupunkeja. Hänen vaakunassaan oli punainen jalopeura valkealla pohjalla.

[160] Cesenan kaupunki, jossa vallitsivat vuoroin Malatestat, vuoroin Montefeltrot niin ettei sinne tahtonut kotiutua sen enempää tyrannia kuin kansalaisvapauskaan.

[161] Danten perivihollinen, paavi Bonifacius VIII, joka oli joutunut riitaan ylhäisen roomalaisen Colonna-suvun kanssa.

[162] Tarun mukaan oli paavi Sylvester parantanut Konstantinuksen spitaalain kastamalla hänet.

[163] Pyhä Franciscus, sen munkkikunnan perustaja, johon puhuja oli kuulunut.

28. laulu

[164] Cannaen taistelussa vuonna 216 e.Kr.

[165] Normannilainen sotapäällikkö, joka 1000-luvun keskivaiheilla valloitti Etelä-Italian.

[166] Tarkoittaa Kaarle Anjoulaisen ja viimeisten Hohenstaufien välisiä taisteluita.

[167] Allard oli ranskalainen ritari, jonka viekasta neuvoa seuraamalla Kaarle Anjoulainen voitti Konradinin, viimeisen Hohenstaufin.

[168] Ali perusti muhamettilaisen lahkokunnan ja kylvi siten eripuraisuutta ihmismieliin aivan kuten Muhammed Danten käsityksen mukaan oli tehnyt omalla opillaan.

[169] Fra Doleino oli erään apostolista yksinkertaisuutta harrastavan lahkon johtaja. Hän piileskeli kannattajineen Novaran lähistöllä Piemontin vuoristossa. Näлкä pakotti heidät antautumaan ja heidän johtajansa kuoli polttoroviolla vuonna 1307.

[170] Medicinan (pieni kaupunki Bolognan lähistöllä) mies, joka oman etunsa vuoksi lienee lietsonut eripuraisuutta Malatestan ja Polentan sukujen välillä.

[171] Tarkoittaa Lombardian tasankoa.

[172] Kaupunki Adrian meren rannalla, Riminin eteläpuolella. Sen »kaksi parasta» olivat Guido del Cassero ja Angiolello da Carignano.

[173] Jo edellisessä laulussa mainittu »Verrucchion hurtta», nuori Malatestino, joka Fanon herraksi päästäkseen kutsui kaksi kaupungin arvokkainta kansalaista neuvotteluun Cattolicaan, Riminin ja Fanon välillä sijaitsevaan kaupunkiin. Palkatut merimiehet surmasivat heidät kuitenkin matkalla, kuten Dante ennustuksen muodossa esittää.

[174] Tarkoittaa Riminiä (roomalaisten Ariminium), jonka lähellä Caesar kulki Rubiconin yli.

[175] Mosca Lamberti, joka oli yllyttänyt Amidein suvun murhaamaan erään Buondelmonten, koska tämä oli ensin kihlannut tytön Amidein suvusta, mutta sitten mennyt naimisiin Donati-sukuun kuuluvan tyttären kanssa. Murhasta olivat seurauksena monet sukukostot.

[176] Tunnettu ranskalainen ritari ja trubaduuri, joka yllytti Englannin kuninkaan Henrik II:n vanhimman pojan nousemaan isäänsä vastaan.

29. laulu

[177] Danten äidin setä, josta kerrotaan paljon pahaa, muun muassa että hän olisi tehnyt väärää rahaa. Hänen väkivaltainen kuolemansa kostettiin vasta 30 vuotta myöhemmin.

[178] Zeus muutti edellämainitun sukupuuton jälkeen muurahaiset (myrmex) ihmisiksi, jotka saivat nimen myrmidonit.

[179] Arezzon mies, Griffolino.

[180] Ivallisessa mielessä.

[181] Kaksitoista nuorta elostelijaa, jotka vuoden kuluessa tuhlasivat kaiken omaisuutensa.

[182] Danten firenzeläinen tuttava, jonka sienalaiset olivat polttaneet alkemian vuoksi.

30. laulu

[183] Atamas, Semelen sisaren Inon mies.

[184] Gianni Schicci asettui jäljempänä mainitun Buoso Dynatin vuoteeseen, missä tämä makasi erään sukulaisensa murhaamana, ja saneli murhatun ääntä jäljitellen notaarille testamentin, joka tuotti hänelle kallisarvoisen tamman ja muita aarteita.

[185] Paphoksen kuninkaan Cinyraan tytär, joka synnytti isälleen pojan nimeltä Adonis.

[186] Kaupunki Arno-joen lähteillä, jossa Adam Brescialainen oli tehnyt vääriä Johannes Kastajan kuvilla varustettuja firenzeläisiä kultarahoja.

[187] Hänen apulaisiaan. Branda oli kirkasvetinen kaivo Sienassa.

[188] »Narcissuksen kuvastin», lähdevesi.

31. laulu

[189] Tarun mukaan paransi tämän keihään ruoste haavat, jotka keihäs oli tehnyt.

[190] Linna Sienan lähistöllä.

[191] Tahallista sekakieltä, sopivaa Babylonin kielensekoituksen aikaansaajalle.

[192] Tarun jättiläinen Anteus oli elättänyt itseään pyydystämällä leijonia Pohjois-Afrikassa, niillä tienoin, missä Scipio vuonna 202 e.Kr. voitti Hannibalin.

[193] Vino torni Bolognassa.

32. laulu

[194] »Neiet armaat», runottaret.

[195] Tambernin vuori Slavoniassa. Pietrapana, vuori Toscanassa.

[196] Joki Firenzen lähistöllä.

[197] Puheenaolevat veljekset, jotka kuuluivat Alberto da Mangonan kreivilliseen sukuun, olivat 1200-luvun loppupuolella surmanneet toisensa puolue- ja perintöriitojen vuoksi.

[198] Kuningas Arthurin kapinallinen äpärapoika Mordrec, jonka isä lävisti peitsellään niin että päivä paistoi hänen lävitseen, »rinnan ynnä varjon». Kuollessaan hän ehti kuitenkin vielä antaa surmaniskun isälleen.

[199] Foccaccia Cancellieri, joka puoluesyistä surmasi sukulaisensa Detto Cancellierin.

[200] Muuan firenzeläinen sukumurhaaja.

[201] Muuan toinen firenzeläinen, joka oli petollisesti surmannut sukulaisensa Ubertinon. Hän odottaa serkkunsa Carlino de' Pazzin tuloa, jonka rinnalla hän muka näyttää varsin viattomalta. Carlino oli petoksella saattanut erään pistoialaisten ghibelliinien hänelle uskoman linnan firenzelaisten haltuun ja aiheuttanut siten nuorten sukulaistensa ja ystäviensä kuoleman.

[202] Huutaja on firenzeläinen Bocca degli Abati, joka Montapertin taistelussa vuonna 1260 oli oman puolueensa guelfit pettämällä auttanut ghibelliinit voittoon.

[203] »Antenora», isänmaanpetturien ja puoluekavaltajien helvetti. Saanut nimensä Antenorista, joka tarun mukaan kavalsi Troijan kreikkalaisille.

[204] Buoso, Dueran mies, otti Kaarle Anjoulaisen aikaan lahjoja ranskalaisilta ja helpotti heidän marssiaan Keski-Italiaan.

[205] Valombrosan apotti, joka vuonna 1258 Firenzessä mestattiin vehkeilijänä.

[206] Petti firenzelaisten ghibelliinien asian kuningas Manfredin tappion jälkeen vuonna 1266.

[207] Ganellone, Rolandin laulussa mainittu petturi Ganelon; Tribaldello päästi bolognalaiset viholliset synnyinkaupunkiinsa Faenzaan.

[208] Yksi Theban seitsemästä piirittäjästä, joka tarun mukaan vielä kuollessaan oli purrut

vihollisensa Menalippon päätä.

33. laulu

[209] Ugolino oli guelfi, Ruggieri ghibelliini, molemmat Pisan kaupungista. Hirvittävä tarina, jonka Dante kertoo, on tosi ja tapahtunut vuonna 1289.

[210] »Tään», Ruggierin.

[211] Lucca ja Pisa ovat vain kolmen peninkulman päässä toisistaan. Niiden välillä on Monte Giulianon vuori.

[212] Pisan ylhäisiä ghibelliinisukuja, Ruggierin kannattajia.

[213] Romaaniset kielet jaettiin myöntävän partikkelin muodon mukaan, joka italiankielessä on si.

[214] Saaria Arno-joen suulla, Pisan edustalla.

[215] Theban taruhistoria on tulvillaan luonnottomia rikoksia.

[216] Alberigo de' Manfredi surmautti omassa pöydässään erään sukulaisensa juuri kun tarjottiin hedelmiä. »Alberigon hedelmistä» tuli sen vuoksi sananparsa.

[217] »Ptolemea», niiden helvetti, jotka olivat käyttäneet ystävyiden naamaria vilppiinsä. Nimi on luultavasti muodostettu raamatussa mainitun Ptolemaioksen (I Makk. 16:11-17) mukaan.

[218] Kohtalotar, joka leikkasi poikki elon langan.

[219] Genovalainen ylimys, joka vuonna 1290 oli pitopöydässään murhauttanut appensa ja kutsuvieraansa Mikael Zanchen.

34. laulu

[220] »Vexilla Regis prodeunt...» alkaa muuan vanha kirkkohymni. Vergilius lisää siihen sanan »Inferni» ja koko säe merkitsee siis »helvetin kuninkaan sotamerkit lähestyvät meitä».

[221] Brutus ja Cassius, Caesarin murhaajat. Caesar oli Danten valtiollisen ihanteen, pyhän Rooman keisarikunnan perustaja. Siksi murhaajien rangaistus oli yhtä suuri kuin Juudas Iskariotin.

[222] Maan keskipisteen.

[223] Luciferin.

[224] Danten kuvitteleva mannermaa läntisellä pallonpuoliskolla.

JUMALAINEN NÄYTELMÄ: KIIRASTULI

Ensimmäinen painos ilmestyi 1913

Ensimmäinen laulu

Älyni pursi purjeensa nyt nostaa vesiä vienompia juostaksensa ja jättääksensä meret julmat[1] taakseen:

Nyt toista laulaa tahdon valtakuntaa, miss' ihmishenki puhdistuu ja tulee taivaisen tien ja armon arvoiseksi.

Mut runous kuollut haudastansa nouskoon! Omanne olla tahdon, Musat pyhät, ja auttakoon mua armas Kalliope,[2]

sävelin moisin säestellen mua kuin tuta saivat tytöt Pieroksen,[3] harakat, jotka teitä haastoi kilpaan!

Suloinen niinkuin itämaan safiirin ol' ilman hohto ylläni, ja seesnä ens piiriin[4] saakka taivas puhdas päilyi.

Taas silmäni sai halun nähdä, koska nyt olin jättänyt ma ilman kuolleen, mi murheutti katsehen ja mielen.

Tuo tähti[5] kaunis, joka lempeen lietsoo, hymyhyn hurmas idän ääret kaikki, Kalojen tähtimerkin kalventaen.

Ma oikealle käännyin tarkastamaan etelän äärtä: tähteä näin neljä,[6] jotk' oli nähty vain ens ihmis-aikaan.

Iloitsi taivas niiden tulkinnasta. Oi, pohjan puoli, kuinka orpo olet, kun saa et nähdä moista kirkkautta!

Taas käännyin niitä katsomasta, loinpa katseeni toista taivaankantta kohti, otava josta kadonnut jo oli:

Näin vierelläni ukon[7] yksinäisen, niin arvokkaan, niin kunnioitettavan kuin isä lapsellensa lienee kukaan.

Partansa pitkä oli, harmahtava, ja yhden-näköinen kuin tukka, joka povella heilui kaksijakoisena.

Sätehet noiden neljän tähden pyhän valoivat valkeudellaan kasvot häitä, hän että eessäni kuin Päivä seisoi.

»Keit' ootte, jotka vasten virtaa tummaa tulette vankilasta ijäisestä?» hän virkkoi, päättään arvokasta puistain.

»Ken teitä johti? Ken ol' lyhty teille yön syvyydestä päästäksenne, joka ijäti synkistää nuo kuolon kuilut?

Lait helvetin siis joko juurin järkkyy? Uus onko taivahassa tahto, koska käy kadotetut minun kallioitain?»

Oppaani silloin mua koski, sanoin ja käsin ynnä elein polvet multa ja kasvot painoi kunnioittaviksi.

Hän sitten näin: »En saavu itsestäni, taivaasta Nainen[8] alas astui, pyysi mun tämän miehen tietä johtamahan.

Mut kosk' on tahtos, että meistä tietää enempi saisit sekä matkastamme, ei olla toinen voi mun tahtonikaan.

Tää viel' ei nähnyt viime iltaa, mutta niin liki sitä hulluus vei jo hänet, ett' tuskin oli aikaa kääntymykseen.

Niin on kuin sanoin; lähetetty olin hänt' auttamaan, eik' ollut tietä muuta kuin tämä, jota tänne lähdin käymään.

Hän nähnyt on jo kaikki kadotetut; nyt näyttää aion hälle henget, jotka sun vartioiminasi valkenevat.

Kuin hänet tuonut oon, ois pitkä haastaa; soi taivas voiman mulle, että hänet sua kuulemaan ja näkemään voin johtaa.

Suvaitse suosia siis tuloansa! Vapautta etsii hän: sen arvon arvaa se vasta, ken sen eestä uhras elon.

Sa tiedät sen, sa, jolle tervetullut ol' Utikassa kuolema, kun jätit pois verhon, jonka kirkastaa Suur' päivä.

Lakeja luonnon loukanneet me emme, hän elää näät, ja Minos ei mua estä; piirissä asun, jossa Martiasi[9]

sua vielä rukoilevi silmin sivein, o pyhä povi, että ois hän omas: vuoks lempensä nyt meihin mielly vihdoin!

Suo seitsemän nyt valtaas nähdä meidän; sua hälle kiittää tahdon, jos sa sallit alhaalla tuolla sua

mainittavan.»

»Martia niin ol' armas nähdä mulle», hän vastasi, »niin kauan kuin ma elin, ma että toivehensa täytin kaikki.

Mut tuon kun virran pahan[10] tuollapuolla hän on, mun[11] muistaa hänt' ei salli laki, mi mulle säättiin sieltä päästessäni.

Vaan Nainen taivainen jos ohjaa sua kuin sanot, tarvis sua ei sievistellä; on kyllin, hänen nimessään kun pyydät.

Sileä katkaise siis kaisla,[12] vyötä hän sillä, myös hän kasvot peskään, niistä pois että haihtuis joka jälki loan.

Näät sovi kenenkään ei silmin samein tavata ensi vartiaa[13] tään paikan; kas, paratiisin heimohon hän kuuluu.

Mudassa pehmeässä, pitkin rantaa[14] tään saaren pienen, kasvaa kaislametsä siellä alahalla, aallon häilyttämä.

Ei mikään kasvi lehti-lehvä taikka kovempi-runkoinen voi siellä elää, kun taivu ei se tuulen tahdon mukaan.

Takaisin tänne sitten älkää tulko! Pian Päivä nousee, tienne näyttää, mistä on loivin pääsy vuoren kukkulalle.»

Katosi hän. Ma puhumatta sanaa nyt nousin. Oppaakseni kaiken käänsin niin katsantoni kuin myös mielenkiinnon.

Hän alkoi: »Tule, poikani, mua seuraa; takaisin käymme sinne, missä painuu tasanko tää päin ala-ääriänsä.

Jo aamun rusko voitti aamun varjon, mi eellä pakeni, niin että kaukaa ma meren läikän erottaa jo taisin.

Kuin mies, mi kääntyy tielle suljetulle ja turhaks uskoo toivon päästä tuosta, niin kuljimme me yksinäistä kenttää.

Me sinne tultiin, missä kaste soti kerällä Päivän, haihtuen vain verkkaan, kun sitä siimes auttoi viileydellään.

Levitti kädet kumpaisetkin silloin mun Mestarini nurmikolle hiljaa; ma tietäin aihehensa, kohden häntä

kohotin poskipääni itkettyneet: taas ilmi sai hän kasvoin kaunoväarin, jok' oli Helvetissä himmentynyt. [15]

Tulimme tuosta rantaan autiohon, min merta purjehtinut mies[16] ei koskaan, ken oisi palausta ymmärtänyt.

Mun vyötti hän tuon toisen[17] tahdon mukaan. Oi ihme! Heti kun hän kumartuen valitsi kasvin nöyrän tuon, jo kasvoi

samalla toinen toisen kaislan sijaan.

Toinen laulu

Jo Päivä painui[18] taivaanrantaan, jonka meridianin piste korkein päällä Jerusalemin päilyvi, ja yöhyt,

sen vastakehää kiertäväinen, jätti jo Ganges-virran, kerallansa Vaaka, min pudottaa se kädestään, kun voittaa;

niin että siinä, missä olin, posket Auroran armaan punavalkeuiset jo kellahtui, kuin ollut ois hän vanha.

Me vielä seistiin merenrantamalla kuin miehet, jotka askeltansa mieltii, kun mieli vaeltaa, mut ruumis seisoo.

Ja katso, niinkuin usein aamun suussa Mars punertavi halki usman sankan alhaalla lännen puolla, päällä meren,

niin mulle näkyi—jospa näkyis vieläi!— nopea valo, merta kiitäväinen; sen kanss' ei lintu lentänyt ois kilpaa.

Kun tuosta silmän käänsin tuokioksi ja Oppaaltani tiedustella tahdoin, se oli suureksi jo seijastunut.

Sivulla kumpaisellakin sen näin ma jotakin valkeaa, ja alempana taas toista valkeaa, mi siitä välkkyi.

Avannut suutaan viel' ei Mestarini, kun sivuvalkeat jo siiviks muuttui; hän silloin tunsi merta matkaavaisen

ja huusi: »Joudu, joudu polvillesi! Kätesi risti! Enkel' on hän Luojan, saat nähdä moisia nyt toimijoita.

Kas, kuink' on halvat hälle ihmiskeinot, ei kelpaa airo eikä purje hälle, vain siivet soutimiksi kaukorantain.

Kas, kuinka hän ne taivahalle nostaa ijäisin sulin ilmaa halkoellen; ei muutu ne kuin sulat luonnonluomat.

Läheten meitä kirkkaammalta aina Jumalan lintu näytti tuo, siks kunnes sen valkeutt' ei silmä voinut sietää.

Ma maahan katsoin. Nyt hän saapui rantaan, sous pursin nopsin ja niin kevein, että ei vedenpintaan tullut piirtoakaan.

Perässä seisoj ruorimies tuo taivaan, autuuden tulikirjat kasvoillansa, satainen saattueena henkiparvi.

In exitu Israel de Aegypto[19] lauloivat kaikki yksi-äänisesti ja loppuun saakka virren veisasivat.

Hän sitten ristinmerkin tehtyänsä pois kiisi nopsaan niinkuin tullut oli; mut kaikki rantaan syöksyivät nyt vainaat.

Olevan outo näytti paikka heille, katsoivat kaikki ympärilleen, niinkuin se katsoo, jonka silmä uutta kohtaa.

Aurinko valkeutta kaikkialle nyt ampui, karkoitettuansa Kauriin vasamin varmoin keskitaivahalta.

Tulijat nuo kun meidät huomasivat, sanoivat: »Tien jos tietänette, meitä te neuvokaa nyt vuoren kukkulalle.»

Vergilius vastasi: »Te uskonette meit' tuntijoiksi paikan tään, mut oomme me myöskin matkalaisia kuin tekin.

Tulimme juuri, hetki teitä ennen, mut tietä toista, jyrkkää niin ja jylhää, meist' että leikiltä tää nousu näyttää.»

Ja sielut, jotka hengityksestäni näkivät, että vielä eloss' olin, nyt kalpenivat iki-ihmetellen.

Kuin juostaan kuulemahan uutisia viestiltä, lehvää öljyyn mi kantaa, välittämättä väen tyrkinnästä,

niin sielut onnelliset nuo nyt kiintyi mun kasvoihini, melkein unhottaen, heill' että kulku oli kaunistumaan.

Näin erään heistä eespäin käyvän, mua syleilläkseen niin suurell' armaudella, ma että tahdoin saman tehdä hälle.

O, varjot turhat harha-hahmoinenne! Kolmasti hänet käsivarsin kiersin, kolmasti rintaani vain omaa painoin!

Vuoks ihmeen, luulen, väri multa muuttui, mut varjo hymyili ja taapäin siirtyi mun häntä kiihkeästi seuratessa.

Mua pysähtymään pyys hän lempeästi; ma silloin tunsin hänet, sanoin hälle, hän että hetken haasteleis ja viipyis.

Hän vastasi: »Kuin rakastin ma sua ruumiissa, niin nyt siitä vapaanakin. Siks viivähdän. Mut sa miksi kuljet, minne?»

»Casella,[20] ystävä, teen matkan tämän ma palatakseni paikkaan, mistä olen», näin minä. »Mut

miss' ollut oot niin kauan?»

Hän virkkoi: »Vääryyttä ei mulle tehty, tään pääsyn vaikka monta kertaa kielsi hän, joka henkilön ja hetken määrää.

Tahtonsa[21] näät on tahdost' oikeasta. Mut kuut' on kolme nyt hän tänne tulla sovussa suonut jokaisen, ken tahtoi.

Minäkin, joka meren äärell' olin, miss' suolaiseksi Tiberin käy aalto, sain armon hältä päästä purtehensa.

Taas suulle virran tuon hän siivet suuntaa. Näät sinne aina keräytyy ne, jotka ei suistu raisun Akeronin rantaan.»

Ma hälle: »Vienyt laki uus jos sulta ei muistoa ja ääntä laulun lempeen, mi mieltäni niin usein viihdytteli,

suvaitse virkistää taas sieluani, mi tänne tullut ruumihinsa raskaan keralla on ja uuvuksissa ihan.»

Rakkaus, mi hengessäni haastelevi,[22] noin alkoi laulun hän niin suloisesti, se että vielä sisällän nyt soipi.

Mun Oppaani ja minä, muukin seura, mi siinä oli, nauttivan niin näytti kuin kaikk' ois ollut poissa mielen paino.

Kun lauluansa hartahasti tuossa me kuuntelimme, silloin arvon vanhus jo huusi: »Mitä tää on, henget hitaat?

Mi hullu seisahdus! Mi huolettomuus! Vuorelle rientäkää, pois suomut saakaa, jotk' eivät Luojaa teidän nähdä salli!»

Kuin kyyhkyt syömätouhussansa nokkii jyviä, ruohonpäitä rauhallisna, vaill' ylpeyttään tavallista,— äkin

eväänsä jättävät, kun ilmestyvi jotakin, joka säikäyttää heitä ja huolella myös suuremmalla uhkaa;

niin joukko äsken saapunut tuo jätti nyt laulun sekä kohti vuorta riensi kuin rientää mies, mi tiedä viel' ei, minne;

ja mekin oltiin yhtä nopsat lähtöön.

Kolmas laulu

Muut vaikka paossansa hätäisessä hajosivatkin pitkin kenttää, rientäin päin vuorta, minne järki[23] meitä ajaa,

ma liityin Oppaaseeni uskolliseen. Kuink' oisinkaan hänt' ilman juossut? Kuka mua auttanut ois vuoren kukkulalle?

Hän näytti suuttuneelta itsellensä. Oi, omatunto jalo, puhdas, kuinka sua katkerasti erhe pienin[24] kalvaa!

Mut jalkansa kun jättivät tuon kiireen, mi joka liikkeen arvokkuutta haittaa, mun mielenikin, äsken ahdistettu,

avartui, ahmi ympäristöänsä; ja katsoin kukkulaa, mi korkeimpana merestä kohti taivaankantta pyrki.

Takana Päivän punaloisto leimus, mut eessä varjo peitti sen, jok' oli kuin kuva ruumiini, mi säteet taittoi.

Sivulle silloin käännyin peljästyen ja itseni jo hyljätyksi luullen, kun vain mun eessäni maa musta oli.

»Miks vielä epäilet?» näin Lohduttaja tuo lausui puoleheni käännähtäen, »kerallas enkö käy ja johda sua!

Jo siell' on ilta, jonne haudattihin se ruumis, millä varjoa loin minä; on Brindisistä[25] Napoliin se viety.

Se ettei eessäni nyt varjo synny, ei ole kummempaa kuin ettei taivaat säteitä estä[26] toinen toiseltansa.

Mut kyvyn tuta kuuman, kylmän tuskaa ruumiille näillekin suo voima, joka ei tahdo keinojansa ilmi tuoda.

On hullu, joka järjellensä koettaa mitata äärettömän tien sen, jota Hän käy, mi yks on, vaikka kolminainen.

Totea seikka[27] siis vain, ihmisheimo! Jos nähdä kaiken oisit voinut, tarpeen ei ollut oisi synnytys Marian.

Halusta hedelmättömästä hehkui monikin, joka tyydyttää sen tahtoi, mut saakin ikävöidä ijäisesti.

Niin Aristoteles ja Plato ynnä muut monet...» Tässä puhe katkes hältä, hän päänsä painoi, jääden mietteisiinsä.

Sill' aikaa vuoren juurelle me tultiin; siin' eessä oli kallio niin karu, turhalta että jalka altis tuntui.

Sen rinnall' autioin ja raisuin polku, mi Lericin Turbian[28] kanssa liittää, on porras avoin, helppoaskelinen.

»Ken tietänee, miss' on tää törmä loivin», nyt seisahtuen lausui Mestarini, »sit' että nousta voisi siivetönnä.»

Sill' aikaa kuin hän maahan katsoi, tuumi tienpohjaa, hengessänsä tutkistellen, ja minä vuorta silmin vaeltelin,

näin sieluparven[29] vasemmalta saavan niin vitkaan meitä kohden, että tuskin havaita saattoi heidän liikkumistaan.

Ma virkoin Mestarille: »Silmäs nosta, kas, siinä joukko, joka neuvon antaa, jos itsestäs et keksiä voi sitä.»

Hän katsoi, kasvoin kirkkahin ja vastas:

»He viipyvät, me sinne rientäkäämme!

Nyt toivos vahva olkoon, poikaseni.»

Kun käyty tuhat askelta ehk' oltiin, niin kaukana tuo oli kansa vielä kuin kivi kiitää hyvän heittomiehen.

He silloin kaikki painautuivat paasiin tuon vuoren jyrkän, seisten liikkumatta kuin se, mi säikähtää ja kummaa katsoo.

»Valitut, oi! Te hyvän kuolon saaneet!» Vergilius alkoi, »kautta rauhan, jonka ma luulen kaikkia teit' odottavan,

te virkkakaa, miss' on tää vuori loivin, sit' että nousta vois; näät ajanhukkaa se enin pelkää, ken jo jotain tietää.»

Kuin lampaat lähtee läävästänsä, ensin yks, sitten toinen, kolmas, mutta maahan muut painaa aran silmän ynnä kuonon,

ja tekee niinkuin ensimmäinen: tuo jos pysähtyy, taa sen yksinkertaisina, pyhinä tunkee muut, ei syytä kysy;

niin vastanamme näin ma liikkuviksi nyt päät tuon lauman autuaan ja hurskaan, ujoina kasvot, arvo astunnassaan.

Mut nuo kun ensimmäiset huomas, että puoll' oikealla valon maassa mursin ja että varjoni mun vuoreen piirtyi,

he seisahtuivat, hiukan taapäin käyden; ja kaikki toiset, jotka seuras heitä tekivät samoin, tietämättä miksi.

»Tunnustan teille kysymättä: ruumis tää kuolevainen on, min näätte, siksi jaettu maass' on valo päivänpaisteen.

Te älkää ihmetelkø! Uskokaatte, ett' ei hän ilman Taivaan voimaa tahdo tään vuoriseinän jylhän päälle päästä.»

Näin Mestari. Ja jalo lauma vastas:
»Takaisin kääntykää ja eellä käykää!»
He kädenselin tietä viittasivat.

»Ken lienetkin», yks heistä virkkoi sitten, »mua katso käydessäsi, muistoos johda, maan päällä etkö ennen nähnyt mua.»

Ma käännyin, katsoin tarkkaan; kaunis oli hän katsannolta, jalo keltakutri, mut toinen kulma miekan halkaisema.

Selitin nöyrästi, ma etten koskaan hänt' ollut kohdannut. Hän sanoi: »Katso!» ja näytti haavan ylärinnassansa.

Hymyillen virkki sitten: »Manfred[30] olen, Costanza-keisarinna pojanpoika; siks pyydän, takaisin kun palaat, käyös

luo kauniin tyttärein,[31] mi äidiks tuli Sisilian ja Aragonian maineen, ja kerro totuus, muut jos toisin haastaa.[32]

Kaks haavaa saatuani kuolettavaa, Hänelle itseni ma itkein uskoin, mi mielellänsä anteheksi antaa.

Olivat synkät syntini. Mut helma Hyvyyden äärettömän on niin laaja, siin' että lepää, ken vain siihen turvaa.

Jos tään ois oivaltanut Luojan armon Cosenzan paimen, jonka kimppuhuni kiihdytti Klemens, silloin oisi vieläi

mun maiset luuni Beneventon luona, korvassa sillan, missä niitä suojais yhäti raskaan kivikummun kuorma.

Nyt niitä sade huuhtoo, tuuli viskoo rannalla Verden, maani ulkopuolia, ne jonne vietiin kynttilöitä ilman.[33]

Mut niin ei sentään kiro paavin sido, ijäinen ettei voisi päästää Rakkaus, kun vihryt vielä vain on toivon kukka.

On totta: joka kirkon kirouksessa elosta, vaikka katuvaaisna, eroo, saa seisoa tään vuoren ulkopuolia tuon kauden kolmenkymmen-kertaisesti, min kesti kiro, ellei ehkä aikaa lyhennä häitä rukoukset hyvät.

Nyt arvaat, kuinka teet mun iloiseksi, jos kerrot hyvälle Constanzalleni, mun missä näit ja mikä tääll' on laki;

näät paljon täällä apu heidän auttaa.»

Neljäs laulu

Kun sielun täyttää tuska taikka riemu ja jonkun voimistamme jännittävi, päin sitä sielu kaikki siukoo, muita

nyt muistamatta mahtimuotojansa; siks väärin on kuin eräät luulee, että meiss' sielu sielun päälle kerrostuisi.[34]

Ja siks kun jotain näkyy taikka kuuluu, mi mielen voimakkaasti kiinnittävi, me emme huomaa, että aika rientää.

On voima toinen se, mi kuuntelevi, ja toinen, joka sielun muun on summa; sidottu tää on, vapaa edellinen.

Totuuden täyden siitä sain, kun kuulin sanoja vainaan kummastellen; Päivä näät varmaan viisikymment' astemittaa

mun huomaamattani ol' edistynyt, kun tultiin paikkaan, missä sielut meille huus yhteen ääneen: »Tuosta kulkee tienne!»

Isomman täyttää usein aidan aukon vain hangollinen orjantappuroita maamiehen tarhassa, kun viini tummuu,

kuin oli vuorisola, josta käytiin Oppaani kanssa nyt me kaksin; lauma muu meidät jätti näät. Voi Noliin[35] mennä,

San Leoon[36] kiivetä, Bismantovankin kavuta kukkulalle jaloin pelkin. Mut täällä pakko ihmisen ol' lentää,

ma väitän, kaihon suuren siivin nopsin, jos mieli seurata mun Saattajaani, mi tieni valaisija toivon antoi.

Me vaivoin kiipesimme louhten lomaan ja joka puolla vuori uhkas meitä ja jalkaa, kättä vaati nousu jyrkkä.

Kun oltiin ylä-äyrähällä kuilun, rinteellä vuoren avoimella, kysyin: »Mun Mestarini, mitä tietä mennään?»

Hän mulle: »Alaspäin ei askeltakaan! Mua seuraa, vuorta nouse, sikskuin joku näkyvi, joka tiemme varman tietää.»

Huipulle vuoren kantanut ei katse ja jyrkemp' oli rinne sen kuin viiva, mi osoittavi puolet suoraakulmaa.

Väsynyt olin, siksi lausuin: »Isä, ah armas, käänny, katso, kuinka jälkees ma yksin jään, jos käy et hitaammasti!»

Hän vastas: »Poikani, koe kestää tuonne!» ja viittas reunaa vähän matkan päässä,[37] mi koko vuorta vyönä kiersi. Mua

sanansa nuo niin innostutti, että kapusin kaikin voimin jäljessänsä, sikskuin ma seisoin paasiparvekkeella.

Istuimme tuohon kumpainenkin, kasvot päin itää, josta oli käynyt kulku; on usein ilo katsoa näät taakseen.

Loin silmän ensin ala-äyrähille, ja sitten ylös, sekä ihmettelin, kun vasemmalta meihin paistoi Päivä.

Vergilius näki, kuinka tyrmistytti mua vaunut valkeuden nuo, kun siinä ne edessämme pohjan äärtä vierä,

ja virkkoi: »Jospa Castor ynnä Pollux[38] ois seurassa tuon suuren kuvastimen, min valo ylös niinkuin alas virtaa,[39]

näkisit Eläinpiirin punertuvan viel' lähempänä Karhuja, jos suistu ei Päivä radaltansa muinaiselta.

Tää kuink' on mahdollista, selviääpi, kun mieles kooten muistat, ett' tää vuori ja Zion, eri pallonpuoliskoilla,

omaavat silti horisontin saman; jos järkeäs nyt kirkkahasti käytät, sa johdat siitä, että rata, jota

osannut Phaëton[40] ei oikein ajaa, näkyisi sieltä nähden käyvän toiseen ja toiseen suuntaan täältä katsottuna.»

»Varmasti, Mestari», ma virkoin, »koskaan niin selvään nähnyt en kuin nyt ma näen asiat, joissa paljon puutuin ennen.

Näen, että keskikehä taivasliikkeen, jot' tiede kutsuu Päiväntasaajaksi ja etelästä talven erottavi,

syyn vuoks, min sanot, täältä yhtä paljon käy pohjoiseen kuin juutalaiset näkee sen heistä käyvän ilmansuuntaan kuumaan.

Mut tietää tahtoisin, jos sallit, matka kuin pitkä meill' on eessämme; näät vuori ylemmä nousevi kuin katse kantaa.»

Hän mulle: »Moinen on tään vuoren laatu, ett' alhaalt' on se vaivaloinen, mutta sen helpompi, mit' ylemmäksi noustaan.

Siks kun se sulle suloiselta tuntuu, niin että kevyt on sun käydä sitä kuin laivan mennä purjetuulen mukaan,

sa silloin huomaa, määränpäässä seisot; levätä siell' on aika uupunehen. En vastaa enempää. Tään totta tiedän.»

Sai sanat nuo hän lausuneeksi, silloin läheltä ääni meille soi: »Kentiesi sit' ennen istahtaa on pakko sinun.»

Käännyimme ääntä kohden, äkkäsimme kädellä vasemmalla paaden suuren, jot' emme ennen olleet huomannehet.

Menimme sinne, näimme ihmisiä, jotk' istuivat tuon kiven siimeksessä lojuen tapaan laiskojen. Ja eräs,

mi mielestäni uupuneelta näytti, syleili käsivarsin polviensa, välillä niiden päätään riiputtaen.

»Ah, armas Mestari», ma lausuin, »katso, tuo kuinka näyttää kuhnurilta aivan kuin oisi hänen sisarensa laiskuus.»

Hän silloin meihin kääntyi, katsoi meitä, kohotti kasvot sääristöään ja virkkoi: »Sa mene, astu ylöspäin, kun jaksat!»

Ma silloin tunsin hänet. Eikä tuska, mi vielä hieman salpas henkeäni, mua pidättänyt menemästä luokseen.

Kun liki päässyt olin, tuskin päätään hän nosti, lausui: »Nähty ootko, kuinka vasenta puolta Päivän vaunut vierii?»

Sanansa lyhyet, asenteensa laiskat hymyhyn kiersi hiukan huuliani. Ma sitten virkoin: »Enää en, Belacqua,[41]

sua surkuttele. Mutta lausu, täällä miks istut? Seuraa odotatko? Taikka sun vanha laiskuutesi langettiko?»

Hän mulle: »Veikko, ylöspäin miks nousta? Ei päästäis sentään puhdistuksen piinaan mua Luojan enkeli, mi portill' istuu.

Kun viime hetkeen katumuksen jätin, sen ulkopuolla kiertää täytyy Päivän niin monta kertaa kuin ol' ikävuotein,[42]

mua ellei ennen sitä auta rukous sydämen armoitetun. Muita Taivas kun kuule ei, muut eivät hyödyks mulle.»

Jo edelläni Runoniekka kiipes ja sanoi: »Tule, ehtinyt on Päivä[43] jo korkeimmalle kohdalleen, ja tumma

yön jalka astuu jo Marokkon rantaa.»

Viides laulu

Nuo varjot jättänyt jo olin, jälleen jälessä Oppahani astuin eespäin, kun takanani, sormell' osoittaen,

yks huusi: »Katsokaapa, vasemmalla alemman tuon[44] ei valo päivän paista, elävän lailla kulkevan hän näyttää.»

Kun sanain noiden kaiun kuulin, käännyin ja heidän katsovan näin kummastuksin vain mua, mua ynnä varjoani.

»Mi niin sun sielus hämmentää, sa että hidastat käyntiäs?» näin Mestarini. »Sua liikuttaako, mitä moiset suhkaa?

Mua seuraa, heidän laverrella anna! Lujana seiso niinkuin torni, jonka ei huippu taivu myötä tuulenhumun.

Näät mies, joll' aate aatteen päällä kuohuu, päämäärästänsä loittonee, kun toinen vie aatos hältä aina toisen voiman.»

Mitä ma saatoin sanoa kuin: »tulen»? Sen sanoin, puna poskillain, min vuoksi me anteeks-annon joskus ansaitsemme.

Mut nytpä, meitä hiukan ylempänä, vaelsi poikki vuotta joukko,[45] jonka huulilta säkeet *Misereren*[46] kaikui.

Kun huomasiivat, ettei ruumihini lävitse paistaa päivä voinut, huuto käheä, pitkä: »Oh!» tuon laulun särki.

Ja kaksi heistä airueiden lailla päin meitä juoksi, pyysi: »Selittäkää, keit' ootte ynnä mikä on tää tapaus?»

Näin Mestarini: »Palata te voitte ja virkkaa niille, jotka vartoo teitä, tään ruumis ett' on todellista lihaa.

Jos häntä nähdäkseen he seisahtuivat, niinkuin ma luulen, vastaus tää riittää; he häntä kunnioittakoot, hän heitä

voi hyödyttää.»[47] Niin nopsaan tähdenlennon, kalevan tulten elokuisin illoin en nähnyt taivast' ole halkaisevan

kuin nuo nyt nousi ylös vuotta jälleen ja muihin yhdyttyään meitä kohden taas rajun ratsasparven lailla syöksyi.

»On noita monta, jotka tänne ryntää sua pyytämään», nyt virkkoi Mestarini, »mut mene vain ja käyden kuule heitä!»

Tulivat huutain: »Sielu oi, mi samoot jäsenen syntymässä saaduin tietä autuuden, askelias hiljentäös!

Ja katso, tokko meistä tunnet jonkun, hänestä että viedä viestin voisit! Mut miksi menet? Miks et seisahdukaan?

Me kaikki oomme murhan kautta kuolleet ja olleet syntisiä viime hetkeen; silmämme silloin valo taivaan aukas,

niin että katuen ja anteeks antain elosta erosimme, luottain Luojaan, mi meille suo nyt kaipuun nähdä häntä.»

Ma virkoin: »Vaikka kuinka katson teitä, en ketään tunne, vaan jos suvaitsette, te puhukaa, ja vannon kautta rauhan,

jota ma maailmasta maailmahan tään Oppahani johdoll' etsin, että teen minkä taidan, sielut onnelliset!»

Ja eräs[48] alkoi: »Kukin meistä luottaa myös valattakin lupaukseesi hyvään, kun tahtos vain ei mahdotonta kohtais.

Ma siis, ken yksin ennen muita puhun, sua pyydän, maan jos koskaan nähnyt lienet välillä Kaarlen maiden ja Romagnan,[49]

sa että kehoittaisit Fanon kansaa mun puolestani rukoilemaan paljon; näin saisin anteheksi synnit raskaat.

Ma sieltä olin. Mutta haavat syvät, joist' tippui veri—siinä asuin silloin— sain alueella Antenorin poikain,[50]

ma varmin missä luulin olevani. Sen teki Esten miehet. Kauan kantoi hän vihaa mulle, mutta kohtuutonta.

Paennut jospa Miraan[51] oisin silloin, kun tavattiin ma Oriacon luona, viel' oisin siellä, missä hengitetään.

Mut suolle juoksin, jossa kaaduin mutaan ja kaislikkoon, ja kohta järven näin ma jo hurmeestani maahan muodostuvan.»

Näin toinen nyt: »Niin totta kuin sun toivees tään vuoren päälle päästä täytyköhön, minulle ollos armias ja auta!

Buonconte[52] olen, Montefeltron Kreivi; Giovanna ei, ei muutkaan huolta pidä minusta, siksi allapäin nyt astun.»

Ma hälle: »Turma, väkivalta mikä niin kauas vei sun Campaldinon luota, sun hautas paikkaa ettei tiedä kukaan?»

»Oh!» vastasi hän, »Gasentinon juurta käy joki, Archiano, jonka lähteet on Apennineilla, pääll' luostar-talon.[53]

Nimensä missä muuksi muuttuu,[54] sinne pakenin jalan, haava kurkussani, punaten verelläni virran rantaa.

Mun siinä sumentuivat silmät, viime sanani oli nimi Neitseen; siihen ma kaaduin, jäi vain sinne ruumis kuollut.

Ma totta puhun, eläville kertaa: Jumalan enkel' otti mun, mut piru pimeyden huus: 'Miks viet sa saalihini?

Ijäisen hänestä, laps Taivaan, saanet vuoks kyyneleen, mi hänet multa riistää, mut muuhun nähden mull' on toiset tuumat.'

Sa hyvin tiedät, että höyryt kosteet, joit' ilmaan kertyy, jälleen veeksi jäähtyy, kun ovat nousseet kylmiin kerroksiin.

Tajusi paha-tahto[55] tuo, mi pahaa vain mieltii, keinotkin, ja tuulen nosti ja usman voimallansa luontaisella.

Hän päivän päättyessä laakson peitti ain Pratomagnost'[56] asti vuoriin suuriin sumulla, tihentäin niin taivaan kaiken,

veeks että muuttui ilma kohdullinen, ja sade lankesi, ja mit' ei juoda maa voinut, vierii virroin ynnä puroin,

ja kun ne suistui jokiin suuriin, syöksyi nää vihdoin kymiin kuninkaalliseen[57] vauhdilla vastaanpitämättömällä.

Ruumiini kylmän Archiano hurja löys alajuoksustaan, sen heitti Arnoon, ja hajos rinnaltani risti, jonka tein käsistään, kun tuska voitti minut; näin pitkin rantoja ja pohjaa vierin, mun kunnes peitti muta virran tuoma.»

»Palannut päälle maan kun olet jälleen ja tiestäs pitkästä taas levähtänyt», näin kolmas alkoi heti toisen jälkeen,

»mua silloin muistele, ma Pia[58] olen, Siena siitti, murhas mun Maremma; sen tietää hän, mi hohtokivellensä

mun, kerran ennen kihlatun jo, kihlas.»

Kuudes laulu

Kun päättyy noppapeli, paikallensa hävinnyt tuskaisena jää ja toistaa taas heittojaan ja murhemielin tutkii.

Mut voittajaa muu seura kaikki seuraa: takana tuo, tuo eellä käy, tuo kolmas sivulta sulkeuupi suosioon.

Pysähdy ei hän, kuulee tuota, tätä; kenelle kättä antaa hän, se tyytyy, näin ahdingosta pelastuu hän vihdoin.

Samaten minä joukon sankan kesken nyt käänsin kasvojani sinne tänne ja luotain heitä lupauksin torjuin.

Näin siellä tuon Arrezon miehen,[59] jonka Ghino di Tacco käsin julmin tappoi, ja toisen,[60] joka paetessaan hukkuu.

Ojensi siellä käsiänsä Fredrik Novello[61] sekä Pisan mies,[62] min kuolo toi ilmi lempeän Marzuccon voiman.

Näin kreivi Orson, ja sen sielun,[63] jonka ol' erottanut ruumiista kateus ja viha, ei syy oma—niin hän kertoi—

Pier dalla Broccian[64] nimittäin. Ja olkoon varuilla eläissään Brabantin nainen, hän että joukkoon pahempaan ei joutuis!

Kun vapaa varjoista ma noista olin, mua jotka pyysi muita pyytämähän, ett' eestyis heidän pyhyytensä polku,

ma aloin: »Muistan jonkun lauselmasi,[65] Valoni oi, sa jossa kiellät, että päätöstä Taivaan muuttaa voisi rukous.

Ja sitä vain nää sielut pyytelevät. Siis onko turha toivehensa? Vaiko en sanojas lie oikein ymmärtänyt?»

Hän mulle: »Säkeheni selvät ovat, mut silti toivo noidenkaan ei petä, jos seikkaa tutkistelet järjin tervein.

Alene ylin oikeus ei siitä jos polttaa rakkaus pois synnin jonkun, mi sovitettava ois tänne-tulleen.

Ja siellä, missä lauseen tuon ma laadin, ei sovittanut sydän-syytä rukous; se näät ei päässyt Luojan luokse asti.

Mut tosiaan, niin korkeaan sa ällös epäilyyn eksy, jos ei virka sitä hän, jok' on valos totuuteen ja tietoon.

Beatricea tarkoitan, sa ymmärtänet. Näkevä olet hänet autuaana, hymyileväisnä kukkulalla vuoren.»

Ma hälle: »Rientäkäämme, Opas hyvä! En enää väsynyt ma ole lainkaan, ja huomaan, että vuori luo jo varjon.»

Hän vastasi: »Me tänään kiipeämme niin paljon kuin vain jalka jaksaa; mutta on asemamme toinen kuin sa luulet.

Taas Päivän, joka törmän taa nyt peitty, niin ettet enää säteitänsä taita, saat nähdä ennen kuin me vuorell' ollaan.

Mut katso, sielu ypö yksinäinen nyt meitä tuolta kiinteästi katsoo; lyhimmän meille näyttäköön hän tiemme.»

Päin käytiin. Sielu oi lombardialainen, kuink' oli ryhtis ylväs ynnä korska ja silmänluontis arvokas ja tyyni!

Sanonut ei hän ensin mitään, antoi vain tulla meidän, katsoi vain ja katsoi kuin korven jalopeura, kun se lepää.

Läheni häntä Mestari ja pyysi, tien että parhaimman hän meille näyttäis; hän vastannut ei tiedusteluun tuohon,

vaan kysyi maatumme ja vaiheitamme. Suloinen Oppahani alkoi haastaa: »Mantova...» Silloin varjo umpimieli

tuo paikaltansa ponnahti päin häntä ja sanoi: »Mantova! Ma oon Sordello,[66] sun kansalaises!» Ja he syleilivät.

Italia orja ah, sa tuskan koti, sa laiva myrskyss' ilman ruorimiestä, et maiden valtiatar, mutta portto!

Niin valmis, kas, tuo oli sielu hieno, kun maansa vain hän sulosoinnun kuuli, sylihin syöksymään sen kansalaisen.

Mut sun on asukkaillas aina sota, ja toinen toistaan siellä syö ja kalvaa sisällä saman muurin, kaivoshaudan.

Sa katso, kurja, mertes rannikoita ja sitten silmää maasi sydämehen, siell' onko paikkaa rauhallista yhtään.

Mit' auttaa, että Justinianus[67] ohjiin opetti sun, kun satulass' ei ketään? Hänt' ilman häpeämme pienemp' oisi!

Voi teitä, joiden olla pitäis hurskaat ja suoda satulansa keisarille, jos tietäisitte, mik' on tahto Luojan!
[68]

Te nähkää, kuink' on käynyt hurjaks hepo siit' asti kuin te suitset[69] saitte käteen, kun siltä puuttuu kahle kannuksien.

O, Saksan Albert,[70] joka orhin jätit, niin että villiks, vihaiseks se muuttui, vaikk' ois sun ollut sitä hillittävä,

vanhurskas tähtein tuomio sun heimos ylitse tulkoon, ennen tuntematon ja selvä, että jälkeläises säikkyy!

vuoks sun ja isäs, jotka ahmailitte mait' Alpein tuoltapuolen, autioksi on jäänyt valtakunnan yrttitarha![71]

Käy, katso, huoleton, kuink' on Montecchit, Monaldit, Filippeschit, Cappelletit,[72] surussa toiset, toiset pelvon alla!

Tule ja katso, julma, ahdistusta sun ylhäistes ja hätää kuule heidän, ja nää, mik' on nyt suoja Santafioran![73]

Käy, katso, Roomas nää, mi yksin itkee nyt leskenä ja yötä päivää huutaa: 'Mun keisarini, miks et luonain ole?'

Käy, katso kansaas, sovussansa sorjaa! Ja jos ei liikkeelle sua sääli saane, sa tule mainettasi häpeämään!

Lupa jos kysyä on mulla, Luoja, mi edestämme ristinpuulla kuolit, pois ootko kääntänyt vanhurskaat silmäs?

Tai viisautesi syvyydessä ehkä jotakin hyvää valmistatko, vaikka se kaukana on meidän katseeltamme?

Italian maa näät hirmuvaltiaita on täys, ja moukka jokainen, mi rupee pukariks puolueiden, on Marcellus![74]

Firenzeni, voit tyytyväinen olla, kun ei sua nämä ajanharhat koske; voit siitä kiittää järjellistä kansaas!

Monell' on oikeus mielessään, mi nuolen varoen ampuu, ettei iskis harhaan; mut sun on kansallas se kielellänsä!

Monikin välttää tointa valtiossa; mut sunpa kevyt kansas kutsumatta jo vastaa, huutaa: 'Mulle, mulle taakka!'

Siis iloitse, sull' onhan syytä siihen, sa, joll' on varaa, viisautta, rauhaa! Jos totta puhun, näyttäyty sen seuraus.

Ateena, Sparta, jotka muinen laati lakeja yhteiskunnan ylvään, hienon, niin pitkälle ei edistykseen päässeet

kuin sa, mi laadit säännökset niin sorjat ett' usein puoliväliin marraskuuta ei kestä, minkä lokakuussa punoit!

Kuink' usein muuttanut miesmuistiin yhteen sa ootkaan lakis, rahas, virkas, tapas ja vaihtanut myös kansalaisiasi![75]

Jos muistat tään ja sull' on järki selvä, sa huomaat itses naisen kaltaiseksi, mi sairaana ei vuoteellaan saa rauhaa,

vaan käännehtien tuskiansa torjuu.

Seitsemäs laulu

Kun kolme, neljä kertaa syleillehet he oli riemuiten ja kunnioittain, Sordello taantui, kysyi: »Keitä ootte?»

»Jo ennen kuin tää vuori sielut näki luo Luojan pääsemähän ansiokkaat, mun luuni hautasi Octavianus.

Vergilius olen. Kadotin ma taivaan, syyn vuoks en muun, vain uskon puuttuvaisen.» Noin hälle silloin vastas Oppahani.

Kuin se, mi eessään jonkun seikan äkkää niin oudon, ettei tiedä, uskoako vai ei, ja virkkaa: »Totta on! Ei totta»,

näin nyt Sordello. Sitten päänsä painoi tää nöyrästi ja kohti astui, halas alemman lailla hänen polviensa.

»Oi kunnia Latiumin!» hän lausui, »sinä, latinankielen kirkkain laulu-mahti, ijäinen kaune

synnyinkaupunkini!

Mink' ansion tai armon vuoks sun kohtaan? Sua kuulemaan jos lienen arvollinen, sa virka, miltä tulet teiltä Manan!»

»Kaikk' käyden piirit tuskan valtakunnan», näin Mestari, »ma tänne tullut olen, mua auttoi, seuraa yhä voima Taivaan.

Tekoni ei, vaan mit' en tehnyt, multa epäsi ikävöimäs Päivän ylvään, kun liian myöhään tuntemaan sen tulin.

Alhaalla siell' on paikka,[76] jota painaa yö vain, ei tuska; jossa vaikerrukset soi huudoin ei, vaan huokauksin haikein.

Siell' asun syyttömien lasten kanssa, jotk' kuolon hammas ennen ehti purra kuin kaste heistä perisyynnin pestä.

Siell' asuu kanssa niiden, joille oudot ol' hyveet pyhät kolme nuo, mut jotka muut kaikki tunsi, täytti vailla vikaa.

Mut jos sa tiedät ja voit virkkaa, virka, mist' alkaa oikein polku Kiirastulen, nopeemmin että ehtisimme sinne.»

Hän vastas: »Paikkaa tääll' ei pantu varmaa; mun ylös, ympäri on käydä lupa, niin kauas kuin ma voin, sua tahdon saattaa.

Mut katso, kuinka alenee jo päivä! On yöllä käydä mahdotonta, siksi tyyssija hyvä nyt on tuumittava.

Eräitä tääll' on oikealla, heidän luo sinut johdan, jos niin tahdot; luulen, kun heihin tutustut, sun ilahtuvan.»

»Kuink' oli?» kysyi Mestari. »Jos joku yletä yöllä tahtois, estäisikö hänt' toinen? Vaiko hältä voima puuttuis?»

Sordello maata[76] sormellansa piirsi ja sanoi: »Katso, et ees viivan yli tään päästä voisi päivänlaskun jälkeen.

Muu kyllä ei, vain pimeys öinen estää mäkeä nousemasta, mutta sepä vie voiman kaiken, vaikk' ois tahto altis.

Sen sijaan alaspäin voi astuskella ja vuorenrintehiä pitkin kiertää, vaikk' kammitsoikin taivaanranta valon.»

Kuin kummastellen virkkoi Mestarini: »Vie meidät sinne siis, sa jossa sanot iloa tuottaa voivan viipymyksen!»

Vain vähän matkaa käytyämme siitä, näin että halki oli vuori, kuten maan päällä rotkopaikat muodostuvat.

»Kas tuonne», varjo lausui, »astukaamme, miss' onnto näkyy luola uurtuvaksi; me siellä vartokaamme uutta päivää.»

Vei alhon suulle meidät polku kiero, ei jyrkkä eikä tasainenkaan; siinä puolt' alemmaksi painui rotkon seinä.

Hopea, kulta, puna-, valkoväri, puu Intian, mi kirkkahasti kiiltää, smaragdi, saatu juuri louhimosta,

kaikk' kalvenneet ois eessä kasvein, kukkain, joit' oli täys tää laakso kirjavia, kuin aina pienempänsä suuri voittoa.

Eik' yksin maalannut siell' ollut luonto, vaan tuoksuin tuhantisin, vienoin, oudoin sen hyvähajuiseksi suitsuttanut.

Salve Regina[77] kaikui kaikkialta, kukista, kentiltä, miss' istui sielut, näkyen vasta sisäpuolle laakson.

»Kun painunut on päivänkehrä», virkkoi mies Mantovan, mi meidät tänne johti, »on aika käydä heidän joukkohonsa.»

Äyräältä tältä liikkeet, kasvot kaikki paremmin nähdä voitte te kuin ollen alhaalla laaksossa, miss' itse ovat.

Tuo, joka ylimpänä istuu, näyttäin kuin oisi tehtävänsä unhottanut eik' yhdy huulillansa muiden lauluun,

ol' Rudolf keisari, mi voinut hoitaa Italian sairaan haavat ois, ne jotka nyt myöhään muiden kautta paranevat.

Tuo, joka näyttää häntä lohduttavan, kuningas maan sen, josta pursuu vesi, min Moldau Elbeen, Elbe mereen kantaa,

on Ottokar.[78] Hän kapaloissa oli parempi jo kuin parrallisna Wentzel, poikansa, torkku, toimeton ja irstas.

Ja Nykänenä[79] tuo, ken neuvottelee keralla tuon niin kaunis-katsantaisen, paeten kuoli, polkein Ranskan liljan.

Kas, kuinka lyö hän rintoihinsa! Toista myös katsokaa, mi huokaellen tehnyt on poskellensa vuoteen kämmenestään!

Isä ja appi on he 'Ranskan turman'. Sen riettaaksi ja likaiseks he tietää, ja siit' on tuska, heitä tutjuttava.

Tuo vankka-vartinen,[80] mi rinnan laulaa kerällä tuon, joll' on niin suuri nokka, hyveillä kaikill' oli sonnustettu.

Jos kuninkaaks ois hänen jälkeen jäänyt tuo nuori mies,[81] mi istuu taempana, ois hyve käynyt porras portahalta.

Sanoa samaa ei voi veljistänsä. Jakob ja Fredrik peri valtakunnan, mut kumpikaan ei sitä, mik' on paras.[82]

Harvoinpa haarautuvi ihmiskunto tyvestä oksiin; tuo on tahto Hänen, mi antaa sen: se Hält' on rukoiltava.

Mitä ma puhunut oon Pietarista, suur-nenäistä myös koskee kumppaliaan, min vuoks Provence, Apuliakin itkee.

Niin paljon pahemp' oli juurta vesa kuin paremp' olla voi Constanzan[83] miesi Beatricen sekä Margaretan miestä.[84]

Englannin Henrik,[85] tavoiltansa karu, te nähkää myös, hän tuolla yksin istuu; paremmat hälle vesat versoi puusta.

Ja tuo,[86] mi alempana muit' on tuolla, mut ylös katsoo, on markiisi Wilhelm, min sota vastaan Alessandriata

sai suruun Monferratton, Canavesen.

Kahdeksas laulu

Jo oli hetki, jolloin kaiho herää ja sydän heltyy merimiehen, koska on ollut päivä armaan hyvästelyn, ja jolloin uuden pyhiinvaeltajan sulavi mieli kaukokellon soiden, mi murehtivi päivää kuolevata.

Nyt melkein kuurousin ma laulannalle ja katsomaan jäin yhtä vainajista, mi seisten viittas häntä kuuntelemaan.

Kätensä risti, nosti hän ja siirsi päin itää silmänsä kuin Jumalalle ois virkkaa tahtonut: ma muust' en huoli!

Te lucis ante[87] nyt niin hartahasti ja suloisesti hänen suustaan kaikui, ett' unohtamaan sai se itsenikin.

Myös toiset hurskaina ja lempeästi yhtyivät hymniin, loppuhun sen laulain, päin katse taivaan iki-tähtivöitä.

Lukija, totuuteen nyt järkes hijo; sen huntu tosin niin on hieno, että lie helppoa sen läpi nähdä varmaan.

Tuon joukon jalon, valjun, nöyrän yhä näin ylös katsovan ma äänetönnä kuin ois se odottanut sieltä jotain.

Ja kaksi enkeliä[88] taivahilta näin alas käyvän, kädessänsä miekat tuliset, mutta tylsät, kärjettömät.

Viherjät niinkuin urpulehdet heillä olivat vaatteet, joita siivet vihreet takana hulmuttivat ilman alla.

Pysähtyi yks meit' ylemmäksi hiukan ja toinen päälle äyrään vastapäisen, niin että joukko heidän välillä oli.

Erotin hyvin kultakutrit heidän, mut kasvot huikaisivat katseheni kuin liika aina aistivoiman murtaa.

»He saapuu helmasta Marian», sanoi Sordello, »laakson vartioiksi tämän kyykärmeeltä, mi kohta, koht' on täällä.»

Kun tiennyt en, se mistä, milloin tulis, ma jääksi jähmettyen käännyn, liityin likemmä ystävääni uskolliseen.

Sordello näin: »Luo varjoin suurten noiden nyt astukaamme, haastakaamme heille; he teitä mielellänsä tervehtävät.»

Askelta kolme astuneeni luulen, niin olin pohjalla, ja yhden näin ma, mi mua niinkuin tunteakseen katsoi.

Pimennyt oli ilta jo, mut silmä näin vasten silmää vielä nähdä saattoi, mit' erottaa ei ennen ollut voinut.

Kuin hän mua päin, päin häntä kuljin minä: »Ylevä tuomari, oi Nino,[89] kuinka iloitsen, ettet kadotettu ole!»

Vaihdoin tervehdykset kohteliaat, Hän sitten kysyi: »Milloin vuoren juureen vesiltä saavuit etäisiltä sinä?»

»Oi», vastasin, »kautt' tuskan paikkain tulini tän' aamuna ja eloon ensimmäiseen ma kuulun, vaikka toista käyden tutkin.»

Kun vastaukseni he kuuli tämän, hän ja Sordello taapäin astahtivat kuin joku, jonka äkki-seikka iskee.

Yks kääntyi Mestariini, toinen huusi eräälle istuvalle: »Kuule, Konrad, käy katsomahan Luojan armotyötä!»

Ja mulle näin: »Kautt' ihmeen, josta kiittää saat Häntä, joka alkusyynsä salaa, niin ettei siihen tunge tutkiminen,

kun pääset tuollepuolen laajan laineen, kehoita tytärtäin,[90] ett' eestäin sinne rukoilis, miss' on syyttömille korva.

En luule, että rakastaa mua enää emonsa, heitettyään leskenhunnun,[91] takaisin toivova jot' on hän kurja.

Hänestä havaita on helppo varsin, kuin kauan kestää naisen lemmenliekki, jos silmä, kosketus ei lietso sitä.

Niin hänen hautaansa ei kaunistane kyykäärme Viscontin, Milanon herran, kuin kaunistanut kukko ois Galluran.»

Näin puhui hän, ja kasvoillansa oli tuo leima harmin oikean, mi palaa rajusti voi, mut kahleitaan ei katko.

Ma silmilläin sit' ahmin taivaankantta, miss' ovat tähdet hitaisemmat, niinkuin on pyörä hitain liki akseliaan.

Nyt Oppaani: »Mit' ylös katsot, poika?» Ma hälle: »Soihdua nään kolme siellä, joist' eteläinen taivas kaikki palaa.»

Hän mulle: »Painuneet on tähdet kirkkaat nuo neljä,[92] näkemäsi aamun suussa, nää kolme nousseet ovat niiden sijaan.»

Sordello haastajan nyt luokseen veti ja sanoi: »Katso, siin' on vainoojamme!» Samalla sitä sormellaan hän näytti.

Puolelta alhon avoimelta käärme esihin luikerti, sen kaltahinen, mi Eevan syödä palan karvaan antoi.

Lomitse kukkain kulki juova häijy; se silloin tällöin päätä käänsi, nuoli selkäänsä niinkuin peto peseytyvä.

En nähnyt enkä voi siis kertoakaan, kuin siivilleen nous haukat taivahiset, mut kummankin näin kohonneena lentoon.

Pakeni kyy, kun huomasi, että ilmaa viherjät siivet halkoi; paikoillensa palasi silloin enkelitkin heti.

Mut varjo, joka Nino tuomaria totellut oli, kun tää kutsui häntä, sill' aikaa mua katsomast' ei laannut.

Hän alkoi: »Kautta lampun, joka johtaa sua korkeuteen, ja kautta tahtos öljyn, mi kestäköhön Taivaan saliin saakka,

jos Valdimagrasta tai lähistöltä sa tiedon tiennet toden, virka mulle! Mies olin merkitsevä siellä kerran.

Nimeni oli Konrad Malaspina,[93] tuo vanhemp' en, vaan jälkeläinen hänen; sovitan täällä sukurakkautta.»[94]

»Oi», virkoin, »maissanne en ollut koskaan ma ole, mutta koko Europassa ei paikkaa, missä mainittais ei niitä!

Sukunne suuri maine kuuluttanut on kauas seudun tuon ja seudun herrat, se että oudollekin onpi tuttu.

Kautt' ylvään määränpäani vannon, että vähennyt heimonne ei kunniasta lie kiitos miekan eikä kukkaronkaan.

Sit' tottumus ja luonto suosii, tietä se suoraa käy ja väärää välttää, vaikka maailman kuinka pahan Päämies[95] kääntää.»

Ja hän: »No niin, ei käypä seitsemästi[96] Aurinko ole vuotehelle, jonka pääll' Oinas neljin hajasorkin seisoo,

kun kohtelias mielipitees tämä tuleva on sun päähäs isketyksi jo nauloin vankemmin kuin muiden puhe,

jos pysähdy ei pyörä oikeuden.»

Yhdeksäs laulu

Titonen[97] vanhan jalkavaimo sylin jo jättänyt ol' armaan ystävänsä itäistä vaalentaen taivonkantta.

Sen kulmaluilla hohtokivet kiilsi eläintä kylmää[98] tuota hahmotellen, mi ihmisiä pyrstöllänsä pistää.

Kaks askeltansa[99] astunut jo oli yö siinä, missä oli paikka meidän, ja kolmannen jo siivet siirtyi alas.

Ma, jossa Adam vielä jäljell' oli, nukahdin silloin ruohikolle, minne olimme kaikki viisi[100] istunehet.

Ol' hetki, jolloin aamun suussa alkaa jo pääsky[101] laulaa murhevirsiansä ehk' ensi tuskiensa muiston vuoksi;

ja silloin ruumihista kauimpana on sielumme ja vähin vanki järjen, sen näyt[102] että jumalaistuu melkein.

Unessa näin ma silloin liitelevän taivaalla kotkan kultahöyhenisen avoimin siivin alas laskeakseen.

Minusta tuntui kuin ma ollut öisin kedolla, jolta keskelt' omaistensa jumalten pöytään Ganymedes vietiin.

Ma mietin: Ehk' on tapa vaakalinnun vain täällä erästää, ehk' ylenkatsoo muualta mitään kynsissään se kantaa.

Näin sitten, liideltään, laadeltuaan se kuinka salamana iski alas, mun tempas, kohotti mun tulen kotiin.[103]

Ja tuntui kuin ois tuli meidät syönyt; ja niin nuo liekit kuvitellut poltti, ett' tuokiossa unen valta päättyi.

Niin mahtoi herätä Akilleus kerran haralla silmin, sieluin säikähtynein ja tietämättä paikkaa, missä oli,

kun Keironilta[104] hänet nukkuvana äitinsä kantoi sylissänsä Skyroon, pois mistä sitten hänet vei helleenit.

Ma ylös ponnahtin, pois kasvoiltani pakeni uni, tuli kauhu sijaan, ja kalpenin kuin miesi jähmettyvä.

Vain Lohduttaja vierelläin mun seisoi; kolmatta hetkeään jo paistoi Päivä ja meri siinsi eessä silmieni.

»Ei pelkäämistä!» lausui Mestarini. »Pois epäily! On asiamme hyvin; syy kasvaa voimas on, ei surkastua.

Ovelle tullut olet Kiirastulen; kas, tuoss' on seinä sitä kaartavainen, ja mist' on halki se, on siinä kynnys.

Rusossa aamun, ennen aurinkoa, kun sielu ruumiissasi nukkui päällä tuon laakson kukkasien, jossa oltiin,

läheni nainen, lausui: 'Oon Lucia,[105] mun suokaa viedä se, mi tuossa nukkuu, ma häntä auttaa tiellä tällä tahdon.'

Sordello jäi ja muutkin varjot jalot. Hän otti sun ja päivän koittaessa näin tänne nousi, jäljessänsä minä.

Sun tuohon laski, ensin silmin kaunein osoitti ovea hän aukinaista; samalla haihtui pois kuin unesikin.»

Kuin mies, mi pääsee levottuudestansa ja pelvostaan, mi turvan tunteeks vaihtuu, kun totuus täys on hälle ilmoitettu,

niin muutuin ma; ja kun mun huolta vailla oleva näki Oppaani, hän läksi nyt vuorta astumaan, ma jäljessänsä.

Lukija huomaa, kuinka kohoo aihe runoni tään, siks ällös ihmettele, jos ylhemmän myös olla täytyy taiteen!—

Me paikkaa lähestyimme, loitommaksi mi näytti ensin muurin-murrokselta tai vuorelta, mi oli mennyt halki,

Nyt siinä portin näin ja portaat: kolme[106] niit' oli, kaikki eri värein välkkyi, näin myöskin portinvahdin, vielä mykän.

Kun silmä aukes aukeemistaan, näin ma, hän että portaall' ylimmällä istui, mut katsantooan kestää en ma voinut.

Kädessä hällä paljas miekka oli, mi säteet säihkytti niin meitä kohden, ma että turhaan tuonne nähdä mielin.

»Ei etemmäks!» hän loihe lausumahan.

»Mit' tahdotte? Miss' onkaan saattajanne?

Tulonne teille vahingoks voi olla.»

Hänelle Mestarini: »Nainen Taivaan, mi hyvin tuntee nämä seikat, juuri näin sanoi: 'Tuonne menkää, siin' on portti!«

»Hän teidän askeleenne siunatkohon», nyt lausui laupiaasti portinvahti, »siis tulkaa, nouskaa meidän portaitamme!»

Niin teimme. Valkeata marmoriam ens porras olija niin kirkas, puhdas, ett' itseni näin siinä kuvastuvan.

Mut toinen tumma, punatumma oli, kiveä karkeaa, kuin poltettua ja rosopintaa pitkin ynnä poikin.

Ja kolmas, muita ylin, näytti tehdyn porfyyrista niin punahehkuvasta kuin veri, joka valtimosta syöksyy.

Nojaten siihen jalkapohjin kaksin Jumalan enkel' istui kynnyksellä, mi näytti kuin ois timantista ollut.

Nuo kolme porrasta ma johdoll' Oppaan alttiisti astuin. Näin hän virkkoi: »Pyydä nyt nöyrästi, hän että avaa lukon.»

Hartaana heityin pyhän jalkain juureen, löin kolme kertaa rintaani ja anoin hält' armoa, ett' aukaisis hän mulle.

Otsaani P:tä seitsemän[107] hän piirsi odalla miekkansa ja lausui: »Pese nää haavat, päästyäsi sisään tuonne!»

Pukunsa alta, jonka väri oli kuin tuhka tai maa lapioitu, kuiva, avainta kaks[108] hän sitten otti; toinen

kultainen oli, hopeainen toinen. Nyt ensin valkeaa hän koetti lukkoon ja sitten keltaista, näin pyynnön täyttäin

Hän meille: »Jos vain toinen avain pettää eik' oikein käänny reiässäsä, silloin tää portti pysyy pyytävälle kiinni.

On toinen kalliimpi, mut toinen vaatii älyä, taitoa taas käyttäjältään, näät siitä riippuu, tokko pulma aukee.

Ne Pietarilta sain. Hän käski, että pikemmin erehtyisin avaamahan kuin sulkemahan polvin pyytäville.»

Nyt pyhän aukaisi hän portin meille ja sanoi: »Sisään! Mutta muistakaatte, ken taakseen katsoo, palajaa taas ulos.»

Kun puolet aukenivat kaksois-oven ja kääntyi haat tuon pyhän portin, jotka olivat vankat, vaskiset ja soivat,

jyminä kaikui kauemmaks kuin kerran Tarpeian vuoren,[109] koska turhaan hyvä Metellus puolusti sen aartehtia.

Ma tarkkaan kuuntelin tuot' ensi ääntä, mut sitten tuntui kuin *Te Deum laudamus*[110] ois sieltä soinut sulosoiton kanssa.

Se minuun moisen teki vaikutuksen kuin kulkee kuvat kuulijalla, koska kanss' urkuin laulu soi, niin että sanat

välistä kuuluu, väliin taas ei kuulu.

Kymmenes laulu

Olimme sisäpuolia portin, jonka saa unhoon sielun huono aistirakkaus, min silmin nähden kiertotie on suora.

Sen sulkeutuvan jyminällä kuulin. Jos nyt ma taakse oisin katsahtanut, ma miten anteeks oisin voinut pyytää?

Nousimme halkinaista vuorenrintaa, mi milloin sinne, milloin tänne kääntyi kuin aalto ees ja taakse lainehtiva.

»On tässä liikuttava taitavasti», näin virkkoi Mestari, »ja pysyttävä likellä paasiseinä mutkikasta.»

Se askeleemme hidastutti; jälleen kuunkaira ehtinyt jo vuoteellensa ol' lempeähän lepohonsa, ennen kuin päästy oltiin onkalosta tuosta. Mut koska taivaan avon alla seistiin, miss' sola takanamme kiinni meni,

tasanko eessä aukes, autiampi kuin korpipolku; uupunut ma olin, molemmat tiestä epävarmat aivan.

Äyräältä, jota avaruus vain saarsi juurelle törmän jyrkän, jylhän, leveys sen oli kolme ihmisruumiin mittaa.

Ja kauas niin kuin katseen siivet kantoi vasempaan taikka puoleen oikeahan, tuo kallas näytti samankaltaiselta.

Viel' emme käyneet olleet askeltakaan, kun huomasin ma vuoriseinän pystyn ja nousta mahdottoman,

marmorina

olevan valkeaa ja kirjaellun, niin ettei yksin Polykletus,[111] mutta myös luonto kadehtia tuot' ois voinut.

Se enkeli,[112] mi kera rauhanviestin niin kauan kaivatun maan päälle saapui ja mursi Taivaan pitkän pääsykiellon,

hän asenteessa suloisessa siinä nyt oli eessämme niin elävänä kuin kuva mykkä ollut ei hän oiskaan.

Ois voinut vanna, hän sanois *Ave!* Näät vuoreen piirretty myös Nainen oli,[113] min avain aukas meille Luojan lemmen.

Ja hänen asenteessaan näkyi sanat *Ecce Ancilla Dei*, niin selkeästi kuin kuvio, min leima piirtyy vahaan.

»Yhtäänne yksin ällös mieltäs suuntaa», näin lausui Opas lempeä, jost' olin samalla puolla ma kuin ihmissydän.

Ma siksi siirsin katsettain ja näinpä takana Maarian, puoll' oikealla, samalla, jolla seisoi Oppahani,

hakatun kiveen toisen korkokuvan. Sivuutin Mestarini siks ja liki sit' astuin, että erottaisin tarkkaan.

Kuvattu siinä samaan marmor-paateen ol' härjät, vankkurit ja Liiton arkki, mi viran väärält' ottajalta epää.[114]

Sen eessä näkyi kansa seitsen-kuoro, mi kaksi aistintain sai kiistelemään: Yks sanoi: »Laulavat!» »Ei!» toinen sanoi,

Samalla tapaa savu suitsutusten, kuvattu vain, myös nenän ynnä silmät välillä ei:n ja jaa:n sai riitelemään.

Edessä arkin siunatun sen tanssi, koholla liepeet, nöyrä psalmin-seppo,[115] täll' erää enempi' ollen valtiasta

ja vähempi. Mut akkunasta suuren palatsin katsoi, vastapäätä sitä, Mikhal[116] kuin nainen synkkä, halveksuva.

Sijalta, missä seisoin, siirryin sitten ma nähdäkseni kuvan toisen, joka Mikhalin takaa paistoi valkeana.

Esitti kunniaa se korkeata tuon Rooman ruhtinaan, min suuren kunnan Gregorius saattoi voiton kukkulalle.

Trajanus-keisarista kerron.[117] Seisoi lähellä ratsun ohjain leski raukka, kuvattu asenteessa itkun, surun.

Tunkeili ympär' raisu ratsasparvi, min päällä kultahiset kotkat kaarsi kuin oisi tuulessa ne liikkunehet.

Ja kesken kaikkien tuo vaimo kurja sanovan näytti: »Herra, kosta, kosta mun kuollut poikani, min vuoksi näännyin!»

Vastaavan hälle valtias: »Siis varro, ma kunnes palajan!» Ja vaimo, lailla sanovan sen, jot' tuska kiirehtivi:

»Mut ellet palaja?» Ja toinen: »Tekee sen joku sijastain.» Ja vaimo: »Mitä sua auttaa sijaises, jos laiminlyöt sen?»

Ja valtias: »Siis ollos lohdutettu, ma työni täytän, ennen kuin ma lähden; niin oikein on, mua pidättää vain sääli.»

Hän, ken ei koskaan mitään uutta nähnyt, tuon kuvakielen oli luonut, meille niin uuden, kun ei moista täällä voida.

Mun katsellessa tuota taidetyötä, niin monen nöyryys-esimerkin kuvaa, jotk' oli rakkaat Tekijän jo tähden,

Oppaani kuiskas: »Katso, kansaa paljon tulevi tänne verkkaan vaeltaen; he meille neuvoa asteet korkeammat.»

Mun silmäni, jotk' ahnaat katsomahan olivat uutta, siinä harhaellen, nopeesti kääntyivät nyt häntä kohden.

En tahdo, lukija, sa että säikyt hyvästä aikeestas, kun kuulet, kuinka syy sovitetään Luojan tahdon mukaan.

Sa ällös kiinny kiusan muotoon, muista, mit' tulee sitten! Muista: päättyy vaiva pahinkin ennen Tilinpäivää suurta.

Ma virkoin: »Mestari, min meitä kohti nään liikkuvaks, ei ihmisiltä näytä. Mitä se lie? Niin tuijotan ma turhaan.»

Hän mulle: »Painaa kohti maata heitä[118] niin laatu vaivan vaikean, mun että myös ensin silmäni ol' erehtyä.

Mut katso tarkkaan, silmin seivästäös, ken tulee painamana paatten noiden; nyt nähdä voit jo, kukin kuink' on kuuru.»

Oi, ylväät kristityt, oi, kurjat raukat, sokeat sielun-silmiltänne, jotka uskotte kulkuhun, mi johtaa taapäin!

Matoja oomme, ettekö jo huomaa? On työmme luoda perho taivahinen, mi vanhurskauteen suojatonna lentää.

Miks sielunne siis ylvästellen kerskaa? Elikot oottehan niin puutteelliset kuin toukat, joilta muodonmuutos puuttuu.

Kuin katon taikka räystäään kannattava kuvio, jonka nähneet ootte varmaan, useinkin rintaan saakka polvet vetää,

ja vaikk' ei tosi, todellista tuskaa herättää näkijässä; niin ma heidät näin vaivatuiksi, kun ma katsoin tarkkaan.

Sen mukaan olivat he kuurut, kuinka syy vähempi tai vaikeampi painoi; ja kyynelöiden kärsivällisinkin sanovan näytti: »Enempää en jaks!»

Yhdestoista laulu

»O, Isä meidän, jonk' on koti taivas, ei siks, ett' ois se rajas, vaan kun siellä rakastat ensin ensi tekojasi.

Nimeäs, voimaas ylistäköön luotu jokainen, koska kiitos sorja sopii Sun suloiselle henkäyksellesi.

Lähestyköön sun valtakuntas rauha, näät jos se tulis ei, me emme koskaan vois koko järjellämme päästä sinne.

Kuin enkelisi, hosiannaa laulain, sinulle tuovat oman tahtons' uhrin, niin ihmisetkin ihmistahtoinensa.

Mannamme jokapäiväinen suo meille, jot' ilman erämaassa autiossa vain taapäin kulku käy, vaikk' eespäin pyrkii.

Ja kuin me anteeks suomme jokaiselle vääryydet karsimamme, anna Sinä myös armo katsomatta synteihimme.

Hyveemme lankee helposti; sit' älä vanhalla vainoojallamme sa kiusaa, vaan päästä tuosta, joka kietoo pahaan.

Tää viime rukous, rakas Herra, nouse ei meidän vuoks, kun ei se meille tarpeen, vaan niiden, jotka meidän taakse jäivät.»

Noin hyvää matkaa itselleen ja meille rukoillen kulki varjot kuorman alla senkaltaisen, kuin uness' usein tutaan.

Lajinsa mukaan kukin lastattuna ja uupuneena kiersi ensi kehää maailman usmista näin puhdistuen.

Siell' aina eestämme jos rukoillahan, mit' eestä heidän täällä tehdä voivat ne, joiden tahdolla on juuret hyvät!

Heit' auttaa tulee pesemään pois tahrat mukana menneet, että puhtahina, keveinä tähtitarhoihin he nousis.

»Kautt' oikeuden ja säälin, jotka pian kuormanne keventäköön, että voitte halunne mukaan siivet nostaa lentoon,

osoittakaa, miss' suurin portahille on polku, ja jos tiet' on monta sinne, te meille loivin niistä näyttäkäätte!

Näät häntä, joka kanssain kulkee, painaa viel' liha Aadamin, siks nousemahan hän vastoin tahtoaan on hidas varsin.»

Nää sanat Saattajani suusta läksi, mut vastaus, min niihin sai hän, vielä ei selvään puhujaansa ilmi tuonut.

Mut näin se kuului: »Oikealle törmää kerällä meidän käykää, siell' on sola, min kautta kiivetä voi kuolevainen.

Ja jos ei estäis mua paasi, joka niskaani ylpeää niin pahoin painaa, ett' täytyy kasvot maata kohden käydä,

katsoisin häntä, joka vielä elää eik' itseänsä nimitä: ehk' oisi hän tuttu, säälisi mun tuskiani.

Latinalainen olin, poika suuren toskanalaisen, Vilhelm Aldobrandescon; en tiedä, liekö nimi tuttu teille.

Vereni vanha ja työt kuulut isäin mun tekivät niin ylpeäksi, että emoa yhteistä en muistanutkaan.

Jok' ihmistä niin ylenkatsoin, että sen vuoksi kuolin, kuten Siena tietää ja Campagnaticossa lapset kaikki.

Ma Humbert[119] oon; eik' ole turmaks ollut vain mulle ylpeys, myös muille: kaikki sukuni joutui samaan onnettuuteen.

Kun tehnyt eloss' en, nyt kuolemassa mun siksi täytyy tätä kuormaa kantaa niin kauan kuin on lepytetty Luoja.»

Ma pääni painoin häntä kuunnellessain; ja heistä yks (ei hän mi puhui) kiersi nyt varttaan alla taakan tuskallisen,

ja näki mun ja tunki huudahtaen; katseensa vaivoin nyt hän kiinti minuun, mi kuljin kuuruna kuin muutkin siinä.

»Oh!» sanoin, »etkö Oderisi[120] ole, Agubbion kunnia ja taidon, jonka '*enluminer*' on Parisissa nimi?»

Hän vastas: »Veikko, liedommat on lehdet ne, joita Franco Bolognese maalaa; on hänen koko kunnia, mun osa.

En ellossani ehkä ollut oisi näin vaatimaton, koska kaihoisin kaikin ja sydänpyytein maineesen ma pyrin.

Tuost' ylpeydestä tää on sakko; enkä ehk' oisi täälläkään, jos synnin aikaan en oisi kääntynyt ma Jumalahan.

Oi turha maine ihmistaidon, kuinka nopeesti kuihtuu kukoistukses korkein, jos sit' ei seuraa huonon taiteen kausi!

Kyll' uskoi Cimabue maalareista etevin olevansa; nyt jo tummuu maineensa, koska huudossa on Giotto.[121]

Yks Guido toiselta[122] näin vienyt myöskin on kielen kunnian, ja kenties elää jo mies, mi pesän molemmilta valtaa.

On maine maailman vain tuulenhumu, mi milloin sieltä, milloin täältä tulee, ja muuttaa nimeä, kun muuttaa suuntaa.

Mit' oisit kuulumpi, jos harmaapäänä lihasi riisuisit tai mennyt hautaan olisit piimäsuuna pikkaraisna,

kun kuluu vuosituhat? Ijäisyyteen se nähden sentään on' kuin räpäys silmän on taivaan piiriin hidas-käänteisimpään.

Tuon mainetta, mi eelläni niin verkkaan vaeltaa, soi Toskana kaikki kerran; nyt sitä Siena tuskin kuiskii enää.

Siell' oli herra hän, kun kukistettiin Firenzen raivo, joka siihen aikaan ol' yhtä ylpeä kuin nyt on halpa.

On kuuluisuutenne kuin ruoho kedon, mi kukkii, kuihtuu, ja sen paahtaa sama aurinko, mi sen maasta nosti nuorna.»

Ma hälle: »Sydämeeni sanas todet nöyryyttä valaa, puhkaisten sen paiseen; mut virka, ketä tarkoittit sa juuri.»

Hän mulle: »Mies on Provenzan Salvani;[123] hän täällä on, kosk' upeudessaan tahtoi ikeensä alle Sienan kaiken saada.

Levähtämättä noin hän käy ja käynyt on kuolinhetkestään; saa siten maksaa se täällä, jok' on siellä ylväs liian.»

Ma hälle näin: »Jos sielu, jok' ei kadu, vaan jättävi sen viime hetkehensä, jää alhaalle eik' ylös pääse aikaan

niin pitkään kuin ol' elämänsä mitta, hänt' ellei hurskaat rukoukset auta; kuink' auennut on tuolle armon ovi?»

Hän vastas: »Aikaan kunniansa kerran torille Sienan asettui hän, aivan vapaasti, häpeästä huolimatta, ja pelastaakseen ystävän, mi kitui tyrmässä Kaarlen,[124] teki moista, että se joka valtimon saa vapisemaan.

En kerro enempää, vaikk' epäselvää puheeni on; mut pian kansalaises niin laittaa, että selvittää sen voit sa.[125]

Tuo teko teljet hälle aukas tänne.»

Kahdestoista laulu

Kuin härjät parittain käy alla ikeen ma kuljin kera sielun kuormitetun, luvalla Opettajan arinaan. Mutta

jo sanoi hän: »Nyt jätä tuo ja joudu, näät tässä on purjein sekä airoin paras voimainsa takaa purttaan hoitaa kunkin.»

Ma silloin suoristausin käynnin ryhtiin taas tavalliseen, mutta mietteheni ne jäivät nöyriksi ja kuurupäiksi.

Niin astuin, seuraellen mielelläni Oppaani askelia; kumpainenkin nyt näytti, kuinka nopsat olla voitiin.

Hän mulle: »Tänne silmäs käännä! Hyvä voi olla taivaltasi keventämään, jos katsot maata kantapäittees alla.»

Kuin kantaa kirjoitusta maiset haudat ja kertoo vainajasta, ken hän oli, ett'ei tuon muisto mureneisi, joten

tapahtuu, että kyynel kuuma virtaa haavasta haikeen jälleen-muistamisen, mut tuosta hurskaille vain kannus koituu;

niin näin ma kuvakirjoitusta täynnä,[126] mut taidetyöltään kaunihimpaa, kaiken sen vuorenpinnan, joka tieksi jouti.

Näin sen, mi luotu oli kaikkein muiden edellä jaloksi, ma taivahasta lankeevan alas ukonvaajan lailla.

Ja Briareuksen näin ma toisahalla, salaman taivahisen satuttaman, makaavan maassa, jäisnä niinkuin kuolo.

Näin Tymbreuksen, näin ma Marsin, Pallaan, aseissa vielä, isän ympärillä imehtimässä jätti-jäseniä.

Näin Nimrodin ma tornin juurell' ylhän kuin hourupäisnä katsomassa kansaa, mi Sinearissa myötä ylvästeli.

Oi, Niobe, oi kuinka murhesilmin sun näin ma kesken lastes surmattujen; kaks kertaa seitsemäst' ei jäänyt ketään!

Oi, Saul, sa kuollut omaan miekkaas, miltä sa näytit Gilboassa, jok' ei sitten sadetta, kastett' ole saanut tuta!

Arakne hullu oi, sun myöskin näin ma jo puoleks hämähäkinä; sa olit omihin käynyt turman verkkoihisi!

Oi, Rehabeam, ei kuvas täällä ole uhkaava, mutta sentään kauhistava, vaunuissa, joita vainoojat ei tapaa!

Esitti vielä kova paasi, kuinka Alkmeon äidillensä kallihiksi tuon turmaa-tuovan kaulanauhan teki.

Kuvasi, kuinka Sanheribin pojat isänsä kimppuun kävi temppelissä ja hänet kuollehena jätti sinne.

Kuvasi voitollisen, julma-töisen
Tomyriksen, mi sanoi Kyrokselle:
»Joit verta, saat nyt juoda kylläksesi.»

Kuvasi, kuinka parvin pakenivat assyrialaiset Holoferneen kuollen, ja heidän tappionsa kauhut kaikki.

Näin Troijan tuhkana ja raunioina. Oi, Ilion, kuink' olit halpa, vähä kuvassa, jok' on siellä nähtävänä!

Mik' oli mestari se maalin, kynän, jok' oli luonut asenteet ja varjot, ett' ihmetteli joka hieno sielu?

Elävät eli, kuolleit' oli kuolleet; näin kaikki niinkuin olleet oisi totta ma siinä kuuru-selin kulkiessa.

Siis ylvästelkää, pystypäinä käykää, te Eevan lapset, katsomatta alas, tuo ettei näkyis elontienne huono!

Olimme enemmän jo vuorta nousseet, enemmän vaatinut tuo Päivän rataa kuin luullut aatoksein ois askartava.

Hän, jonka sielu aina eespäin tähtäs, nyt lausui: »Pääsi ylös nosta, aika ei enää ole aprikoiden käydä.

Kas, tuolla enkel' eräs aikoo tulla päin meitä: katso, Päivän kuudes piika[127] jo palaa armahilta askareiltaan.

Sa kunnioittavainen ryhti ota, ett' ylös meidät suvaitseis hän päästää; tää päivä, muista, uudestaan ei koita.»

Ma olin tottunut jo neuvoihinsa, hukata ettei aikaa saanut; siksi sanansa heti oli selvät mulle.

Läheni meitä nyt tuo luotu kaunis valkeissa vaatteissa, ja kasvoiltansa hän oli kuin on hohde aamutähden.

Sylinsä aukas hän ja aukas siivet ja sanoi: »Tulkaa! Liki täss' on portaat, nyt helppo teille niit' on nousta ylös.»

Mut harva hänen kutsuansa seuraa. Oi, ihmisheimo, luotu taivas-lentoon, miks heikoin tuuli noin sun maahan painaa?

Hän meidät johti suulle vuorensolan; otsaani sitten siivellään hän koski luvaten mulle vaelluksen varman.

Kuin vuorta nousten,[128] jonka kirkko yli kohoopi hyvin-hallitun tuon paikan— tarkoitan paikkaa Rubaconten luona!—

puoll' oikealla jyrkkä nousu kätkee portaiksi, jotka siihen aikaan tehtiin, kun varmat oli mitat, pöytäkirjat.

Näin mukavustuu portahiksi täällä myös muuten jyrkkä törmä toisen piirin, mut sentään seinät kahdenpuolin hipoo.

Kun käännyimme nyt noita kulkemahan, *Beati pauperes spiritu*[129] niin kaikui kauniisti, ettei kertoa voi kieli.

Ah, kuink' on ovet erilaiset täällä ja helvetissä! Täällä lauluin käydään sisälle, siellä tuskan huudoin hurjin.

Pyhiä nousimme jo portahia, ja keveämmältä mun tuntui olla kuin äsken tuntui tasaisella maalla.

Siks kysyin: »Mestari, mi paino multa otettu pois on, kun en juuri mitään ma tunne rasitusta taivaltaissa?»

Hän vastasi: »Kun kaikki P:t nuo, jotka jäi otsalles, jo puoli-hävinnehet, poiss' ovat aivan, kuten nyt on yksi,

niin jalkas voittava on tahto hyvä, ne ettei yksin väsymättä ole, vaan vielä iloitsevat nousennastaan.»

Nyt tein kuin mies, mi kulkee, kummallista jotakin päässänsä, jot' ei hän tiedä, mut min hän toisten viittauksist' arvaa,

ja siksi hällä käsi nousee, etsii varmuutta, löytää sen ja täten täyttää sen toimen, jot' ei täyttää silmä voinut:

levitin sormet kädess' oikeassa ja löysin kuus vain kirjaimista niistä, jotk' avain-enkel' oli kirjoittanut.

Tuon nähden Opas veti suunsa nauruun.

Kolmastoista laulu

Olimme yläpäässä portahien, miss' uusi piirtyy kaarros vuoren pintaan, tuon, joka nousevalta synnit poistaa.

Myös täällä kiertää reuna kukkulata kuin piiriss' ensimmäisessä; se ero on vain, tää että nopeammin kaartuu.

Näy tääll' ei varjoa, ei kuulla kuvaa; sileä seinä on ja polku samaa väriä lyijyntummaa[130] kuin on kivi.

Nyt Mestari: »Jos odotamme kansaa, joit' tietä tiedustaa, ma pelkään, liian on kauan valintamme viivähtävä.»

Hän sitten aurinkohon kiinsi katseen; sivunsa oikean hän keskukseksi nyt otti, sitä vasemmalla kiertäin.

»Oi, armas valo, jota luottavaisna lähestyn tiellä oudolla, sa johda kuin tääll' on kulkijata johdettava.

Valaiset maailman, suot lämmön sille; muu syy jos suuntaan vastaiseen ei aja, säteesi meille aina johdon antaa.»

Niin pitkän kuin maan pääll' on peninkulma olimme kulkeneet me siellä matkan vähässä aikaa, tahdoll' alttihilla.

Tulevan tuntui, vaikk' ei nähty mitään, päin meitä lentäin sieluja; ne meitä pyys lempeästi rakkausatrialle.

Ens ääni ohi lentäin selkeästi *Vinum non habent*[131] lausui ynnä meidän taas takanamme toisti samat sanat.

Ja ennen kuin sen kaiku laannut oli, »Orestes olen»,[132] ääni toinen huusi, kuin edellinen ohi mennen meistä.

»Oi, Isä», lausuin, »mit' on äänet nämä?» Ja juur' kun kysyin, kolmas puhui: »Hyvää te niille tehkää, jotka teille pahaa.»

Näin Mestari: »Tää piiri rankaisevi kateuden synnin, siksi rakkaudesta punotut täällä ovat piiskan säikeet.

On kurin oltava näät vastakkaisen kuin synn, ja luulen, sen sa ennen huomaat kuin päästään päähän sovituksen polun.[133]

Mut katso kiinteästi nyt sa ilmaan, ja eessämme näät istuvan sa kansaa, jokainen joista nojaa kalliohon.»

Teroitin silmäni nyt oikein, katsoin, näin edessämme varjot vaippoinensa, jotk' oli samankarvaiset kuin vuori.

Ja vähän tuonemmas kun tultu oli, ma kuulin: »Maaria, meit' auta!» Pyhää Mikaelia, Pietaria huudettavan

ja muita. Luule en, maan päällä että käy ihminen niin kova, jok' ei sääliin sulaisi siitä, mitä sitten näin ma.

Näät niin kun liki heitä tullut olin, ett' erottaa voin asenteensa tarkkaan, suur' tuska silmistäni kiersi veden.

Puetut halpaan karva-kankahasen he oli, toinen toisen olkaa tuki ja heitä kaikkia taas vuorensinä.

Noin sokeat, kun heiltä kaikki puuttuu, kerjäävät kirkkoin luona elatustaan ja toinen päänsä yli toisen pistää,

ett' ihmisissä ei sääli nopsa heräis vain sanain kaiunnasta, mutta myöskin näöstä, joka vähemmän ei pyydä.

Ja kuin luo sokeain ei Päivä tule, niin luokse varjoin, joista haastan juuri, ei taivaan valo tahdo virtaella;

siks silmäluomet kunkin rautalangoon[134] on kiinni ommeltu kuin jahtihaukan, mi osannut ei muuten olla hiljaa.

Ma luulin tekeväni väärin heitä läheten nähden enkä nähdyks tullen, siks käännyn Neuvojaani viisahasen.

Hän hyvin ties, mit' tahdoin mykkänäkin; siks ei hän varonut mun kysymystäin, vaan sanoi: »Puhu, mutta lyhyeen, selvään!»

Vergilius sillä puolen seisoi mua äärellä, joit' on putoominen helppo, kun mikään kaide sit' ei kaarra, estä.

Mun toisell' oli puolellani varjot nuo hurskaat, jotka vuoksi neuleen julman niin itki, että heiltä posket kastui.

Ma heihin käännyn, lausuin: »Oi te, joilla on varmuus nähdä valo korkein kerran, päämäärä ainoon ikävöimisenne!

Kautt' armon, joka tunnon vaahdot teiltä niin pois on valistava, että kirkas sen läpi virtaava on muiston kymi,

nyt virkkakaa—ois mieluisaa se mulle— tääll' onko ketään lasta Latiumin; vois häntä hyödyttää, jos saan sen tietää.»

»Oi, veikko, kukin tääll' on kansalainen vain ainoon toden kaupungin;[135] kai kysyt, ken matkamies Italian meist' oli?»

Nuo sanat kuulevani luulin kaukaa ja siitä kauempaa, miss' seisoin; siksi lähenin, lähempää ne kuullakseni.

Näin muiden kesken varjon, vartovalta mi näytti, ja jos kuka kysyy, kuinka: hän nosti leuan sokeoiden tapaan.

»Oi, sielu, joka kohotakses kärsit», ma lausuin, »jos sa äsken sanoit jotain, ilmoita nimes taikka maasi mulle!»

»Ma Sienast' olin», vastas hän, »ja näiden kerällä pesen elonsyytä synkkää, Hänt' itkein, joka itsensä suo, kun saapuu.

En viisas ollut, vaikka tais Sapia[136] nimeni olla; vahingosta muiden enemmän iloitsin kuin onnestani.

Ja ettet uskois, että valhettelen, sa kuule, olinko, kuin sanoin, hullu! Jo alas vaipui kaari vuosieni,

kun luona Collen miehet kaupunkini olivat vainolaista vastaan menneet ja minä rukoilin, mit' tahtoi Luoja.

Väkemme lyötiin, syöstiin synkän paon poluille, ja kun näin tuon metsästyksen, iloa suurempaa kuin koskaan tunsin.

Kohotin kasvot julkeat ma ylös ja huusin: 'Luoja, en sua pelkää enää!' kuin teki rastas hyvän ilman

tullen.

Ma etsin rauhaa kanssa Jumalani eloni päättyessä, mutta vielä katuen ei ois sovitettu syyni,

mua ellei muistanut Pier Pettinagno[137] pyhissä oisi rukouksissansa, kun hän mua rakkaudesta surkutteli.

Mut sa ken oot, mi asemaamme meidän kyselet, käyden täällä silmin avoin, kuin luulen, ynnä hengität, kun puhut?»

Ma hälle: »Kerran kadotan kai näön, mut vähäks aikaa vain, kun vähän syypäät nää silmät syntiin kateuden lie olleet.

Siks pelko suurempi mun sieluani alemman piirin vaivan vuoksi painaa, kun nyt jo tunnen tuon ma taakan kuorman.»

Hän mulle: »Ken siis sinut tänne saattoi, kun palata sa alas aiot sinne?» Ja minä: »Hän, mi vait on vierelläni.

Elävä olen, siksi virka, sielu valittu, tahdotko, ma että eestäs maan päällä jotain kuolevaista toimin.»

Hän vastas: »Oh, tää kuulla on niin uutta! Se suur' on merkki Luojan rakkaudesta sua kohtaan; rukoile mun eestäin joskus.

Ja kaiken nimessä, mit' toivot, pyydän, jos milloinkaan Toskanan maata poljet: maineeni korjaa luona omaisteni!

Sa heitä tapaavat kesken kansan turhan min toivo Talamone[138] on, mut tuossa enempi hävii kuin Dianaa[139] etsein;

mut amiraaleille se maksaa enin.»

Neljästoista laulu

»Ken kukkulaamme ennen kiertelevi kuin kuolema on hälle siivet suonut ja mielen mukaan silmät avaa, sulkee?»

»En tiedä; tiedän vain, ei käy hän yksin. Sa hältä kysy, jok' oot häntä lähin, ja tee se kiltisti, hän että puhuu.»

Kaks vainajaa näin, olka vasten olkaa, minusta oikealla haastoi; sitten he päänsä nosti puhuakseen mulle.

Yks virkkoi: »Sielu oi, mi sidottuna ruumiiseen vielä taivas-tietä kuljet! Jumalan tähden lohduksemme lausu,

ken olet, mistä; ihmetyttää meitä niin armo sulle osoitettu, kuten se ihmetyttää, jot' ei ollut koskaan.»

Ja minä: »Keskitse Toskanan virtaa vuo pieni,[140] Falteronan synnyttämä, pitempi kuin on peninkulmaa sata.

Sen rantamalta saavun elävänä; ois turhaa sanoa, ken olen, koska, vähäinen vielä nimelläin on kaiku.»

»Jos tarkoituksesi nyt tajullani lävistän oikein», haastajista virkkoi nyt ensimmäinen, »Arnosta sa puhut.»

Ja toinen hälle: »Miksi meiltä salas tuon virran nimen hän kuin tehdä tapa on seikkain suhteen pöyristyttävien?»

Ja varjo, jolta tätä tiedusteltiin, selitti näin: »En tiedä, mutta oikein on, että katoaa tuon laakson nimi.

Näät alustansa asti, kussa vuoret, joist' irti on Pelorus, vesirikkaat niin ovat, muuall' että tuskin missään,

ain siihen saakka, vedellänsä kussa merelle korvaa se, min pilvet imee, ja joilta taas sen joet, virrat saavat,

hyvettä vihataan niin kaikkialla kuin käärmettä, lie sitten syynä seudun tään onnettuus tai kansan paha tapa.

Ja siks niin muuttunut on myöskin luonto tään laakson kurjan asukkaiden, että vois luulla Kirken[141] heitä paimentavan.

Keskeltä röhky-sikain,[142] joiden sopis rehua syödä eikä ihmisruokaa, se vähää vettäns ensin vierittävi.

Eteenpäin käy se, kohtaa piskit[143] pienet, räkyttäväiset yli voimiensa, ja heistä halveksuen kuonon kääntää.

Käy kulku alaspäin, ja kasvaessaan susiksi[144] näkee koirain muuttunehen tuo kiron kuoppa, turman tuiman kymi.

Kun alas syössyt syvin on se kuiluun, se tapaa kettuja[145] niin viekkahia, älyä ettei pyytäjän ne pelkää.

En vaikene, ken mua kuulkohonkin; voi hyväks olla hälle, jos hän muistaa, min mulle henki totuuden toi ilmi.

Nään pojanpoikas,[146] kuinka pitkin rantaa tuon joen ylpeän hän metsästävi susia noita, kaikki kauhull' lyöden;

myö heidän lihansa viel' elävänä, ne sitten teurastaa kuin vanhat raavaat, muilt' elon riistää, arvon itseltänsä;

metsästä turman hurmehisna tulee, jälkeensä sellaiseks sen jättää, että ei tuhatvuoteen ennalleen se verso.»

Kuin kuullen turmioita tulevia mies kuunteleva hahmoltansa muuttuu, taholta miltä uhanneekin vaara;

niin näin tuon varjon toisen, kääntyneenä mi kuuli, kauhistuvan, murhettuvan, kun ilmi saanut oli sanain mielen.

Herätti puhe toisen, toisen kasvot minussa halun nimet tietää heidän, siks niitä kysyin, vastausta pyy tain.

Ja sielu, joka mulle ensin haastoi, nyt jatkoi: »Tahtot tekemään mun sulle, mit' itse mulle tahtonut et tehdä.

Mut koska Luoja tahtoo, että loistais sun kauttas armonsa niin suuri, teen sen; siis tiedä, että oon Guido del Duca.

Kateus niin mun hiiksi hurmettani, iloisen että ihmisen kun näin ma, se kasvoni löi kalman-karvaisiksi.

Nyt viljan tään ma niitän kylvöstäni. Oi, ihmisheimo,[147] miksi mieles hehkuu sellaiseen, jossa esteheks on toinen?

Tää Rinier on; hän kunnia ja maine huoneelle Calbolin on, miss' ei kukaan perinyt sitten hänen kuntoansa.

Eik' yksin hänen heimoltansa mennyt välillä vuoren, Pon, ja meren, Renon perintö totuuden ja tosi ilon.

Maa näillä äärillä niin täynnä kasvaa näät myrkkyputkiä, ett' tuskin koskaan ees viljelys voi tehdä niistä lopun.

Miss' on Pier Traversaro, kunnan Lizio, Henrik Manardi, Guido di Carpigna?[148] Romagnalaiset epatoiks on tulleet!

Milloin Bologna synnyttää taas Fabbron! Milloin Faenza Bernardin di Foscon,[149] vähästä siemenestä vesan uljaan?

Äl' ihmety, Toskanalainen, vaikka ma itken, muistain aikalaiset jalot, Guido da Pratan, Ugolino d'Azzon,

Fredrik Tignoson seuralaisinensa ja Traversaran, Anastagein perheet—[150] jo molempain on niiden kunto kuollut—

ritarit, naiset, ilot, murheet, joista jalous ynnä lempi sieluun syttyi; nyt siell' on sydämet vain kylmät, pahat.

Ah, Brettinoro, kuinka pois et karkkoo, kun pois on heimos karkonnut ja muita myös paljon, synninsyytä välttääksensä?

On oikein, kun Bagnacaval ei heelmöi, mut väärin, että Castrocaro, Conio[151] lukua lisää moisten ruhtinaiden.

Pagani-heimo,[152] kun sen poiss' on Piru, on hyvin hallitseva, vaan ei koskaan niin, että siitä muisto kirkas jäisi.

Oi, Ugolin de' Fantoli! On varma nimesi, odottaa kun tarvis ketään ei ole perijääs, ei pimentäjääs.

Mut tietäs käy, Toskanan mies, jo itkuun haluni suuremp' on kuin haastelohon: niin maamme järkyttänyt mult' on mielen.»

Tiesimme, että askeleemme kuuli nuo sielut kalliit, vaan kun vaikenivat, se meidät sai tien suuntaan uskomahan.

Kun kaksin taas me astuimme, nyt ääni kuin ukkosen, kun halkaisee se taivaan, taholta vastaiselta soija sanoi:

»Mun murhatkoon, ken minut kohdanneekin!»[153] Ja pakeni kuin jyly loittoneva äkisti pilven puhki iskettyään.

Ja kun se laannut oli korvistamme, jo toinen tuossa pauhinalla tuli kuin ukkos-säällä jymy seuraa toistaan:

»Ma oon, ma oon Aglauros[154] kivettynyt!» Nyt hiipiäksein Runoniekkan turviin taa enkä eteen askeleen ma otin.

Ol' ilma hiljennyt jo kaikkialla. Hän mulle virkkoi: »Tuo ol' ohja kova, min tulis riittää rajaks ihmiselle.

Mut te, te syötte syötin, niin ett' onkeen te käytte vanhan vainoojanne; siksi ei teille auta suksutus, ei suitsi.

Teit' taivas kutsuu, päilyy päänne päällä ja näyttää, tarjoo ikikauneutensa, mut teidän silmänne vain maahan katsoo;

siks teitä lyö Hän, joka kaikki tutkii.»

Viidestoista laulu

Niin paljon kuin voi hetki kolmas[155] näyttää alusta päivän käyneen valoradan, mi maata kiertävi kuin lapsi leikkii;

niin paljon Auringon nyt astumatta olevan näytti tietä illan suussa: maan päällä keski-yö, mut täällä 'vesper'.

Löi vasten kasvoja sen säteet meitä; niin olimme näät vuorta kiertänehet, nyt että suoraan länttä kohti käytiin.

Valosta vaivan tunsin silmissäni ma suuremman kuin ennen ollut oli, ja jokin uusi mua oudoksutti.

Käteni siks ma päälle kulmakarvain kohotin, tehden niistä varjostimen valoa liian voimakasta vastaan.

Kuin vesi taikka peili heittää säteet taholle vastaiselle, ja ne nousee lakien samain mukaan kuin ne lankes,

ja ne taas yhtä paljon etääntyvät molemmin puolin kiven putousviivaa, kuin todistavat kokemus ja tiede;

näin tunsin kuin ois heijastettu valo edestäpäin mua iskenyt, siks pakoon olikin nopsa kohta katseheni.

»Isäni armas», kysyin, »ken hän lienee, ma joit' en kaihtaa katsettain voi kyllin? Hän meitä kohden näyttää kiirehtivän.»

»Äl' ihmety», hän vastas, »silmiäsi jos vielä huikaiseekin heimo Taivaan; hän airut on, on hällä viesti: 'nouskaa!'

Kuluva kauan ei, kun et sa karsein, vaan riemuin näkevä oot seikat nämä, mikäli luonto sun on luonut siihen.»

Kun eessä pyhän Enkelin me oltiin, soi sulo-ääni: »Tästä nouskaa, portaat tässä' ovat loivemmat jo entisiä.»

Me nousimme, hän meiltä haihtui, kuului nyt takanamme *Beati Misericordes*,[156] ja sitten laulu *Iloitse, ken voitat*.

Oppaani kanssa kahden kiipesimme nyt ylöspäin, ja minä mietin käyden etua saada hänen sanoistansa.

Kysyen käännyn hänen puolehensa: »Mit' tarkoitti Romagnan henki tuolla, kun puhui 'toisesta' ja 'estehestä'?»

Hän mulle: »Syynsä suurimman hän tunsu, sen turman myös; siks ihmekö, jos meitä hän moittii, vähemp' ett' ois ihmisi-itu?»

Kun pyytehenne kiinnitätte moiseen, min osat, muille jakain, hupenevat, on kateus palje huokauksienne.

Mut rakkaus jos kaarten korkeampain vois ylös johtaa ikävöimisenne, ei painais poveanne pelko tämä.

Näät hyvän mitä useampi omaa, sit' enemmän vain kullakin on hyvää, sen palavampi majan moisen rakkaus.»

»Enemmän nyt ma selitystä halaan», ma virkoin, »kuin jos vaiennut ma oisin ja enempää ma kannan epäilyä.

Jaettu hyvä kuinka omaajansa voi useammat tehdä rikkaammiksi kuin jos sen harvat yksin omistavat?»

Hän mulle: »Siksi että mieles jälleen sa kiinnät asioihin maallisiin, pimeyttä saat sa tosi valkeudesta.

Tuo hyvyys ääretön ja sanomaton, mi ylhääll' on, päin rakkautta rientää kuin päivänsäde kohti heijastintaan.

Niin paljon antaa se kuin toinen ahmii, niin että kuinka laajentuisikin lempi, enempi aina kasvaa ikihyvyys.

Ja mitä useammat pyrkii ylös, sen suurempi on hyvyys ynnä rakkaus ja toinen toistansa ne heijastavat.

Ja jos ei sanani sua tyydyttäne, Beatricen näät, mi sulle täysin tämän on toivees täyttävä kuin kaikki muutkin.

Huolehdi vain, pois että otsaltasi nuo haihtuis haavaa viis kuin nyt jo kaksi; näät kärsimällä vain ne sulkeutuvat.»

»Mua tyynnytät sa», sanoa ma tahdoin mut äkkäsin, ol' eessä kolmas piiri, ja vaikenin, kun silmä vaani uutta.

Minusta tuntui siellä, että näkyyn ma mystilliseen haltioiduin,[157] templin ma nain ja siinä paljon ihmisiä.

Sen kynnyksellä nainen seisoi, äidin sulous asenteessansa, ja sanoi: »Miks, poikani, tään olet tehnyt meille?»

Näät surren taattosi ja minä oomme sua etsineet.» Ja heti vaiettuaan tuo esiintyjä ensimmäinen haihtui.

Mut sitten toinen näkyi, poskillansa veet moisen tuskan tuottamat, mi syntyy, kun toista vastaan suuri kauna kasvaa.

Hän sanoi:[158] »Herra kaupungin jos olet, nimestä jonka jumalat niin kiistas ja josta tieteeet kaikki säteilevät,

Peisistratus, nuo käsivarret kosta herjaiset, jotka tyttäremme kauoi.» Ja valtias noin lempeästi vastas

hänelle kasvoin hiljaisin ja vienoin: »Mit' teemme sille siis, ken vihaa meitä, jos tuomitsemme sen, ken meitä lempii?»

Näin sitten kansaa vihan-villitsemää kivittämässä nuorukaista, huutain kovasti toisilleen: »Hänt' iske, iske!»

Ja hänet näin ma kuolon painamana jo kumartuvan maata kohden, silmäin vain ovi auki taivahalle oli.

Ett' anteeks antais vainoojille Herra, rukoilevan hän näytti vaivassansa, näöllä, jot' ei vastustaa voi sääli.

Kun sieluni taas unestansa kääntyi totuuteen, jok' on unen ulkopuolia, näin harhani, mut totuuden myös niissä.

Oppaani, jolle ihmiseltä näytin ma unestansa juuri heräävältä, nyt sanoi: »Mik' on sun, kun noin sa hoiput?»

Oot yli puolen peninkulmaa käynyt sa silmät kiinni, kompuroivin jaloin kuin mies, mi unen on tai viinin vanki.»

»Isäni armas», hälle virkoin, »mua jos kuulet, kerron, mitä mulle näkyi, kun jalkani niin oli multa poissa.»

Ja hän: »Vaikk' kantais sata naamiota sun kasvot, eivät vähimmätkään oisi minulle salatut sun miettehesi.

Näkysi näit, siks ettei sydämesi vesiltä rauhan sulkeutuisi, jotka lähteestä ijäisestä virtailevat.

En kysynyt: 'Mik' on sun?' kuin se tekee, mi katsoo silmin vain, jotk' eivät näe, kun hengetönnä kuollut ruumis lepää.

Mut kysyin vahvistaaksein jalkojasi; näin kannustettava on kuhnureita, kun heräävät, he ettei aikaa tuhlais.»

Astuimme illan suussa, tarkkaavaisna niin kauas kuin voi silmä kantaa, kohti säteitä kirkkahia päivänlaskun.

Mut katso, silloin savu[159] sankka nousi päin meitä, pimeämpi yötä, eikä paeta paikkaa meille ollut missään.

Se meiltä näön vei ja ilman puhtaan.

Kuudestoista laulu

Ei pimeys helvetin, ei yö, miss' ykskään ei tähti loista alla soukan taivaan, min kokonansa pilvet synkät kattaa,

niin paksuun, raakaan peittoon hunnuttanut näköä multa ei, ei aistimia, kuin savu tuo, mi täällä päälle lankes.

Ei silmää sietänyt ees auki pitää; siks Oppahani viisas, uskollinen läheni, tarjos tueks olkapäänsä.

Kuin sokko seuraa saattajaansa tarkkaan ett' eksyis ei, ei esineihin töytäis, joist' olla vaara vois tai tulla turma.

Niin halki ilman kitkerän ja tuiman ma kuljin, kuullen Opastain, mi sanoi: »Vain varo, ettet minusta sa eroo!»

Älysin ääniä, ja kukin tuntui anovan rauhaa ynnä armahdusta Jumalan Karitsan, mi synnit pesee.

Siks *Agnus Dei*[160] oli alku kunkin; samoja sanat oli, nuotti sama, näin heillä oli sopusointu suurin.

»Kuulenko henkiä vai keitä?» kysyin Oppaalta. Mulle hän: »Sa oikein kuulet, ne täällä käyvät vihan paulaa päästäin.»

»Ken olet, savun halki samoovainen, mi meistä puhut niinkuin oisit vielä sa maailmassa ajallisten mittain?»

Näin huusi ääni eräs. Lausui mulle nyt Mestarini: »Vastaa hälle, kysy häneltä, viekö ylöspäin tää polku!»

Ja minä: »Luotu oi, mi puhdistaudut kauniina palatakses Luojas luokse, saat kuulla ihmehen, jos seuraat mua.»

»Niin kauas seuraan kuin on mulla lupa», hän vastas, »ja jos savu silmät peittää, on korvakuulo meitä yhdistävä.»

Ma hälle: »Vielä tässä hahmossani, min kuolo poistaa, ylöspäin ma kiipeen ja käynyt kauhut helvetin ma olen.

Kun ottanut mun laupeuteensa Luoja niin on, ett' tahtoo kartanonsa näyttää tavalla nykyisestä poikkeevalla,

sa ällös salaa, kuka ennen olit, vaan nimes virka, suunta suora neuvo, solalle että sanas meitä johtais!»

»Ma Marcus[161] olin, mies lombardialainen; maailman tunsin, pyrin kuntoon, johon nyt enää joustaan jännitä ei kukaan.

Tiell' olet oikealla noustaksesi.» Näin vastas, lisäs hän: »Ma pyydän, että rukoilet eestäni, kun ylhääll' olet.»

Ma hälle: »Mitä multa pyydät, täyttää lujasti lupaan; vaan mun halkaisevi epäily muuan, jos en pääse siitä.

Se ensin oli yksi-syinen, nyt se on kaksi-syinen; sanas varmentavat sen, mitä kuullut oon[162] ja itse tunnen.

Maailma tosiaan on tuiki tyhjä hyveestä kaikesta, niinkuin sa sanot, ja alta, päältä pahaa tulvillansa.

Mut pyydän, että virkat syyn, sen että näkisin itse, näyttäisin myös muille; yks syyttää taivasta[163] ja toinen maata.»

Hän huokas syvän, tuskan pusertaman »ah»-huudon ensin, sitten lausui: »Veli, maailma sokko on, sa sieltä tulet.

Te lapset maan, te joka seikan syyksi taivaita luulette, kuin kaikki liike ois pakkoseuraus niiden liikunnasta.

Jos oisi niin, ois vapaa tahto teiltä myös temmattu, eik' oikein ois, ett' ilo on palkka hyvän, pahan palkka tuska.

Sysäyksen antaa liikkeisiinne tähdet, en sano: kaikkiin; vaan jos sanoisinkin, on suotu teille tieto hyvän, pahan.

Ja tahto vapaa, kun se urheasti ens taistelonsa tähtein kanssa kestää, voi hyvin hoidettuna kaikki voittaa.

Paremmen luonnon, voiman korkeamman te vapaat ootte alammaiset; teihin se sielun luo, jot' eivät tähdet määrää.

Siks jos on maailma nyt mennyt harhaan, syy teidän on, on teistä etsittävä, ja siitä sulle totuuden nyt sanon.

Kädestä Luojan, joka silmin sitä hyväilee ennen syntymistä, sielu kuin laps, mi itkee, nauraa, naljalee,

käy viatonna eikä tiedä mitään, vain ett' on Isän iloisen hän luoma ja mielellänsä huvitusta etsii.

Sen himo ensin pienehen on hyvään, jälestä pettäväisen tuon se juoksee, jos suitsi, ohjaus ei mieltä muuta.

Siks ohjaks täytynyt on panna laki, omata kuningas, min silmä nähdä totuuden kaupungin[164] ees tornit voisi.

On laki, mutta kuka käyttää sitä? Ei kukaan; sillä esipaimen hyvin märehitii, mut on hällä sorkat huonot.[165]

Siks kansa, joka oppahansa näkee moist' etsivän, mit' ikävöi se itse, vain siitä syö eik' enää muuta

pyydä.

Tajuta taidat siis, ett' ohjaus huono on syynä syntiin maailman, ei luonto, mi teissä tullut oisi turmelluksi.

Loi Rooma hyvän maailman; mut kaksi sill' oli Aurinkoa,[166] jotka kahta valaisi rataa: maailman ja Luojan.

On toinen sammuttanut toisen, miekka on pantu saattajaksi paimensauvan; ne kaks ei koskaan hyvin yhteen sovi.

Näät yhtyneinä ei ne pelkää toistaan; jos mua et usko, katso tähkäpäitä, kun joka kasvi siemenestä tutaan.

Tienoilla Pon ja Etschin[167] kastamalla vallitsi kunto, tapa kaunis, ennen kuin Fredrik joutui tasapäähän taistoon.

Nyt taivaltaa voi turvallisna siellä jokainen, joka puhutella kehtaa ei kunnan ihmistä, ei lähestyä,

Viel' ukon kolmen kautta uutta aikaa muinainen nuhtelee; mut hekin nurkuu, kun eloon parempaan ei kutsu Luoja.

On Konrad da Palazzo, Gerhard hyvä ja Guido da Castel,[168] hän, jota 'kunnan lombardialaiseks' ranskalaiset kutsuu.

Siks sanottakoon, että Rooman kirkko, sekoitus kahden hallituksen, lokaan on langennut ja kumpaisetkin tahraa.»

»Oi kelpo Marcus», lausuin, »haastat hyvin, ja nyt ma huomaan, miksi pelto-osuus pojilta Levin[169] kerran kiellettiin.

Mut ken on Gerhard, jonka kerrot jääneen näytteeksi aikain entisten ja nuhteeks tään vuosisadan häijyn, hurjistuneen?»

»Mua pettää taikka koettelee sun puhees», hän vastasi; »toskanankieltä puhut, et muka tunne hyvää Gerhardia!

Nimeä muut' ei mulla hälle; toisen on ehkä luonut tyttärensä Gaia.[170] Jumalan haltuun! Etemmäks en tule.

Kas, kirkkaus jo läpi usman loistaa, yö valkenee; mun täst' on erottava, en eteen Enkelin tuon tulla saata.»

Pois kääntyi, kuunnellut ei enää mua.

Seitsemästoista laulu

Lukija, muista, koskaan vuoristossa jos sumuun jouduit, jonka halki nähnyt et enempää kuin myyrä luomen läpi,

kuink' auetessa usmain kosteoiden ja sankkain alkoi niiden puhki Päivän kuvastin ensin himmeästi kiiltää,

ja mielessäs on kuvitella, nähdä sun helppo, kuinka Auringon ma ensin näin jälleen, ehtoolle jo painuvaisen.

Opasta seuraten näin uskollista sumusta tulin, sädemereen menin, jo sammuneesen alavilta mailta.

Oi, mielikuvitus, mi meidät tempaat niin usein ulkomaailmasta, että tuhannen torven ääntä emme huomais!

Sua mikä lennättää, kun aistit lepää? Valoko, taivahilla valmistuva, vai tahto Tuon, ken sitä siellä johtaa?

Mieleeni kangastui[171] nyt julmuudessaan hän,[172] joka muuttui muotoiseksi sen linnun, mi laulamaan on halukkain ja hartain.

Ja tässä sieluni niin painui umpeen, ett' ulkopuolelta ei tullut mitään, jot' ois se tahtonut nyt vastaan

ottaa.

Syvyyteen kuvausvoiman syöksyi miesi[173] nyt ristiin-naulittu ja ylväs, yrmy näöltään, sama saakka kuolemahan.

Vierellä seiso i Ahasverus suuri, tuon vaimo Esther, Mardokai myös jalo ja nuhteheton sanoissa ja töissä.

Ja kun tuo kuva itsestänsä särkyi kuin kupla särkyä puuttehessa veden, se josta luotu on, näyn toisen näin ma.

Nous sielun-silmän eteen tyttö pieni,[174] mi ääneen itki, huus: »Oi valtiatar, vihassa miks sa tahdoit tuhkaks tulla?

Sa itses tapoit, ettet kadottaisi Laviniaa; nyt kadotit mun, äiti! Sun surmaas enemmän kuin sulhon itken.»

Kuin uni särkyä, uuden äkkivalon lyödessä luomehen, mut särkyneenäi viel' leikkii, ennen kuin se täysin haihtuu,

katosi niin tuo kangastus nyt multa, kun valonleimaus nyt kasvojani kirkkaampi löi kuin päällä maan on nähty.

Ma käännyn katsomaan, miss' olin; silloin soi ääni: »Täss' on ylöspääsyn paikka!» Tuo aikeet muut nyt kaikki poisti multa

ja teki tahtoni niin nopsaks häntä, ken haastoi, katsomaan ja löytämähän, se ettei lepää, ennen kuin se täyttyy.

Mut niinkuin Päivä silmät huikaisevi ja hunnuttaupi valohonsa liikaan, niin tämä multa näkövoiman otti.

»Taivainen henki on hän, ohjoava meit' ylös pyytämättä, tietä suoraa, mut piileväinen valkeuteensa itse.

Hän tekee meille,[175] me mink' itsellemme; ken vartoo pyyntöä, kun näkee tarpeen, näät viekkahasti valmistuu jo kieltoon.

Siis kutsuansa jaloin seuratkaamme! Nouskaamme nopsaan, ennen kuin yö lankee, tai estyy tiemme aamunkoittoon asti.»

Noin puhui Oppaani; nyt askeleemme päin portahia yhdess' ohjasimme, ja heti ensi asteella kun olin, ma tunsin lähellän kuin siivenlyönnin,[176] kuin leyhkän kasvoillain, ja soi: *Beati Pacifici*,[177] jotk' ovat vailla vihaa.

Niin paljon nousseet oli päämme päälle jo viime säteet, joita pimeys seuraa, ett' tuolla täällä tähtönen jo syttyi.

»Ah, voimani, miks multa niin sa menet?» ma sanoin itseksein, kun tunsin, että jalkaini kunto kangistui jo kovin.

Olimme siinä, missä nousseet portaat ei enää; seisoiimme jo liikkumatta kuin laiva, joka laskenut on rantaan.

Nyt hiukan kuullostin ma kuullakseni jotakin pyöröstä tään piirin uuden, mut sitten käännyn Mestariin ja lausuin:

»Isäni armas, virka, mitkä synnit pois pestään piirissä, miss' oomme? Jalka jos seisahtuikin, jatkukoon sun puhees.»

Hän mulle:[178] »Hyvän rakkaus, mi niukka tekoihin oli, täällä täydellistyy, ja sounti liian hidas rangaistahan.

Mut että selvemmin viel' ymmärtäisit, minuhun mieles käännä; ehkä heelmän hyvänkin saat sa tästä viivykistä.»

Ja jatkoi: »Luoja ei, ei luotu kukaan vaill' ole ollut rakkautta luonnon tai sielu, poikani, sen tiedät hyvin.

Erehdy rakkaus ei luonnollinen; esine huono toisen harhauttaa tai into liian suuri, liian pieni.

Jos suuntauu se hyvään taivahiseen eik' kiinny liiaks hyvään halvempahan, ei syynä voi se olla synninhimon.

Mut kun se pahaan kääntyy, ahnehtien liiaksi taikka liian vähän hyvää, niin Luojaa vastaan luomakunta sotii.

Sa tästä ymmärrät, ett' teissä rakkaus on joka hyveen alkusyy, ja siemen jokaisen myöskin teon rangaistavan.

Mut kun ei rakkaus voi omaajansa onnesta kääntää kasvojansa, luodut kaikk' itsevihaltaan on varjeltuja.

Ja kun ei kuvitella olentoa voi itsekseen, ei Jumalasta irti, evätty Tuot' on vihaamasta myöskin.

Jällelle jää, jos oikein jaoittelen, rakastaa turmaa lähimmäisen; teissä tavalla kolmella tuo rakkaus syntyy.

Yks naapurinsa turmiosta toivoo etuja itselleen ja siksi soisi, tää että kukistuisi korkeudestaan.

Yks pelkää vallan, kunnian ja maineen kadottavansa, jos vain toinen nousee, siks synkistyy ja hälle suopi pahaa.

Yks loukkauksesta niin vihaan syttyy, hän että kosta vain himoo; moinen tietysti toivoo toisen onnettuutta.

Vuoks rakkauden tään kolminaisen alla tuoll' itketään. Nyt kuule toisestakin, mi hyvään pyrkii, mutta nurinkurin.

Jokainen himmeästi aavistelee ja toivoo hyvää, jossa sielu lepäis, ja sitä saavuttaakseen ponnistelee.

Mut hidas jos on rakkaus, mi teitä vetävi tuohon pyrkimään, tää piiri katujan hurskaan siitä rankaisevi.

On vielä hyvää,[179] jost' ei onni koidu inehmon; onni ei, ei hyvä olo lie kaiken hyvän heelmä eikä juuri.

Se rakkaus, mi sille liiaks hehkuu, kehässä kolmess' ylemmässä surraan, mut kuinka kolmeen jakautuu se osaan,

en sano, että keksisit sen itse.»

Kahdeksastoista laulu

Ol' esityksensä nyt lopettanut tuo syvä Tietäjä ja tarkkaan katsoi mua silmiin, tokko tyytyväinen olin.

Ma, jota poltti jano uus jo, kielen vait pidin, mutta mietin mielessäni: »Kysellen liikaa ehkä häntä vaivaan.»

Mut tosi taatto tuo, mi huomas hyvin mun aran tahtoni, min peittää aioin, puhuen rohkaisi mua puhumahan.

Siis virkoin: »Mestari, sun valostasi niin silmä selkenee, ma että selvään tajuan puhees kuvauksen ja ponnen.

Siks sua pyydän, Isä armas, mulle ett' esittäisit rakkauden, sa josta jokaisen hyvän työn ja huonon johdat.»

»Minuhun», lausui, »järjen silmät tarkat teroita, huomaa sokeoiden haira, kun ryhtyvät he muiden oppahiksi.

On sielu luotu rakastamaan; kaikkeen se huvittavaan herkkä on, ja pian sen tekoon tempaisevi mielihyvä.

Älynne tosi olevaisuudesta saa vasta kuvan, kehittää sen teissä, siks kunnes sitä kohden kääntyy sielu.

Ja jos näin kääntyen se siihen taipuu, tuo rakkautt' on, luonnon rakkautta, min teihin jälleen sitoo mielihyvä.

Kuin korkeuteen vuoks olentonsa kohoo tuli, mi luotu nousemaan on sinne,[180] kauemmin missä ainehensa kestää,

niin sielu hurmautunut syytty haluun,[181] mi hengen liike on, eik' ennen lepää kuin nautinnon suo rakastettu seikka.

Nyt huomaat, kuinka piilotettu totuus on niiltä, jotka väittää, että rakkaus jokainen itsessään ois kiitettävää.

Kentiesi siks, ett' ainehensa näyttää olevan aina hyvää; vaan ei leima jokainen hyvä, vaikk' on hyvää vaha.»

»Sanasi ynnä tarkka huomioni», ma näin, »on rakkauden nyt selittäneet, mut myöskin suurentaneet epäilyni.

Jos ulkoa näät rakkaus meihin tulee ja ainoo on se sielun jalka, syytön on sielu, käyköön oikeaan tai väärään.»

Hän mulle: »Kaikki, minkä järki näkee, voin sulle virkkaa; muuhun nähden toivees Beatriceen kiinnä, jok' on uskon seikka.

Jokainen muoto henkinen,[182] mi eri kuin aine on, mut ainehessa kiinni, sisässään voiman erikoisen kätkee,

mi näy ei muualla kuin työssä eikä käy ilmi muun kuin tulostensa kautta kuin lehdin vihrein näky kasvin elo.

Siks ihminen ei tunne, mistä tullut on häneen tieto ensi selviöiden ja ensi pyytehien vaistovalta,

mi teiss' on, niinkuin mehiläisess' into on mettä tehdä; ja tuo ensi tahto siis ulkopuoli' on kiitoksen ja moitteen.

Mut että tuohon kaikki muukin yhtyis, on teille synnynnäistä määräyskyky, min tulee kynnyks hyväksynnän olla.

Tuo alku on, ja siitä kumpuavi syy edesvastuunne, sen mukaan, kuinka se hyvää, pahaa hyväksyy tai seulo.

Ne, joiden aatos pohjaan tunki, tahdon vapauden luojan-luoman huomias tämän, ja heistä syntyi maailmalle siveys.

Vaikk' otaksumme, ett' on joka halu, mi teissä syytty, teille pakollinen, siis sitä vastustaa on teissä voima.

'Kyvyllä ylhäisellä' Beatrice vapautta tahdon tarkoittaa; tuo mielees visusti paina, jos hän siitä puhuis.»

Kuu, myöhästynyt melkein keski-yöhön, nyt nousi niinkuin kulho, kauttaaltansa palava, harventaen tähdet meiltä.

Ja vastapäivää rataa kiersi, jota käy Aurinko, kun laskevan sen näkee Sardein ja Korsein saarten väliin Rooma.

Tuo jalo hahmo, jonka vuoks Pietola[183] kuulumpi Mantovan on kaupunkia, nyt vapaa kuormast' oli kyselyni.

Ma, saatuani vastauksen selvän ja kirkkaan joka ongelmaani, seisoin kuin ihminen, mi horroksessa tuumii.

Mut poistui multa horros tuo, kun kansaa äkisti huomasiin ma hartiaimme takana, jäljestämme saapunutta.

Kuin rannoillaan Ismenus ja Asopus[184] näkivät öisen, hurjan ihmisvilkkeen, kun apuun Bakkos-luojan Teba turvas,

niin heidän, joita hyvä tahto ajoi ja rakkaus oikea, näin askeliaan kehässä tässä sirpiks koukistavan.

Pian meidät saavuttivat, koska juosten[185] tuo liikkui koko suuri kansanjoukko; kaks heistä muiden

eellä huusi itkein:

»Maria nopsaan juoksi vuoristohon!»[186]

Ja sitten: »Caesar, voittaakseen Ilerdan,[187]

Massilian saarsi ja Espanjaan riensi.»

»Ees, eespäin, ettei aika kuluis vuoksi rakkauden liian pienen!» huusi toiset, »aherrus hyvä armon uudistavi!»

»Oi te, joiss' ehkä nykykiihko kiivas hitauden korvaa ynnä penseyden hyvihin töihin, jotka laiminlöitte, tää, joka elää—en ma haasta turhaa— tahtois nousta, taas kun Päivä koittaa; siks virkkakaa, miss' ovat vuoriportaati!»

Nuo sanat suulta soivat Oppahani; ja eräs sieluista noin vastas hälle: »Käy jäljessämme, niin sa löydät solan!

Niin meidät täyttää tahto rientämisen, ett' emme saata seisahtaa; siks anteeks, jos karkeutena oikeuttamme pidät.

San Zenon apotti[188] Veronass' olin; hallitsi hyvä Barbarossa silloin, Milano josta vielä surren puhuu.

Eräällä haudass' on jo toinen jalka, mi pian luostarin tuon vuoksi itkee ja murehtii, ett' ollut on sen herra,

kun pannut tosi paimenen on sijaan hän poikansa, tuon ruumiiltansa ruman, rumemman sielultaan ja halpa-synnyn.»

En tiedä, vaikeniko, vaiko vielä hän puhui, niin jo kauas juossut oli, mut tämän kuulin sekä päätin muistaa.

Hän, Auttajani joka pulman tullen, nyt lausui: »Tänne käänny, katso kahta, jotk' kiroo hitautta jo kiireellänsä!»

Ja takaa kaikkein kuului: »Ennen täytyi sen kansan kuolla, jolle aukes meri, kuin lapset[189] sen sai nähdä Jordan-joen.»

Ja sitten: »Kansa,[190] mi Ankiseen pojan kerällä kestänyt ei loppuun saakka, elämän itselleen loi maineettoman.»

Kun meistä loitonneet nuo varjot oli niin paljon, ettei näkyneet ne enää, mun sisälläni aatos uusi syntyi,

ja siitä muita eri miettehiä; yhdestä toiseen näin harhaelin, sikskunnes nautinnolla silmät suljin

ja uneks vaihtui mielen mietiskely.

Yhdeksästoista laulu

Hetkellä, jolloin lämpö Päivän jaksu kuun kylmyyttä ei enää vastustella, kun haittaa sitä Maa tai myös Saturnus,[191]

ja jolloin, ennen aamukoita, velhot[192] idässä näkee 'Suuren Onnen' merkin radalle nousevan, mi tummuu pian,

unessa luoksein nainen[193] sammalkieli ja kiersilmä, vääräsääri tuli, ja käsirikko ynnä kalmankarva.

Ma häntä katsoin; ja kuin Päivän alla jäsenet virkooa yön jähmettämät, niin alla katseeni tuon kieli kirpos

ja sitten varren koko ryhti nousi vähässä ajassa ja kasvot valjut sai värin, jota niille toivoo rakkaus.

Kun irti saanut kielenkannat oli, hän alkoi laulaa niin, ett' tuskin kääntää hänestä huomiota voin ma enää.

»Ma oon», hän lauloi, »oon seireeni armas, mi merimiehet ulapalla hurmaan, niin olen kuulla suloinen

ja lempee.

Ma laulullani harhaisalta tieltään Odysseun käänsin, ja ken minuun tottuu, ei pyri pois, niin hänet laulan lepoon.»

Viel' ehtinyt ei sulkea hän suutaan, kun nainen pyhä[194] nopeasti näkyi tulevan luoksein, tuota häväisemään.

»Vergilius, Vergilius, ken tuo on?» hän kysyi suuttuen; tää esiin astui ja kiinti katseensa vain naiseen jaloon,

mi toiseen tarttui, eestä aukas hänet, repäisi rikki vaatteet, vatsan näytti; sen hajuun heräsin ma hirveähän.

Loin silmäni ma Mestariini hyvään, mi lausui: »Kolme kertaa kutsuin sua, käy, joudu, etsikäämme sisäänkäyntis!»

Ma nousin; kaikki pyhän vuoren piirit säteili uutta, korkeaa jo Päivää, mi meille selkään paistoi matkallamme.

Nyt häntä seuraten mun otsa oli kuin sen, min päätä miettehet niin painaa, ett' taipuu puoliskoks hän sillankaaren.

Ma silloin kuulin: »Tulkaa, tästä noustaan!» Sen sanoi ääni suloinen ja armas, min moista kuule ei tää kuolon alho.

Avoimin, valkein joutsen-siivin johti se, joka puhui noin, nyt meidät ylös välitse ankarien vuoriseinäin.

Hän sitten siivin meitä viuhkoi, virkkoi: »On autuaat ne, jotka murehtivat, näät heidän sielunsa saa lohdutuksen.»

»Mik' on sun, että maahan vain sa katsot?» Oppaani loihe mulle lausumahan, kun oli päästy ohi Enkelistä.

Ma hälle: »Mietin niin ma käydessäni näkyä äskeitä, mi kiehtoo mua, niin ettei aatokseni siitä eroo.»

»Tuon näit», hän lausui, »velhon vanhan, jonka vuoks yksin ylhäällä tääll' itketähän; myös näitkö, kuinka inhast' irti päästään?»

Sa siihen tyydy, maahan kantas iske, luo silmäs lumoon, jota pyörittävi ijäinen valta taajoin tähtitarhoin.»

Kuin haukka ensin kynsiänsä katsoo ja sitten, kutsun kuullen, jännittyvi halusta saaliin, sitä houkuttavan;

niin minä, yhtä innokkaana, nousin niin ylös kuin tuo kesti vuorisola, sikskunnes tie taas kiemurrella alkoi.

Kun edessäni piiri viides aukes, sen täynnä kansaa näin ma itkeväistä[195] ja maassa kasvoillansa makaavata.

Adhaesit pavimento anima mea,[196] ma kuulin siellä ilmi ähkyttävän niin vaivoin, että sanat tuskin kuului.

»Oi, Luojan valitut, te, joiden tuskaa oikeus ja toivo toki lievittävät, meit' opastakaa nousuun korkeahan!»

»Jos tarvis teidän täss' ei maassa maata ja tahdotte tien nopeimmin te löytää, te aina käykää käteen oikeahan!»

Näin pyys Vergilius, näin vastattihin vain vähän matkan päästä; siksi tunsin puheesta puhujan ma piilevänkin.

Katseeni käänsin sitten Mestariini; hän merkill' iloisella siihen suostui, mit' tahtoi kaipaus mun kasvoillani.

Kun oma herrani siis olin, astuin luo luodun tuon, mi puhunut ol' äsken ja johon kiintynyt ol' huomioni.

Ma lausuin: »Henki, joka kypsyt karsein ja teet, mit' ilman Luojan luo ei tulla, mun vuoksein hetkeks huoles suuri heitä!»

Ken olit, virka, ylöspäin miks selät makaatte, ynnä voinko eestäs mitään ma maassa, josta lähdin elävänä?»

Hän mulle:[197] »Selkämme päin itseänsä miks taivas käänsi, tietää saat; mut ensin: *Scias quod ego fui successor Petri*. [198]

Välillä Chiaverin ja Sestrin joki [199] kaunoinen juoksee, jonka mukaan nimen sukuni saanut on, mi tuost' on ylpee.

Kuukauden tunsin paavinviitan taakkaa; jos tahtoo säilyttää sen saastumasta, sen rinnalla muu kaikki on kuin höyhen.

Voi mua, myöhään synnin tieltä käännyn! Mut tultuani Rooman Paimeneksi, elämän valheen vasta näin ma pohjaan.

Näin, ettei siellä sydän saanut rauhaa eik' ylemmäksi enää nousta voinut; minussa siksi syntyi rakkaus tähän.

Mut siihen saakka kurja, kaiken ahnas ja irti Luojast' oli sydämeni; nyt, niinkuin näät, ma siitä täällä kärsin.

Mit' ahneus aikaan saa, käy täällä ilmi, miss' sielut kääntynehet puhdistuvat; ei tuskaa tuimempaa tää vuori tunne.

Kuin sammui rakkautemme hyvään kaikkeen vuoks ahneuden, mi työmme turhaks teki, niin meidät täällä orjuuttaa nyt oikeus,

kädet ja jalat meiltä kahlehtien; niin kauan kuin vanhurskas Herra tahtoo makaamme tässä liikkumattomina.»

Puhua tahdoin, olin polvistunut; mut kun ma yritin ja hän sen huomasi, vain korvin kuullen kunnioitukseni,

hän lausui: »Mistä syystä maahan vaivuit?» Ma hälle: »Soimas omatunto mua, kun eessä Teidän arvonne ma seisoin.»

»Oikaise jalkasi ja nouse, veli!» hän vastas, »huomaa, oomme palvelijat ma, sa ja muutkin, saman valtaherran.

Jos joskus evankeliumin sanat nuo *Neque nubent* [200] olet ymmärtänyt, tajuta myös sa voit, miks näin ma puhun.

Nyt mene! Tahdo en, ett' enää viivyt, näät viipymykses estää itkuani, min kautta kypsyy hyvä mainitsemas. [201]

Maan päällä heimoa mull' on, Alagia, [202] siveä luonnostaan, jos huonehemme hänt' turmele ei esimerkillänsä;

mut hän on ainoo multa sinne jäänyt.»

Kahdeskymmenes laulu

On tahto [203] turha parempaansa vastaan; siks vasten mieltäin, myöten mieltä hänen, ma veestä vedin sienen, viel' ei täyden.

Niin lähdin sieltä, samoin Mestarini; vapaata äärtä pitkin vuorta käytiin kuin liki harjain muureill' astutahan.

Ne, jotka pisar pisaralta pahan, [204] mi vaivaa koko maailmaa, pois itkee, näät ulko-äärtä ovat liian liki.

Kirottu ollos, susi vanha, [205] joka enempi erästät kuin peto mikään vuoks nälkäsi, mi milloinkaan ei täyty!

Oi taivaat, joiden kierto, niinkuin luullaan myös maankin olot, elin-ehdot muuttaa, tuon suden milloin saapuu karkoittaja?

Hitaasti käytiin, varovasti; pidin silmällä vainajia, joiden kuulin ma ähkyn kurjan, itkun sääliättävän.

Ja kuulin käydessäni: »Maaria armas!» niin itkein edessämme huoattavan kuin nainen huokaa synnytyksillensä.

Ja sitten: »Köyhä siihen määrään olit kuin meille näyttää soppi seimen, jonne sa pyhän kätkit kerran saalahasi.»

Ja sitten seuras: »Oi, Fabricius[206] kelpo, mi ennen tahdoit hyveen köyhän pitää kuin pahein saada suurta rikkautta!»

Nuo sanat minua niin miellyttivät, ett' astuin luo ja tuta tahdoin sielun, mi näytti olleen niiden lähtökohta.

Hän vielä puhui auliudesta, jota osoitti Nikolaus[207] impyeille, hyveeseen johtain heidän nuoruutensa.

»Oi sielu», lausuin, »joka haastat hyvää niin paljon, virka, kuka oot, miks yksin tuot' ylistystä toistat ansaittua![208]

Puheesi palkatta ei jääpä ole, jos pääsen päättämähän tietä elon tään lyhyen, joka loppuhunsa kiittää.»

Ja hän: »Sen kerron, en siks että maista vartoisin lohdutusta, vaan kun armo niin suuri paistaa sulle ennen surmaas.

Tuon olin kasvin huonon[209] kantajuuri, mi koko kristillisen maan niin varjoo, siit' että harvoin hyvä heelmä kypsyy.

Mut jos Douai ja Lille ja Gent ja Brügge[210] ois vankat, pian kosto kohtais; Hältä, ken kaikki tuomitsee, ma tuota anon.

Hugo Capet[211] mun oli siellä nimi; minusta johtuu Ranskan valtaheimo, tuo sarja Filipein ja Ludvigien.

Parisist' olin, poika teurastajan. Kun kuoli heimo kuningasten[212] vanhain, pait' yhtä, joka otti munkinviitan,

käteeni kiertyi hallituksen ohjat ja valtakunnassa niin paljon mahdoin ma ystävin ja uusin rikkauksin, mun poikan' että korotettiin kruunun tuon herrattoman haltiaks; näin alun sai sukupolvet muiden voideltujen.

Niin kauan kuin Provencen myötäjäiset[213] siveyttä heimoni ei olleet vieneet, se vähän mahtoi, mut ei tehnyt pahaa.

Siit' alkoi väkivalloin ynnä valhein se ryöstämään, ja kohta syynsä lunnaiks Normandian otti,[214] ja Ponthieun, Gascognen.

Karl sai Italiaan; ja syynsä lunnaiks tapatti Konradinon se, ja Tomaan lähetti taivahasen,[215] syynsä lunnaiks!

Nään ajan, joka etäinen ei liene, kun saapuu toinen Ranskan Karl,[216] min kautta enemmän vielä heimon maine kasvaa.

Hän tulee aseetonna, peistä kantaa vain sitä, jolla soti Judas; iskee sen niin, Firenzen että halkee rinta.

Siit' ei hän maata saa, vaan häpeätä, rikosta vain, sen raskahampaa hälle, min keveämp' on aatoksensa tuosta.

Tulevan toisen nään ma, laiva-vangin,[217] mi tyttärensä myö ja kauppaa hieroo kuin merirosvot kauppaa orjatarten.

Voi, ahneus, mit' enempää voit tehdä, kun vereni niin kiehtonut sa olet, lihaansa omaa ettei enää helli!

Syyt että vanhat, uudet vaipuis, liljain nään liehuvan Alagnassa ja kuinka on Kristus vanki hahmoss' sijaisensa.[218]

Nään, kuinka herjataan hän vielä kerran, juo sappea ja etikkaa hän jälleen ja kuolee keskell' uutten ryövärien.[219]

Nään, kuinka julma, uus Pilatus[220] tyydy ei tuohonkaan, vaan oikeus-perusteitta himoisin purjein

ohjaa Temppeleihin.[221]

Oi, Herra, milloin nähdä riemukseni saan koston, vielä kätketyn, mi vihaas sun salaneuvossasi viihdyttävi?

Mit' äsken Pyhän Hengen morsioista ainoosta sanoin ja mi johti sinut mua kohti saamaan selitystä jotain,

on sitä säättö rukoella meidän niin kauan kuin on päivä; mutta öisin sen sijaan toiset viritämme soinnut.[222]

Pygmalionia toistelemme silloin, min varkaaks, rosvoks, sukumurhaajaksi keltaisen kullan himo häijy teki.[223]

Kurjuudet kuvailemme Midaan[224] ahnaan, mi seuras haluaan niin suunnatonta, ett' iki joutui naurun-alaiseksi.

Myös muistelonsa Akan[225] hullu saapi, mi saaliist' osan vei, niin että viha Josuan vielä häntä siitä vainoo.

Saffiraa[226] ynnä miestään syyttelemme; soi kiitos, että Heliodorus[227] estyi, häpeä kaikuu kautta vuoren kaiken,

kun Polydoruksen löi Polymnestor.[228] Ja viimeks huudamme: 'Sa, Crassus,[229] joka sen tiedät, virka, miltä kulta maistuu!'

Yks milloin kovaa, toinen hiljaa haastaa, ja mukaan tunteen, meitä kannustavan, hitaampi tahti on tai kiihkeämpi.

Ma yksin siis en hyvää kuuluttanut, mi päivin täällä soi; mut lähelläni ei ääntään kohottanut kukaan toinen.»

Olimme hänen jättäneet jo, eespäin nyt käydä polkua me ponnistimme, mikäli salli voimamme, kun tunsin

ma vuoren järkähtävän, niinkuin jotain, mi putoaa, ja kylmä karsi mua kuin miestä, joka kuolemaansa kulkee.

Niin liikkunut ei Delos[230] liene ennen kuin sinne pesänsä Latona laittoi nuo synnyttääkseen kaksois-silmät taivaan.

Tahoilta kaikilta nyt huuto nousi; mua kohden painui Mestari ja virkkoi: »Äl' epäile, sa nääthän, johdan sua!»

Gloria in excelsis Deo![231] lauloi ne kaikki, joita olin tullut liki, niin että kuulla voin ma virren sanat.

Seisoimme epäröiden, liikkumatta kuin paimenet, sen ensi kuuntelijat, sikskunnes jyrinä ja laulu loppui.

Jatkoimme sitten vaellusta pyhää ohitse varjoin, jotka maassa maaten taas kääntyneet ol' itkuun allapäiseen.

Mua tietämättömyys ei liene mikään niin tiedonhaluiseksi tehnyt eikä niin mua vaivannut, jos muistan oikein,

kuin silloin polton tunsin povessani: kysyä tohtinut en vuoksi kiireen, en itse asiaa ma ymmärtänyt.

Näin astuin arkana ja miettiväisnä.

Yhdeskolmatta laulu

Tuo jano luontainen[232] ja sammumaton, jos emme vettä saa, min armolahjaa aneli kerran Samarian vaimo,

mua kiusasi, mut eespäin kiire ajoi jälestä Oppaan, varjo-täyttä tietä; ja säällitti mua kosto oikeakin.

Ja katso, niinkuin kirjoittaapi Lukas, ett' tiellä Kristuksen he kaksi näki jo nousnehena luolahaudastansa,

niin meille varjo näkyi, seurasi meitä silmäillen joukkoa, mi maassa makas; hänt' emme huomanneet, hän ensin puhui

ja virkkoi: »Veljet, Luojan rauha teille!» Me äkin käännyimme; Vergilius vastas tuon tervehdykseen niinkuin vaati hienous

ja lausui: »Pyhän yhteyteen ja rauhaan sun päästäköön se tosi oikeus-istuini, mi minut ikuisen maanpakoon säätää!»

»Miten?» hän kysyi, meidän kiirehtäissä, »jos Luoja teit' ei taivoon huoli, kuka sen portaita niin ylös johti teidät?»

Ja Mestarini: »Merkkejä jos katsot tään otsalla, joit' Enkel' yksin piirtää, sa näät, hän että hyväin joukkoon kuuluu.

Mut hän,[233] ken yötä päivää kehrää, päässyt viel' ei tään miehen elonlangan mittaan, min kullekin suo Kloto värttinästään.

Siks sielunsa, mi sisar sun on sielu ja mun, ei nousta ylös yksin voinut, kun nää ei maailmaa hän meidän tavoin.

Kidasta Tuonen avarasta tuotiin ma niin hänt' ohjaamaan, ja ohjaelen, niin kauas kuin mun taitoni voi kantaa.

Mut virka, jos sa tiedät, miksi järkkyy niin äsken vuori ja miks kaikki, aina sen juureen märkään asti, huus yht' aikaa?»

Kysyen noin hän naulanpäähän osas minunkin kaihoni, ja vain vuoks toivon janoni paljon sammui äskeisestään.

Tuo vastasi: »Ei mitään täällä ole, jok' ilman järjestystä kuuluis vuoren tään pyhyteen tai tavatonta oisi.

Tääll' ikivapaat vaihteloista ollaan; mit' itsestään luo itsellensä Taivas, ei muu, voi olla täällä syy tai tapaus.

Siks lankee tääll' ei sade, rakeet, lumi, ei kaste, härmä yläpuolia portaan tuon pienen, lyhven, kolmiastehisen.[234]

Näy tääll' ei pilviä, ei hattaroita, ei salamaa, ei tytärtä myös Taumaan,[235] mi päällä maan niin usein muuttaa majaa.

Ei kuiva höyry myöskään nouse yli tuon portaan äsken mainitun, min päässä sijainen Pietarin on vartiana.

Kai alemmaa se joskus järkähtelee;[236] mut tuulen vuoks, mi maassa syntyy—kuinka, en tiedä—täällä ei se järky koskaan.

Se täällä järisee, kun sielu joku on puhdas nousemaan tai liikkumahan taas ylöspäin; nuo huudot häntä seuraa.

Puhtauden todistaapi tahto yksin, vapaana seuraa vaihtamaan, kun sielun se valtaa ja sen ilahduttaa intoon.

Se ensin tahtois, vaan ei salli halu, min sille tuskaan tahdon-vastaisehen, kuin ennen syntiin, säätää Luojan oikeus.

Ja ma, ken maannut vuotta viisisataa täss' olen vaivassa, nyt vasta tunsin tyyssijaan parempahan tahdon vapaan.

Siks tunsit, että järkkyy maa, ja Herraa ylisti kautta vuoren sielut hurskaat, hän että heidät pian kutsuis kotiin.»

Näin hän; ja koska janon mukaan juoman on nautinto, en sanoa ma saata, se mulle minkä teki mielihyvän.

Ja viisas Mestari: »Nyt verkon näen, mi teitä kietoo, ja kuin siitä päästään, miks vuori järkkyy ja miks iloitsette.

Suvaitse virkkaa mulle nyt, ken olit; sanoihis sisältyköön myös, miks täällä niin monta maannut olet vuosisataa.»

»Ma olin kuulu», vastas toinen,[237] »aikaan, kun hyvä Titus[238] kosti naulanreiät ne, joista juoksi Judaan myömä veri.

Sen salli Korkein. Maailmassa maine mull' oli tuo, mi kunniaa suo enin ja enin kestää, vaan mult' usko puuttui.[239]

Niin suloisesti lauloin, mies Toulousen, mun että Rooma omaksensa otti ja myrtein kulmaluuni seppelöitsi.

Nimeni päällä maan on vielä Staius; ma Tebaa lauloin, suurt' Akilleusta, mut taakka toinen tää mun tielle mursi.

Se runohenki, joka paahtoi mua, sai alun kipinästä taivas-tulen, mi syttänyt on enemmän kuin tuhat.

Mainitsen 'Aeneiin', mi äiti mulle ja imettäjä runo-innon oli; sit' ilman en ma painais drakman vertaa.

Ja että elänyt ma oisin aikaan Vergiliuksen, tuosta mielelläni tääll' oisin vuoden enemmän kuin tarvis!»

Nuo sanat kuullen mua Vergilius katsoi kuin virkkaa oisi aikunut: vait ole! Mut tahtokaan ei ole kaikkivoipa;

näät nauru ynnä itku aina seuraa niin liki tunnetta, mi syy on niiden, ett' tahto voimaton on suoran luonteen.

Hymyilin vain ma vilaukselta vähän; mut varjo vaikeni, mua katsoi silmiin, miss' aatos aina kirkkahinna näkyy.

»Niin totta kuin työs suuren käyköön hyvin», hän virkkoi, »miks nyt juuri kasvoiltasi salama naurun mua kohden sinkos?»

Taholta kummaltai nyt kiinni olen: mua toinen vaientaa ja toinen vaatii mua puhumaan; siks huokaan. Mestarini

tuon tajuu, virkkaa: »Puhu, ällös pelkää, puhuhan toki ynnä kerro hälle, mit' innokkaasti niin hän tiedustavi!»

Ma siis: »Ehk' ihmettelet, muinaishenki, mun nauruani, jonka äsken nauroin; mut kohta suuremman saat kummastuksen.

Näät tää, mi ylös ohjaa katseheni, on tuo Vergilius, sa jolta voiman sait laulaa jumalia, ihmisiä.

Syy muun jos naurussani näit, se hylkää, ei totta se; mua nauratti vain sanat, jotk' itse hänestä sa juuri lausuit.»

Kumartui polvia jo palvomahan hän Mestarin, mut tämä virkkoi: »Veli, ei niin, sa varjo oot, on varjo eessä.»

Hän nous ja lausui: »Siitä ymmärtänet, kuin suurta tunnen rakkautta sinuun, kosk' unohdan tään tyhjän turhuutemme,

lujiksi kappaleiksi varjot luullen.»

Kahdeskolmatta laulu

Jo Enkeli, mi piiriin kuudentehen meit' oli ohjannut, ol' seisahtunut, minulta merkin ohimoilta poistain.

Sanonut oli 'Autuaiksi' niitä,[240] jotk' oikeutta halas; toisen sanan, ei muuta, vielä oli tainnut: 'jano'.

Ja minä, päästen helpommin kuin muiden solien kautta, vaivatonna nousin, nopeita seuraten näin vainajia.

Vergilius virkkoi: »Rakkaus, min hyve on syttänyt, myös aina toisen syttää, jos vain sen liekki ulkopuolle näkyy.

Siit' asti siks kuin esikartanohon Manalan astui Juvenalis,[241] joka ilmaisi mulle kiintymykses ylvään,

sua kohtaan samaa tunsin niin, ett' outoon se tunne henkilöön vain harvoin syttyy; ja siks nää portaat nyt on lyhyet mulle.

Mut lausu, anteeks anna ystävänä, jos liika rohkeus multa ohjat ottaa, ja ystävyksin nyt me haastelkaamme:

Kuink' olla saattoi sijaa ahneudelle sun sielussas, min oma huoles oli niin täyteen luonut viisautta syvää?»

Nuo sanat ensin hymyilytti hiukan Statiusta, vaan hän vastas: »Kallis merkki rakkauden mulle on sun joka sanas.

Esiintyy, totta, asioita usein, jotk' antaa aiheen moneen harhaluuloon, salassa kun syyt oikeat on niiden.

Tuo kysymykses ilmi, että uskot elossa toisessa mun olleen ahnaan, kai vuoksi piirin tuon, miss' ollut olen.

Siis tiedä, että liian loitoll' oli minusta ahneus, ja tuopa liika tuhannet kuut nyt kiusannut on mua.

Ja jos en ohjannut ois oikein mieltäin, kun luin sen kohdan, missä huudat sinä kuin ihmisluontehelle suuttuneena:

'Kirottu kullan nälkä, kunne johdat maan päällä, ah, sa kuolevaisten himot!'[242] vihaista vieläi taakkaa vyöryttäisin.[243]

Ma silloin huomasin, ett' antamaankin käs' olla liian auki voi, ja kaduin tuon synnin sitten kaikkein muiden kanssa.

Kuin moni ylösnousee kaljupäänä, kun tietämättömyys heilt' esti synnin tään katumisen kuolinhetkelläkin!

Ja tiedä, että syy, mi vastakkainen on suoraan syyllä jollekin, sen kanssa yhdessä täällä kuihtuu, kuivatetaan.

Siis puhdistuaksein jos joukoss' ollut ma olen ahneuttaan itkeväisten, sen vastakohta mulle tuon on tehnyt.»

Ja Laulaja nyt paimenvirtten virkkoi:
»Mut julmat kun sa taistot lauloit ynnä
Iokasteen myös murheet kaksipäiset,[244]

ei siitä, jota kanssas haastaa Klio, näy viel', ett' ollut ois se usko sulla, jot' ilman eivät kevätyömme riitä.

Jos niin on, mikä aurinko, mi soihtu niin poisti pimeytes, ett' tohdit purjees suuntailla suoraan jälkeen Kalastajan?»[245]

Näin hälle toinen: »Sa mua kutsuit ensin Parnasson luolain lähtehistä juomaan ja sitten valaisit mua Luojan luokse.

Teit niinkuin se, mi kulkee öin ja kantaa takana lyhtyä eik' itseänsä valaisekaan, vaan jälkeentulevia,
kun sanoit: 'Vuosisata uudistuvi; taas palaa oikeus ja ens ihmiskausi, ja alas astuu heimo uuden taivaan.'[246]

Sa teit mun laulajaks, sa kristityksi; mut että käsittäisit piirrokseni, sen kädelläni värittää nyt tahdon.

Jo hedelmöittänyt maailman kaiken ol' usko tosi, jonka kylvi kerran ijäisen valtakunnan kuuluttajat;
ja sanas, jotka äsken toistin, sattui niin yhteen uutten saarnamiesten kanssa, ett' usein heitä kuulemassa kävin.

Pyhiltä niin he minuun vaikuttivat, ett' itkin, nähden heidän kyyneleitään, kun heitä vainosi Domitianus.

Ja ollessain maan päällä aina autoin ma heitä, ja muut lahkot kaikki multa he himmensivät tapainpuhtaudellaan.

Sain kasteen, ennen kuin ma kreikkalaiset jo'ille Teban johdin laulussani; mut kauan, pakanuutta teeskennellen,

pelosta pysyin salakristittynä; ja penseys tää mun kiertämään sai kehää neljättä yli neljä vuosisataa.

Nyt sa, ken poistit multa verhon, joka niin paljon peitti hyvää kertomaani— kun aikaa meill' on noustessamme—virka,

jos tiedät, missä on Terentius vanha, Cecilius, Plautus, Varro; virka, onko[247] he tuomitut ja mihin kuolonkuiluun?»

Oppaani näin: »He ynnä Persius, ma, ja monta muuta tuon oomme kera kreikkalaisen,[248] jota imetti enemmän kuin muita Musat;

ens ympyrässä tyrmän tumman oomme. Siell' usein haastelemme kukkulasta,[249] joll' aina asuu ruokkijamme armaat.

Euripides ja Antiphon on siellä, Simonides ja Agaton ja monta myös muuta seppelpäistä poikaa Hellaan.[250]

Runoutes henkilöistä siellä ovat
Antigone, Deïphile, Argia,
Ismene myös, kuin muinen murheellinen.

On hän,[251] mi osoitti Langia-lähteen, tytärkin on Teiresiaan[252] ja Tetis ja Deidamia sisaruksinensa.»

Molemmat vaiken nyt runoilijat, taas tahtoivat he nähdä ympärilleen vapaina noususta ja seinämistä.

Ja neljä oli Päivän neittä[253] jäänyt jo taakse, viides vehmarolla oli ja ylös päätä palavaa sen ohjas.

Oppaani lausui: »Luulen, reunan puoleen on olka oikea nyt käännettävä ja vuorta kierrettävä niinkuin ennen.»

Näin tapa entinen nyt meitä johti; ja tietä taivalsimme rohkeammin, kun suonut oli sen tuo sielu ylväs.

He eellä kulkivat, ma yksin astuin takana, kuullen heidän haasteloaan, mi mulle antoi runoudesta opin.

Mut kesken armahan tuon keskustelun polulla näimme puun,[254] mi hedelmiä hyviä kantoi, sulotuoksuisia.

Kuin kuusi kapenee päin latvaa oksa oksalta, tämä pienentyi päin juurta; siks, luulen, ettei kiivettäisi siihen.

Taholla, jolta tiemme kiinni oli, äyräältä korkealta neste kirkas solisi läikkyen sen lehtein yli.

Läheni puuta Runoniekat; silloin sen lehväin läpi ääni huusi muudan: »Puun tämän ruoka teiltä puuttukohon!»

Noin sitten: »Enempi Maria[255] muisti, häät kuinka kunnollisiks sais ja suuriks kuin suutaan, mi nyt puolestanne pyytää.

Ja vanhat roomattaret tyytyi juomaan vain vettä;[256] halveksuipa herkkupöytää myös Daniel[257] ja viisahaksi tuli.

Ens kausi kaunis oli niinkuin kulta; makeiksi nälkä tammenterhot teki ja jano nektariksi joka puron.

Hunaja ynnä heinäsiirakat oli eväänä erämaassa Kastajalla;[258] siks niin on suuri hän ja kunniassa

kuin evankelium sen teille kertoo.»

Kolmaskolmatta laulu

Kun puun tuon vehmastohon vehreähän upotin silmäni laill' lintumiehen, mi vaanintahan elämänsä tuhlaa,

näin lausui hän, mi isää enemp' oli: »Nyt tule, poikasein! On jaettava paremmin aika, mik' on meille suotu.»

Ma käänsin kasvoni ja nopsin jaloin lähenin Viisahia, joiden puhe minulta poisti matkan vaivat tyysti.

Kas, silloin kuului itku ynnä laulu *Labia mea, Domine!* niin että se ilahdutti sekä murhetutti.

»Ah, isä armas, mit' on tuo?» ma kysyin. Hän vastas:[259] »Varjoja vain kulkevia; kenties näin kirvoittaa he synnin kuormaa.»

Kuin pyhiinvaeltajat mietteissänsä, jos jonkun oudon kohtaavat he tiellä, pysähdy eivät, jälkeen katsahtavat,

niin takanamme, kiirehemmin käyden, tuli ja meni, kasvoi, kulki ohi nyt hurskas, vaikeneva varjojoukko.

Syvällä silmät oli heillä, synkät, ja kasvot kalpeat ja ruumis laiha, niin että nahka luita myöten liittyi.

En luule, että Erysikton[260] oli niin nihki laiha nikamiinsa saakka, kun enimmäen hän nälän tunsu tuskaa.

Ma sanoin itsekseni: Tää kai kansa on se mi kadotti Jerusalemin, kun lihaa poikansa Maria nokki. [261]

Olivat silmäkuopat heillä niinkuin kivetön sormus; ja ken lukee *omo*[262] kasvoilta ihmisen, nyt m:n näki.

Ken uskois, että halun suuren nostain niin vaikuttais veen näky, heelmän tuoksu, joll' ei hän tietäis, kuinka tapahtuu se?

Ma siinä kummeksuin, mi heitä kalvoi, näät vielä mulle syy ei selvä ollut laihuuden tuon eik' ihon kuivanehen?

Kas, silloin päänsä syvyydestä silmät mua kohden varjo muudan käänsi, katsoi mua tarkkaan, huus: »Mik' on tää armo mulle?»

En koskaan tuntenut ois kasvojansa; mut hänen äänensä toi ilmi mulle, mik' oli haihtunutta hahmossansa.

Kipuna tuo mun kokonansa sytti, niin että alta muodon muuttuneenkin taas muistaa voin Foresen kasvopiiirteet.

»Äl' ällistele», pyys hän, »kuivanutta kanahkaa ihon valjun, vaisun tämän, äläkä liikaa lihanpuutettani,

vaan virka mulle totuus itsestäsi ja keit' on sielut kaks nuo seuralaises; äläkä enää vaikene, vaan puhu!»

Ma hälle: »Kasvos, joita kuollehina jo itkin, yhtä tuskaisasti mua taas itkettää, kun nään ne vääntyneinä.

Siks lausu Luojan tähden, teitä mikä noin kuorii! Kummastelen; voi ei haastaa, ken muuta mieltii, siks en vastatakaan.»

Hän mulle: »Luojan ikineuvo luonut taaksemme jäänehesen puuhun, veteen on voiman, josta niin me näivetyimme.

Tää kansa kaikki, joka itkee, laulaa, janoa ynnä nälkää nähden täällä taas pyhitty vuoks kurkun ahmattiuden.

Herättää halun syödä, juoda tuoksu tuon heelmän ynnä vesisuihkun vihma, mi pirskuu yli lehtein vihreöiden.

Eik' yhtä kertaa vain, tät' uraa kiertäin, uudistu meille tuska tuo—ei 'tuska' mun tulis sanoa, vaan 'onni korkein'—

näät meidät saa puun luokse tahto sama, mi ilohuutohon *Eli* sai Hänet, ken verellänsä vapautti meidät.»

Ma vastasin: »Forese, vierähtänyt ei viittä vuotta siitä päivästä' ole, kun maisen elon parempaan sa vaihdoit.

Jos ennen tuskan hyvän tuokiota, mi meidät Luojaan liittää, voima loppui sinulla syntiin enempään, kuink' olet

sa tänne ylös tullut jo? Ma luulin tuoll' alhaalla sun vielä näkeväni, ajalla aika kussa korvatahan.»

Hän mulle: »Nopsaan näin mun tänne tuonut suloista tuskan mettä maistelemaan on Nellani,[263] mi eestäin paljon itki.

Hän hurskahilla huokauksillansa mun otti odotuksen rantamalta ja lunasti mun[264] muista kiertoteistä.

Sen kallihimmin Jumalalle kelpaa mun lempimäni pikku, leino leski, min yksinäisemp' on hän kainoudessaan.

Näät siveämmät on Sardiniassa
Barbagian[265] naiset kuin on naiset siinä
Barbagiassa, jonne jätin hänet.

Ah, veljein, mit' ois mun lausuttava? Tuleva kangastuu jo aika eessäin, etäinen jolle ei tää hetki ole,

kun saarnastuolista Firenzen naiset nuo riettaat kielletähän näyttämästä niin rintojansa, että nännit näky.

Barbaarein, Saraseenein naiset koska kuria tarvinneet on hengellistä tai muuta verhottuina käydäksensä!

Mut jos nuo julkeat jo tietäisivät, mit' Taivas nopsa valmistaapi heille, suut heillä auki ois jo ulvomahan.

Näät ennustaitoni jos ei mua petä, he ennen huolta saa kuin parroittuvat nyt laulateltavien lasten posket.

No, veli! Mutta ällös piile enää! Kas yksin minä en, vaan kansa kaikki tää sinne katsoo, missä Päivän peität.»

Ma hälle siis: »Jos mielees johdat, mitä elimme yhdessä ja haastelimme, sen muisto vieläi sua murhetuttaa.

Elosta tuosta mun tää käänsi, joka käy eelläin, joku ilta sitten; silloin tuon sisar»—ja ma näytin Aurinkoa—[266]

»pyöreenä teille paistoi. Hän mun johti pimeyteen synkkään tosi kuollehien lihassa tässä, joka häntä seuraa.

Sielt' tänne nosti sanoin valmistavin hän minut, vuotta kiiveten ja kiertäin, jok' oikaisee, min elo väänsi väärään.

Niin kauas hän mua seuraavansa sanoo kuin pääsen sinne, missä nään Beatricen; mun siellä hänestä on erottava.

Vergilius on se, mi moista sanoo ja toinen tää on varjo se, min vuoksi vapisi äsken kaikki vuoren äyräät,

kun hänet luotaan nyt se kirvoittavi.»

Neljäskolmatta laulu

Suu meill' ei käyntiä, ei käynti suuta hidastanut, vaan haastain kiirehdimme me eteenpäin kuin pursi purjetuuleen.

Ja varjot, jotka näytti kaksikertaa kuolleilta, kummastuvin silmäkuopin mua ahmi, huomattuaan, että elin.

Ja minä, jatkain puhettain, nyt lausuin: »Hitaammin ehkä nousee hän kuin nousis hän yksin; vaan on siihen syy tuo toinen.[267]

Mut virka, tiedätkö, miss' on Piccarda[268] ja onko huomattavaa henkilöä tään kansan joukossa, mi niin mua katsoo?»

Hän vastas: »Sisareni kaunis, hyvä— en tiedä, kumpaa enemp' ollut lie hän— Olympon korkeudessa riemuitsevi

jo kruunustaan.» Ja lisäs: »Suotu täällä on julki tuoda nimi kunkin, koska näkömme kuihduttanut niin

on paasto.

Ja tää»[269]—hän näytti sormellansa—»Luccan on Buonagiunta, ja tuo lähin,[270] jolta enempi muit' on kasvot kaventuneet,

käsivarsin kantoi Pyhää kirkkoamme; mies Tours'in oli, ja hän paastoo vuoksi Bolsenan viinin nyt ja ankeriaan.»

Nimitti monta yksittäin hän muuta, ja kaikki näytti tuosta iloitsevan, niin etten yhtään yrmykästä nähnyt.

Pureksi nälkäisenä tyhjää ilmaa Ubaldin dalla Pil'[271] ja Bonifacius,[272] mi kansaa paljon kaitsi sauvallansa.

Marchese-herran[273] näin, nyt janoisemman kuin muinen juodessaan Forlissa, jossa hän kuitenkin ei koskaan kylläks saanut.

Mut niinkuin se mi valikoiden katsoo, valitsin nyt ma Luccan miehen, joka mua enemmän kuin toiset tirkisteli.

Hän kuiski jotakin; ja kuin 'Gentucca'[274] ma kuulin sieltä, missä kärsi vaivaa hän oikeuden, tuon heitä kalvavaisen.

»Oi sielu», sanoin, »sa, mi kiihkeältä niin näytät kanssain haastamaan, nyt äänes kohota, puhu iloks kumpaisenkin!»

»On nainen, vielä hunnuton», hän vastas, »min kautta mieltyvä oot kaupunkiini, sit' ihmiset vaikk' kuinka moittineekin.

Tää ennus myötä ota matkallesi; ja jos mun kuiskeeni sun harhautti, sen tosiseikat sulle selvittävät.

Mut virka, näänkö edessäin sen miehen, mi säkeet uudet loi, näin alkavaiset: *Ah, naiset, joill' on tietö lemme taian.*»[275]

Ma hälle: »Olen mies, mi vaarin otan kun lempi haltioi, ja minkä sydän edellä sanelee, sen panen kirjaan.»

»Oi veikko», virkkoi hän, »nyt nään sen solmun, mi sulki mun, Notarion, Guittonen[276] tuon uuden, armaan tyylin suloudesta.

Ma hyvin huomaa, kuinka sanelijaa kynänne tarkkaan, liki saattelevat; mut niin ei varmaan kynät tehneet meidän.

Ja syvemmin jos katsoo, aavat alat on meidän tyylistämme teidän tyyliin.» Ja nyt hän vaikenä kuin tyytyväisnä.

Kuin linnut, Niilin virran talvivieraat, keräytyy parviin joskus taivahalle ja rivitysten nopeammin lentää,

niin koko joukko varjo-vainajien pois kääntyi, kiirehtäen askeleitaan, keveinä tahdon vuoks ja laihuutensa.

Ja niinkuin mies, mi juoksemaan jo väsyi, jää jälkeen seurastaan ja harvaan astuu, siks kunnes rauhoittuvat rinnan palkeet,

niin päästi eellensä nyt lauman pyhän Forese, jäljessä mun kanssain tullen, ja virkkoi: »Milloin nähdä saan sun jälleen?»

»En tiedä», vastasin, »kuink' kauan elän; mut niin ei paluuni lie nopsa, että sit' ennen tahtoni ei rannall' oisi.

Näät paikka,[277] johon asumaan oon pantu, käy päivä päivältä vain kurjemmaksi ja näyttää tuomitulta perikatoon.»

Hän mulle:[278] »Heistä syyllisimmän näen hevosen hännässä ma laahautuvan päin laaksoa, miss' sovitust' ei synnin.

Rutommin aina joka askeleella elikko rientää, kunnes murskaa hänet ja jättää ruumiin rujan, muodottoman.

Nää kierrä kauan kappaleet ei taivaan»— täss' ylös katsoi hän—»kun selväks sulle se käy, jot' en voi

selvemmin nyt virkkaa.

Sa jälkeen jääös nyt! Näät niin on kallis tääll' aika, että kadotan ma liikaa, jos tasajalkaa taivallan sun kanssas.»

Kuin joskus joukost' eroo ratsahien ritari joku laskein täyttä laukkaa, ens ryntäyksen kunniaa näin etsein,

erosi meistä askelin hän pitkin; jäin tielle minä noiden kahden kanssa, elämän suurten entispäälliköiden.

Kun päässyt eellemme niin kauas oli, hänt' ettei enää silmä erottanut kuin järkeni ei sanojansa äsken, läheltä mulle raskahat ja tuoreet näkyivät oksat heelmäpuun, nyt toisen, kun sinnepäin juur' kääntynyt ma olin.

Koholla kourat kansaa näin sen alla, mi huusi lehdille, en tiedä, mitä, kuin lapset kiihkeät ja turhakielet

rukoilevat ja rukoiltu ei vastaa, vaan oikein heitä himoon yllyttääkseen ylhäällä pitää, näyttää makupalan.

He sitten poistuivat kuin pettyneinä; ja me nyt lähestyimme puuta suurta, mi kyneleet ja pyynnöt parhaat torjuu.

»Ohitse käykää liki astumatta! Puu korkeammall' on, jost' Eeva puri, ja tää on kasvanut sen siemenestä.»

Väliltä lehvien näin lausui joku; siks sivu lähekkäin Vergilius, Staius ja minä käytiin äärtä nousevata.

Se jatkoi: »Kirotuita muistakaatte te pilven poikia,[279] jotk' kaksin rinnoin Teseusta vastaan juopuneina soti;

ja juutalaisia, vuoks juomatavan joit' ottanut ei Gideon, kun kulki hän vuoriltansa sotaan Midianin.»[280]

Tien puoleen toiseen tungettuina käytiin näin kuullen syntejä nyt kurkun, joita mokomat seuraa saavutukset kurjat.

Ja laajetessa ladun yksinäisen taas tuhat askelt' ehkä astuttihin vait ollen, vaipuneina mietteisiimme.

»Te kolme, mitä miettien te käytte?» äkisti ääni soi; ma siitä säikyin kuin pelkuri tai hepo pillastunut.

Ojennuin katsomaan, ken olla saattoi, eik' koskaan puunna metalli tai lasi sulatus-uunissa niin punaisena

kuin näin ma erään, joka virkkoi: »Nousta jos tahdotte, on tänne käännättävä; ken rauhaa etsii, tätä tietä kulkee,»

Näkönsä häikäisi niin silmät multa, ma että käännysin jälkeen opettajain kuin mies, mi kulkee korvakuulon mukaan.

Ja niinkuin airueena aamunkoiton tuoksahtaa tuulen toukokuisen henkäys, lemulla kukkain, ruohon kyllästetty,

niin tunsin otsallani tuulenleyhkän[281] ja sulan huomasin ma suihkavaksi, mi tuoksui Taivahan ambrosialta,

ja sanat kuulin: »Autuaat, joit' armo niin valistaa, heili' ettei kurkun ilot halua liikaa lietso rintaluihin,

vaan että korkein heille ain on kohtuus!»[282]

Viideskolmatta laulu

Ol' aika nousta nopeasti: jäänyt jo Härjän haltuun Auringolta oli meridiani, Yöltä Skorpionin.[283]

Siks niinkuin mies, mi viivy ei, vaan samoo tietänsä eespäin, mitä sattuneekin, kun häntä ajaa pakkotarpeen tutkain,

niin solaan astuimme me soukkaan, yksi edellä toisen, nousten portahia, jotk' on niin kaidat, ettei kaksin pääse.

Kuin pikku haikara, mi halais lentää ja nostaa siipeä, mut tohdi jättää pesäänsä ei, ja alas taas sen painaa,

kyselyn halu mulla syttyi, sammui, siks kuin se päättyi liikkeeseen, min tekee mies valmistauva jotain virkkamahan.

Vaikk' oli nopsa käyntimme, näin lausui Isäni armas mulle: »Joutsu sanan, jonk' olet jännittänyt, jouahuta!»

Aukaisin suuni silloin turvallisna ja aloin: »Kuinka siellä laihdutahan, miss' ole tarvetta ei syödä, juoda?»

»Jos muistaisit sa, kuinka Meleagros[284] palossa lieden itse paloi loppuun, tajuisit varmaan seikan tään», hän vastas.

»Ja jos sa muistaisit, kuink' oma kuvas kuvastimessa liikahtaa, kun liikut, ois sulle helppo tämä pulma päästä.

Mut että tahtosi sais tyydytyksen, on tässä Statius, jota pyydän, anon, hän että haavais haavuriksi ryhtyis.»

»Ijäisistä jos hälle haastan, missä sa oot, mun olkoon anteeks-anteheni, evätä etten suita voi», näin Statius.

Ja alkoi: »Poikani, jos painat mielees sanani, tarkasti ne tallettaen, ne valon luovat kysymyksehesi.

Täys veri, jota juo ei koskaan suonet janoiset, vaan mi jälle on jääpää kuin ruoka, pöydältä mi korjatahan,

saa sydämessä luomisvoiman luoda jäsenet kaikki, niinkuin niiden veri vain siltä muoto-luovan mahdin saapi.

Se vielä hienostuu ja painuu paikkaan nimettömään ja siitä vereen toiseen se sekoittuvi luonnon astiassa.[285]

Ne kaksi yhteen yhtyvät, ja toinen on luotu saamahan ja toinen luomaan, niin täydellinen tuoss on alkulähde.

Se toiseen liittyneenä työnsä alkaa, tiivistää ensin, elähyttää sitten, mink' oli aineksensa muodostanut.

Kun luomisvoima elon saa,[286] min laatu kuin kasvin on (vaikk' erilainen siinä, se ett' on tiellä, toinen tien jo päässä),

se luo jo liikunnon ja tuntokyvyn, mi merisienell' on, ja tehdä alkaa kyvyille kylvämilleen elimiä.

Nyt, huomaa, laajentuvi, taajentuvi se voima, jok' on sydäimestä luojan, elimet luonnon miss' on ennen valmiit.

Mut kuinka ihmistyy se eläimestä, et vielä ymmärrä; ja seikka sama sua viisahammankin[287] on vienyt harhaan,

kun opissaan hän yleisjärjen irti erotti sielusta, siks ettei sille elintä omaa löytänyt hän mitään.

Tulolle totuuden luo auki mieles ja tiedä, että heti kun on valmiit sikiön aivot sielun-elimineen, iloiten tuosta luonnon taitehesta ens-Luoja saapuu, siihen puhaltaen nyt hengen uuden, ikivoimaa täyden,

mi kaiken siinä toimivaisen ottaa olentohonsa, *yhden* sielun siittäin, mi elää, tuntee, tietoiseksi tulee.

Sa ettet sanojani kummeksuisi, Auringon katso lämpöä, mi muuttuu viiniksi yhtyessään köynnösmehuun.

Kun lanka loppuu Lakesiin, se eroo ruumiista, kanssaan vieden kaiken, mikä siin' ihmisen ja Jumalan on voimaa.

Muut kyvyt[288] kaikki silloin mykistyvät, mut muisto, järki ynnä tahto tulee entistä ehommaksi

toiminnassaan.

Kuin ihmeen kautta, itsestään se putoo nyt heti rantaan toiseen taikka toiseen,[289] miss' ensi tiedot saa se tuonen-teistään.

Kun paikka sille sääty on, sen samoin säteilee jälleen muoto-luova voima kuin ennen eläessä jäsenien.

Ja niinkuin ilma, sade-usmaa sankka, sätehen sattuen, mi siihen taittuu, väreillä koristaupi kirjavilla, niin ilma lähin kuolleen ympärillä muodoksi muuttuu, jonka siihen painaa elävän sielun muoto-luova voima.

Ja sitten lailla liekin liikkuvaisen, mi tulta seuraa, kunne vaan se kulkee, myös seuraa sielua sen muoto uusi.

Kun tuossa ilmestyy nyt sielu, sitä varjoksi kutsutaan, ja tuosta kaikki se itsellensä aistit luo, myös näön.

Me sillä haastamme ja hymyilemme, huokaamme sillä, kyynelöimme sillä, kuin kautta vuoren tään sa nähnyt lienet.

Ja varjo muodostuu sen mukaan, kuinka halut ja vaistot siihen vaikuttavat; se syy on seikan, jota ihmettelit.»[290]

Olimme tulleet viime piinanpiiriin,[291] kädelle oikealle kääntynehet, miss' uudet huolet huomiomme vaati.

Yl' äyrään siellä törmä liekin lyöpi, mut äyrähältä ylöspäin käy tuuli, mi taapäin ajaa sen ja luotaan torjuu.

Siis yksitellen avonaista reunaa ol' astuttava; tuolla puolen mua pelotti tuli, tällä puolen syvyys.

Oppaani lausui: »Silmät ohjaksissa paikalla täll' on tarkkaan pidettävä, voi pienin askel täällä syöstä harhaan.»

»*Summae Deus clementiae*»[292] ma kuulin palosta suuresta nyt kaikuvaksi, niin että innokkaana sinne käännyin.

Ja varjojen näin läpi liekin käyvän; siks vuoroin täytyi heidän askeliaan, omia vuoroin nyt mun tarkastella.

Lopussa laulun pyhän kaikki kovaa noin huusivat he: »*Virum non cognosco!*»[293] ja jälleen alottivat hymnin hiljaa.

Taas huusivat he: »Jäi Diana lehtoon,[294] mut sieltä karkoitti Helicen, koska tää maistanut Venuksen myrkyn oli.»

Taas laulu soi, ja sitten huus he kovaa nimiä siveellisten naisten, miesten, avio-uskollisten, kunnollisten.

Ja näin he jatkavat, ma luulen, koko sen ajan, jonka tuli polttaa heitä; on moiset keinot, moinen muona tarpeen,

jos mieli umpeen mennä viime haavan.

Kuudeskolmatta laulu

Näin käyden äärtä, yksi eellä toisen, mun hyvä Mestarini usein virkkoi: »Varo, ja sanoistani oppi ota!»

Mua olkaan oikeaan jo paistoi Päivä, min säteet koko lännen taivaan sinen olivat vaihtaneet jo valkoiseksi.

Ja varjoni mun aikaan sai, ett' tuli punaisemmalta puunsi; mutta senkin vähäisen merkin monet sielut huomas.

Sen syyksi muodostui, min vuoks he alkoi minusta puhua ja toisillensa noin haastaa: »Tuo ei varjoruumis liene.»

Mua kohden eräät lähestyi niin liki, kuin voivat, mutta aina vaarinottain, ett' tuli tuima heitä polttais yhä.

»Sa, joka kunnioittavalta näytät etkä hitaalta, vaikka jäless' astut, vastaa minulle, jota jano, liekki vaivaa;

enk' yksin minä vastaustas halaa, vaan kaikki muutkin niinkuin vettä kylmää mies Intian tai Etiopiinkin.

Sa virka, mistä johtuu, että seinän teet itsestäsi vasten aurinkoa, kuin käynyt vielä et ois kuolon verkkoon?»

Näin virkkoi yks, ja varmaan ilmoittanut ma oisin itseni, jos uus ei kumma, juur' esiintyvä, ois mua kiinnittänyt.

Näät kansaa keskeltä tien leimuavan nyt saapui, kasvot kohti entisiä, ja tuota olin katsomaan ma kärkeä.

Taholta kummaltakin näin ma varjoin päin käyvän toisiaan ja suutelevan äkisti, tyytyen näin lyhyeen juhlaan.

Noin kuonojansa, käyden parvin ruskein, myös muurahaiset vastatusten hieroo, kysellen ehkä vointiaan ja tietään.

Kun ensi askel tuskin erottanut ol' heidät kohtauksesta herttaisesta, he äänin voittaa toisiansa tahtoi.

Huus uudet noin: »Sodoma ja Gomorrha!» Ja toiset: »Lehmähän Pasiphae[295] piilee, ett' etsis härkä hänen irstauttaan.»

Kuin kurkein parvest' tuntureille Turjan, peläten Päivää, toiset lentäis, toiset etelän aavikoille jäätä pakoon,

yks joukko sinne, toinen tänne riensi, viritti itkien taas virren saman ja huudon, mikä sopivin ol' heille.

Ja niinkuin äsken lähestyi taas mua nuo samat pyytäjät ja tarkkaavilta he näyttivät nyt mua kuuntelemaan.

Kaks kertaa nähtyäni moisen kaipuun, ma virkoin: »Oi, te sielut, joilla varmuus on ikirauhan, milloin valjenneekin!

Ei jääneet tuoreina, ei turtuneina[296] jäsenet multa päälle maan, vaan käyvät mun kanssain suonineen ja nivelineen.

Ma kiipeen, etten sokea ois enää; ylhäällä nainen on, min armon kautta ma maailmaanne kuolevaisna tulen.

Mut totta niin kuin teissä toivo korkein pian täytyköön ja kodiksenne tulkoon Rakkauden taivas, laajin taivahista,

te lausukaa, sen että kirjoittaisin, keit' ootte te ja mikä on tuo lauma, mi selkä kohden selkäänne nyt poistuu?»

Mykisty enemmän, ei hämmästele asukas vuoriston tuo arka, juro, kun kömpelönä kaupunkiin hän tulee,

kuin kummastuvan joka varjo näytti; mut toivuttuaan tuosta hämmingistä, mi pian mieliss' ylevissä tyyntyy,

alotti taas mun ensi kysyjäni: »Miekkoinen sa, ken kokemusta kokoot näin mailta meidän, eloon hurskahampaan.

Ne, jotka meistä poistuu, synnin teki, min vuoksi Caesar voittosaatossansa sai kuulla huudettavan: 'kuningatar!'[297]

Siks huutain 'Sodoma!' he loittonevat, näin syyttäin itseään, kuin kuulit, ynnä, häveten auttain ahjon hehkumista.

Me kahden sukupuolen synnin teimme; ja koska ihmislait me loukkasimme eläinten lailla hekkumaamme etsein,

etääntyessä omaks herjaksemme nimeä huutelemme tuon, mi tuli eläimen puisen hahmoss' eläimeksi.

Nyt tiedät syntimme ja työmme pahat; nimeltä tuta jos sa tahdot meidät, en niitä tietäis eikä meillä aikaa.

Itseeni nähden täyttää voin sun toivees: oon Guido Guinicelli,[298] puhdistaudun, kun kaduin ennen kuolinhetkeäni.»

Kuin tuskassa Lykurguksen kaks poikaa[299] nuo tuta mahtoi, kun he äidin näki, niin tunsin, vaikk' en ehkä heidän verroin,

nimeltä kun nyt kuulin tuon, ken oli mun isäni ja muiden meikäläisten, joilt' armas syntynyt on lemmenlaulu.

En kuunnellut, en puhunut, vaan kuljin näin kauan miettien ja katsoin häntä, mut lähemmäks en tulen tähden tullut.

Ravinnut katseeni kun kyllin olin, hänelle tarjosin ma palvelustani nyt vakuutuksin, joita uskoo toinen.

Ja mulle hän: »Mit' olen kuullut suita, niin selvän jättää minuun jäljen, Lete,[300] sit' ettei saata himmentää, ei poistaa.

Mut jos sun sanas äsken totta vannot, syy virka, miksi sanoin ynnä silmin ilmoitat, että olen sulle kallis.»

Ma hälle: »Syy on sulolaulujenne; mikäli kielenkäyttö uus tää kestää, ne kalliiks tekee teidän musteennekin.»

»Ah veikko», virkkoi hän, »tuo, jonka sulle osoitan sormellain»—hän näytti yhtä—[301] »parempi seppä oli äidinkielen.

Säkehet lemmen, tarun suorat sanat hän kaikki voitti; väittää anna houkkain, ett' etevämpi ois Limoges'in miesi,[302]

on heille maine enemmän kuin totuus; näin kanta heill' on valmis kuulematta sit' ennen taitehen tai järjen syitä.

Näin tehtiin muinen myös Guittonen[303] suhteen, soi suusta suuhun kunniansa, siksi kuin hänet voittanut on totuus monen.

Jos niin on laajat sulle suotu edut, sun että lupa luostariin on mennä, miss' yhdyskunnan apotti on Kristus,

mun puolestani 'paternoster'[304] lue niin pitkälle kuin sit' on tarvis täällä, miss' emme syntiä voi tehdä enää.»

Nyt toiselle ehk' antaaksensa tilaa lähellä seisovalle, tuleen katos hän niinkuin veteen kala sukeltava.

Luo astuin varjon viitatun ja virkoin, ett' toivoni jo oli paikan armaan nimeä moista varten valmistanut.

Sanella alkoikin hän alttihisti: »Pyyntönne miellyttää mua kohtelias, en voi, en tahdo edessänne piillä.

Arnaut ma olen, joka itken, laulan; nään mieltiväisnä hulluudet ma menneet, mut iloisna myös päivän toivomani.

Nimessä voiman, joka teitä johtaa huipulle, ilman kuuman, kylmän kiusaa, tuskaani joskus muistakaa, ma pyydän.»

Näin haastoi, haihtui tuleen puhdistavaan.

Seitsemäskolmatta laulu

Ol' hetki, jolloin Auringon ens säteet käy sinne, missä veri vuosi sen Luojan, ja jolloin Ebron yli vaaka nousee

ja Ganges hehkuu keskipäivän alla;[305] noin seisoi Aurinko, ja päivä painui, kun Enkel' Luojan edessämme seisoi.

Iloisna äyräällä' liekin ulkopuolla se lauloi noin: »*Beati mundo corde*», [306] äänellä ihmis-ääntä kirkkaammalla.

Ja sitten: »Ette pääse, sielut pyhät, etemmä tulta tuntematta; siihen siis käykää, kuulkaa laulut sieltä soivat!»

Noin lausui meidän liki tultuamme; mun muuttui mieli tuota kuullen niinkuin ma öisin elävänä pantu hautaan.

Käteni ristin, katsoin tulta, syntyi minussa kuvat ihmisruumihista, joit' olin ennen nähnyt poltettavan.

Oppaani hyvät mua kohden kääntyi. »Mun rakas poikani», Vergilius virkkoi, »asua täällä vaiva voi, ei kuolo.

Sa muista, muistahan ... ah, enkö turvaan sua vienyt seläss' itse Geryonin! [307] Lähellä Luojaa näin mit' aikaan saankaan?

Siis usko varmaan, tuhat vuotta vaikka sisällä seisoisit tuon liekin, päästäs ei karvaa yhtään korventaa se voisi.

Ja jos sa luulet ehkä, että petän, lähesty sitä, omin kourin koe tee vaattees liepehellä varmuudekses.

Nyt poista pelko, poista pelko kaikki, käy tänne, eespäin, tule turvallisna!» Ma siinä seisoin, vaikka tunto käski.

Jurona jäävän paikallein mun näki, ja lausui hiukan suuttuneena: »Muista, Beatricesta ett' erottaa se sinut!»

Kuin Pyramus, mi kuullen Tisben nimen, [308] loi häneen silmän vielä kuolemassa, kun heelmät silkipuun sai veripunan,

niin taipui myös mun jyrkkyytein; ma käännyn viisaasen saattajaan, kun kuulin nimen, mi aina kumpuaa mun mielessäni.

Pudisti päätään hän ja virkkoi: »Kuinka? Tähäkö jäämme?» ja kuin lasta mua hymyili, jota heelmin houkutellaan.

Mun eellä sitten tulehen hän astui ja pyys, ett' tulis viime miesnä Statius, mi meidät koko tien ol' erottanut.

Tulehen tultuani sulaan lasiin ma syössyt oisin viileyttä etsein, niin suunnaton tuon palon paahde oli.

Isäni lempeä mua vahvistaakseen
Beatricesta vain puhui käydessänsä;
»On niinkuin näkisin jo silmät hänen.»

Meit' ääni johti, tulen tuolta puolen mi lauloi; ja me tarkaten vain sitä tulimme liekeistä nyt nousukohtaan.

»*Venite benedicti patris mei*» [309] sisältä valon soi niin kirkkaan, että mun voitti se, ei sietää silmä voinut.

Soi vielä: »Päivä painuu, ilta lankee; siks älkää viipykö, vaan kiirehtikää niin kauan kuin ei tummu lännen taivas.»

Nous suoraan polku läpi paaden, suuntaan sellaiseen, että eessäni ma kaihdoin sätehet Auringon jo alenevan.

Vain harvat noustu oli porras-asteet, kun varjo haihtui; tuosta oivalsimme, ma ynnä viisaat, painuneeksi Päivän.

Ja ennen kuin ol' yhdenlaiseks tullut yön taivas kaikin avaruuksinensa ja pimeys näköpiirin piirittänyt,

valitsi kukin vuoteeksensa portaan; näät enempi kuin halun nousta mursi tään vuoren luonto meissä voiman siihen.

Kuin vuohet märehkien hiljenevät, vaikk' oli äsken vilkkaat kallioillaan ja nopsat, ennen kuin ne kyllin söivät;

varjossa vait, kun Päivä paahtaa, lepää ne kaitsemina paimenen, mi sauvaan nojauten täyttää tehtäväänsä siten;

ja niinkuin lammaspaimen, yöpyväinen loitolle kodistansa, luokse lauman, pedoilta metsän sitä varjellakseen;

olimme sellaiset nyt kaikki kolme: he niinkuin paimenet, ma niinkuin vuohi, molemmin puolin vuoren saartamina.

Vain vähän näkyi ulkomaailmata, mut siitä vähästä näin tähdet, paljon suuremmat, kirkkahammat tavallista.

Noin tuumien ja tähtiin tuijotellen mun uni valtas, uni ennustava useinkin uutta, joka viel' ei totta.

Ol' hetki, luulen, jolloin sattui vuoreen idästä ensi säteet Venus-tähden, mi näyttää hehkuvan ain lemmen tulta.

Unessa näin ma naisen nuoren, kauniin, mi kulki nurmikolla kasteisella ja poimi kukkia ja laulun lauloi:

»Jokainen tietäköön, ken tietää tahtoo, ett' olen Lea[310] ja nää sormet sorjat vain liikkuu seppeltäni solmiaksein.

Kuvastimessa kaunis olla tahdon, siks kaunistaun, ja Rakel-sisko jätä ei koskaan peiliään, vaan päivät istuu.

Kauniita nähdä silmiään hän kaipaa kuin minä soristautu sormin omin; ilonsa nähdä on, mun toimest' olla.»

Jo hohto, huomenruskon eellä käyvä, mi pyhiinvaeltajaa riemastuttaa, kun palajaa hän kotiin lähenevään,

pimeyden poisti joka ilmansuuntaan, uneni myös sen kera; siksi nousin, ja nousseet oli suuret mestaritkin.

»Se suloheelmä,[311] jota kuolevaiset monelta oksalta niin huolell' etsii, sun nälkäsi on tänään tyydyttävä.»

Vergilius nää sanat mulle virkkoi, eik' ollut koskaan ole antimia senvertaisia mieltä miellyttämään.

Niin tuonne päästä halu päälle halun minusssa syntyi, että siivet lentoon jok' askeleella kasvaviksi tunsin.[312]

Kun käyty oli koko porras-polku allamme aina viime astehesen, katseensa kiinnitti Vergilius minuun

ja virkkoi: »Nähnyt tulen ajallisen nyt oot ja ijäisen; sa paikass' olet, miss' omin voimin voi en enää mitään.

Äyllä, taidoll' oon sun tänne tuonut; huvisi oma oppaakses nyt ota, tiet jyrkät ohi on, on ohi ahtaat.

Kas Aurinkoa, joka otsaas paistaa, kas ruohoa, kas puita, kukkasia, joit' itsestään maa täällä ilmi loitsee!

Sikskuin ne silmät kauniit, jotka itkein sun mulle uskoi, tulee iloisina, voit istahtaa, voit käydä kesken kukkain.

Nyt sanaa, merkkiä mult' ällös varro; on tahtosi nyt vapaa, suora, terve, ja väärin ois sit' olla seuraamatta;

suon sulle itses yli kruunun, mitran.»[313]

Kahdeksaskolmatta laulu

Nyt tahdoin tutkia ma tarkkaan metsän tuon jumalaisen, kirjavan ja sankan, mi kaihti katsehelta aamun uuden.

Siks viipymättä jätin reunan jyrkän ja verkkaan, verkkaan, tasamaata kuljin taholta jokaiselta tuoksuvata.

Suloinen ilma, jok' ei muutu koskaan, otsaani onnellista leyhytteli hyväillen, hiljaa, niinkuin tuuli lempee,

min tietä lehdet herkät, väreilevät taholle sille kaikki taipui, jonne ens varjonsa tuo pyhä vuori heittää;

sijaltaan siirtyneet ne eivät sentään niin paljon, että pikkulinnut laanneet ois oksapuilla laulutaitehestaan,

vaan vastaan ottivat ne riemurinnoin ja laulain ensi leyhkät lehvästöhön, min basso säesteli heidän virttään,

kuin puulta puulle piinjametsän humu rannalla Chiassin[314] kasvaa, koska irti sirocco[315] sinkoo kädest' Aeoluksen.

Niin kauas ikimetsän helmaan käynyt jo olin verkkaan vaeltain, ett' enää tuloni kohtaa löytää ois en voinut.

Kas, silloin puro askeleeni esti, min aallot armaat rantojensa heinää taholle vasemmalle huojuutteli.

Muu vesi puhtain meidän maailmassa sekoitetulta tuntunut ois varmaan tuon rinnalla, mi mitäkään ei salaa,

sen vaikk' on juoksu tumma, tumma iki, ainaisen alla siimeksen, mi päästä säteitä sinne kuun, ei päivän koskaan.

Ma seisahduin ja silmän juosta annoin yl' aaltojen ja moninaista katsoin ma kukkeutta puiden toukokuisten.

Ja mulle sieltä näkyi, niinkuin näkyy äkisti seikka, jonka kummastelu muut kaikki karkoittavi mielen mietteet,

nyt Nainen,[316] joka yksin kulki, lauloi ja taittoi kukan taas ja toisen taittoi polultaan, joka niitä täynnä kukki.

»Oi, kaunis Nainen, joka lämmittelet säteissä lemmen, kuten kertoo piirtees, jotk' olla tapaa sielun heijastajat,

suvaitse tulla lähemmäksi rantaa ja edetä niin paljon, että kuulen, sa mitä laulat.» Noin ma hälle lausuin.

Ja jatkoin: »Muistutat Proserpinasta,[317] millainen, missä oli hän, kun äiti kadotti hänet, hän taas kukkakevään.»

Kuin nainen karkeloiva kohti liukuu likellä jalat toisiaan ja maata ja tuskin toista eteen toisen siirtää,

niin punakelta-kukkain päällä kulki mua kohti hän nyt lailla nuoren neitseen, mi ujut painaa alas silmäluomet;

ja täysin tyydytti hän toiveheni lähelle tullen niin, ett' ääni lempee minulle soi ja sanat laulun kantoi.

Kun ehtinyt hän oli siihen, missä jo heinää aallot puron kauniin huuhtoi, mun palkitsi hän nostamalla katseen.

En luule, että moinen hohti valo alt' Aphroditen luomen, koska häntä haavoitti Amor-poika vasten tapaa.[318]

Hymyili rannalta hän oikealta ja sormi kukkasia kirjavia, ylänkö joita siemenettä kasvaa.

Vain kolme askelt' oli poikki puron, mut Hellespontoa, mi tautta Xerxeen[319] on vieläi tutkain ihmisylpeyden,

enempi vihannut ei lie Leander,[320] kun erotti se Sestoon ja Abydoon, kuin minä vettä, jota tieni esti.

Hän lausui: »Oudot täällä ootte, ehkä kun hymyilen ma tienohossa, joka pesäksi valittu on ihmiskunnan,

te kummastutte, epäröitte hiukan; mut valon antaa psalmi '*Delectasti*',[321] mi teiltä ymmärryksen pilvet poistaa.

Ja sa, mi eellä käyt ja pyysit mua, sa lausu, muuta mitä kuulla halaat ja heti vastaan sulle, sikskuin tyydyt.»

Ma hälle: »Vesi ynnä metsän humu sotivat vastaan uutta uskoani, min sain ma jotain vastakkaista kuullen.»[322]

Hän siksi: »Ma sanon, mikä syy saa aikaan sen seikan, joka kummastuttaa sua; näin poistan pilven sua kaihtavaisen.

Loi Hyvyys korkein, joka itsellensä vain kelpaa, hyväks ihmisen, ja hälle tään paikan pantiks ikirauhan antoi.

Syyn oman vuoks hän tääll' ei kauan ollut; syyn oman vuoksi itkuun, vaivaan vaihtoi hän leikit liedot, naurun viattoman.

Ett'eivät häiriöt, joit' alla vuoren luo huurut veen ja maan, nuo pyrkiväiset takaisin lämpöön voimiensa mukaan,

tekisi haittaa ihmiselle, vuori tää nous niin ylös korkeuteen, sit' että ei mikään häiritse, miss' on se kiinni.

Kun kuitenkin maanpiirin kaiken kautta[323] ens taivaan kanssa liikkuu ilmakehä, mikäli ei sen esty kiertokulku,

päin tätä kukkulaa, mi taivahille vapaana nousee, ilman liike sattuu, niin että siitä soipi metsä sankka.

Ja kasvin voima, satutettu tälle, nyt hedelmöittää itse ilman jaksaa, mi sitten kaartuen sen kauas kylvää.

Ja toinen pallonpuoli, ilmastonsa ja maansa laadun mukaan, luo ja siittää näin eri voimin eri puut ja yrtit.

Tään kuultuasi ällös ihmettele maan päällä siis, jos näkyväistä vailla siementä siellä juurtuu kasvi joku.

Ja tiedä, että pyhä niittu tämä, täys siementä on kaiken-kasvullista ja heelmää kantaa, maan mi pääll' ei heili.

Puroa tätä pulputa ei suoni, min huurut täyttäis hallan muuntelemat kuin virrat kuivaen tai kasvain vierii,

vaan ikilähteestä se ilmi läikkyy, Jumalan tahdosta taas saaden vettä niin paljon kuin se kadottaa suin kaksin.

Sen toinen haara voimaa vierittävi, mi poistaa kaiken synnin muiston, toinen jokaisen hyvän työn taas mieleen johtaa.

Toisaalla nimi sen on Lete, toisaall' Eunoë, vaan ei vaikuta sen voima, jos juoda sit' ei vuosta kummastakin,

ja maku sen muut herkut kaikki voittaa; nyt vaikka tiedonjanos tyydytetty jo olla voi ja vaieta mun aika,

suon sulle erään johtoväitteen vielä; et ehkä haasteloain halveksune, jos yli lupauksen se yltäneekin.

Ne, jotka muinoin kultakautta lauloi, sen olotilaa onnellista, varmaan tään paikan Parnassolle uneksivat.

Tääll' oli syytön ensi ihmispari; tääll' ain on kevät, heelmät kaikkinaiset, on nektar myöskin, josta kaikki puhuu.»

Nyt taaksepäin ma Mestareihin käännysin, ja huomasin, he että kuunnellehet hymyillen oli viime lausehia;

taas sitten käänsin kasvot Naiseen sorjaan.

Yhdeksäskolmatta laulu

Äänellä laulain immen rakastuneen hän jatkoi vielä sanojaan ja virkkoi: »*Beati, quorum tecta sunt peccata!*»[324]

Kuin nymfit, jotka yksin käyskelevät välillä metsän varjojen, ja toinen paeta tahtoo, toinen nähdä Päivää,

niin rannallaan nyt vasten virtaa liikkui hän eteenpäin; ja minä askeleeni sovitin askeltensa pienten mukaan.

Ei luku niiden vielä ollut sata, kun rannat kaartui yhdenmukaisesti, niin että itää kohden nyt ma kuljin.

Eik' oltu paljon vielä tietä käyty, kun Nainen kokonaan mua kohden kääntyi ja virkkoi: »Veli, kuuntele ja katso!»

Ja kas, nyt leimaus läpi metsän suuren väkevä välkähti niin kaikkialta, epäillä että aloin ukkos-ilmaa.

Mut koska ukontuli tulee, menee, mut tämä jäi ja kasvamistaan kasvoi, ma mietin itsekseni: 'Tää mit' onkaan?'

Ja kautta ilman hohtavan tuon kulki suloinen sävel; tuosta into hyvä mun moittimaan sai Eevan julkeutta,

kun juuri luotu vailla kilpanaista, hän siellä verhoa ei voinut sietää,[325] maa, taivas missä Luojaa tottelivat.

Jos hurskahana hunnuttaunut oisi, nää sanomattomat ma oisin onnet jo ennen tuntenut ja sitten iki.

Näin aivan hurmauneena käyden kesken ijäisen auvon ensi esikkojen, iloja muita ikävöiden vielä,

kaikk' ilma alla oksain vihreöiden nyt hehkui niinkuin tulta ollut oisi ja sävel suloinen jo lauluks sointui.

Oi, pyhät Runottaret, nälkää, kylmää jos teidän vuoks ma näin tai valvoin koskaan, syy mull' on vaatia nyt siitä palkka!

Vetensä mulle Helikon[326] nyt suokoon, Urania auttakoon mua kuorollansa säkeihin saamaan seikat aate-raskaat!

Näkyipä seitsemän nyt kultapuuta minulle kangastuen matkan takaa, mi meistä vielä niihin asti oli.

Mut kun ma totuutta niin pääsin liki, ett' aistiharha, etäisyyden luoma, pois haihtui ynnä seikat selvät näkyi,

opetti mulle kyky arvostelun, ett' oli seitsemät ne tuohusjalat,[327] ja että äänet lauloi *Hosiannaa*.

Ylhäältä leimus kandelabrit kauniit kirkkaammin täysikuuta, kun se noussut on keski-yöllä taivon selvän sineen.

Ihailten käännyin Mestariini hyvään, mut tämä vastasi vain ilmehellään, mi kertoi kummastusta yhtä suurta.

Mut taas mua kiehtoi esineet nuo ylväät, niin vitkaan meitä kohden liikkuvaiset, ett' ohi morsian ois käynyt kirkkoon.

Huus Nainen mulle: »Miksi tuleen sytyt näöstä kynttiläin vain kirkkahien, takana tulevia katsomatta?»

Näin sitten kansaa, joka seurasi niitä kuin saattajina, kaikki valkovaattein; maan päällä moist' ei valkeutta koskaan.

Veet puron välkkyi vasemmalla; siihen jos katsoin, näin, se että kuvasteli vasenta sivuain kuin peili ikään.

Lähelle niin kun rantaa tullut olin, mun että heistä vieroitti vain virta, paremmin nähdäkseni seisahduin ma,

ja eellä näin ma liekit liikkuviksi; takana niiden ilma värein välkkyi kuin kulkeneet ois suuret siveltimet,

ja eri juovaa seitsemän[328] jäi jälkeen ja kunkin oli värit moiset, mistä kaarensa Päivä, vyönsä kuutar kutoo.

Nuo väriviirit loitommaksi liehui kuin kanto silmäni, ja luulen, väli ett' oli niiden kymmen-askelinen.

Tuon taivaan kauniin alla kaksi telien, vanhinta neljäkolmatt'[330] astui, päässä jokaisen tuores valkolilja seppel.

»Ah, siunattu», he kaikki lauloi,[331] »sinä Aadamin tyttäristä! Olkoon myöskin siunattu kauneutesi ijäst'ikään!»

Kun kukat ynnä muutkin yrtit nuoret tuon rannan vastapäisen vapaat oli valiosaattueen sen astunnasta,

kuin tähdet seuraa taivahalla toistaan, eläintä neljä[332] noiden jälkeen tuli ja kukin seppelöity lehvin vihrein

ja luotu lentoon siivin kuusin oli, ja siivet täynnä silmiä: jos Argus[333] eläisi, moiset sen ois silmät varmaan.

Säkeitä niiden kuvaukseen en tuhlaa, lukija oi! Mua menot toiset ahtaa, niin etten aulis olla saata tähän.

Mut lue Hesekiel, mi heidät näki ja kuvas saapuvina pohjoisesta kerällä tuulen, pilvien ja tulen!

Ja sellaiset kuin hänen kirjassansa, he täällä oli, paitsi että siivet ma samoin kuin Johannes kuudeks laskin.

Välillä neljän noiden voittovaunut[334] upeat vierä pöörän kahden ja niitä aarnikotkan[335] kaula veti.

Sen siivet nousi ylös keskijuovan väliltä ynnä sivujuovan kolmen, niit' ettei loukannut ois siivenlyönti.

Ne katos silmän kantamattomihin; mik' oli lintua, se kultaa oli, muu kaikki valkeaa ja veripunaa.

Ei Africanusta, ei Augustusta niin ylpein vaunuin saattanut lie Rooma; ei kestä kilpaa vaunut Auringonkaan,

nuo,[336] jotka suistui radaltaan ja paloi Maan nöyrän rukouksesta, koska oli Zeus salaisessa mielessään vanhurskas.

Ratasta oikeata kolme naista kisaten kiersi; punainen ol' yksi, tulesta ettei erottaa ois voinut.

Ja toinen oli niinkuin luut ja lihat ois hällä luodut smaragdista olleet; mut kolmas valkea kuin vitilumi.

Ja vuoroin valkea se johti heitä ja vuoroin punainen, tään laulun tahtiin kisaansa hidastain tai kiirehtien.

Taas vasemmalla neljä neittä[337] tanssi, puetut purppuraan, ja heitä johti yks,[338] jolla oli päässä kolme silmää.

Takana kaikkein tässä kuvattujen kaks tuli vanhust' erilaisin vaattein, mut liikkein yhtä arvokkain ja varmoin.

Yks heistä[339] oppilaalta näytti suuren Hippokrateen, min luonto luonut oli iloksi olioinsa armahimpain.

Toisessa[340] pyyde vastakkainen näkyi: kirkasta, terävää hän kantoi kalpaa, jok' yli puronkin mua peljästytti.

Näin sitten neljä hahmoltansa nöyrää,[341] ja sitten ukon,[342] joka yksin astui kuin unessa, mut kasvoin aate-syvin.

Ja puku näillä seitsemällä sama kuin ensi sarjall' oli, vaikka päässä ei olleet liljaseppeleet,[343] vaan ruusut

ja muut yht' armaat punaheljä-kukat; läheltä vielä vannoa ois voinut, he että kaikki hehkui päältä kulmain.

Ja kun mua vastaan vaunut tulleet oli, jylinä kuului, ja tuo joukko jalo etemmä näyttänyt ei saavan mennä,

vaan seisautui luo johtokynttiläinsä.

Kolmaskymmenes laulu

Kun taivaan ensimmäinen seitsentähti,[344] mi koskaan vaipunut, ei noussut eikä verhonnut muuhun, ellei synnin pilveen,

ja jokaiselle tehtävänsä näytti kuin osoittaa sen sisko alhaisempi[345] tien soutajalle varmaan valkamahan;

kun pysähtyi tuo seitsentähti, sanon, vaunuihin kääntyi niinkuin kohti rauhaa totuuden kansa, niiden eellä tullut.

Ja eräs heistä kuni viesti Taivaan »*Veni, sponsa, de Libano*»[346] nyt laulain huus kolmasti ja samoin muutkin kaikki.

Kuin autuaat nuo viime tuomiolla nopeesti nousee kukin haudastansa keveinä kirkkaudessa hahmon uuden,

pyhistä nosti vankkureista Taivaan tuon vanhan ääni sata varmaan elon ijäisen airutta ja Enkeliä.

»*Benedictus, qui venis*»,[347] kaikki lauloi, ja yltäpäältä kylväin kukkasia näin: »*Manibus o date lilia plenis!*»[348]

Itäisen ilmankannen kaiken nähnyt oon usein aamunkoissa ruskottavan, kun sinikirkkaat muut on kannet taivaan

ja päivänkoiton kasvot hunnutetut, niin että huurun niitä himmentäissä voi kauan sietää paljas silmä sitä;

niin näkyi keskeltä tuon kukkaspilven, mi nousi käsist' enkelein ja lankes sateena vaunuihin jo ulkopuolle,

viherjä-viitta, valko-liina Nainen,[349] puettu väriin liekin liikkuvimman ja seppelöity lehdin öljypuisin.

Ja sieluni, mi niin ei pitkään aikaan vavissut ollut hänen läheisyyttään, ei tuosta tuntehesta järkähtänyt,

sai tuta lemmen vanhan suurta valtaa, hänestä käyvän salavoiman kautta, vaikk' eivät silmäni hänt' tuntenehet.

Mut heti kun tuon Naisen näin ma, voima ylhäinen, joka vallannut mun oli jo ennen kuin ma olin mieheks tullut,

mun käänsi vasempaan niin luottavaisna kuin lapsi kohden äitiänsä rientää suruinen ollen taikka pelkääväinen,

ja näin Vergiliukselle virkoin: »Joka vereni pisar vapisee nyt vallan; ma tunnen merkit vanhan lemmenliekin.»[350]

Mut ah, Vergilius jo poissa oli,
Vergilius, tuo isä armain, lempein,
Vergilius, jolle kaikkeni ma uskoin!

Ei kaikki paratiisin riemut voineet mun poskiani, jotka kastehella jo pestyt oli, kyynelistä estää.

»Dante, vaikk' on Vergilius nyt poissa, viel' älä itke, vielä ällös itke; vuoks säilän toisen itkeä saat vielä.»

Kuin amiraali kulkee kokkaan, keulaan, väkeä tarkastaa, mi miehittävi muut laivat, heitä työhön kehoittaen,

niin vaunuin vasemmalla puolla, koska nimeni soinnun kuullen sinne käännysin (min välttämättömyyden vuoksi kerron),

näin Naisen tuon, mi mulle ensin näkyi verhossa enkelien kukkasateen, mua kohden puron poikki katseen luovan.

Ja vaikka huntu tuo, mi päästä aaltos, Minervan lehdin[351] kaunistettu, suonut näkyä hänen viel' ei varsin selvään,

viel' liikkein ylvään, valtiattarena hän jatkoi lailla puhujan, mi jättää sanansa lämpimimmät viimeiseksi:

»Mua katsohan, ma oon, ma oon Beatrice.

Kuink' olet viitsinyt tään vuoren nousta?

Sa etkö tiennyt, ett' on täällä onni?»

Katseeni peiliin puron loin, mut siinä, kun näin ma itseni, sen siirsin ruuhon; niin suuri häpeä mun päätän painoi.

Niin ylväältä kuin lapsellensa äiti hän mulle näytti; kitkerältä maistui näät ankaran tuon laupeutensa kuri.

Hän vaikeni, ja Enkelit nyt laulaa alkoivat: »*In te, Domine, speravi*»,[352] sanoilla lopettaen: »*pedes meos*».

Kuin lumi elävässä hirsistössä
Italian selkärankaa pitkin jäätyy,
Slavonian tuulten[353] tuonne ahtamana,

sulaen sitten itseensä tiukkuu maan varjottoman tuulten tuulahtaissa kuin tulen tullen kynttilän on kuolo;

näin itkemättä, huokaamatta seisoin, siks kuin he laulaa alkoi, joiden äänet ain yhteen soivat kera tähtitarhain;

mut sulovirressä kun kuulin tuossa mua kohtaan sääliä, se enemp' oli kuin sanat: »Nainen, miks niin häntä kiusaat?»

Jää sydämeni ympäriltä muuttui vedeksi, tuuleksi ja tuskan kera suun, silmän kautta pursui povestani.

Samalla puolen vaunuin seisten yhä ja yhä paikallaan, hän hurskahille nyt Enkeleille loihe lausumahan:

»Te päiväss' ijäisyyden valvokaatte, ett' yö, ei uni peitä askeltakaan, min astuu radoillansa vuosisadat.

Siks vastaukseni vain huolta kantaa, ett' ymmärtäis mua hän, mi tuolla itkee näin näyttäin yhtä suuriks syyn ja tuskan.

Ei kautta yksin taivaspiirein, jotka johonkin joka idun ohjaa määrään sen mukaan, kuinka tähdet häntä saattaa,[355]

vaan myös kautt' Armo-Luojan suurten lahjain, jotk' ovat sataneet niin korkealta, ett' eivät yllä sinne silmät meidän,

elossaan uudess'[356] oli kyvyiltänsä hän moinen, että joka kunnan tapa hänessä oisi hyvin heilimöinyt.

Mut sitä karumpi ja ilkeämpi on pelto huono-kylvö, perkkaamaton, mit' enemmän on maassa kasvuvoimaa.

Hänt' ensin kannatin ma katseellani: kun nuoret näytin hälle silmät, siten hänt' oikeahan kerallain ma johdin.

Kun nuoruuteni kynnyksellä olin ja muutin elämäni, otti multa hän itsensä ja muille pois sen antoi.

Lihasta hengeks nousin, kasvoi hyve minussa ynnä kauneus, mut hälle en ollut enää yhtä kallis, rakas.

Hän käänsi käyntinsä päin tietä väärää, ajaen takaa hyvän kangastusta, mi pettää eikä lupaustaan pidä.

Näyt haltioidut turhaan hankin, joilla unessa, valvehilla vaadin häntä takaisin; hänpä huolinut ei tuosta.

Niin syvään lankes, ettei ollut muuta hänelle enää pelastuksen tietä kuin näyttää kuilut kansan kadotetun.

Siks kävin Tuonen tuiman kynnyksellä ja käännyn rukoillen ja kyynelöiden sen puoleen, jok' on tänne tuonut hänet.

Jumalan järjestys ja sääntö rikkuis, jos käytäis Leten yli, maistettaisi iloa moista maksamatta hintaa

katuen ynnä kyynelöiden siitä.»

Yhdesneljättä laulu

»Oi sinä, tuolla puolen virran pyhän!» sanainsa kärjen nyt hän käänsi minuun, jot' oli terät leikanneet jo niiden,

ja jatkoi viipymättä: »Virka, virka, tää totta onko! Moinen syytös vaatii sun tunnustustas välttämättömästi.»

Mun voimani niin voivuksissa oli, ett' ääni tyrehtyi, kun koetti, ennen kuin pääsi elintensä pälkähästä.

Hän hetken vartoi, virkkoi: »Miksi emmit? Minulle vastaa, sillä Leten vesi pahoja viel' ei vienyt muisteloitas.»

Häpeä ynnä pelko yhtyneinä pakotti suuni myöntymään niin hiljaa, sit' että ymmärtää voi silmä yksin.

Kuin joutsu liian viritetty laukee ja katkee kaari, jänne sen, niin että vasama voimatonna lentää maaliin,

niin puhkesin tään taakan raskaan alla ma huokauksiin ja kyyneleihin ja ääni vitkastui jo väylähänsä.

Hän taas: »Kun toivoni sa tahdoit täyttää, mi sua johti rakastamaan Hyvää, jok' onkin ainoo pyyteen arvollinen,

mitk' etees sattui kaivoshaudat, kahleet, kun turhaks sulle matkan määrä tuli ja jätit kaiken pyhän pyrkimyksen?

Ja mitkä edut, mitkä viehätykset näkyivät muiden kulmaluilla, koska sun täytyi kulkus heitä kohden kääntää?»

Ma syvään huokasin ja katkerasti ja vastaamaan mull' ääntä tuskin oli ja vaivoin huuleni sen muodostivat.

Näin lausuin itkein: »Seikat ajalliset mun tieni käänsi viehätyksin viekkain, heti kun nähnyt en ma kasvojanne.»

Ja hän: »Sa vaikka vaikenisit taikka kieltäisit, mitä myönnät, syntis sentään ois selvä: Tuomari sen moinen tietää.

Mut suusta omasta kun synnin syytös tuo puhkee, kääntyy vasten miekan terää kovasin meidän oikeutemme eessä.

Kuitenkin että erehdyksiäsi häpeisit sekä voimakkaampi oisit, kun toiste sulle soi seireeni-laulu,[357]

nyt kuivaa kyynellähtehe ja kuule; saat tietää, kuinka suuntaan vastakkaiseen ois kuoltuain sun ollut kuljettava.

Suloa moist' ei sulle luonto, taide tarjonnut kuin sen ruumiin kauniin verho, joss' elin ma ja jok' on maaksi tullut.

Jos kautta kuoloni tää korkein kauneus katosi suita, mikä houkutella sua enää saattoi seikka kuolevainen?

Kun sattui sinuun ensi nuoli turhan ajallisuuden, ois sun tullut nousta mun jäljestäin, mi ijäinen jo olin.

Sopinut painua ei siipes, lisää näin saamaan haavoja, ne neito taikka muu antoi turhuus lyhyt-auvollinen.

Kaks, kolme kertaa linnunpoika pettyy; mut kun sen kasvanut on sulka, turhaan virität verkon,[358] nuolin noudat sitä.»

Kuin lapset häpeissänsä mykistyvät ja kuuntelevat silmät maahan luoden ja katuvat ja syynsä tunnustavat,

niin minä nyt. Mut hänpä jatkoi: »Koska niin suret kuulemias, nosta partas, syvemmin surren sitä, mitä näet!».

Helpommin nousee maasta tammi, koska Italian tuuli sitä irti tempoo tai rajumyrsky Iarban valtakunnan[358]

kuin leukani nous hänen käskystänsä; näät kun hän kasvojani 'parraks' sanoi, ma hyvin tunsin myrkyn tarkoitetun.

Ja kun ma kohotin nyt kasvot, näin ma, nuo että ensimmäiset luodut Luojan lepäsi kukkiensa kylvännästä;

ja silmäni, viel' epävarmat, huomasi Beatricen kääntyneenä pedon puoleen, mi olio yks on kaksin luontoinensa.

Hän alla hunnun tuollapuolen virran viherjän sentään kauniimp' entistänsä niin oli kuin ol' kauniimp' ennen muita.

Mua katumuksen nokkonen niin poltti, muut' että kaikkea, mi houkutelut ol' lempeni, nyt tunsin vihaavani.

Niin mursi itsetuntemus mun mieltäin, ett' taintuneena maahan kaadu; kuinka mun sitten kävi, tietää seikan syytä.

Kun sydän taas toi mulle voimaa, Naisen[359] tuon yksin-laulavaisen näin; hän yllein kumartui, virkkoi: »Tartu, tarraa minuun!»

Mun puroon pannut kaulaa myöten oli ja vetäen mua takanaan hän kulki veen päällä köykäisnä kuin sukkulainen.

Kun liki päässyt olin rantaa pyhää, »*Asperges me*»[360] niin suloisesti soivan ma kuulin, ettei kynä, aatos riitä.

Sylinsä aukas Nainen kaunis, otti käsiinsä pääni ja sen painoi puroon niin syväälle, ett' täytyi vettä niellä.

Mun sitten nosti, pestyn johti minut kisahon noiden neljän kauniin neitseen, ja kaikki sulki mun syleilynsä.

»Taivaalla tähdet, täällä immet oomme; jo ennen kuin Beatrice astui alas, olimme säätyt häntä palvelemaan.

Silmänsä eteen viemme sun; mut niiden valolle armahalle hijoo katsees muut kolme, jotka syvemmälle näkee.»

Lauloivat noin; ja sitten kanssaan veivät mun kohti jalopeura-kotkan rintaa, miss' seisoi meihin päin Beatrice. Siinä

virkkoivat: »Älköön levätkö nyt silmäs! Olemme tuoneet sun smaragdein[361] eteen, sua vastaan joista aseet otti Amor.»

Halua tuhat, kuumempaa kuin tuli, mun painoi silmät silmiin loistavihin, jotk' yhä katsoi kohti aarnikotkaa.

Kuin peiliin kuvastuvi Päivä, samoin näin siinä kaksoispidon kangastuvan, muodoissa molemmissa vuoron perään.

Lukija, ymmärrät, ett' ihmettelin, kun itsensä sen seisovan näin hiljaa, mut valhekuvassansa vaihtelevan.[362]

Iloisin hämmästyksin tuossa nautti mun sieluni nyt sitä mannaa, joka samalla nälkää luo kuin kyllästyttää.

Läheni silloin neittä kolme, tahtiin ihanan enkel-laulun karkeloiden, mut liikkeen arvokkaammin, ylhäisemmin.

»Beatrice, käännä pyhät silmäs, käännä», he lauloivat, »päin uskollistas, joka sua nähdäkseen niin pitkät tiet on tullut.

Armasta meitä kohtaan, häntä kohtaan suus aukaise, ett' ilmestyisi hälle kauneutes toinen, jonka kätket vielä.»

Oi, heijastus sa ikivalkeuden! Ken kalpeni Parnasson lehtoloissa, syväältä niin sen lähtehistä juoden,

ett' ei ois heikko henkensä, jos tahtoo kuvata sellaisena sun kuin olit, kun varjos soitollaan sua tarhat Taivaan

ja kun sa ilmi alta hunnun astuit!

Kahdesneljättä laulu

Niin oli kiihkeät vuosikymmenien[363] janoa silmäni nyt sammuttamaan, muut että turtuneet ol' aistit kaikki.

Ja katseitteni kahden puolen oli kuin seinät välinpitämättömyyden; niin hymy pyhä vei ne verkkoon vanhaan.

Nyt vasempahan väkivalloin käänsi minulta kasvoni nuo taivas-immet, ja kuulin heidän virkkavan: »*Jo riittää!*»

Ja jouduin siihen silmäteräin tilaan kuin juuri niihin paistanut ois Päivä, niin etten tuokioon ma nähnyt mitään.

Mut valoon vähempään kun silmä tottui (vähempään, sanon, muistain suurempata valoa, josta väistyä mun täytyi),

näin joukon kunniakkaan kääntynehen kätehen oikeaan ja palajavan, nyt eessäin Aurinko ja seitsenliekki.

Kuin alla kilpein, vaaraa välttääksensä, miesparvi kääntyy: lippu ensin liikkuu, muun joukon sitten vasta vaihtuu suunta;

niin Taivaan sotajoukko tää, mi astui edellä,[364] ehti ohitsemme ennen kuin kääntynyt ees oli vaununtanko.

Palasi pyöräin luo nyt naiset, veti kuormaansa autuasta aarnikotka, niin ettei häiriytynyt höyhen ykskään.

Sulotar, joka yli virran vei mun, ja Statius ja minä pyörän puolla kävimme, kaarta pienempää mi kieri. [365]

Astuimme metsää vanhaa, autiota vuoks hänen syynsä, jonka petti käärme, ja jalat kulki enkel-laulun tahtiin.

Kentiesi käyty oli taival, jonka jous kolme kertaa jännitetty kantaa, kun vaunuistaan Beatrice astui alas.

Kuiskaavan kaikkien nyt kuulin: »*Aadam!*» näin sitten puuta[366] kiertävän, min oksat ei kukkaa kantaneet, ei lehteäkään.

Sen latva, joka laajemmaksi lautui, mikäli nous, ois Intiankin mailla ihailtu ollut vuoksi korkeutensa.

»Siunattu kotka, jok' et puusta tästä puraise,[367] vaikk' ois suloinen sen maku; näät jälkeempäin se pahoin vatsaa vääntää!»

Näin toiset riemuitsi puun alla vankan.

Ja peto kaksisyntyinen tuo virkkoi:

»Niin kaiken oikeuden siemen säilyy.»[368]

Ja vetotankohonsa kääntyi, tarttui ja siirsi juurelle sen puun tuon paljaan; sen sillä sitoi, siihen kiinni jätti.[369]

Kuin kasvit päällä maan—kun suuri valo säteilee alas valoon yhtyneenä,[370] mi loistaa takaa Kalain tähtimerkin—

ne pursuu, paisuu, sitten uudistaen värinsä kukin, ennen kuin on Päivän hevoset päässeet toiseen tähtimerkkiin;

niin uudistui puu äsken paljas-oksa, nyt väriin vaatehtihe himmeämpään kuin ruusun, kirkkaampahan orvokkien.

Tajunnut tuota en, ei myös maan päällä soi hymni, jota olennot nää lauloi; säveltä sen en sietää

loppuun voinut.

Jos voisın kertoa, kuink' uneen painoi nuo silmät julmat Syrinx-immen taru,[371] nuo silmät, turmiokseen valvonehet;

kuin maalari, mi mallin mukaan maalaa, kuvaisin, kuinka uuvahdin ma itse, mut kuvatkoon, ken osaa, nukkumisen.

Heräjämisen hetkeen siirryn siksi ja kerron, että unen hunnun kirkkaus[372] repäisi, joku huus: »Mit' teet sa, nouse!»

Kuin nähdä omenapuun[373] kukkasia, joist' enkeleill' on ilo ynnä juhlat ijäiset taivahassa, saivat kerran

Johannes ynnä Pietari ja Jakob ja toipuivat taas kuullessaan tuon sanan, mi murtanut ol' unen raskahamman,[374]

ja harvenneeksi näkivät he seuran: Elias poissa oli, poissa Moses ja Mestarin myös vaatteet muuttunehet;

näin toinnuin minäkin ja näin tuon Hurskaan,[375] mi mua saattoi puron äärtä pitkin; kumartuneena ylitsein hän seiso.

Ma kysyin arkana: »Miss' on Beatrice?» Hän vastas: »Katso, alla puun hän istuu, varjossa lehtein juuri puhjenneiden.

Näe seura myös, mi häntä ympäröipi; muut ylös kanssa aarnikotkan nousi viel' ihanamman laulun, soiton soiden.»

En tiedä, haastoiko hän muuta, sillä jo eessä silmäini *hän* seiso, joka mun estänyt ol' aistimasta muuta.

Totuuden maalla[376] yksinään hän istui, jätetty vaunuin vartiaksi, jotka kaks-hahmo peto puuhun kiinni köytti.

Piiritti häntä parvi seitsen-neito[377] käsissä kynttilät, nuo jotka varmat etelän tuuliss' on ja pohjanperän.

»Asukas metsän täällä ollos hetki ja sitten kanssain kansalainen Rooman, sen, jonk' on ensi kansalainen Kristus.

Hyödyksi maailman, mi pahoin elää, nyt katso vaunuja, ja mitä näet, se kirjoita, kun palajat maan päälle!»

Beatrice näin. Ja minä, orja ollen vain hänen käskyjensä, käänsin katseen ja mielen, minne ihanainen tahtoi.[378]

Pimeestä pilvestä ei lyönyt tuli niin rutto koskaan, saapuessa sateen etäisimmästä ilmankartanosta,

kuin Juppiterin linnun[379] liitäväksi näin alas puuhun, raadellen sen kuoren ja kauniit kukkaset ja uudet lehdet.

Ja vaunuja hän voimain takaa iski; ne taipuivat kuin laiva myrskysäässä, jot' aallot kahtahanne keinuttavat.

Näin sitten kuinka vaunukoriin kettu[380] sujahti suurten voittovankkurien, se näyttänyt ei ruokaa hyvää syöneen.

Mut rangaisten nyt hänen syynsä häijyt pois hänet ajoi valtiattareni niin nopsaan kuin luut kesti lihattomat.

Ja sitten sieltä, mistä ensin iski, laskeusi kotka vaunun-istuimelle ja jätti jälkehensä sulkasateen.[381]

Kuin sydäimestä, joka vaikeroipi, nyt ääni Taivahasta soi, mi sanoi: »Voi, laivani, kuin sull' on huono lasti!»

Ja oli kuin maa auennut nyt oisi, väliltä pyöräin lohikäärme[382] noussut, mi purstollansa vaununpohjan puhkas.

Ja niinkuin ampiainen vetää taapäin otansa, purston perettäin hän pohjaa myös osan otti, vaipui syvyytehen.

Mi jäi, sen kuin maan hyvän heinä peittää nuo peitti höyhenet, jotk' ehkä suodut hyvässä, siveässä mieless' oli,

ja peittyi vaunut, peittyi pyörät kaksi, ja vehmar, kaikki tuo niin nopsaan, että kauemmin pitää suuta auki huokaus.

Rakennus pyhä,[383] muuttuneena siten, ulotti päitä itsestään: yks kasvoi kuhunkin kulmaan, kolme vehmarohon.

Kuin härjänsarvet oli jälkimmäiset, mut muiden otsass' oli vain yks sarvi; ei moista hirviötä nähty koskaan.

Niin varmana kuin linna kukkulalla sen päällä istui portto[384] häpeemätön, kuin silmät oli joka suuntaan alttiit.

Ja hänen vierellään, kuin ettei naista häneltä vietäis, seisoi peikko[385] suuri, he silloin tällöin toistaan suutelivat.

Mut kun tuo harhaileva, ahnas katse minuhun kääntyi, julma rakastaja kiireestä kantapäähän ruoski häntä;

vihassa sitten, mustasukkaisena irroitti hirviön ja kiskoi kanssaan niin kauas, että metsä suojas minut jo portolta ja kummitukseltakin.

Kolmasneljättä laulu

»*Deus, venerunt gentes*»[386] itkein alkoi suloista virttä vuorotella naiset, ja milloin kolme, milloin neljä lauloi.

Beatrice hellä, huokaavainen heitä niin kuuli kalpeana, että surrut enempi Maaria ei ristin alla.

Mut koska vaikenivat toiset neitseet, hän nousi korkeana, kasvoiltansa kuin tulenleimaus, ja sanat virkkoi:

»*Modicum, et non videbitis me, et iterum*,[387] ah, siskot armahaiset, *modicum, et vos videbitis me.*»

Hän sitten eellään heidät käski käymään, vain viittas seuraamahan mun ja Naisen[388] ja Viisaan, joka joukkoon jäänyt oli.

Näin kulki eespäin, enkä usko, että hän kymment' astunut ol' askeltakaan, kun silmänsä hän iski silmihini

ja tyynnä hahmoltansa mulle haastoi: »Nopeemmin riennä, että valmis olet sa kuuntelemaan, jos ma kanssas puhun!»

Kun olin siinä, missä olla piti, hän virkkoi: »Veli, miks et tohdi mitään kysyä, vaikka kuljet vierelläni?»

Kuin joskus eessä esimiesten haastaa on pakko liikaa kunnioittavaisten eik' ääni lähde läpi hampainen,

niin kävi mun, mi sammalkielin loime nyt lausumaan: »Madonna, tarpeheni te hyvin tunnette ja niihin avun.»

Hän mulle: »Tahdon, että pelkos ynnä häpeäs poistat, etkä enää puhu minulle lailla miehen uneksivan.

Sa huomaa: kulho, jonka käärme särki, ei ole, oli;[389] mutta tietköön syypää, ett' Taivaan kosta ei torju mikään.

Jää iki ilman perillist' ei kotka, mi heitti höyhenensä vankkureihin, ne täten tehden hirviöks ja saaliiks.

Ma näen selvään, ja siks siitä kerron: lähellä tähtimerkki on, mi antaa viel' ajan maailmalle varman, vapaan.

Ja mies tuo *viisisataa viisitoista*,[390] Jumalan ase, porton ahnaan tappaa ja peikon, joka hänen kanssaan rikkoo.

Puheeni, himmeä kuin Temiin,[391] Sfinksin, vain vähän sua vakuuttaa kentiesi, kun noiden tapaan kärkeksä se kätkee.

Pian tosiseikat todistaa ja päästää tään pulman pahan, lailla vellamoiden, mut ilman karjan taikka viljan vaaraa.

Sa huomaa: niinkuin sanat nää ma sanon, ne kirjoita ja eläville kerro elämän sen, mi juoksua on kuoloon.

Ja kun ne kirjoitat, sa muista, että et salaa, millaisna puun nähnyt olet, mi täällä ryöstetty on kaksi kertaa.[392]

Jokainen, ken sen heelmän, oksan ottaa, hän työllä herjaisella loukkaa Luojaa, mi pyhään luonut on sen palveluunsa.

Kun siitä söi ens sielu, vuotta viisi tuhatta tuost' on tuska, kaiho soinut Hänelle, joka syyn sen otti päälleen.

Sun henkes nukkuu, ellei huomaa, miksi niin erikoisen korkeaks se kasvoi ja miksi nurinpäin sen latva lautui.

Ja jos kuin Elsan[393] veet, ei turhat aatteet ois mieltäs saartaneet sen muuttain, kuten Pyramus[394] silkkipuunsa, hekkumallaan,

monesta niin jo merkist' ymmärtänyt puun tarkoituksen oisit siveellisen ja Luojan mielen, kiellossaan vanhurskaan.

Mut koska nään sun järkes kivettyneen ja käyneen kivenkarvaiseks, niin että sanaini valkeus sun huikaisevi,

kuvina tahdon, vaikk' en kirjaimina, tään että kanssas kantaisit kuin sauvaa pilgriimi palmulehvin kierrettyä.»

Ma hälle: »Niinkuin leimasin lyö vahaan sinetin vaihtumattoman ja lujan, sananne aivoni nyt samoin leimaa.

Mut miks niin yli silmäkantamani sananne ikävöity lentää, että se katoaa, mit' enemmän ma katson?»

»Siks että huomaisit», hän virkkoi, »suunnan,[395] jot' olet seurannut, ja oivaltaisit, kuink' oppis soveltuu mun sanoihini,

ja näkisit, ett' eroo Luojan teistä elonne niin kuin erotettu kauas on maasta alhaisesta taivas korkein.»

Ma hälle vastasin: »En muista, että ma oudoks oisin teille tullut koskaan, ei tuosta mua omatunto soimaa.»

»Ja jos et sitä nyt sa jaksa muistaa», hymyillen virkkoi hän, »sa mielees johda, ett' olet tänään Leten[396] vettä juonut.

Ja savusta jos todistaa voi tulen, todistaa unhotus tuo juuri syypääks sun tahtos, jännitetyn toisahanne.

Sanani totisesti tästälähtein niin selvät olkhot kuin järjellesi jäykälle niitä ilmoitella sopii.»

Hitaammin kulki kultaloistossansa Aurinko kautta puolipäivä-piirin, mi muuttaa paikkaa näkökulman mukaan,

kun seitsemän nuo neittä seisahtuivat— kuin seisahtuu se, joll' on joukon johto, jos tiellä outoa hän jotain äkkää—

äärelle metsän varjon kuolon-valjun, min moista Alpein purot kylmät heittää all' oksain mustien ja lehvän nuorten.

Ja oli kuin ois heidän eessään juossut samasta lähteestä Euphrat ja Tigris, eroten verkkaan, ystävällisesti.

»Oi kunnia, oi valkeus ihmisheimon! Mit' on nää veet, jotk' alkuhettehestä samana hersyy, haarautuu ja kato?»

Sain vastaukseksi: »Mateldaa pyydä, hän että selittäis sen sulle.» Lausui nyt niinkuin se, mi syytä

luotaan torjuu,

tuo kaunis Nainen: »Tään ja paljon muuta sanonut hälle oon ja varma olen, hält' ettei vienyt sitä Leten vesi.»

Beatrice näin: »Hält' ehk' on sielun silmät huolesta suuremmasta sumentuneet, mi usein uuvuttavi muiston kaiken.

Mut kas, Eunoë tuolla vieno virtaa; vie sinne hänet, siellä virkistäös voimansa voipunehet kuin on tapas.»

Kuin kursaile ei sielu ylväs, jalo, vaan toisen tahdosta luo tahdon oman, kun viittaus tuon vain on selvittänyt,

niin tarttui kätehein tuo kaunis Nainen, läks liikkumaan ja Statiukselle virkkoi hän lailla vallattaren: »Myötä tule!»

Lukija oi, jos kirjoittaa ois tilaa minulla vielä, laulaisin ma juomaa[397] suloista, jot' en kyllin juoda voinut.

Mut koska täydet ovat lehdet kaikki mun aikomani tähän toiseen Lauluun, ei taiteen lait mun salli laajentua.

Palasin luota pyhään lainehien ja olin uudistunut, niinkuin nuortuu puu nuori saatuansa lehdet uudet, ja puhdas, altis nousemaan nyt tähtiin.

VIITSELITYKSET

1. laulu

[1] »Meret julmat», Helvetin pimeys ja kauhut, joita näkemästä Dante Vergiliuksen opastamana nyt on tullut taas kirkkaan avoimen taivaan alle, Kiirastulen vuoren juurelle.

[2] Kalliope, yksi runottarista, ylevämmän (eepisen) laulurunouden edustaja.

[3] Thessalian kuninkaan Pieroksen yhdeksän tytärtä, jotka haastoivat runottaret kilpalaulantaan kanssaan, mutta hävisivät kilvan ja röyhkeytensä rangaistukseksi muutettiin harakoiksi.

[4] Ensi piiri = kuun piiri.

[5] Venus, tässä aamutähtenä.

[6] »Tähteä näin neljä». Nähtävästi Dante tarkoittaa tällä tähtisikermällä neljää kardinaalihyvettä (viisaus, oikeus, urhoollisuus ja kohtuullisuus). Ainoastaan ensimmäinen ihmispari on paratiisissa olonsa aikana, viattomuuden tilassa nähnyt sen loistavan. Maallisen paratiisin ajateltiin näet sijaitsevan Kiirastulen vuoren huipulla.

[7] Ukko on Cato Utikalainen, joka surmasi itsensä vuonna 46 eKr. (ks. S. 8, s. 5.) päästäkseen näkemästä Rooman tasavallan kukistumista Caesarin voiton jälkeen. Itsemurhaajana ja pakanana hänen olisi pitänyt olla Limbuksessa, Helvetin esipihassa, mutta Dante kunnioitti suuresti Catoa hänen miehekkäitten hyveittensä takia ja asetti hänet sen vuoksi sopivana miehenä Kiirastulen vuoren vartijaksi. Viimeisellä tuomiolla, jolloin sielut jälleen saavat kirkastetut ruumiinsa ja puhdistuminen kiirastulesa lakkaa, Catokin pääsee nauttimaan taivaan riemusta.

[8] »Nainen», Beatrice, Danten nuoruuden lemmitty, joka runoelmassa edustaa korkeinta, jumalallista viisautta ja armoa.

[9] Martia, Caton puoliso, joka Vergiliuksen ja muiden kanssa, joiden ainoana syntinä on ollut uskon puute, asustaa Limbuksessa.—Minos, manalan tuomari, tuomitsee ainoastaan niitä, joiden olinpaikka on Limbuksen alapuolella.

[10] »Virran pahan», Akeronin, tuonelan joen.

[11] Danten tunnustus: hän ei tunne itseään täysin vapaaksi kateudesta, mutta enemmän ylpeyden,

alemman piirin syntiin syypääksi.

[12] Kaisla, nöyryyden ja kärsivällisyyden vertauskuva.

[13] »Ensi vartia», enkeli, joka vartioi pääsyä vuoren ensimmäiseen puhdistuspiiriin.

[14] Danten Kiirastuli on korkea, kartion muotoinen vuori, joka sijaitsee pyöreällä, kaislojen ympäröimällä saarella. Saaren ajateltiin olevan ainoa maa läntisellä pallonpuoliskolla. Itse vuori, alhaalta jyrkempi, ylhäältä loiva, on jaettu seitsemään vyönä kiertävään penkereeseen eli piiriin, jotka vastaavat katolisen opin seitsemää kuolemansyntiä, ylpeyttä, kateutta, vihaa, (henkistä) laiskuutta, ahneutta, mässäystä ja lihan himoa.

[15] Helvetin huuruista ja hänen omista kyyneleistään.

[16] Vihjaus Odysseukseen, joka ei koskaan palannut.

[17] »Tuon toisen», Caton.

2. laulu

[18] Dante olettaa, että Kiirastulen vuori ja Jerusalem ovat toistensa antipodit, joten niillä on yhteinen horisontti, ja kun aurinko laskee Jerusalemissa on Kiirastulen vuorella auringon nousu. Ganges-virralla, joka Danten maantieteen mukaan sijaitsee 90 astetta Jerusalemissa itään, on keskiyö. Vaa'an tähtikuvio kulkee tällöin meridiaanin poikki, mutta syksyn alussa, kun yö tulee pitemmäksi, »kun voittaa», »putoaa se sen kädestä»—joutuu päivällä auringon kanssa taivaalle ja on näkymätön.

[19] Daavidin 114:n psalmin alkusanat »Kun Israel Egyptistä läksi», sovitettuina tässä niitä sieluja varten, jotka pelastettuina maallisesta orjuudesta pyrkivät vapautta kohti.

[20] Casella, firenzeläinen laulaja ja säveltäjä, Danten ystävä, joka kuoli paljon ennen vuotta 1300. Casella selittää etteivät kaikki pelastetut sielut pääse heti kuolemansa jälkeen kiirastuleen. He kokoontuvat silloin tosin Tiberin alajuoksun varrelle, mutta laivuri ei ota heitä kaikkia veneeseen: syyllisyytensä mukaan heidän täytyy odottaa lyhempi tai pitempi aika rannalla.

[21] Vuoden 1300 alussa, kolme kuukautta ennen kyseessä olevaa päivää antoi paavi Bonifacius panna toimeen riemujuhlat. Niiden mukana tuli muutamia anejulistuksia, jotka kumosivat ajalliset rangaistukset ja helpottivat pääsyä kiirastuleen.

[22] »Amor, che nella mente mi ragiona», näin alkaa yksi Danten kauneimpia canzoneja, johon Casella luultavasti sävelsi musiikin.

3. laulu

[23] Järki, oman syyllisyyden tunne, ajaa meitä puhdistukseen ja parannukseen, jota Kiirastulen vuori merkitsee.

[24] »Erhe pienin», se vielä maallinen halu, joka oli houkutelut häntä kuuntelemaan Casellan laulua.

[25] Vergilius kuoli Brindisissä, mutta keisari Augustus antoi kaivaa hänen luunsa haudasta ja viedä ne Napoliin.

[26] Danten käsityksen mukaan taivaan muodosti yhdeksän päällekkäin kerrostuvaa, läpinäkyvää kaarta, jotka eivät pimitä toistensa tähtien valoa.

[27] Skolastiikka erottaa kaksi tietämisen lajia, »scire quia», tietää, että jokin seikka on, ja »scire propter quid», tietää, minkätähden jokin seikka on.—Jos me siis olisimme voineet nähdä (tietää) kaiken, eivät esivanhempamme olisi langenneet syntiin eikä Sanan lihaksi tuleminen olisi ollut tarpeen.

[28] Lericin ja Turbia merkitsevät Genovan lahden ääripisteitä, Lericin Genovasta itään, Piazza-lahden rannalla, Turbia lännen puolella, Monacon lähellä.

[29] Niiden sieluja, jotka ovat kuolleet kirkon kiroissa eivätkä vielä pääse varsinaiseen kiirastuleen.

[30] Manfred, Fredrik II:n poika, Sisilian kuningas, hohenstaufi, joka kuoli Beneventossa vuonna 1266, taistelussa Anjoun Kaarlele vastaan. Hänen ruumiinsa haudattiin Beneventon sillan korvaan ja ranskalaiset sotilaat rakensivat kiviroykkiön sen päälle. Mutta Cosenzan arkkipiispa kaivautti ruumiin haudasta ja käski heittää sen Verde-joen rannalle, jottei se lepäisi kirkolle kuuluvassa maassa.

[31] Manfredin kaunis tytär oli Constanza, Pietari Aragonialaisen puoliso, Fredrikin ja Jaakon, Sisilian

ja Aragonian kuninkaitten äiti.

[32] »Muut jos toisin haastaa», nimittäin, että hän pannaan julistettuna olisi kadotettujen eikä pelastettujen parissa.

[33] Ilman kirkollisia juhlamenoja (koska hän kuoli paavin kiroissa).

4. laulu

[34] Platonikot opettivat, että ihmisessä on kolme itsenäistä, eritoimintoista sielua, joilla on paikkansa eri ruumiinosissa.

[35] Noli, kaupunki Genovan lahden rannalla.

[36] San Leo, kaupunki Urbinon herttuakunnassa. Bismantova, korkea vuori Lombardiassa Modenan tienoilla.

[37] Ensimmäinen kiirastulen vuoren ensimmäisestä horisontaalisesta piiristä.

[38] Castor ja Pollux, Kaksosten tähtikuvio. Jos se olisi ollut auringon, »suuren kuvastimen» seurassa, merkitsee: jos oltaisiin kaksi kuukautta tuonnempana ajassa, joksi nyt oletetaan kevätpäivän tasauksen aikaa.

[39] Koska Ptolemaioksen järjestelmän mukaan auringon paikka maasta katsoen oli kuun, Merkuriuksen ja Venuksen yläpuolella ja Marsin, Saturnuksen ja Jupiterin alapuolella.

[40] Phaeton, auringon poika, sai antiikin tarun mukaan kerran auringon vaunut ajettavikseen, muttei osannut ohjata, vaan oli vähällä polttaa maan, jolloin Zeus surmasi hänet salamalla.

[41] Belacqua Firenzestä oli taitava kitarojen ja luuttujen valmistaja, mutta »ylen laiska ihminen sekä maallisissa että henkisissä asioissa».

[42] Niiden, jotka olivat viivyttäneet katumuksentekoaan kuolinhetkeensä asti, täytyy odottaa elämänsä pituisen ajan ennen kuin he pääsevät puhdistumaan.

[43] Koska Kiirastulen vuorella, jonka oletetaan sijaitsevan Tyynessä valtameressä Etelä-Amerikan ja Australian välillä, on nyt keskipäivä, täytyy Jerusalemissa olla keskiyö ja Marokossa yö.

5. laulu

[44] »Alemman tuon», Danten, joka kulki Vergiliuksen takana ylös vuorta.

[45] Nämä ovat niiden sieluja, jotka ovat saaneet surmansa väkivaltaisesti saamatta synninpäästöä, mutta kuollessaan vielä katuneet ja antaneet anteeksi vihamiehilleen.

[46] Miserere, Daavidin 51. psalmi: »Armahda minua, Jumala».

[47] »Voi hyödyttää», kehoittamalla heidän maan päällä olevia omaisiaan ja sukulaisiaan esirukouksiin heidän puolestaan.

[48] Puhuja on Fanosta kotoisin oleva Jakob del Cassero, joka toimiessaan Bolognan podestana (1297) joutui rajakreivi Azzo III Esteläisen vihoihin, kun tämä halusi anastaa Bolognan. Azzo surmautti Casseron hänen oleskellessaan pari vuotta myöhemmin Padovassa, Oriacon luona.

[49] Maa, jota tarkoitetaan, on Marc Antona, jossa Fano sijaitsee.

[50] »Antenorin poikain», padovalaiosten, joiden kaupungin troijalaisen Antenorin kerrotaan perustaneen. Antenor taas oli tarun mukaan isänmaanpetturi, joka kavalsi Troijan kreikkalaisille. [51] Mira, kaupunki Brenta-joen varrella, Padovasta hiukan itään.

[52] Buonconte, Helvetin XXVII laulussa mainitun kreivi Guido da Montefeltron poika. Hän kaatui Campaldinon luona vuonna 1289 taistellessaan Arezzon ghibelliinien kanssa Firenzen guelfejä vastaan. Hänen ruumistaan ei löydetty taistelukentältä. Giovanna, hänen puolisonsa ei liene siitä välittänyt eikä myöskään huolinut toimittaa sielunmessua hänelle.

[53] Luostar-talo, Camaldolin luostari.

[54] Siinä, missä Archiano laskee Arno-jokeen.

[55] Danten aikana uskottiin pajojen henkien voivan synnyttää myrskyjä ja muita luonnonilmiöitä.

[56] Pratomagno, nykyään Pratovecchio, erottaa Arnon laakson Gasentinosta.

[57] »Kymiin kuninkaalliseen», Arno-jokeen.

[58] Pia Guastelloni, jalo sienalaisnainen, toisissa naimisissa varakkaan aatelismiehen Nello della Pietran kanssa. Nello epäili vaimoan aviorikoksesta ja surmautti hänet eräässä linnassaan Maremmassa, huhun mukaan paiskauttamalla hänet ikkunasta.

6. laulu

[59] Benincasa, Arezzosta kotoisin oleva oikeusoppinut 1200-luvun loppuvaiheilla. Hän antoi Sienan podestana tuomita kuolemaan ja mestauttaa muutamia rosvoitareita, jonka jälkeen Ghino di Tacco, yhden mestatun veli surmasi hänet.

[60] Tarkoittanee firenzelaista Giacco de' Tarlatia joka joko paetessaan tai ajaessaan takaa joutui Arno-jokeen ja hukkuu.

[61] Fredrik Novello, toscanalainen, kreivi Guido Novellon poika, jonka jokin vihamies surmasi vuonna 1291. Eräissä vanhoissa kommentteissa sanotaan: »Hän oli hyvä mies, sentähden Dante hänet mainitsee».

[62] Pisan mies, Farinata de' Scornigiani, joka surmattiin 1200-luvun lopulla. Joidenkin tietojen mukaan hänet murhasi kreivi Ugolino, josta puhutaan Helvetin XXXIII laulussa.

[63] Marzucco, edellämainitun Farinatan isä, jonka tiedetään vuonna 1287 ruvenneen fransiskaanimunkiksi. Poikansa murhan jälkeen kerrotaan hänen kehoittaneen sukuja sovintoon, jopa suudelleen murhaajan kättä. Toisten mukaan hän kuuluu miehekkäästi astuneen poikansa murhaajan kreivi Ugolinon eteen ja taivuttaneen tämän sallimaan haudata murhatun. [64] Pier dalla Broccia, Ranskan kuninkaan Filip III:n kamariherra ja suosikki 1270-luvulla. Kuningatar Maria Brabantilainen syytti häntä petoksesta ja hirtätti hänet.

[65] Tarkoittanee säettä Vergiliuksen Aeneis-runoelmassa: *Desine fata deum flecti sperare precando*—Älä toivo voitavasi rukouksin muuttaa jumalten päätöstä.

[66] Sordello, kuulu mantovalainen trubaduuri, joka 1200-luvulla runoili provencen kielellä.

[67] Keisari Justinianuksen aikana (527-565) pääsi roomalainen oikeus korkeimpaan täydellisyyteen. Sentähden Justinianus oli Dantelle lainsäädännön ja laillisuuden esikuva anarkismia vastaan.

[68] »Antakaa keisarille, mikä keisarin on».

[69] »Hepo», Italia.

[70] Keisari Albert I, habsburgilainen, jonka hänen veljenpoikansa surmasi vuonna 1308. Hänen isänsä oli Rudolf Habsburgilainen, jota Dante soimaa siitä, että hän oli lyönyt laimin roomalaisen keisarin velvollisuudet ja jättänyt Italian ilman hallitusta puolueriitojen uhriksi.

[71] »Valtakunnan yrttitarha», Italia.

[72] Italialaisia aatelissukuja.

[73] Santafiora, muuan Sienan seudulla sijaitseva linna, jonka omistajat olivat riidassa sienalaisten kanssa.

[74] Luultavasti Marcellus, joka asettui Caesaria vastaan.

[75] Viitanee siihen, että puolueet usein vuorottain karkoittivat toisensa kaupungista.

7. laulu

[76] Helvetin esipiha, Limbus, jossa pakanat ja kastamattomat lapset oleskelivat. He eivät tunteneet kristillisiä eli ns. teologisia hyveitä, mutta harjoittivat kyllä omia moraalisia hyveitään.

[77] Salve Regina, kirkollinen hymni neitsyt Marialle.

[78] Ottokar, Böömin kuningas (1253-1278) oli Rudolf Habsburgilaisen vastustaja, mutta joutui pian alakynteen. Danten arvostelu Ottokarista ja hänen pojastaan Venzel IV:stä näyttää perustuvan väriin huhuihin heidän kunnostaan. Venzelin hallitusta (1278-1305) pidetään yleensä parempana kuin Ottokarin.

[79] »Nykänenä», Filip III Rohkea, Ranskan kuningas (1270—1285). Hän puhuu Navarran kuninkaan Henrik III:n Paksun kanssa, joka oli Danten vihaaman Filip Kauniin appi. Sodassa Pietari III:ta Aragonialaista vastaan täytyi Filip III:n paeta, koska hänen laivastonsa oli lyöty. Hän kuoli tällä pakoretkellä Perpignanissa.—Kumpikin on murheissaan Filip Kauniista, joka oli edellisen poika, jälkimmäisen vävy. [80] »Vankkavartinen», Pietari III Aragonialainen, Manfredin vävy, joka riisti Ranskalta jälleen Sisilian. Hän kuoli vuonna 1285. »Suurinokkainen» on Anjoun Kaarle, Napolin kuningas, jota paavi käytti tuhoamaan Hohenstaufien keisarihuonetta. Se että Dante, joka oli Hohenstaufien suuri ihailija, asettaa hänet Kiirastuleen eikä Helvettiin, johtunee siitä, että Dante näki hänen hallitsijanominaisuuksissaan ja tavoissaan lieventäviä asianhaaroja.—Huomattava on myös kuinka entiset vihamiehet kuten Rudolf ja Ottokar, Pietari Aragonialainen ja Anjoun Kaarle täällä seurustelevat ystävällisessä sovussa—merkki siitä, että kaikki riidat ovat täällä tauonneet.

[81] Alfons I Aragonialainen, Pietarin vanhin poika ja seuraaja vuonna 1285. Hän kuoli 20-vuotiaana vuonna 1290. Dante suosi häntä, kun taas Pietarin kaksi muuta poikaa, Jaakob ja Fredrik olivat hänelle vastenmielisiä. Nämä kyllä perivät isänsä valtakunnan, mutta eivät sitä mikä oli parasta, isän avuja.

[82] Samoin kuin Jaakobin ja Fredrikin kohdalla Pietari III:n suku oli huonontunut, samoin oli Anjoun Kaarlen seuraajien Kaarle II:n ja Provencen kreivin Raimundin kohdalla asian laita.

[83] Constanzan mies, ks. S. 21, s. 4 ja seur.

[84] Margaretan ja Beatricen, kreivi Raimundin tyttärien puoliset olivat Ranskan kuningas Ludvig IX ja Anjoun Kaarle.

[85] Henrik III, Englannin heikko ja hurskasmielinen kuningas, joka kuoli 1272. Hänen urhealla pojallaan Edvard I:llä (1272-1307) on maineikas sija Englannin historiassa.

[86] Vilhelm, Monferraton rajakreivi oli sotainen ghibelliinipäällikkö, mutta joutui vankeuteen koettaessaan pitää kurissa Alessandrian kaupunkia. Hän kuoli vankilassa 1292. Hänen tappionsa johdosta joutuivat hänen omistamansa maat Monferrato ja Canavese (Pon varrella) kärsimään.

8. laulu

[87] Kirkollisen hymnin alkusanat: »Ennenkuin valot sammuvat rukoilemme me sinua».

[88] Enkelit ovat paratiisin vartijoita, keruubeja. Heidän miekkansa merkitsee Jumalan vanhurskautta, mutta niiden kärjet ovat hänen armonsä katkaisemat. Niitä ei ole tarkoitettu hyökkäykseen, vaan ainoastaan puolustukseen.

[89] Pisalainen Nino Visconti, Helvetissä mainitun kreivi Ugolinon tyttärenpoika, oli jonkun aikaa Galluran kihlakunnan tuomarina Sardiassa. Hänet karkoitettiin myöhemmin guelfinä Pisasta ja hän otti sitten Firenzen ja Luccan guelfien kanssa osaa eri sotaretkiin kotikaupunkiaan vastaan. Kuoli vuonna 1296.

[90] Johanna, Ninon tytär.

[91] Ninon leski Beatrice d'Este, meni uusiin naimisiin milanolaisen Galeazzo Viscontin kanssa vuonna 1300. Tässä avioliitossa häntä kohtasi joukko onnettomuuksia, mm. maastakarkoitus 1302-11, eikä hänen suhteensa mieheensä liene ollut kovin hyvä.—Viscontin suvun vaakunassa oli kuvattuna käärme, Galluran vaakunassa kukko.

[92] Neljä tähteä, neljä kardinaalihyvettä. Kolme tähteä, kristilliset hyveet.

[93] Konrad Malaspina nuorempi, Valdimagran rajakreivi. Valdimagra on laakso Luccan ja Genovan välillä. Dante tuns Malaspinan vain maineelta.

[94] Malaspina-suvun ylistys johtunee siitä, että Dante sai maanpakonsa (1306) aikana nauttia tämän talon vieraanvaraisuutta, luultavasti Moroello Malaspinan luona, jolle Danten kerrotaan omistaneen Kiirastulensa.

[95] »Pahan päämies», paavi Bonifacius VIII.

[96] Tässä ja seuraavissa säkeissä Konrad Malaspina ennustaa Danten maanpaon, seitsemän vuotta vuodesta 1300 laskien, jollei Jumalan oikeus päättä toisin.

9. laulu

[97] Titone oli tarun mukaan aamuruskon, Auroran puoliso. Mutta koska tässä on kysymys yön tulosta

lienee Dante, kuten monet otaksuvat, tarkoittanut Titonen jalkavaimolla sitä sarastusta, joka näyttäkse ennen kuun nousua.

[98] Kylmä eläin, Skorpioni, jota sanotaan kylmäksi joko siksi että se on kylmäverinen eläin tai siksi, että aurinko vasta myöhään syksyllä on Skorpionin tähtikuviossa.

[99] Yön askel = tunti.

[100] Kaikki viisi: Dante, Vergilius, Sordello, Nino ja Konrad Malaspina.

[101] Viittaus onnettoman Proknen taruun; jumalat muuttivat hänet pääskyseksi.

[102] Aamu-unien uskottiin yleensä toteutuvan.

[103] »Tulen kotiin», tulen piiriin, jonka senaikainen fysiikka sijoitti maan ja kuun piirin välille. [104] Kentauri Keiron kasvatti Akilleusta Thessaliassa, mutta kun puhkesi Troijan sota, jossa Akilleuksen ennustuksen mukaan piti kaatuman, hänen äitinsä vei hänet unessa Skyros-saarelle ja puki tytöksi. Odysseus keksi hänet kuitenkin ja vei Troijaan.

[105] Lucia, Jumalan ilmoittava armo. Dante näki unessa Lucian kotkan hahmossa.

[106] Kolme porrasta merkitsee katumuksen kolmea astetta: ensimmäinen aste on itsensä (oman syyllisyytensä) tuntemus; toinen on katuvan sydämen masennustila; kolmas merkitsee katumusvalmiutta hyvityksen (hyvien tekojen) kautta.

[107] »P:tä seitsemän», katolisen kirkon seitsemän kuolemansyntiä, jotka yksi kerrallaan pestään pois Kiirastulen vuoren seitsemässä piirissä. P = latinan peccatum (synti) -sanan alkukirjain.

[108] Skolastiikan mukaan on taivaan valtakunnan avaimia kaksi: toinen, hopeinen avain merkitsi taitoa erottaa arvoton arvottomasta (scientia discernendi), toinen, kultainen Kristuksesta lähtevää valtaa vapauttaa tai tuomita kadotukseen (potestas judicandi).

[109] Tarpeian vuorella (Capitoliumilla) säilytettiin Rooman valtion aarteita. Caesar antoi murtaa auki aarrekkamarin huolimatta tribuuni Metelluksen urhoollisesta vastustuksesta. Lucanuksen mukaan kumahti koko vuori tällöin raskaan oven jysähdyksestä.

[110] Ns. Ambrosiuksen kiitosvirsi: »Me kiitämme sinua, Jumala...».

10. laulu

[111] Polykletus (Polykleitos), kuuluisa kreikkalainen kuvanveistäjä, syntynyt n. 480 eKr.

[112] Enkeli Gabriel, joka ilmoitti Marialle, että tämä oli synnyttävä Vapahtajan.

[113] »Nainen», Neitsyt Maria, joka tunnustautuu Jumalan piiksi (Ecce ancilla dei).

[114] Ks. 2. Samuelin kirja 6:6-7.

[115] »Psalmin-seppo», kuningas Daavid. Vrt. 2. Sam. 6:14.

[116] Mikhal, Saulin tytär, Daavidin puoliso. Vrt. 2. Sam. 6:16.

[117] Tarina siitä, kuinka keisari Trajanus keskeytti sotaretkensä siksi, kunnes oli kostanut erään köyhän lesken pojan surman, esiintyy Paavali Diakonilaisen kirjoittamassa Gregorius Suuren elämäkerrassa. Kerrotaan lisäksi, että kun paavi Gregorius kulki kerran Forum Trajanumin yli, hänen mieleensä muistui tuo tarina ja rukouksen voimalla hän sai hyvän keisarin vapautetuksi Helvetistä.

[118] Tässä piirissä katuva ylpeät. Heidän rangaistuksensa on heidän synneillensä vastakkainen. Nöyrässä, kyyryssä asennossa kulkien he tuntevat kuinka vähän heillä oli maailmassa ylpeilemisen syytä.

11. laulu

[119] Humbert I. Omberto Aldobrandeschi, Santafioren kreivi, jonka ylpeys herätti sienalaisissa sellaisen vihan, että he surmauttivat hänet Campagnaticon linnassa 1259.

[120] Oderisi, kuuluisa miniatyyrimaalari Agubbiosta (Gubbiosta) oli Danten ja Giotton ystävä. Benvenuto Imola kertoo, että hän oli omasta taiteestaan niin ylpeä, että ylenkatsoi muita taiteilijoita. »Enluminer» (it. miniare), taito maalata vesiväreillä norsunluulle tai pergamentille. Vähän myöhemmin

esiintyvää Franco Bolognalaista pidetään yleensä Oderisia etevämpänä.

[121] Cimabue ja Giotto, kuuluisia Danten aikaisia taidemaalareita.

[122] Edellinen Guido lienee Guido Cavalcanti (kuollut v. 1302), aikansa huomattavimpia runoilijoita. Hänet voitti Guido Guinicelli Bolognasta (eli vuosina 1230-1276), uuden koulun (dolce stil nuovon) edelläkävijä, joka kuoli maanpaossa. Miehellä, joka voittaa molempien kunnian Dante tarkoittaa ilmeisesti itseään.

[123] Provenzan Salvani, mahtava sienalainen porvari 1260-luvulla, johti ghibelliiniläisen Sienan joukkoja Montapertin taistelussa, jossa Firenzen guelfit kärsivät verisen tappion. Vuonna 1269 hän joutui firenzelaisten käsiin ja muuan hänelle vihamielinen sienalainen surmasi hänet.

[124] Anjoun Kaarle oli ottanut erään Salvanin ystävän vangiksi. Kun Kaarlen vaatima lunastussumma oli liian korkea Salvanin maksaa, Salvani kerjäksi Sienan torilla kokoon vaaditun summan.

[125] Viittaa Danten maanpakolaisuuteen, jolloin hänen itsensä oli turvaututtava toisten hyväntahtoisuuteen.

12. laulu

[126] Tässä seuraavat kuvat ovat esimerkkejä rangaistusta ylpeydestä: saatana, joka syöksyy alas taivaasta; satakätinen Briareus (gigantti), joka soti Jupiteria vastaan ja jonka Jupiter antoi salamansa sinkauttaa manalaan; muita gigantteja Olympian jumalten voittamina; Nimrod Baabelin tornin juurella; Niobe neljäntoista lapsensa keskellä, joista hän ylpeili ja jotka jumalat kostoksi surmasivat; Saul Gilboan vuorilla, joista Daavid lauloi: »älköön tulko kastetta eikä sadetta teidän päällenne»; Arakne hämähäkiksi muutettuna, koska hän rohkeni kehruussa kilvoitella Minervan kanssa; Rehabeam, joka ruoskien sijasta tahtoi kurittaa kansaa skorpioneilla ja jonka kapinan noustua täytyi paeta (I Kun. 12:11 ja 18.); Alkmeon, joka tappoi äitinsä Eriphylen, koska tämä kaulavitjien takia oli antanut ilmi puolisonsa Amphiaroksen; Sanherib, jonka hänen poikansa tappoivat Niniven temppelissä (2. Kun. 19:37); skyyttiläiskuningatar Tomyris, joka voitettuaan Kyyroksen pisti tämän poikkihakatun pään ihmisverellä täytettyyn nahkasäkkiin; Holoferneen pakeneva sotajoukko päällikkönsä päätön ruumis mukanaan (Juuditin kirja 13).

[127] »Päivän kuudes piika», kuudes tunti auringonnoususta laskettuna, siis tässä keskipäivä.

[128] Dante vertaa polkua, joka johtaa hänet ensimmäisestä piiristä toiseen nykyään hävinneihin portaihin, jotka lähellä »hyvin hallittua paikkaa» (ivallisessa mielessä Firenzeä) johtivat Ponte Rubacontelta San Miniaton vuorikirkkoon.

[129] »Autuaita ovat hengessään köyhät», Kristuksen vuorisaarnan ensimmäiset sanat sovitettuna ylpeyden synnistä puhdistuneille. Joka kerta siirryttäessä piiristä toiseen mainitsee Dante jonkin vuorisaarnan autuaaksijulistuksista, joka on vastakkainen taakse jääneen piirin synnille.

13. laulu

[130] Lyijyntumma väri merkitsee kateuden syntiä.

[131] »Heillä ei ole viiniä», Marian sanat Kaanan häissä.

[132] »Orestes olen», viittaus Oresteen ja Pyladeksen uhrautuvaiseen ystävytyteen. Kun Pyrrhos tahtoi rangaista Orestesta, Pylades ilmaisi itsensä Oresteeksi, mutta samassa astui Orestes esiin ja huusi: »Minä olen Orestes».

[133] »Päähän sovituksen polun», kateuden piirin uloskäytävään.

[134] Kateelliset saavat tuta rangaistuksen silmissään, koska he ovat kierosti katselleet toisten onnea.

[135] »Toden kaupungin», taivaan.

[136] Saphia, muuan arvossapidetty sienalaisnainen. Hän eli maanpaossa kun Sienan ghibelliinit kärsivät vuonna 1269 vaikean tappion. Linnassaan Pigeziossa, joka oli lähellä taistelukenttää, kerrotaan hänen seuranneen kamppailua ja iloinneen suuresti sienalaisten tappiosta. Sentähden Dante vertaa häntä hupsuun mustarastaaseen, joka tammikuussa kun ilma tuli leudoksi huudahti: »Talvi on ohitse, minä en pelkää sinua enää, Jumala!»

[137] Pier Pettinagno (Pettinajo), hurskas sienalainen erakko, jota jo eläessään kunnioitettiin pyhimyksenä.

[138] Talamone, linna ja satama Maremmassa, jonka hankittuaan sienalaiset vuonna 1305 yrittivät perustaa mahtavan merivallan. Paikka oli kuitenkin niin epäsuotuisa, että yritys raukesi. Suuret rahasummat olivat menneet hukkaan ja monet ihmiset, mm. monet sienalaiset amiraalit menettäneet henkensä.

[139] »Dianaa etsein». Toinen typerä teko, josta Dante syyttää sienalaisia, oli seuraava: kaupungin alitse piti juokseman muuan Diana-jumalattarelle pyhitetty lähde. Sienalaiset tahtoivat löytää sen ja uhrasivat suuria summia kaivaustöihin, toisin sanoen pelkkään satuun.

14. laulu

[140] »Vuo pieni», Arno-joki, joka saa alkunsa Falteronen vuorelta Apenniineilta ja laskee n. 120 ital. peninkulman päässä alkulähteestään mereen. Firenze on Arnon varrella.

[141] Kirke muutti Odysseuksen seuralaiset sioiksi.

[142] »Röhkysiat» (ital. porci), Casentinossa, Arnon alkujuoksun varrella olevan Porciano-linnan omistajat, jotka olivat kuuluja eläimellisestä ahmattiudesta. Danten kerrotaan istuneen vankina mainitun linnan tornissa.

[143] »Piskit pienet», Arezzon porvarit. Vaikka Arezzo oli Toscanan vähemmän mahtavia kaupunkeja, sillä oli kuitenkin huomattava osuus ghibelliinipuolueen riidoissa guelfien kanssa.—Arno, jota Dante vertaa tässä koiraan, kääntää Arezzon kohdalla ikäänkuin halveksuen suuntaansa.

[144] »Sudet», firenzeläiset, joita Dante usein soimaa ahneudesta.

[145] »Ketut», viekkaat pisalaiset.

[146] Brettinorolainen Guido del Duca puhuu Rinieri da' Calbolin kanssa. Jälkimmäisen sanotaan olleen Parman podestana vuonna 1252. Hänen pojanpoikansa Fulcieri da'Calboli oli podestana Firenzessä (»metsässä turman»), jossa hän voitokkaan mustan puolueen lahjomana otatti vangiksi ja julmasti surmautti useita valkeita.

[147] »O ihmisheimo...». Tämä kysymys selitetään seuraavassa laulussa, s. 91-92.

[148] Jaloluontoisia, anteliaita romagnalaisia 1200-luvulla. [149] Fabbro Lambertaccio Bolognasta, toisten mukaan seppä, toisten sotilas.—Bernardino Fosco Faerzasta, talonpojan poika, mutta viisautensa ja miellyttävien puheittensa tähden suuresti arvostettu.

[150] Anteliaita ja arvossa pidettyjä aatelissukuja Brettinoron kaupungissa Romagnassa. 1200-luvun lopulla kaupunki menetti jaloimmat sukunsa (ks. S. 87, s. 7-9). Traversarit ja Anastagit loistivat Ravennassa.

[151] Romagnan kaupunkeja, joilla siihen aikaan oli omat kreivinsä.

[152] Mainardo Pagani, Imolan ja Faenzan herra, jota kavaluutensa ja pahuutensa takia kutsuttiin »piruksi». Kuoli v. 1302.—Ugolino de'Fantoli, tunnettu hyvydestään, viisaudestaan ja urhoollisuudesta.

[153] Kainin sanat (I Moos. 4:14).

[154] Aglauros, tarun mukaan ateenalaisten kuninkaan Erekteusin tytär. Kadehti sisartaan, jonka Merkurius tahtoi ottaa puolisoikseen, jonka tähden hänet muutettiin kiveksi.

15. laulu

[155] Auringonlaskuun oli vielä kolme tuntia aikaa, kello oli siis noin kolme iltapäivällä ja samaan aikaan oli Italiassa keskiyö.

[156] »Autuaita ovat laupiaat» (Matteuksen evankeliumi 5:7).—»Iloitse, ken voitat», vrt. Matteuksen evankeliumi 5:12. »Iloitkaa ja riemuitkaa, sillä palkkanne on suuri taivaassa».

[157] Lempeyden ja sovituksen esimerkkejä: Maria tapaa temppelissä kadonneen Jeesuslapsen etsittyään häntä Johanneksen kanssa kolme päivää (Luuk. 2:48); Peisistratos, Ateenan lempeämielinen tyranni hylkää puolisonsa pyynnön, että hän kostaisi nuorelle kreikkalaiselle, joka oli julkisesti suudellut heidän tyttärtään; Pyhä Stefanus rukoilee vihollistensa puolesta, jotka kivittävät häntä.

[158] Poseidon ja Athene kiistelivät siitä kumman nimen kaupunki oli saava. Poseidon lahjoitti kaupungin asukkaille hevosen, mutta öljypuu, joka oli Athenen lahja, ratkaisi riidan Athenen hyväksi.

[159] Savu, jonka runoilijat näkevät, peittää seuraavan piirin, jossa vihan synnistä puhdistutaan.

16. laulu

[160] Agnus Dei—Jumalan karitsa, joka ottaa pois maailman synnin. Joh. ev. 1:29.

[161] Marcus Lombardialainen, joidenkin mukaan syntynyt Venetsiassa, oli arvossa pidetty hovimies, antelias, mutta pikavihainen.

[162] »Sen mitä kuullut oon»—mitä Guido del Duca oli 14. laulussa sanonut hyveen häviämisestä maailmasta.

[163] Taivas, so. tähtien vaikutus antaa ihmisten—vaikkei kaikkien—teille ensi sysäyksen, mutta se ei tee tyhjäksi tahdon vapautta. Tahdolla on kunkin taisteltava pahan viettelystä vastaan. Jos siinä voittaa, niin korkeampi voima, Jumalan myötävaikuttava armo luo ihmiselle sielun, joka on tähtien vaikutuksesta vapaa. Alusta pitäen tämä sielu pyrkii siihen, mikä tuottaa sille huvia ja onnea, mutta se voi erehtyä oikeasta päämäärästä ellei mikään ole sitä ohjaamassa.

[164] »Totuuden kaupunki», taivas (pyhän yhteyks); sen »torni» on Jumala.

[165] Tämä vertaus kohdistunee siihen, että Mooseksen lain mukaan pidettiin puhtaina (syötävinä) ainoastaan niitä eläimiä, jotka märehivät hyvin ja »hajoittavat» sorkkansa. Dante siis vertaa paavia (esipaimenta) saastaisiin eläimiin.

[166] »Kaksi Aurinkoa», paavi ja keisari.

[167] Tarkoittaa Lombardiaa ja Romagna, joissa ennen keisari Fredrik II:n ja paavin välisiä riitoja vallitsivat kuntoja hyveet.

[168] 1) Konrad da Palazzo Bresciasta oli niin arvossapidetty, että monet kaupungit valitsivat hänet podestakseen, Siena v. 1279. 2) Gerhard Camminolainen, Trevison oikeamielinen herra, Toscanassakin tunnettu nimellä »hyvä Gerhard». 3) Guido da Castello, rehellisyydestään, viisaudestaan ja antelaisuudestaan tunnettu porvari Reggiossa.—Ranskalaiset kutsuivat siihen aikaan kaikkia italialaisia »lombardialaisiksi».

[169] Kaanan maanjaossa eivät leeviläiset saaneet mitään osuutta. Ainoastaan jumalanpalveluksen hoito jätettiin heidän osakseen. (5. Moos. 18.)

[170] Gaia, Gerhard Camminolaisen tytär, josta kommentoijat ovat eri mieltä: toiset moittivat häntä irstaaksi, toiset ylistävät hänen kauneuttaan ja kunniallisuuttaan.

17. laulu

[171] Seuraavat kuvat ovat esimerkkejä vihan turmiollisista vaikutuksista.

[172] Prokhne, Traakian kuninkaan Tereuksen puoliso. Kun Tereus oli häpäissyt kälynsä Philomelan, niin kostoksi tästä surmasivat siskot Tereuksen pojan Ityksen ja panivat hänen lihansa pöydälle isän syötäväksi. Jumalat muuttivat sitten Prokhnen pääskukseksi (satakieleksi).

[173] Haman, juutalaisten vainooja. Kun Haman näki ettei Mardokai kunnioittanut häntä kuten Jumalaa, hän tahtoi kiukuissaan hävittää kaikki juutalaiset kuningas Ahasveruksen valtakunnasta. Mutta Ahasverus, jonka apuun Haman luotti, antoi Ester-kuningattaren taivuttamana hirttää Hamanin (ks. Esterin kirja).

[174] Lavinia valittaa äitiään Amataa, joka (Vergiliuksen mukaan) epätoivoisena hirtti itsensä, koska huhu kertoi, että hänen tyttärensä sulhanen, kuningas Turnus oli kuollut.

[175] Enkeli auttaa matkamiehiä nousemaan seuraavaan piiriin yhtä nopeasti kuin ihmisillä on yleensä tapana tyydyttää omat toiveensa.

[176] Tällä siivenlyönnillä enkeli poistaa kolmannen P:n, synninmerkin Danten otsalta.

[177] »Beati pacifi», autuaita ovat rauhantekijät (Matt. ev. 5:9)

[178] Seuraavassa opinkappaleessa syntien luonteesta Dante seuraa pääasiassa Tuomas Akvinolaisen teoriaa. Luonnon (luonnollinen) rakkaus on välttämätön, se ei voi erehtyä, sielun rakkaus taas on vapaa ja voi joutua harhaan. Se voi valita huonon kohteen tai tavoitella liian innokkaasti maallista hyvää tai etsiä liian hitaasti todellista hyvää (Jumalaa). Rakkaus on siis sekä hyveen että paheen äiti.—Yksikään ihminen ei voi vihata itseään, sillä jokaisella on oma onni silmämääränään. Sentähden ei myöskään voi

vihata Jumalaa, joka on kaiken elämän alku ja ehto (sine qua non). Rakkaus pahaan ilmenee siten vain suhteessa lähimmäiseen. Tästä erehdyksestä johtuvat ne kolme syntiä, joista puhdistutaan Kiirastulen alemmissa piireissä: ylpeys, joka toisen kukistamisesta toivoo itse nousevansa; kateus, joka pelkää kadottavansa kun toinen voittaa; viha, joka kostoksi tahtoo vahingoittaa toista.

[179] Tarkoittaa maallista rikkautta, ruokaa ja juomaa ja aistillista rakkautta. Näistä johtuvat kolme syntiä ahneus, mässäys ja hekuma kuuluvat kolmeen ylempään puhdistuspiiriin.

18. laulu

[180] »Sinne», tulen piiriin, ks, S. 53, s. 12.

[181] Viittaus niihin kolmeen asteeseen, joihin skolastinen sielutiede jakaa hyvään suunnatut intohimot: »rakkaus, halu ja nautinto» (amor, desiderium, delectatio).

[182] »Muoto henkinen», skolastikkojen »forma substantialis». Forma merkitsee heillä sitä, minkä kautta jokin siirtyy pelkästä mahdollisuudesta todellisuuteen; se on substantiaalinen, jos se määrääjonkin olemuksen yleensä. Sellainen on esimerkiksi sielu, jonka ansiosta ihminen on. Se on taas aksidentaalinen, jos se ilmaisee, että jollakin on jokin ominaisuus, esimerkiksi viisaus.

[183] Pietola, luultavasti muinainen Andes, Mantovan lähistöllä oleva kylä, jossa Vergilius syntyi.

[184] Ismenus ja Asopus, kaksi jokea Boiotiassa Theban lähellä. Statiuksen mukaan juoksivat thebalaiset Bakkhoksen apua tarvitessaan suurina laumoina palavat soihdut mukanaan näiden jokien rantoja pitkin ja huusivat suureen ääneen jumalaa sen eri nimillä.

[185] Täällä henget juoksevat ja kiirehtävät saavuttamaan sitä todellista hyvää, jota he eläessään liian laiskasti tavoittelivat.

[186] Vrt. Luukk. ev. 1:39: »Niinä päivinä Maria nousi ja kulki kiireesti vuorimaahan, Juudaan kaupunkiin» jne.

[187] Ilerda (Lerida), kaupunki Espanjassa, jossa Caesar pakotti Pompeijuksen sotajoukon antautumaan.

[188] Puhuja on Albertus, Fredrik Barbarossan hallitessa San Zenon luostarin apotti (kuoli 1178). Albert della Scala oli vastoin kirkon lakeja asettanut aviottoman poikansa, ruumiiltaan ja sielultaan rujan Josefin mainitun luostarin apotiksi. Albert kuoli pian tässä oletetun ajan jälkeen v. 1301, mutta Josef jäi paheellisesta elämästään huolimatta apotiksi kuolemaansa saakka (1314).

[189] Israelin lapset, joille Punainen meri aukeni, kuolivat kaikki paitsi Joosua ja Kaleb ennen luvattua näkemistä rangaistukseksi siitä, että olivat niin hitaita noudattamaan Jumalan käskyjä.

[190] Ne troijalaiset, jotka matkasta ja seikkailuista väsyneinä jäivät Sisiliaan ja osattomiksi johtajansa Aeneaan (Ankiseen pojan) ja tovereittensa maineesta.

19. laulu

[191] Dante kuvaa näissä säkeissä hetkeä (tuntia) ennen auringon nousua. Siihen aikaan uskottiin, että aamun kylmyys johtuu osaksi maan luontaisesta kylmyydestä, joka voittaa ilmaan jääneen auringonlämmön, osaksi myös kuusta ja Saturnuksesta, joita pidettiin kylmää synnyttävinä taivaankappaleina.

[192] »Velhot», geomantit: he ennustivat lyömällä umpimähkään puikolla hiekkaan tai papereille pisteitä, joiden muodostamalla kuvioilla sitten oli omat merkityksensä tavallisesti sen tähtikuvion mukaan, jota ne muistuttivat. [193] »Nainen» (seireeni), maallisen onnen ja aistinautinnon vertauskuva.

[194] »Nainen pyhä», korkeamman hyvän, Jumalan tahdon vertauskuva (gratia cooperans).

[195] Tässä piirissä ahneet puhdistuvat: he makaavat kasvoillaan maassa, koska he eläessään etsivät silmillään maan aarteita.

[196] »Sieluni on tomuun vaipunut», Psalmi 119:25.

[197] Puhuja on paavi Hadrianus V (kuoli 1276), Lavagnan kreivi, kuuluisaa Fiesco-sukua. Oli paavina vain 40 päivää.

[198] »Tiedä, että olin Pietarin seuraaja».

[199] »Joki», Lavagna Genovan alueella.

[200] »Neque nubent», »eivätkä mene naimisiin». Matteuksen evank. 22:30 mukaan (»Sillä ylönousemuksessa eivät miehet nai eivätkä naiset mene miehelle») kuolema katkaisee jokaisen avioliiton, siis myös kuvaannollisen avioliiton paavin ja kirkon välillä.

[201] »Hyvä mainitsemas», ks. S. 117, s. 5.

[202] Alagia, Hadrianuksen veljentytär, joidenkin mukaan Moroello Malaspinan puoliso.

20. laulu

[203] Dante, joka olisi tahtonut vielä enemmän udella sielulta (Hadrianukselta), antaa tahtonsa väistyä katujan paremman tahdon edestä, nimittäin tahdon huolehtia sielunsa pelastuksesta.

[204] »Paha», ahneus, jota Dante pitää aikansa turmiollisimpana paheena. Kuten Helvetissä on sitä tässäkin kutsuttu sudeksi.

[205] Viittaa Can grande della Scalaan, Veronan herraan, josta puhutaan Helvetissä S. 11, s. 9.

[206] Fabricius, roomalainen sotapäällikkö ja censori 280- ja 270-luvulla eKr. Rooman viholliset eivät voineet lahjoa häntä puolelleen suurimmillakaan lahjoilla. Hänen kerrotaan kuolleen niin köyhänä, että valtion täytyi kustantaa hänen hautauksensa.

[207] Pyhä Nikolaus, piispa Vähässä Aasiassa 300-luvun alussa. Kerrotaan, että hän lahjoitti myötäjäiset erään köyhän miehen kolmelle tyttärelle, jotka isä aikoi myydä häpeällisessä tarkoituksessa.

[208] Ks. vastausta S. 123, s. 10 ja seur.

[209] »Kasvi huono», ranskalainen kuningassuku, Kapetingien sukupuu. [210] 1290-luvulla Filip Kaunis oli ottanut valtaansa Flanderin kreivikunnan, jossa mainitut kaupungit sijaitsevat. Mutta v. 1302 löivät flanderilaiset ranskalaisen sotajoukon Courtrayn luona ja pakottivat kuninkaan luovuttamaan takaisin suuren osan anastamaansa maata. Tämä on se kosto, jota Hugo Capetin henki nyt, vuonna 1300, näyttää profeetallisesti anovan.

[211] Danten aikana oli taru, että Hugo Capet muka oli rikkaan pariisilaisen teurastajan poika ja ettei hän itse vaan hänen poikansa kantoi kruunua.

[212] Kaarle Suuren (karolingien) suku. Kun suvun viimeinen kuningas Ludvig V kuoli vuonna 987, julistutti Hugo Capet itsensä kuninkaaksi, minkä jälkeen hän voitti ja otti vangiksi Ludvigin sedän Kaarlen, joka oli tavoitellut kruunua.—Epähistoriallinen on se Danten tiedonanto, että tämä viimeinen karolingi olisi ruvennut munkiksi, pukeutunut harmaaseen pukuun.

[213] Anjoun Kaarle meni 1200-luvun keskivaiheilla naimisiin Provencen viimeisen kreivin Raimundin tyttären Beatrixin kanssa. Beatrix oli sitä ennen luvattu puolisoiksi Toulousen kreiville Raimundille.

[214] Filip Kaunis riisti Englannilta Ponthieun ja Gascognen, mutta ei Normandiaa, kuten Dante erehdyksessä sanoo. Normandia oli jo pitkän aikaa ollut ranskalainen.

[215] Anjoun Kaarle mestautti v. 1268 viimeisen Hohenstaufin, Konradinon. Hänen kerrotaan sitäpaitsi antaneen myrkyttää (1274) Tuomas Akvinolaisen, skolastiikan suurimman teologin, koska pelkäsi hänestä valtiollista vastustajaa.

[216] »Toinen Ranskan Karl», Valoisin Kaarle, Danten vihamies ja vastustaja. Bonifacius VIII kutsui hänet v. 1301 Italiaan kukistamaan Firenzen ghibelliinit ja Sisilian kuninkaan Fredrik Aragonialaisen. »Juudaksen miekalla», viekkauksella hän pääsi voitolle Firenzessä, mutta Sisiliassa hänen piti suostua häpeälliseen rauhantekoon.

[217] »Laivavanki», Napolin kuningas Kaarle II, Anjoun Kaarlen poika. Kun ranskalaiset oli kukistettu Sisiliassa v. 1282, joutui Kaarle meritaistelussa Pietari Aragonialaisen vangiksi. Oltuaan kuusi vuotta vankeudessa hän palasi valtakuntaansa ja nautti v. 1305 tyttärensä kuten kerrotaan suuresta summasta vanhalle ja huonomaineiselle Azzo d'Estelle, Ferraran rajakreiville.

[218] Vuonna 1303 antoi Filip Kaunis Alagnassa (Anagnissa) vangita iäkkään paavi Bonifacius VIII:n, joka kuoli pian sen jälkeen. Vaikka Dante suuresti halveksi Bonifaciusta, katsoi hän kuitenkin tätä väkivallantekoa ikäänkuin se olisi tehty itse Kristukselle, sitäkin enemmän kun paavi arvokkaasti kärsi nöyryytyksen.

[219] Filipin tuumien toteuttajina olivat etenkin ranskalainen Nogaret sekä ylhäistä roomalaista sukua oleva Sciarra Colonna, jota paavi herkeämättä vainosi.

[220] Pilatus = Filip Kaunis.

[221] Tässä säkeessä Dante ennustaa Temppeleiherrain ritarikunnan tuhon. Paavi Klemens V:n suostumuksella Filip Kaunis antoi vuosina 1307–14 vangita ja surmata temppeleiherrat ja anasti heidän omaisuutensa.

[222] Päivällä elvytetään mieliin hyveen (pyhän köyhyyden) kannustavia esimerkkejä, yöllä ahneuden synnin peloittavia esimerkkejä.

[223] Pygmalion, Tyroksen kuningas, surmasi lankonsa Sikeuksen, Didon puolison, ottaakseen haltuunsa hänen aarteensa.

[224] Midas, fryyjalainen tarukuningas, joka pyysi, että kaikki mitä hän koskettaisi muuttuisi kullaksi. Jumalat täyttivät hänen pyyntönsä. Mutta hän kuoli pian, koska ruokakin muuttui kullaksi.

[225] Akan, joka anasti varkain osan Jerikosta saatua saalista, jonka tähden Joosua antoi kivittää hänet Akorin laaksossa (Joosua 7).

[226] Safira ja Ananias möivät maatilansa (joka alkukristittyjen lakien mukaan oli kaikkien yhteistä), mutta pidättivät itselleen osan hinnasta ja kaatuivat sitten kuolleina apostoli Pietarin jalkojen juureen. (Apostolien teot 5:1–6.)

[227] Syyrian kuningas Seleukis lähetti Heliodoruksen Jerusalemiin ryöstämään temppelein aarteita, mutta Jumalan lähettämä ratsu polki hänet matkalla kuoliaaksi.

[228] Polymnestor, Traakian kuningas, surmasi Troijan kuninkaan Priamoksen pojan Polydorin, joka oli jätetty hänen hoidettavakseen, ja anasti tämän aarteita.

[229] Crassus, roomalainen triumviri, rikkaudestaan kuuluisa. Hän kaatui v. 53 jKr. sodassa partheja vastaan, jotka tarun mukaan hakkasivat hänen päänsä poikki, heittivät sen sulatettuun kultaan ja sanoivat: »kultaa olet sinä janonnut, juo nyt sitä».

[230] Delos-saari uiskenteli tarun mukaan meressä, kunnes se pysähtyi lujalle pohjalle kun Latona, jota mustasukkainen Juno vainosi, pakeni sinne ja synnytti siellä Apollon ja Dianan (auringon ja kuun).

[231] »Kunnia Jumalalle korkeudessa».

21. laulu

[232] »Jano luontainen», totuuden jano, tässä etenkin Danten halu saada tietää maanjäristyksen ja henkien huudon syy. Dante vertaa tätä janoa samarialaisen naisen pyyntöön saada herralta ikuisen elämän vettä (Joh. ev. 4:15).

[233] »Hän», Lakheisis, joka kehräsi ihmisen elonlankaa, Kloto piteli värttinää.

[234] Vasta Kiirastulen portin sisäpuolella alkaa ikuinen järjestys.

[235] »Tytär Taumaan», Iris, sateenkaari.

[236] Maanjäristyksen uskottiin johtuvan maan sisällä syntyvien höyryjen (tuulten) vaikutuksesta.

[237] Roomalainen runoilija Statius, joka tässä puhuu, oli kotoisin Napolista eikä Toulousesta niinkuin Danten aikana luultiin (ks. s. 10). Hän on kirjoittanut sankarirunoelman »Thebais». Toista Eeposta »Akilleista» valmistaessaan hän kuoli. Hänen runoelmiensa herätteiden antajana oli Vergilius.—Statius oli syntynyt n. 1200 vuotta ennen Danten tuloa Kiirastuleen; tästä ajasta hän oli viettänyt 4000 vuotta hitaiden ja 5000 vuotta ahneitten piirissä, loput joko muissa piireissä tai Kiirastulen ulkopuolella.

[238] Kun Tiitus v. 70 jKr. hävitti Jerusalemin.

[239] »Maine, mi kunniaa suo enin...», runoilijan maine.

22. laulu

[240] »Autuaita ovat ne, jotka janoavat vanhurskautta», vastakohtana rahanjanolle. Vasta kuudennessa eli ahmijain piirissä toistetaan tämä autuaaksijulistus kokonaisuudessaan. (Matt. ev. 5:6.)

[241] Juvenalis, roomalainen runoilija, Statiuksen aikainen satiirikko.

[242] Vergiliuksen Aeneis-runoelmassa (3:56): Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames.

[243] Helvetin neljännessä piirissä, jossa ahneet ja tuhlaajat rintoinensa vyöryttävät raskaita taakkoja.

[244] Statius kertoo Thebaidissaan Iokasteen poikain Eteokleen ja Polynikeen välisestä kaksintaistelusta, jossa molemmat kaatuivat.

[245] »Kalastaja», apostoli Pietari.

[246] Nämä säkeet (muistuma Vergiliuksen neljännessä eklogista), joita Statius kiittää uskonsa heräämisestä, tulkittiin keskiajalla ennustukseksi Kristuksen syntymästä ja ne vaikuttivat epäilemättä suuresti siihen melkein jumaloivaan kunnioitukseen, jota Vergilius nautti.

[247] Terentius, Cecilius, Plautus, roomalaisia huvinäytelmäkirjoittajia.—Varro oli runoilija ja suuri oppinut.

[248] »Kreikkalainen», Homeros.

[249] »Kukkula», Helikon, pyhitetty Apollonille ja muusoiden, runottarille.

[250] Kreikkalaisia näytelmäkirjailijoita ja runoilijoita.

[251] »Hän», Hypsipyle, mainitaan tavallisesti argonauttien retken yhteydessä.

[252] »Tytär Teiresiaan», Manto, ennustaja kuten isänsäkin.

[253] Jokainen Päivän neiti vetää tunnin aurinkovaunuja. Kello oli siis n. 10 ja aurinko nousemassa.

[254] Merkinnee ikuisen elämän puuta paratiisissa. Puun lehvän lomitse kuuluu ääniä, jotka ylistävät kohtuullisen elämän esimerkkejä.

[255] Kaanaan häissä Maria huolehti enemmän vieraittensa nautinnosta kuin omastaan.

[256] Viini oli Rooman naisilta kielletty.

[257] Kun Daniel oli kolmen muun pojan kanssa kuningas Nebukadnesarin vankina he halveksivat kuninkaan ruokia ja juomia. Mutta »näille neljälle nuorukaiselle antoi Jumala taitoa ja ymmärrystä kaikissa kirjoituksissa ja viisaudessa; ja Daniel ymmärsi kaikenlaisia näkyjä ja unia» (Daniel 1).

[258] Markuksen evankeliumin 1:6 mukaan Johannes Kastaja »söi heinäsiirkkoja ja metsähunajaa».—Kristus sanoo hänestä Matt. ev. 11:11: »Ei ole vaimoista syntyneiden joukosta noussut suurempaa kuin Johannes Kastaja».

23. laulu

[259] Psalmit 51:17: »Herra, (avaa) minun huuleni, (että minun sieluni ilmoittaisi sinun kiitostasi»).

[260] Tarun mukaan Erysikton halveksi Ceres-jumalatarta, joka rankaisi häntä sammumattomalla nälällä niin, että hän lopulta söi itsensä.

[261] Nälänhädässä, joka raivosi Jerusalemissa Tiituksen piirityksen aikana, muuan Maria-niminen juutalaisnainen söi oman lapsensa.

[262] »OMO», vanha muoto sanasta uomo, ihminen. Keskiajan mystikkoteologit olivat keksivinä, että ihmiskasvoissa on tämä sana luettavana (oikeastaan kaksi sanaa: [H]OMO DEI, jumalan ihminen). Molemmat O:t merkitsevät tällöin silmiä, M nenää ja kulmakarvoja. [263] Nella (Annella), Foresan hyveellinen puoliso.

[264] Forese Donati, kuuluisan puoluejohtajan Corso Donatin veli, Danten ystävä ja sukulainen.

[265] Barbagia, Sardinian seutu, jonka asukkaat ovat puoliviljejä, elivät ilman avioliittoa, naiset kulkivat puolialastomina jne. Sen vuoksi Dante antaa tämän nimen Firenzelle, jossa useat kerrat julistettiin sekä maallisia että kirkollisia kieltoja naisten pukuja vastaan.

[266] »Auringon sisar», kuu.

24. laulu

[267] »Tuo toinen», Staius, joka tahtoi pitkittää käyntiään saadakseen kauemmin olla Vergiliuksen seurassa.

[268] Piccarda Donati, Foresen sisar, esiintyy myöhemmin Paratiisissa.

[269] Buonagiunta Urbicciani, Luccan kaupungista kotoisin oleva runoilija 1200-luvun lopulta.

[270] »Tuo lähin», paavi Martin IV Toursista (kuoli 1285). Hänen kerrotaan olleen ylen perso Bolsenajärven ankeriaille, jotka hän keittäi viinissä saadakseen niihin siten erikoisen hyvän maun.

[271] Ubaldino della Pila, firenzeläinen aatelismies 1300-luvun keskivaiheilla, suuri herkkusuu.

[272] Bonifacius, Ravennan arkkipiispa (1274—95), genovalaista Fiesco-sukua.

[273] Forlilainen Marchese, iloinen juomari. Kun häntä moitittiin, ettei hän tee mitään muuta kuin juo, hän vastasi: »Minulla on aina jano!»

[274] Gentucca.—Buonagiunta ennustaa, että Dante on maanpakonsa aikana Luccassa mieltynyt suuresti jaloon nuoreen naiseen, jonka nimi on Gentucca.

[275] Erään canzonon ensi säe Danten teoksessa Vita nuova, italiaksi: Donne che avete intelletto di amore.

[276] Notario, sisilialaisen runoilijan Giacomo da Lentinon lisänimi.—Fra Guittone, Arezzosta, huomattava nimi italialaisen runouden kehityksessä.

[277] Firenze.

[278] Tässä Forese ennustaa veljensä Corso Donatin, mustien mahtavan johtajan perikadon. Kun valkeat oli karkoitettu Firenzestä, Corso riitaantui omien puoluelaitensa kanssa ja surmattiin v. 1307 kansanmellakassa. Toisten mukaan laahasi hevonen hänet pakomatallaan kuoliaaksi.

[279] »Pilven pojat», kentaurit, joilla oli ihmisen ja hevosen rinta. Heidät oli kutsuttu Pirithouksen ja Hippodamian häihin, mutta kesken hääilon he alkoivat pitää pahaa elämää, olivatpa ryöstää morsiamenkin, kunnes Theseus vihdoinkin taltutti heidät.

[280] Ks. Tuomarien kirja 7:5-7.

[281] Enkelin siivenleyhkä, joka taas poistaa yhden P:n Danten otsalta.

[282] Vrt. Matt. ev. 5:6.

25. laulu

[283] Tässä kuvatun tähtikuvioiden asennon mukaan oli kello Kiirastulen vuorella n. 14.

[284] Meleagros, antiikin taruhenkilö. Kohtalottaret olivat ennustaneet, että hän oli kuoleva niin pian kuin halko, joka hänen syntyessään oli heitetty lieteen palaksi. Äiti otti silloin halon ja pani sen säilöön. Mutta kun Meleagros sittemmin Kolydonin metsästysretken jälkeen surmasi kaksi veljeänsä, niin äiti ensi tuskassaan heitti halon jälleen tuleen ja sitä mukaa kun se paloi, Meleagros tunsisi sisäisesti riutuvansa, kuolevansa.

[285] »Vereen toiseen», naisen vereen.—»Luonnon astiassa», kohdussa.

[286] Sikiön ensimmäinen animaalisin elämän muoto muistuttaa kasvin elämää, sillä on kasvisielu (anima vegetativa) joka ei kuitenkaan kuten kasvilla pysähdy tähän, vaan kehittyy edelleen eläinsieluksi (a. sensitiva), joka aluksi on samalla alhaisella tasolla kuin esimerkiksi merisieni, polyyyppi.

[287] »Sua viisahamman», Aristoteleen, joka opettaa, että yleisjärki (intelletto) on ruumiista kokonaan riippumaton, koska sillä ei ole mitään ruumiillista elintä.

[288] »Muut kyvyt», kasvi- ja eläinsielulle kuuluvat kyvyt.—Muisti, järki ja tahto ovat Jumalan »puhaltamia» voimia.

[289] Joko Tuonelan joen Akeronin rantaan tai Tiberin rannalle, jossa Kiirastuleen aikovat astuvat laivaan.

[290] Nimittäin kuinka sielu joka ei tarvitse ravintoa, kuitenkin voi laihtua?

[291] Seitsemänteen piiriin, jossa hekkuman synnistä puhdistutaan.

[292] »Korkeimman laupeuden Jumala», niin alkaa muuan kirkollinen hymni, jossa Jumalaa pyydetään valamaan sydämeen pyhää tultansa ja sammuttamaan kaikki syntiset hehkut.

[293] »En tiedä miehestä», Marian sanat enkelille, joka ilmoitti hänelle, että hän on synnyttävä maailman Vapahtajan (Luuk. 1:34).

[294] Kun Diana tuli lehtoon, jossa Jupiter oli vietellyt nymfi Helicen (Kalliston), ja sai tietää sen, hän ajoi tämän pois seurastaan.

26. laulu

[295] Pasiphae, Kreetan kuninkaan Minoksen puoliso, rakastuttuaan erääseen härkään, kätkeytyi puisen lehmän kuvaan. Hän synnytti sitten Minotauros-hirviön, joka oli puoleksi ihminen puoleksi härkä ja jonka Theseus sittemmin surmasi.

[296] Ei nuorena eikä vanhana (hän kuollut).

[297] Julius Caesar oli, kertoo Suetonius, nuoruudessaan ollut Bithynian kuninkaan Nikomedeen »vaimonsijaisena». Tästä häpeästä ei häntä voinut puhdistaa edes Gallian voitto, vaan sotilaat laulavat hänestä pilkkalaulua ja kutsuvat häntä »kuningattareksi».

[298] Bolognalainen Guido Guinicelli, Danten edeltäjä canzone-runoudessa.

[299] Lykurgos Nemealainen tahtoi surmata Hypsipylen, Jasonin entisen puolison, koska hänen pieni poikansa oli kuollut tämän huolimattomuuden takia. Hän oli juuri täyttämäisillään aikeensa, kun Hypsipylen kaksi poikaa, jotka olivat häntä kauan etsineet, nyt löysivät hänet ja liikuttuneina heittäytyivät hänen kaulaansa.

[300] Lethe, yksi antiikin tuonelan joista, josta vainajat joivat unohdusta maallisesta elämästään.

[301] Se, jota Guido osoittaa, on provencelainen runoilija Arnaut (Arnaut) Daniel (kuoli 1189).

[302] Limogesin miesi, Giraut de Borneil (kuoli 1220), aikanaan kuuluisa runoilija ja trubaduuri.

[303] Mainittu jo edellä kohdassa [276].

[304] »Isä meidän» kaksi viimeistä pyyntöä »Äläkä saata meitä kiusaukseen, vaan päästä meidät pahasta» ovat sieluille täällä tarpeettomia.

27. laulu

[305] Kun Jerusalemissa aurinko nousi, Espanjassa (Ebro-joella) oli keskiyö ja Intiassa (Ganges-virralla) keskipäivä, oli Kiirastulen vuorella siis Danten laskutavan mukaan auringonlaskun aika.

[306] »Autuaita ovat puhdassydämiset» (Matt. ev. 5:8).

[307] Geryon, helvetissä esiintyvä hirviö, viekkaitten piirin vartija, alunperin mytologinen tarukuningas.

[308] Antiikin taru, johon Dante usein viittaa. Pyramus oli luullut, että leijona oli tappanut Thisben, ja epätoivoissaan lävistänyt itsensä miekalla. Mutta samassa tuli Thisbe paikalle ja kun hän huusi nimensä, Pyramus avasi viimeisen kerran silmänsä häntä kohti, minkä jälkeen tyttökin surmasi itsensä. Tämä tapahtui silkkiäispuun juurella, jonka valkeat kukat muuttuivat tulipunaisiksi.

[309] »Tulkaa, minun Isäni siunatut.» Matt. ev. 25:34.

[310] Lea merkitsee kirkollisessa symboliikassa toimivaa elämää, Raakel (s. 17) katselevaa.

[311] Suloheelmä = tosi onni.

[312] Dante ja Vergilius ovat nyt käyneet lävitse kiirastulen kaikki puhdistuspiirit ja saapuneet maalliseen paratiisiin. Tässä Vergilius puhuu Dantelle viimeisen kerran, mutta seuraa häntä kuitenkin vielä jonkun matkaa.

[313] Kruunu ja mitra (hiippa), maallisen ja hengellisen hallitusmahdin merkit. Päämaaliin saapuneet eivät enää ole paavin eivätkä keisarin käskettäviä, he ovat nyt omia herrojaan.

28. laulu

[314] Chiassin rannalla lähellä Ravennaa oli muinoin kuuluisa pinjametsä, joka nykyään on hävinnyt.

[315] »Sirocco», kuuma kaakkoistuuli.—Aeolus, tuulten jumala.

[316] Nainen jota myöhemmin on kutsuttu Mateldaksi, merkinnee jotakin sen nimistä henkilöä, joka on todella elänyt mutta jota ei kuitenkaan ole tarkemmin tunnettu.

[317] Proserpina (Persephone), Ceres-jumalattaren tytär. Kun hän oli kerran eräällä niityllä Sisiliassa kukkia poimimassa, Pluto ryösti hänet ja vei Manalaan.

[318] Tarun mukaan syttyi Afroditen rakkaus Adonikseen siitä, että häntä vahingossa («vasten tapaa») riipaisi muuan nuoli, joka putosi Amorin viinestä.

[319] Xerxes lähti Hellespontoon yli hyökkäysretkelle Kreikkaa vastaan. Hän oli ylpeästi uskonut ylivoimaansa, mutta saikin palata takaisin täydellisesti nöyryytettynä.

[320] Leander (Leandros) joka asui Abydoossa Aasian rannalla, ui kuten taru kertoo joka yö Hellespontoon yli kohdatakseen Sestossa Euroopan puolella rakastettunsa Heron, mutta eräänä myrskyisenä yönä hän hukkui aaltoihin.

[321] Delectasti (me Domine) = »Sillä sinä ilahutat minua, Herra, töilläsi.» Psalmi 92:5. Autuaille suotu Jumalan ihanuuksien näkeminen voittaa kaiken murheen synnistä ja kuolemasta.

[322] Ks. S. 127, s. 10 ja seur.

[323] Maan uskottiin seisovan paikallaan ja taivaan ajateltiin kiertävän sitä idästä länteen ja vievän maan ilmakehän mukaansa kiertokulkuun.

29. laulu

[324] Psalmi 32:1. »Autuas se (jonka rikokset ovat anteeksi annetut), jonka synty on peitetty»,

[325] »Verhoa ei voinut sietää», toisin sanoen tahtoi nähdä enemmän kuin mitä Jumala oli sallinut.

[326] Nimittäin Hippokrene-lähde Helikonilla.—Urania, tähtitieteen runotar.

[327] »Seitsemät tuohusjalat» merkitsevät useimpien Dante-selittäjien mukaan Pyhän Hengen seitsemää armolahjaa, joista profeetta Jesaja puhuu 11:2. Ne ovat viisaus, ymmärrys, neuvo, väkevyys, taito, hurskaus ja Herran pelko.

[328] »Juovaa seitsemän» merkitsevät luultavasti katolisen kirkon seitsemää sakramenttia.

[329] »Väli kymmen-askelinen», Jumalan kymmenen käskyä.

[330] »Vanhinta neljäkolmatta», Vanhan Testamentin 24 kirjaa, joita Pyhän Hieronymuksen mukaan edustavat ne 24 vanhinta, jotka Johanneksen ilmestyksessä (4:4) ylistävät Herraa.

[331] Ylistyslaulu on tarkoitettu Neitsyt Marialle, toisten mukaan Beatricelle.

[332] »Eläintä neljä», joista puhutaan Hesekielissä (1:4-6) ja Johanneksen ilmestyksessä (4:8), merkitsevät neljää evankeliumia. Edellinen mainitsee kullakin eläimellä olleen neljä, jälkimmäinen kuusi siipeä.

[333] Argus, tarun satasilmäinen jättiläinen, jonka Hermes uuvutti huilun soitolla uneen ja sitten tappoi. [334] »Voittovaunut», kirkon vertauskuva.

[335] »Aarnikotka», jolla tässä tarkoitetaan puoliksi kotkan, puoliksi leijonan hahmoista tarueläintä (grifone), merkitsee Kristusta jumalallisine ja inhimillisine luontoineen; edellistä kuvaa kullon väri, jälkimmäistä valkea ja veripuna, viattomuuden (uskon) ja rakkauden värit.

[336] »Kolme naista», kristilliset hyveet: usko, toivo, rakkaus, joiden värit ovat valkea, vihreä ja punainen.

[337] »Neljä neittä», neljä kardinaalihyvettä.

[338] Viisaus joka katselee menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta.

[339] Apostolien tekojen kirjoittaja Luukas, joka oli lääkäri (ks. Kolossalaiskirje 4:14).—Hippokrates, antiikin suurin lääkäri (n. 460-370 eKr.).

[340] Tarkoittaa isompien apostolisten kirjeitten tekijää Paavalia, hengen miekan kantajaa.

[341] Pienemmät apostoliset kirjeet tai niiden kirjoittajat Pietari, Johannes, Jaakob ja Juudas.

[342] Ilmestyskirjan tekijä Johannes.

[343] »Liljaseppeleet», puhtauden vertauskuva.—Ruusut ja punaheljäkukat merkinnevät rakkautta, joka on elähdyttävänä voimana Uudessa testamentissa.

30. laulu

[344] »Taivaan ensimmäisen» = jumaltaivaan, nk. empyreumin.—Seitsentähti, seitsemän kynttilänjalkaa.

[345] »Sisko alhaisempi», joko Plejadit tai Otava.

[346] »Tule minun kanssani Libanonista, morsiameni.» Korkea veisu 4:8.

[347] »Siunattu Sinä, joka tulet.» Enkelit tervehtivät Beatricea, joka ilmestyy pian, samoilla sanoilla kuin Kristusta tavallisesti tervehdittiin hänen tullessaan Jerusalemiin.

[348] »Siroittakaa liljoja täysin käsin.» Sae lainattu Vergiliuksen Aeneis-runoelmasta.

[349] »Nainen», Beatrice uskon, toivon ja rakkauden väreissä. Öljypuun lehti, rauhansanomien merkki.

[350] Vergiliuksen Aeneis-runoelmassa esiintyy sama säe: *Agnosco veteris vestigia flammae*.

[351] »Minervan lehdin», öljypuun lehdin.

[352] Enkelit lauloivat Daavidin 31. psalmin: »Herra, Sinuun minä turvaan», lopettaen yhdeksännellä säkeistöllä: »vaan asetit jalkani (*pedes meos*) avaralle».

[353] »Slavonian tuulten», pohjatuulten.

[354] Astrologian mukaan tähtien asento ihmisen syntyessä vaikutti hänen luonteeseensa ja kohtaloihinsa.

[355] »Elossaan uudess'», alkutekstissä »nella sua vita nuova», tarkoittanee vain »Danten nuoruudessa» eikä »hänen teoksessaan 'Vita Nuova' (Uusi elämä)», kuten muutamat ovat arvelleet.

31. laulu

[356] »Seireeni-laulu», maallisten huvien houkutukset.

[357] Vrt. Sananlaskut 1:17. »Sillä verkko on viritetty kaikille siivekkäille, niin että ne sen näkevät.—Mutta turhaan.»

[358] »Rajumyrsky Iarban valtakunnan», etelätuuli.—Iarba, afrikkalainen tarukuningas.

[359] »Naisen», Mateldan.

[360] »Asperges me», »Puhdista minut iisopilla jne.». Psalmi 51:9.

[361] »Smaragdein eteen», Beatricen silmien eteen.

[362] Kristus, jonka oppia Beatrice merkitsee, näyttäytyi milloin inhimillisessä, milloin jumalallisessa luonteessaan.

32. laulu

[363] Beatrice kuoli vuonna 1290, mistä siis nyt oli kulunut kymmenen vuotta.

[364] Se osa kulkuetta, joka oli käynyt aarnikotkan edellä ja ollut Danten takana hänen seisoessaan vaunuun päin kääntyneenä aarnikotkan rinnalla.

[365] Matelda, Statius ja Dante astelivat vaunun oikealla puolella seuraten kristillisiä (teologisia) hyveitä.

[366] Mainittu puu on tiedon puu, mutta se merkitsee tässä yhteydessä myös Rooman valtakuntaa, joka ennen Kristusta oli vailla tosi hengellistä elämää.

[367] Kristus ei nauttinut tiedon puusta eikä tavoitellut maallista valtaa ja rikkautta.

[368] Noudattamalla Jumalan käskyä olla maistamatta tiedon puun hedelmiä, mikä tässä erityisesti tarkoittaa kirkonmiesten pidättyvyyttä maallisesta hallitusvallasta. »Antakaa keisarille, mikä keisarin on.»

[369] Kristus yhdistää kirkon ja valtion, jolloin maallinen yhteiskunta saa uutta elämää.

[370] »Valoon yhtyneenä», Oinaan tähtikuvioon, jossa aurinko on keväällä ja joka seuraa Kalojen tähtimerkkiä.

[371] »Syrinx-immen taru». Mercurius nukutti satasilmäisen Arguksen, jonka yksi silmä aina valvoi, tarulla Panista ja Syrinx-immestä, joka muutettiin ruokoputkeksi.

[372] »Hunnun kirkkaus», taivaaseen kohoavan kotkan loiste; viittaa Kristuksen kirkastukseen.

[373] »Omenapuu», Kristus. Vrt. Korkea veisu 2:3. Sen kukkaset merkitsevät autuuden esimakua, jota Pietari, Jaakob ja Johannes olivat kirkastusvuorella nauttineet.

[374] »Unen raskahamman», kuolonunen josta Kristus oli herättänyt.

[375] »Tuon hurskaan», Mateldan.

[376] »Totuuden maa», Rooman keisarikunta.

[377] »Parvi seitsen-neito», 3 kristillistä ja 4 moraalista (kardinaali-) hyvettä.

[378] Seuraavassa näyssään Dante esittää kuvaannollisesti kirkon kohtalon pääpiirteet siihen saakka kun paavinistuon siirrettiin Avignoniin (1309), mikä Dantelle merkitsee kirkon suurinta alennustilaa. Koska Danten vaellus henkivaltakuntien läpi tapahtui vuonna 1300, näyn jälkimmäinen osa on käsiteltävä ennustuksena.

[379] »Jupiterin lintu», kotka, merkitsee tässä Rooman keisarimahtia, joka vainosi ensimmäistä kristillistä kirkkoa samalla vahingoittaen omaakin valtakuntaansa, kuten tekstistä käynee ilmi.

[380] »Kettu», harhaoppi, kerettiläisyys (gnostisismi, areiolaisuus tms.), jonka Beatrice karkoittaa, tässä Jumalan puhtaan opin vertauskuvana.

[381] Tultuaan kristityiksi roomalaiset keisarit alkoivat lahjoittaa kirkolle maatiloja ja omaisuutta, mikä Danten mielestä oli alkuna kirkon rappeutumiselle.

[382] »Lohikäärme», luultavasti Muhammed, joka riisti ison osan kirkon aluetta.

[383] Maallisen rikkauden turmelemana kirkko (vaunu) muuttuu hirviöksi, joka muistuttaa Johanneksen ilmestyksen petoa 13:1. »Ja minä näin pedon nousevan merestä; sillä oli kymmenen sarvea ja seitsemän päätä.» On epävarmaa, mitä nuo päät merkitsevät, ehkä seitsemää kuolemansyntiä.

[384] »Portto», vrt. Joh. ilm. 17:2, merkitsee paavinistuinta (1200-luvun loppu- ja 1300-luvun alkupuolella), joka oli julkeasti sekaantunut maalliseen politiikkaan.

[385] »Peikko», Ranskan kuningassuku, etenkin Filip Kaunis, jonka kanssa Danten perivihollinen Bonifacius VIII oli jonkun aikaa ollut hyvissä väleissä. Mutta sitten paavi oli ruvennut pelkäämään Filipiä ja etsimään turvaa muualta. Tästä julmistuneena Filip Kaunis vangitutti Bonifaciuksen, minkä jälkeen paavinistuon erotettiin Roomasta ja karkotettiin Avignoniin.

33. laulu

[386] »Jumala, pakanat ovat perikuntaasi karanneet jne.» Psalmi 79.

[387] »Vähän aikaa, niin ette enää näe minua, ja taas vähän aikaa, niin näette minut», Joh. ev. 16:16. Näillä säkeillä Dante ennustaa paavin paluun Avignonista jälleen Roomaan.

[388] »Nainen», Matelda.—»Viisas», Staius.

[389] Kirkon kristillisyyden oli kokonaan tuhoutunut. Vrt. Joh. ilm. 17:8. »Peto, jonka näit, on ollut eikä enää ole.»

[390] »Viisisataa viisitoista», luvun merkitys on yhä pysynyt hämäränä. Useimmat Dante-selittäjät otaksuvat, että se kirjoitettuna latinalaisilla numeroilla DVX, siis johtaja, merkitsee jotakuta suurta sotapäällikköä, tulevaa keisaria. Vrt. Joh. ilm. 13:18. Luultavasti Danten DVX on yhtä kuin Helvetin 1.

laulussa mainittu »koira», Can grande della Scala, joka siihen aikaan kun Dante kirjoitti runoelmansa oli huomattava ghibellinjohtaja ja Danten suuren kunnioituksen kohde.

[391] Themis, oikeuden jumalatar, joka antoi vaikeatajuisia oraakkeleita. Kun najadit uskalsivat arvata hänen arvoituksiaan, suuttunut jumalatar antoi villipedon hävittää karjan ja vainiot.

[392] Ensimmäisen kerran Aatami syödessään kiellettyä hedelmää. Hänen on sentähden täytynyt viettää viisituhatta vuotta helvetissä, kunnes Kristus »otti hänen syynsä päälleen» ja vapautti hänet.— Toinen ryöstö tarkoittaa vaunujen irrottamista puusta, pyhän istuimen erottamista Roomasta.

[393] Elsa, pieni joki Toscanassa. Sen vesi on niin kalkkipitoista, että siihen heitetyn esineen ympärille muodostuu kivikuori.

[394] »Pyramus», ks. viite [308].

[395] »Että huomaisit suunnan jne.», että huomaisit, kuinka seuraamasi maallinen (skolastinen) viisaus on alapuolella jumalallisen opin.

[396] Lethe saa unohtamaan ainoastaan synnit. Dante oli siis erotessaan Beatricesta, puhtaasta opista, joutunut harhateille; paitsi syntisiä huvituksia hän oli filosofisissa mietiskelyissään seurannut Averroesia, Aristoteleen arabialaista tulkkia, kunnes Tuomas Akvinolainen tuli hänen oppaakseen.

[397] »Juomaa», Eunoen vettä.

JUMALAINEN NÄYTELMÄ: PARATIISI

Ensimmäinen painos ilmestyi 1914.

Ensimmäinen laulu[1]

Hän, kaiken alkuliike, kunniallaan maailmat täyttää, sitä sädehtien eriävästi eri osain mukaan.

Taivaassa, jolle valo suurin virtaa, oon ollut, nähnyt seikat, joit' ei kenkään voi kertoa, ken sieltä astuu alas.

Näät lähestyissä toivojensa määrää niin sielu siihen syventyy, ett' taida palata muistomme ei taapäin enää.

Mut mitä koota mielen aarre-aittaaan pyhästä voinut valtakunnast' olen, se olkoon lauluni nyt aihe aino.

Hyvä Apollo, viime työtäin varten tee minut astiaksi arvovaltas, niin että antaa laakeris voit kalliin.

Parnasson toinen huippu kylläks ollut on mulle, mut on tarvis molempia, jos mieli jatkaa tietä alkamaani.

Poveeni astu, sinne mahti loihdi, min tunsit silloin, koska jäsentensä tupesta Marsyaan[2] sa ilmi vedit!

Oi, jumal-voima, jos niin vaihdut minuun, ett' ilmi tuoda pyhän valtakunnan ees varjon voin, mi mielehein on jäänyt,

tulevan näät mun lempipuusi luokse, sen lehdin pääni laakeroivan, jotka ansaitsen aiheellain ja suopeudellas.

Niin harvoin, Taatto, niitä korjatahan voittoihin caesarin tai lauluniekkan (häpeä, rikos ihmistahtojemme),

iloa että tuottaa iloiselle kai Delphoin jumalalle lehvä Peneun,[3] kun siihen kurkoittaa ees muudan meistä.

Säentä pientä tuli suuri seuraa: paremmin äänin rukoillaan ehk' kerran mun jälkeheni, että Cirra vastais.[4]

Maailman lamppu[5] eri liesi-aukoin kohoopi kuoleville; mutta siitä, mi kolmeen ristiin kehää neljä liittää,

parempaan rataan, tähteen parempahan taas yhtyin lämmittämään käy se vahaa maailman, sille luonteen, leiman antain.

Näin tänne aamu, tuonne ilta tullut juur' oli kautta aukon moisen; tummui jo toinen, toinen seestyi pallonpuoli.

Beatricen näin ma kääntyneenä käteen vasempaan, katsomassa kohti Päivää; niin sit' ei tähdännyt lie kotka koskaan.[6]

Ja niinkuin ensi sätehestä säde taas toinen lähtee, ylös läikähtäen, pilgrimin lailla kotiin palaavaisen;

niin hänen asenteestaan, jonka silmä sieluuni heitti, syntyi omanikin: enempi kuin on tapa katsoin Päivään.

Näät paljon siell' on mahdollista,[7] jota ei mahda mainen voima, vuoksi paikan tuon tehdyn juuri ihmisheimollemme.

En kauan sitä sietänyt, vain kotvan, mut ympärilleen räiskyvän sen näin ma kuin raudan, jonk' on ahjo kuumentanut.

Ja näytti äkkiä kuin päivä päivään ois liittynyt ja Hän, mi voi, ois taivaan toisella koristanut Auringolla.

Beatrice seiso i kaikki katsein pyöröön ijäiseen[8] kiintyneenä; mutta minä pois siitä silmät siirsin, katsoin häneen.

Mun muuttui hänen katsannostaan mieli kuin ruoko-ruoastansa muuttui Glaucus,[9] jumalten kumppaniksi mennen mereen.

Ei yli-ihmisyyttä sanoin saata kuvailla; siksi vertaukseen se tyytyy, kokea moista joll' on ollut armo.

Olinko vain se itsestään, min viimeks loit, Rakkaus, sa taivaan vallitsija? Sa tiedät sen, mi valollas mun nostit.[10]

Kun nyt tuo kehä, joka ikuisesti sua ikävöi, mun kiinti huomioni sävelin,[11] joita sinä jaat ja suistat,

niin paljon palavaa näin kantta taivaan tulesta Auringon, ett' eivät sade ja virrat järveä niin laajaa laita.

Tuo suuri valkeus ja soinnun uutuus mun sytti syytä niiden tietämähän; halua moista tuntenut en koskaan.

Siks hän, mi näki mieleni kuin minä, tuon myrskyn tynnyttääkseen suunsa aukas ja vastasi jo ennen kuin ma kysyin

ja alkoi: »Itse väärin mielikuvin teet itses tuhmaks, niin ettet huomaa, mitä sa huomaisit ne luotas heittäin.

Et ole päällä maan kuin luulet, mutta salama kiidä kodist' oikeasta niin nopsaan ei kuin sinne kiidät sinä.»

Ens epäilyni haihduttain nää sanat hymyili lyhvet mulle hän; mut uusi pahemmin jo mun vietti verkkohonsa.

Siks lausuin: »Lepään kummastuksestani jo suuresta, mut nyt ma ihmettelen, mua kuinka keveät nää aineet kantaa.»

Hän huoahdaen hurskahasti silmät mua kohden suuntas äidin kaltaisena, mi lapsukaistaan hourivaista katsoo.

Ja virkkoi: »Kaikki seikat keskenänsä on järjestyksessä, ja tää on muoto,[12] mi Luojan kuvaks luomakunnan tekee.

Olennot ylväät täällä nähdä saavat sen ikivoiman merkit, jok' on mitta, min mukaan sääntö tuo on luotu kerran.

Ja järjestykseen, josta puhun, liittyy jokainen luonto eri lajeinensa ens syytään lähemmä tai loitommaksi.

Siks eri valkamia päin ne liikkuu merellä suurell' olevaisuutemme; jokaista vaisto synnynnäinen ajaa.

Sepä se tulen kuuta kohden nostaa, se ihmissydämen saa sykkimähän, maanpiirin piirittää ja koossa pitää.

Eik' yksin luomakuntaa järjetöntä tään jousen nuoli nouda, mutta niitä joill' omanaan on rakkaus ja äly.

Kaitselmus, joka järjestää tuon kaiken, myös valkeudellaan taivaan tynnyttävi tään, jossa kiertää kehä kiireellisin.

Ja niinkuin paikkaan ennakolta säätyyn vie meidät voima jousen tuon, mi kantaa jokaisen, jonka kohtaa, autuaihin.

On totta, niinkuin aina muoto yhdy ei taideniekan[289] tarkoituksen kanssa, kun siihen taipumaan ei aine altis;

niin tältä radaltaan myös joskus luotu pois poikkeaa, kun siihen saa se vallan, sen suunta vaikka oisi toinen aivan.

Ja niinkuin nähdään pilvilöistä tulen putoovan, niin ens aikehestaan painuu päin maata sielu hugin huonon vuoksi.

Syy suurempi ei sulia ihmetellä nyt nousuasi kuin jos korkealta vuorelta joen juoksevan näät alas.

Sinussa ihme ois, jos estehistä vapaana tuonne alas jäänyt oisit, kuin liekki vilkas maahan jäisi hiljaa.»[13]

Ja kohden taivasta hän kasvot käänsi.

Toinen laulu

Te kaikki, joita kaipuu kuulemisen ajanut seuraamaan on pursin pienin mun laivaani, mi laulain merta kulkee,

takaisin kääntykää, oi, rannoillenne ja älkää ulapalle uskaltako; kenties, mun kadottain, te eksyisitte!

Vesillä vierin, joill' ei käynyt kukaan; Minerva tuulen suo, Apollo johdon ja Musat mulle Karhun merkin näyttää.

Te toiset harvat, jotka kurkoititte jo varhain leipää Enkelein, mi täällä elättää, mutta kyllästä ei koskaan,

te hyvin voitte aavan aallot soutaa ja vanaveessän seuraella, ennen kuin sulkeuu se eessä kokkapuunne.

Niin kummastuneet matkamiehet Kolkiin ei mainehikkaat nähden, kuinka kynti vakoja Jason,[14] kuin te kummastutte.

Janomme ainainen ja synnynnäinen, mi meiss' on valtakuntaan luojaan-luomaan vei meitä kiireesti kuin taivas kiertää.

Beatrice ylös katsoi, häneen minä; ja tuokiassa, jossa tuskin nuoli levähtää, lentää, jättää liipasimen,

jo siellä olin, missä seikat kummat kiinnitti katseeni; ja siks hän, jolle mun huoleni ei outo olla voinut,

kauniina, lempeänä kääntyi minuun: »Luo Luojan nosta mielen kiitos», lausui, »hän ensi tähteen saattanut on meidät.»

Minusta tuntui, meitä pilvi kattoi sees, sankka, luja, kiilto-kirkas niinkuin timantti, johon silmä Päivän sattuu.

Tuo ikihelmi sisähänsä meidät näin sulki, kuten vastaan ottaa vesi säteitä valon, silti särkymättä.

Jos olin kappale—ett' toinen toiseen ulottuvainen mennä voi, min pakko on olla niin, kaks kappalta jos yhtyy,

tajua sit' ei täällä järki—pitäis halumme palaa näkemään se ydin, miss' yhtyy meidän luontomme ja Luoja.

Mit' uskomme, se siellä ilmi käypi, ei todistettuna, vaan selviönä kuin ensi totuus, johon uskoo luotu.

»Madonna», vastasin, »niin hartahasti kuin voinen vain ma Häntä kiitän, joka mun nosti maailmasta kuolevien.

Mut lausukaa, mitk' ovat merkit synkät[15] tään tähden, jotk' on aikaan saaneet, että maan päällä Kainin taru liittyy siihen.»

Hymyili, haastoi hän: »Jos kuolevaisten erehtyy mielipide siinä, missä ei telkimiä avain aistin avaa, sua haavoittaa ei ihmetyksen nuolten tulisi enää, koska näät, kuin lyhvin jää siivin järki jälkeen aistimien.

Mut virka, mitä itse tuumit tuosta.» Ma näin: »Mi täällä meist' on ihme, aikaan sen saa kai kappaleiden tiheys, ohuus.»

Hän näin:[16] »Sa varmaan huomaat hairahduksen tuoss' uskossasi, jos vain kuulet, mitä ma sitä vastaan todistella mielin.

Osoittaa kiintotähtein taivas monta valoa, jotka laadultaan ja kooltaan esiintyy teille erikaltaisina.

Jos tiheys, ohuus tämän aikaan saisi, yks voima ainoo jokaisessa asuis, jaettu suhtein, suuri taikka pieni.

Mut eri voimain täytyy olla tulos aineiden alkumuotojen, ja niistä jäis yksi vain, jos oikea ois väittees.

Jos ohuus taas ois syynä seikan himmeen, min juurta etsit, ois tää tähti joko niin aines-ontto jostain kohdastansa,

kuin uskonet, tai niinkuin ruumihissa lihava laihaan liittyvi, tään tähden volyymi vaihtuisi kuin kirjanlehdet.

Jos edellinen totta ois, se näkyis Auringon-pimennyksissä: kuun läpi, kuin kaiken ohuen, sen säteet paistais.

Mut niin ei käy; siis toinen vaihto-ehto on tutkittava, ja jos sen ma murskaan, sun väittees vääräksi on todistettu.

Jos läpinäkyvä ole tää ei ohuus, sill' olla täytyy raja, jonka yli sen vastakohta salli ei sen mennä,

ja siksi toiset säteet taapäin taittuu kuin säteet värilliset heijastuvat lasista, jonk' on alla lyijynpinta.

Nyt virkkaa voit, ett' tuolla tummempana näkyvi säde kuin taas toisin paikoin, kun syvempää se siellä heijastuvi.

Harhasta tuosta vapauttaa sun voipi kokemus, jos sa joskus koetat sitä, mi lähde lienee tietovirtojenne.

Sa ota kolme peiliä; kaks siirrä itsestäs yhtä kauas, kolmas niiden väliltä, kauimpaa, sun silmääs käyköön.

Päin niitä kasvot selkäs taakse valon sytytät, sattuvaisen peiliin kolmeen, ja jokaisesta vastaas välkkyväisen.

Vaikk' etäisimmän heijastus ei ole niin laaja kuin on muiden, silti huomaat sen hohteen samanlaiseksi kuin muiden.

Ja nyt—kuin paljastuu mit' all' on lumen, säteiden lämpimien singahtaissa väristään, kylmyydestään entisestä—

kun niin oot paljastunut järjessäsi, valolla valistaa niin kirkkahalla sun tahdon, että totuus siitä tuikkii.

Jumalanrauhan taivaan[17] alla kaartuu yks kappale, min voimaan perustuvi olemus kaiken siihen sisältyvän.

Seuraava taivas, joll' on silmää monta, tuon voiman jakaa eri tähtiin, jotka sen alle kuuluu, erilaisna kukin.

Muut taivas-piirit eri keinoin käyttää päämääräkseen ja siemenekseen voimat, ne erilaiset, jotka niissä piilee.

Elimet maailman nää vaikuttavat, kuin nähnet nyt, ain astehtain, että alempaan ylemmästä voima virtaa.

Nyt huomaa tarkkaan, mitä tietä kuljen totuuteen tullakseni etsimääsi, ett' yksin sitten kaahlata sa voisit.

Pyhien piirein liike, voima tulee ahjoista liikuttajain autuaiden kuin rautiolta vasaran on varmuus.

Ja taivas, valoin monin kaunistettu, kuvastaa, jäljentää kuin leimamerkki tuon syvän aatteen,[18] joka vierittää sen.

Ja niinkuin sielu, tomuhunne sääty, jakautuu eri jäseniin, jotk' ovat taas eri tarkoitusta varten luodut; näin ylin järki hyvyytensä jakaa ja monistaa sen eri tähtiin, mutta ijäti kiertää omaa yhteyttänsä.

Jokainen voima eri lailla yhtyy kalliisiin kappaleihin, antaa elon ja niissä asuu niinkuin sielu teissä.

Laps luonnon liidon, voima sekoitettu tuo loistavi nyt läpi kappaleiden kuin ilo kautta ihmisilmäterän.

Se aikaan saa, ei tiheys eikä ohuus, ett' eri lailla eri valot välkkyy: se muoto-aate on, mi hyvyytensä mukahan kirkkaan luo ja himmeänkin.»

Kolmas laulu

Se Aurinko, mi lemmell' ensin sytti mun sydämein, syin, vastasyin ol' ilmi totuuden kauniin kasvot tuonut mulle.

Ja minä, näyttääkseni vakaumustain tät' uutta, varmaa, kohotin nyt pääni, mikäli sopi, puhuaksein hälle.

Mut näky ilmestyi, mi itseensä niin kiinsi katseheni kaiken halun, tuo tunnustus ett' unohtuikin multa.

Kuin läpi lasin kuultavan ja kirkkaan tai vetten välkkyvään ja hiljaisien, mut ei niin syvään, ettei pohja paistais,

näkyvät kasvojemme ääri viivat niin vienot, ettei valko-otsan helmi nopeemmin satu meille silmäterään;

niin näin ma hahmoja, ne haastaa tahtoi, ja minä jouduin harhaan vastakkaiseen kuin poika tuo,[19] min lähde loitsi lempeen.

Siks heti kuin ma heidät nähnyt olin, vain valhekuviks heitä luullen, käännyin ma katsomaan, ken moiset heijastutti.

En mitään nähnyt; suuntasin nyt katseen valohon armaan saattajattareni, mi hymyellen pyhin silmin loisti.

»Äl' ihmety, jos hymyilen ma hiukan», hän virkkoi, »lapsellista luuloasi, mi jaloin käydä viel' ei totta tohdi,

vaan työntää tyhjyyteen sun nyt kuin aina. On tosi olennoita, jotka näet, vuoks sanan syödyn tänne määrättyjä.

Puhele heille, kuuntele ja usko! Totuuden valo, jok' on onni heidän, pois päästä enää heit' ei liukahtamaan.»

Ja haamuun päin, mi haastelemaan näytti heist' innokkaimmalta, ma käännyn, lausuin kuin mies, mi hämmentyä vuoks liian kiihkon:

»Oi henki, luotu onneen, nauttivainen suloutta ijäis-elon suuren hohteen, jot' arvaa ei, ken tuntenut ei sitä!

Sua kiittäisin, jos ilmoittaisit mulle nimesi ynnä autuutenne laadun.» Hän heti vastas silmin hymyilevin:

»Tahdolle oikealle rakkautemme on ovi auki kuin on rakkauden, mi itsensä kaltaisiksi kaikki tahtoo.

Maan päällä nunna olin; ja jos mieles mua tarkkaan muistelee, en oudoks sulle jää siksi, että oon nyt kaunihimpi.

Minussa tunteva oot taas Piccardan;^[20] on mulla, seurass' autuaiden muiden, nyt autuus taivahassa hitaimmassa.

Tunteemme, joita sytyttää voi tuleen vain Pyhän Hengen riemu, alistuvat ilolla hänen järjestykseensä.

Tää onni vähäiseltä näyttää; suotu se meille on, kun osaks laiminlöimme lupauksemme tai kokonansa joskus.»

Ma hälle: »Jotain jumalaista loistaa ihmeellisillä kasvoillanne, joka kuvanne kuolevaiset himmentävi.

Siks vitkaan vasta mulle muisto palas; mut nyt mua auttaa, mitä virkoit, siksi helpompi mieleen palauttaa on kuvas.

Mut lausu: Te, tääll' iki-autuahat, kai kaihoatte paikkaa korkeampaa, enemmän nähdä, enempi ystäviä?»

Hymyili hän ja muutkin varjot ensin;^[21] hän sitten vastasi niin iloisena kuin hehkunut ois ensi lemmen tulta:

»Ah veli, tahtojamme viihdyttävi rakkauden voima, joka pyytää sallii vain omaamme, ei ikävöidä muuta.

Jos toivoisimme ylemmäks, nuo toiveet sotisi vastaan Hänen tahtoansa, mi täällä määrännyt on meille sijan.

Tapahdu moist' ei taivahissa näissä; elämä rakkaudessa välttämätön on täällä, jos sen luonnon oikein huomaat.

On olennaista tälle autuudelle Jumalan tahtoon liittyä niin liki, ett' yhdeks yhtyy kaikkein meidän tahdot.

Asujat asteettaiset valtakunnan tään oomme, ja se kaikille on mieleen, myös Hälle, jok' on tahto tahtojemme.

Ja Hänen tahdossaan on meillä rauha: Hän meri on, päin jota kaikki liikkuu, min itse luo Hän ja min luonto muovaa.»

Tajusin nyt ma, kuink' on kaikkialla taivaassa paratiisi, vaikka samoin ylimmän hyvän armo siell' ei sada.

Mut kuin yks ruokalaji kyllästyttää ja toiseen viel' on himo ihmisellä ja tään hän ottaa, tuon hän kiittäin torjuu;

niin tein nyt minä sanoin ynnä liikkein tuon kankaan tullakseni tuntemahan, joss' ei hän sukkulaa viel' lyönyt loppuun.^[22]

»Elämä pyhä, ansiot myös suuret», hän lausui, »nostanehet naisen^[23] ovat, min mukaan päällä maan on huntu, puku,

ett' yljän luona, joka ottaa valat, jotk' antaa rakkaus hänen mieliksensä, ois kuoloon saakka valvonta ja uni.

Ma häntä seurataksein maailmasta jo nuorna luovuin, otin hunnun pyhän, sitouduin hänen sisarkuntahansa.

Mut miehet, pahaan tottuneet, ei hyvään,^[24] mun ryösti luostarista lempeästä; eloni muuttunehen

Luoja tuntee.

Ja hohde toinen tää, min oikealla minusta näät ja joka säteilevi valolla kaikella tään taivas-piirin,
voi saman virkkaa itsestään kuin minä: hän oli nunna, hänen päästään samoin pyhäisen hunnun varjo temmattihiin.

Mut maailmaan kun takaisin hän tuotiin näin vasten tahtoaan ja tapaa hyvää, sydämen hunnun säilytti hän iki.

Se valo on Constanzan[25] suuren, hänen, mi Suevian toisen myrskytuulen kanssa kolmannen[26] synnytti sen viime mahdin.»

Hän haastoi näin ja laulaa alkoi: *Ave, Maria*, haihtui laulaen kuin raskas katoopi kappale veenpinnan alle.

Niin kauas seurasi häntä katseheni kuin saattoi; vaan kun hänt' en nähnyt enää, ylimmän kaihoni taas neittä etsin

ja käännyn kokonaan Beatricen puoleen; mut salamat hän sinkos silmähäni, niin ettei ensin sietää voinut näkö;

siks viivähdin ma kysymyksineni.

Neljäs laulu

Välillä ruoan kahden, yhtä maukkaan ja läheisen, mies vapaa ennen nälkään nääntyisi kuin hän panis suuhun toisen.

Välillä suden kahden ahnaan lammasta näin seisoi, pelkäis yhtä paljon niitä; näin koira keskellä myös kahden kauriin.

Siks moiti en, en kiitä itseäni, jos vaikenin, kun oli pakko, kahden epäilyn yhtä paljon raastamana.

Ma vaikenin; mut kasvot kuvastivat toiveeni, kysymykseini lämpimämmin kuin sanoin tulkita ne tainnut öisin.

Beatrice teki niinkuin Daniel, koska Nebukadnezarin hän viihtyi vihan, mi väärin tämän julmaks saanut oli.[27]

Ja virkkoi: »Nään, kuink' kaksi toivettasi sua viskoo niin, ett' oma huoles sitoo itsensä eikä ilmi päästä tahdo.

Sa mietit näin: Jos hyvä tahto pysyy, syyn minkä vuoksi väkivalta muiden mun ansioini mitan pienentävi?

Se viel' on sulle epäilyksen aihe, kun sielu näyttää tähtiin palajavan niinkuin on mielipide Platon[28] juuri.

Nää kysymykset yhtä paljon painaa sun tahtoa, ja siksi käsittelen sit' ensin, jok' on sapekkaampi[29] niistä.

Serafi ei, mi ensin Luojaan liittyy, ei Moses, Samuel, Johannes (kumman kahdesta ottanut), ei myös Maria

taivaassa toisess' istu istuimillaan kuin nämä henget, jotka näit sa juuri, eik' ole rajoitettu aika heidän.

He kaikki kaunistavat ensi kehää, mut eri autuus heillä on sen mukaan kuin kukin tuntee Luojan henkäyksen.

Nuo äsken näyttäytyivät merkitäkseen sen autuus-asteen, jok' on muista alin,[30] ei kuin sen heille määrännyt ois arpa.

Näin onhan puhuttava järjellenne, kun aistimuksista se yksin oppii, min sitten nostaa arvoon aattehien.

Siks Raamattukin tasollenne teidän alentuu, kun se Jumalalle kädet ja jalat antaa, muuta tarkoittaen.

[31]

Ja Pyhä Kirkko ihmishahmoon teille Gabrielin, Mikaelin kuvaa ynnä sen, jolta Tobias sai näön jälleen.
[32]

Sieluista mitä Timeus[33] haastaa, pidä sen kanssa yhtä ei, mit' täällä näet, kun sanan mukaan uskonee hän seikat.

Hän sanoo: sielu tähtehensä palaa, ja usko, että irtautui se siitä, kun luonto antoi sille ihmismuodon.

Kentiesi oppinsa on toinen sentään kuin sanat sanovat, kentiesi siinä on tarkoitus, ei niinkään naurettava.[34]

Jos tähdille, vuoks niiden vaikutuksen, hän jakaa tahtoo kunniaa tai herjaa, ehk' ampuu joutsellaan hän totta jotain.

Tuo aate, väärin tajuttu, niin kerran harhautti maailman, ett' tähdet saada nimiä voi Mars, Jupiter, Merkurius.

Epäilyks toinen,[35] joka vaivaa sua, vähemmän myrkyllinen on; sen pahuus minusta voi ei sua etäännyttää.

Jos oikeutemme vääryydeltä näyttää useinkin silmään kuolevaisten, uskon todistus on se eikä harhauskon.

Mut koska ymmärryksenne voi tähän totuuteen täysin tunkea, ma tahdon sun tyydyttää nyt sydäntoivehesi.

Jos väkivaltaa on se, ettei uhri tavalla millään tekijää sen suosi, ei anteeks saaneet oo nuo sielut silloin.

Näät tahto, jos se tahdo ei, ei kuole, vaan tulen lailla ylös nousee, vaikka painaisi tuhatkerroin voima raaka.

Mut jos se taipuu vähänkin, se seuraa jo väkivaltaa; ja niin teki nämä, palata jotka luostariin ois voineet.

Jos täydellinen heiss' ois tahto ollut kuin halsterill' Laurentius Pyhän[36] oli tai Muciuksen,[37] kättään kohtaan jyrkän,

ajanut ois se, heti kuin he pääsi, palaamaan elontielleen entiselle; mut harvinaist' on moinen tahdon tarmo.

Sanojen näiden kautta, jos ne olet tajunnut oikein, murtuu mielipide, mi muuten vaivannut sua usein oisi.

Mut toinen ahdinko[38] nyt tiesi sulkee niin eessä silmäis, ettet pääse siitä omilla voimillas, vaan ennen väsytt.

Totuuden tuon ma painanut oon mielees, voi ettei valehdella sielu täällä, ain liki ollen totta ensimmäistä.

Ja kuitenkin Piccarda kertoi sulle Constanzan huntuaan ain rakastaneen; sopivan näytä ei se sanoihini.

Jo usein, veli, sattunut on, että on vaaran välttämiseks tehty vastoin mielt' omaa, mitä ei ois tullut tehdä.

Niinkuin Alkmeon,[39] isän pyytämänä, emonsa oman murhas: täyttääksensä tunteita lapsen tunnottomaks tuli.

Täss' on sun huomattava, että tahtoon sekoittuu väkivalta, jonka vuoksi rikosta moist' ei voida anteeks antaa.

Vapaasti vaikk' ei tahto[40] suostu pahaan, se siihen suostuu sikäli kuin pelkää, jos kieltäytyy se, paha suurempata.

Jos nyt Piccarda sanaa tuota käyttää, vapaata tahtoa hän tarkoittavi, ma toista taas, mut totta kumpainenkin.»

Näin kuului laineläikkä äänen pyhän, mi lähti lähtehestä kaiken toden, jokaisen toiveheni tyydytellen.

»Oi ensi yljän armas, jumalainen», ma virkoin, »sa, min sanat sielun täyttää niin lämmittain, ma yhä että virkoon!

Niin syvät ei mull' ole sielunkyvyt, ne että korvata vois suosionne; mut Hän sen tehköön, joka voi ja näkee.

Tajuan hyvin, ettei hengen jano asetu, ellei sitä neuvo Totuus, jonk' ulkopuoll' ei ole totta mitään.

Kuin peto luolassaan se siinä lepää sen löydettyään; ja se voi sen löytää, ois muuten turhaa kaikki hengen kaipuu.

Totuuden juurella kuin vesa versoo siks epäily, ja luonto meitä ajaa korkeuteen kukkulalta kukkulalle.

Kehoittaa, rohkaisee se kysymähän mun teiltä, Donna, kunnioittavasti totuutta toista, jok' on mulle himmee.

Inehmo voiko, tietää tahdon, muilla hyvillä, jotka vaa'assanne painais, lupaukset rikkomansa täällä maksaa?»

Beatrice katsoi minuun silmin, joista niin jumalaiset lemmenliekit hohti, mult' että voima voipui, pois ma käännyin,

loin maahan silmät tajutonna melkein.

Viides laulu

»Jos sulle rakkaus olennostain paistaa sen mitan yli, päällä maan mi nähdään, niin ettei silmäsi voi kestää sitä,

tuot' ällös ihmettele! Täydellinen sen tieto[41] aikaan saa, mi oppiessaan opitun hyvyidenkin tietä jatkaa.

Nään hengessäs jo heijastuksen tästä valosta ijäisestä, jonka näkö, vain kerran nähty, ikilempeen lietsoo.

Ja muu jos rakkautenne viettelevi, se vain on tuike valon tuon, mi väärin tajuttunakin läpi loistaa siitä.

Sa tietää tahdot, sanan syödyn voiko teolla muulla korvata, niin että vapaaksi sielu pääsis kantehestaan.»

Näin alkoi laulun tään Beatrice; niinkuin se, jok' ei puhettansa paloittelle; hän sitten jatkoi esitystään pyhää:[42]

»Lahjoista suurin, jonka luova Luoja soi auliudessaan, joka hyvyytensä mukaisin on, jot' arvostaa hän enin,

ol' lahja tahdon vapaan:[43] omistavat sen kaikki järjelliset luodut, heille vain antoi Hän sen sekä antaa yhä.

Käy ilmi sulle, jos nyt tuumit tuota, lupauksen arvo kallis, jos sen laatu niin on, ett' Taivas suostuu, kun sa suostut.

Liitossa ihmisen ja Luojan aarre tuo suuri uhrataan, ja niinkuin sanon, se tapahtuu juur' tahdon toiminnalla.

Mit' tarjota siis korvaukseksi voitais? Jos luulet hyvin käyttäväs, mink' annoit, hyväksi kääntäväs työn luulet pahan.

Pääseikasta nyt sull' on selvä tieto; mut kun tään Pyhä Kirkko anteeks antaa, sanaani vastaan sotivan mi näyttää,

sun viel' on hetki pöydäss' istuttava; näät ruoka ankara, min saanut olet, apua vielä sulaaksensa vaatii.

Aukaise sielus siis mun puheelleni ja hyvin kätke se; ei tiedoks riitä tajuta vain, myös täytyy panna talteen.

Kaks seikkaa kuuluu tämän uhrin luontoon: se ensin, mikä uhrataan, ja toinen on itse lupaus, joka

annetahan.

Tää toinen kestää voimassansa, siks kuin se täytetään, ja siitä täsmällisen edellä saanut jo sa tiedon lienet.

Siks juutalaisille ol' uhrin käsky niin ehdoton, vaikk' uhri itse voitiin toiseksi vaihtaa, kuten tiedät varmaan.

Näät toinen seikka: esine tään uhrin voi moinen olla, ettei synti mikään tapahdu, jos se muuksi muutetahan.

Mut älköön kukaan ominvalloin taakkaa harteinsa vaihtako, jos kääntynehet ei avain valkoinen, ei keltainenkaan.[44]

Ja houkaks usko joka muutos, missä suhtaudu korvaus ei korvattavaan ens uhrin lupaukseen kuin kuusi neljään!

Siks mikä arvollaan niin paljon painaa, se että vaa'at kaikki vaaputtavi, ei vaihdettaviss' ole muuhun hintaan.

Inehmot, pitäkää siis lupauksenne ja vakaat olkaa, vaan ei nopsat niihin kuin Jefta[45] lupaamaan ens antimensa!

Ois hänen tullut sanoa: 'Tein pahoin,' kuin tehdä pahempaa sen pitäin; päämies helleenien[46] myös yhtä houkka oli,

kun itki kauneuttaan Iphigeneia ja saattoi itkemähän tuhmat, viisaat, jotk' kuuli huhun moisest' uskonnosta.

Te kristityt, siks olkaa verkkaisemmat ja älkää niinkuin höyhen tuulen tullen; ei joka vesi teitä pestä saata.

On teillä uus ja vanha Testamentti ja Kirkon paimen, joka teitä johtaa: se riittäköhön pelastukseksenne.

Jos himo häijy teille toista huutaa, te olkaa ihmisiä, älkää karjaa, ett' teille nauraisi ei juutalainen![47]

Lail' lampaan älkää tehkö, äidin maidon mi jättää, huvikseen käy leikkiin lietoon, itsensä kanssa ilon kamppaeluun.»

Kuin kirjoitan, Beatrice mulle puhui; hän sitten kääntyi ikävöiden sinne, maailman muoto[48] miss' on vilkkahampi.

Vait'olonsa ja vaihdos kasvon-ilmeen mun hengen-himoni myös hiljensivät, vaikk' uudet pyrki kysymykset esiin.

Ja niinkuin nuoli, joka maaliin sattuu jo ennen kuin on jänne päässyt lepoon, me toiseen jouduimme nyt taivas-piiriin.

Niin iloisena valtiattareni tään taivaan valkeuteen näin astuvaksi, ett' tähti itse kirkkahammin kiilsi.

Ja tähden tään jos muoto muuttui, hymyi, ma kuink' en silloin, jonka luonto tehnyt on joka suhteessa muuttuvaksi!

Kuin kalat pienet lammen tyynen, kirkkaan keräytyy katsomaan, jos heitetähän jotakin, jonka ruoaks luulla voivat;

niin tuhat hohdetta näin kiirehtivän päin meitä nyt, ja jokaisesta kuului: »Kas, siinä rakkautemme kartuttaja!»[49]

Ja kun ne luoksemme sai tulleheksi, iloa kuultavan ne näkyi kukin hohteessa kirkkaassa, mi niistä paistoi.

Lukija, aattele, jos alku tämä ei jatkuis, kuinka sulia tuskallinen ois lisää tietämähän mielenkaipuu!

Tajuat itsestäsi siis, mi kaiho minulla oli tila tietää noiden, jotk' oli eteheni ilmestyneet.

»Oi siunattu, sa, jolle armo suotu ijäisen voiton istuimet[50] on nähdä jo ennen kuin sa sodan maisen jätit!

Valoa, joka taivaat kaikki kaartaa, me hehkumme; ja siks, jos meiltä halaat sa tietoja, saat

mielinmäärin syödä.»

Näin mulle puhui muuan henki hurskas, ja näin Beatrice: »Haasta, haasta heille vakaasti, usko niinkuin jumalihin!»

»Nään kyllä, kuinka asut valkeudessa omassa, jota heijastaa sun silmäs, kun hymyillessäs niin ne tuikahtavat.

Mut tiedä en, ken olet, sielu pyhä, en myös, miks asut tässä taivahassa, min kuolevilta säteet toiset verho.»

Valolle virkoin näin, mi ensin mulle puhunut oli, ja se tuosta tuli viel' entistäkin kirikkaammaksi paljon.

Kuin Aurinko, mi joskus hunnuttaupi valoonsa liikaan, koska usmat sankat ja hillitsevät haihtuneet on lämpöön;

näin säteisiinsä pyhä hahmo peittyi minulta vuoksi ilon suurentuneen, ja näin hän verhouneena vastas mulle

sen, mitä seuraava nyt laulu laulaa.

Kuudes laulu

»Kun Konstantinus[51] kotkan vastenpäivää radalta käänsi kantataaton, joka Lavinian otti, vuosisataa kaksi

ja yli pysyi Luojan lintu hiljaa sopessa Europan[52] ja kukkuloita lähellä, joilta ensin lähti lentoon.

Vallitsi pyhain sulkain varjon alla, kädestä käteen mennen, maailmata; näin vaihtui valta, joutui käteen minun.

Ma keisar' olin, oon Justinianus,[53] mi vuoks ens Rakkauden, jonka tunnen, laeista otin liian pois ja turhan.

Jo ennen kuin ma työhön tuohon ryhdyin, ma yhteen luontoon Kristuksessa uskoin, en enempään, ja tyydyin uskohonni.

Mut Agapetus siunattu, mi silloin ol' ylipaimen, sanoillansa minut sai ohjatuksi oppiin oikeahan.

Hänt' uskoin ma ja selvään nyt ma näen oppinsa laadun, kuin sa nähnet toisen todeksi, vääräks toisen vastakohdan.

Kun tielle Kirkon nyt ma tullut olin, suvaitsi antaa mulle Luojan armo työn suuren aatteen, siihen antauduin ma

ja jätin aseet Belisariukselle,[54] jot' turvasi niin käsivarsi Taivaan, se että mulle oli merkki levon.

Tää vastaus ensi kysymyksees liittyy; mut laatu vastauksen pakottavi jotakin lisäämään mun vielä siihen,

ett' oivaltaisit, kuinka väärin tekee[55] ne, jotka nousee keisar-kotkaa vastaan sen anastain tai sitä uhmaellen.

Näe, mikä voima kunnioitettavaks sen tehnyt on!» Hän tuokiosta alkoi, kun Pallas kuoli kotkan vallan vuoksi.[56]

»Sa tiedät, Albass'[57] asui vuosisataa se sitten kolme, sikskuin taistelohon sai kolme vastaan kolmea sen vuoksi.

Myös tiedät, ryöstöstä sabinitarten Lucretian tuskaan saakka, kuinka voitti se lähi kansat kuninkaiden aikaan.

Ja tiedät, kuinka sitä kantoi Rooman jaloimmat, koska ryntäs Brennus,[58] Pyrrhus ja muutkin kansanpääät ja liittolaiset.

Niin sai Torquatus, Quinctius takku-tukka ja Deciukset, Fabiukset[59] maineen sen, jota mielelläin ma kunnioitan.

Se maahan löi arabialaiset[60] ylpeet, nuo, jotka Hannibalin johdolla yli menivät alpeihin, mistä Pon on juoksu.

Sen kanssa nuorna Scipio ja Pompeius voittonsa voittivat, ja tuimaks tuli se kummulle,[61] min alla synnyit sinä.

Lähellä aikaa,[62] jolloin Taivas tahtoi lepoonsa lempeään maailman kaiken, sen Caesar otti Rooman mielen mukaan.

Työt kotkan silloiset Rhein-virta näki ja Var, Isère ja Saône ja Seine ja laakso jokainen, josta Rhône'n uoma täyttyi.[63]

Ravennan jätti, Rubiconin yli se kulki, vaan tuo tapahtui niin nopsaan, sit' ettei seurata voi kieli, kynä.

Espanjaan viskas legionat, sitten Durazzoon, iskun niiltä sai Farsalus,[64] min tuska tuntui kuumaan Niiliin saakka.

Antandron[65] taas ja Simoiin se näki, jost' oli noussut, Hektorin myös haudan, ja lens ja turmaks Ptolemaion tuli.

Taas salamana Juban[66] päähän iski, päin kääntyi länsimailmaanne, josta Pompeiuksen jo sotatorvi soitti.

Seuraavan[67] johdolla mit' aikaan sai se, sit' Tuonelassa Brutus, Cassius ulvoo ja murehtii Modena ja Perugia.

Sit' itkee vieläi Kleopatra tumma, mi kotkaa paeten sai käärmeeltä niin äkillisen ynnä synkän surman.[68]

Punaiseen mereen saakka kaarsi kotka tuon johdolla ja maailmaan loi rauhan, niin että Janus-templi suljettiin.

Mut kaikki edelliset työt sen, joista nyt puhun, ynnä myöhäisemmät, piiriss' elämän maisen, sille alistetun,

vähäksi jää ja himmeäks sen rinnan, mit' teki sillä kolmas Caesar,[69] silmin jos kirkkain katsotaan ja mielin puhtain.

Jumalan oikeus, joka haltioi mun, näät hälle myönsi, käteen sen, min sanoin, suuruuden olla kosto Taivaan vihan.

Nyt hämmästy, ma mitä virkan vielä: Tituksen kanssa sitten kostamahan se riensi verisyytä synnin vanhan.

Ja koska Longobardin hammas[70] puri taas Pyhää Kirkkoa, sen siipein alla apuhun, voittoon Kaarle Suuri saapui.

Nyt näistä päättää saatat niiden suhteen, joit' yllä syytin, ynnä syntiensä, jotk' ovat turmionne kaiken lähde.

Yks yhteismerkin puolueesen sitoo, sen sijaan toinen keltaliljat keksii:[71] on nähdä vaikeaa, ken suurin syypää.

Muun merkin alla ghibellinit tehkööt temppunsa; sillä pahoin seuraa kotkaa, ken sen ja oikeuden erottavi.

Eik' uusi Kaarle[72] guelfinensä sitä lyö maahan, mutta peljätköön sen kynttä, mi leijonat jo suuremmatkin nylki.

Jo usein itki isän syytä pojat, älköönkä luulko, että vaakunaansa Jumala vaihtaa vuoksi Ranskan liljain!

Tään pienen tähden[73] kaunehena henget on hyvät, jotka niin on toiminehet, heit' että kunnia ja maine seuraa.

Ja kun näin harhautuen sinne lentää halumme, luonnollista on, ett' toden rakkauden säteet hitaammasti nousee.

Mut juuri palkan ynnä ansiomme vertailu onpi ilostamme osa, kun ovat kummatkin ne yhtä suuret.

Elävä oikeus näin meissä tunteet niin puhdistaa, ne ettei pääse pahaan mihinkään kääntymähän enää

koskaan.

Kuin eri äänin sointu kaunis syntyy, niin eri asteet elämässä täällä luo tähtitarhain sopusoinnun armaan.

Sisällä pääryn tämän päilyväisen palavi valo Romeon,[74] min suuret ja kauniit työt niin pahoin palkittihin.

Mut ei Provence, mi häntä vastaan oli, nyt siitä nauti; näät se väärään kulkee, ken toisen onnen turmionaan pitää.

Tytärtä neljä kuningattariksi Raimondo Berlinghieri naitti, tämän sai aikaan Romeo, mies vieras, halpa.

Sai hänet pyytämähän sanat kateet tiliä sitten tuolta vanhurskaalta, mi kymmenestä kaksitoista antoi.

Läks sitten köyhänä ja harmaapäänä palalta pala kerjäämään hän; miehen tuon mielen maailma jos tuntis, sitä

enempi kiittäis, vaikka nytkin kiittää.»

Seitsemäs laulu

Hosianna, Pyhä Herra Zebaoth, mi valkeudellas valtakunnissasi ylitse loistat tulten onnellisten![75]

Näin syventyen sävelmänsä alkoi olento tuo nyt laulaa, kahden valon[76] kauniisti hänen päätään kaarrellessa.

Hän muiden kanssa liittyi karkelohon ja kipinöitä nopsemmin he multa äkisti peittyi välimatkan taakse.

Epäilin, itsekseni tuumin: »Virkan, tuon virkan kuulla valtiattareni, mi juomin vienoin sammuttaa tään janon.»

Mut kunnioitus, joka täyttää minut, kun kuulen vain ma äänet *B* ja *ice*[77] pään multa painoi niinkuin nukkuvalta.

Mua moisna sietää voinut ei Beatrice, vaan lausui, hymyn säteillen, mi tehdä tulesa miekkoiseks ois miehen voinut:

»Mikäli erehtyä en ma saata, sa mietit, kuinka rangaistuksi tulla voi kosto oikeakin oikeudella.

Pian sun ma päästän tuosta pulmastasi:[78] ja sinä kuuntele, näät sanat nämä ijäisen opin sulle lahjaks antaa.

Ei tahdon ohjaa omaks hyödyksensä inehmo, jok' ei siinnyt,[79] voinut sietää, siks itse heimoineen hän kirottihin.

Ja ihmisheimo heikko harhassansa näin virui monta vuosisataa, kunnes Jumalan Sana alas astui sinne, hän missä luonnon, joka Luojastansa eronnut oli, henkilöönsä liitti teolla pelkäll' ikirakkautensa.

Älysi suuntaa siihen nyt, min sanon! Luojaansa yhtyneenä luonto oli kuin alkujansa hyvä ynnä puhdas.

Mut paratiisista vuoks syynsä oman se karkoitettiin, koska kääntyi tieltä totuuden ynnä totuus-elämästä.

Otettu jos on luonnon mukaan mitta tuon rangaistuksen ristipuulla, koskaan niin oikea ei mikään olla voinut.

Mut myöskään niin ei väärä ollut mikään suhteessa henkilöön, sen kärsineesen, jok' yhtyneenä oli luontoon tuohon.

Yks työ siis tuotti eri tuloksia; kun mieleen Jumalan ja Judan oli tuo kuolo, vapis maa ja Taivas aukes.

Nyt sulle outoa ei olle enää, kun sanotaan, ett' oikeus-istuin ylin sittemmin kosti koston oikeankin.

Mut nyt ma näen, kuinka mieles mennyt on aatos aatokselta solmuun, josta se kaikin kaipuun irti päästä tahtoo.

Sa sanot: 'Tarkoin tajuan, min kuulen; mut miks tään tavan lunastuksellemme valitsi Luoja, viel' on pulma mulle.'

Tää päätös, veli, lepää haudattuna jokaisen silmiltä, min äly ole tulessa rakkauden ei kasvatettu.

Todella, koska tuohon kohtaan monen käy katse, vaikka sen vain harvat huomaa, ma kerron, miks ol' arvokkain tää tapa.[80]

Jumalan hyvyys, jolle kaikki karsaus on vierasta, niin hehkussansa palaa, ett' ikikaunis siitä siroittuvi.

Välittömästi mikä siitä virtaa, loputon on, näät sen ei laatu muutu, kun itse on se laadun leiman lyönyt.

Välittömästi mikä siitä virtaa, vapaata on, kun siihen vaikuttaneet ei ole eikä voineet seikat uudet.

Ja sitä miellyttää, mi hänt' on lähin; näät pyhä hehku tuo, mi kaikki kultaa, parhaiten palaa samankaltaisessa.

Näill' etuoikeuksilla varustettu ol' ihmisluonto, ja jos yks vain puuttuu, sen pakko langeta on korkeudestaan.

Vain synti sitä orjuuttaa ja tekee sen erilaiseksi kuin suurin Hyvyys, valosta tään kun vähän vain se seestyy.

Eik' arvoonsa se koskaan pääse, ellei se täytä ontoutta, min synti teki, vanhurskain rangaistuksin harhateistään.

Luontonne koska siemenessään rikkoi, näist' erotettiin etuoikeuksistaan kuin Paratiisista se karkoitettiin.

Ja ettei niitä jälleen voinut voittaa kuin kahta tietä, tajuat, jos siihen nyt järkes jännität, ma mitä puhun:

Tie yks: ett' anteeks antanut ois Luoja vain armostaan; tie toinen, että itse inehmo korvannut ois hulluutensa.

Nyt katsees syökse ikisyvytyhen Jumalan päätösten, mun puhettani, mikäli taidat, tarkoin seuratakses.

Inehmo rajoitettu voinut syytä ei sovittaa, kun langeta niin alas ei voinut nöyränä ja kuuliaisna

kuin ylös pyrkinyt ol' uhmassansa; ja siitä johtui, ettei itsekauttaan inehmo voinut sovitusta antaa.

Siks täytyi Luojan polkuansa omaa— yht' taikka kahta taikka kumpaistakin— inehmo auttaa eloon entisehen.

Mut koska teko tekijän niin paljon jalompi on, mit' enemmän se kuvaa hyvyttä sydämen, mi synnyttää sen,

siks Hän, mi leimaa maailman, nyt käydä suvaitsi hyvydessään tietä kahta, te että kohoisitte korkeuteenne.

Eik' ensi päivästä asti viime yöhön niin suurta, juhlallista kenellekään tapahdu eikä ole tapahtunut.

Näät Luoja auliimp' oli antaessaan itsensä, että ihminen vois nousta, kuin jos hän itsestään ois anteeks suonut.

Muut tavat kaikki oikeutta täyttää ei oisi voineet, ellei nöyrtyneenä Jumalan poika lihaks tullut oisi.

Toiveesi kaikki että tyydyttäisin, palajan selittämään kohdan erään, nää seikat että näkisit kuin minä.

Sa sanot: 'Ilman nään ja nään ma tulen ja veen ja maankin, kaikin yhtymineen, häviävän ja kestävän vain hetken.

Ja sentään nääkin seikat luodut ovat.' Siis jos on totta, mitä sulle sanoin, tuholta niiden turvass' olla pitäis.

Ah veikko, Enkelit ja seutu kirkas, miss' olet nyt, vain voidaan luomiks virkkaa olennon täydellisen niinkuin ovat.

Mut nimittämäs alkuaineet ynnä muu kaikki myös, mi niistä muodostuvi, vain luodun voiman ovat

voitteloita.

Tähdissä taivaan, jotka niitä kiertää, ne kaikk' on luodut, niiden aine luotu kuin myöskin voima, niitä muodostava.

Jokainen eläin sekä kasvi[81] elon saa ainesvoimasta, min sille säteet ja kiertoliike tähtein pyhain kantaa.

Mut itse henkäisevi Hyvyys korkein inehmon sielun, rakkaudella täyttäin sen niin, ett' aina Tekijäänsä kaipaa.

Voit siitä päättää ylösnousemuksen myös laadun vielä, jos sa mielees johdat, mitenkä luotiin liha kuolevaisen,[82]

kun tehtiin ensimmäinen ihmispari.»

Kahdeksas laulu

Maailma kerran luuli pimeydessään, kehässä kolmannessa että Kypris[83] tuo kaunis lemmentulta houkkaa loistais.

Näin entiserheessänsä muinaiskansat ei yksin häntä kunnioittanehet rukouksin, uhrein, vaan sai kunnia

Dione ja Cupido[84] myös, joist' toinen ol' äiti hänen, toinen poika, jonka ties taru Didon helmass' istunehen.

Häneltä,[85] josta alan, sai he nimen tähdelle, joka silmin hyväilevi Auringon niskaa taikka kulmaluita.

En huomannut ma sinne nousemista; mut siellä-olon oivalsin ma, koska näin kaunistuneen valtiattareni.

Ja niinkuin säen liekin kesken näkyy ja niinkuin äänen äänten kesken kuulee, jos toinen pitää, toinen vaihtaa sävyn,

valossa tässä niin myös toiset valot nopeemmin taikka verkkaisemmin kiersi, mikäli, luulen, kukin tunki Luojaa.

Pilvestä kylmästä ei tuuli tule, näkyen taikka ei,[86] niin rutto, ettei se tuntuis hitaalta ja hillityltä

hänelle, ken nää jumal-liekit näki tulevan kohti laaten karkelostaan, seraafein alkamasta seesteisimpäin.

Ja siitä, joka ensimmäisnä joutui, soi *Hosianna* niin, ett' aina olen ma ikävöinyt sitä kuulla jälleen.

Heist' eräs sitten vastahamme riensi ja yksin alkoi: »Kaikki oomme alttiit sun toiveilles, ett' ilon saisit meistä.

Kierrämme samoin piirein, samoin kehin, janoten samaa kuin ne vallat ylhät, sa joille kerran maailmassa lauloit:[87]

Te, joiden älyyn kolmas taivas taipuu; niin rakastamme, että hetken lepo sun mielikses ei ikävämpi meille.»

Kun kunnioittain valtiattareni ma olin katsahtanut ynnä katseen hän mulle suonut suopean ja varman,

valohon käännyn, joka alttiuttaan niin oli tarjonnut, ja lausuin äänin nyt liikutetuin: »Virkkakaa, keit' ootte!»

Ah, kuin ja millaiseks hän kasvoi kautta tuon ilon uuden, josta sai hän lisän, kun moista pyysin, entisriemuihinsa.

Sellaisna lausui hän:[48] »En kauan ollut elossa; kauemmin jos oisin ollut, ei paljon pahaa oisi tapahtunut.

Jään suita kätköön onnen vuoks, mi verhoon mun säteillään ja minut peittää niinkuin kotelo sisällensä

silkkitoukan.

Mua paljon rakastit, ja syystä; jäänyt näät maan jos päälle oisin, heelman eikä vain lehdin tunteeni ois ilmi tullut.

Mua vartoi kerran valtiaakseen[89] ranta se vasen, jota huuhtoo aallot Rhône'n, kun Sorguen veet on siihen velloutuneet,

Ausonian sarvi myös, mi kantaa Barin, Gaetan ja Crotonan kaupunkeja, merehen missä Trento, Verde vierii.

Säteili otsallain jo maan sen kruunu, Tonava jonka kaltaat kastelevi, kun jälkeen jättänyt on Saksan ääret.

Trinacria kaunis myös, min poukamata Pelorumiin Pachinumista saakka lyö itätuuli ynnä saartaa savu —

ei vuoksi Typheun, vaan tulikiven— ois valtiaita vartoneet mun kauttain Kaarlesta, Rudolfista syntyneitä,

jos huono hallitus, mi kiihkoon saattaa vasallikansat aina, ei ois saanut Palermoa huutamahan: 'Surmaa! Surmaa!'

Tään veljeni jos eeltä nähdä voisi,[90] köyhyyttä Katalonian hän saitaa jo karkkoaisi, ettei heitä loukkais.

Näät hänen taikka toisen huolta pitää on tarvis, ettei hänen laivallensa jo lastatulle lisää lastattaisi.

Luonteensa laaja ahtahaks on käynyt ja kaipais vallanhaltiaa, min huoli ei täyttää oisi omaa arkkuaansa.»

»Oi valtias, kun korkean tään riemun, min minuun lietsot puheellas, ma luulen sun siellä, miss' on alku, loppu hyvän,

näkeväs niin kuin nyt sen näen minä, se mulle rakkaamp' on; ja rakkain siksi kun tunnet sen sa Luojaa tuntemalla.

Mun riemastutit; valista nyt myöskin, (näät sanas saanut mun on epäilemään) kuin siemen hyvä katkeran suo sadon.»[91]

Ma hälle näin. Hän mulle: »Toden jos sulle näyttää voin, sa kysymyksees saat kääntää kasvos kuin nyt käännät selän.[92]

Hyvyys, mi valtakunnat, joihin nouset, kaikk' kiertää, autuuttaa, luo kaitsentansa voimaksi näiden suurten kappaleiden.

Eik' yksin luodut kaikki kaitut ole mielessä Luojan itsetäydellisen, vaan myös, mi koskee heidän onneansa.

Siks mitä ampuneekin jousi tämä, se ennen määrättyhyn sattuu maaliin kuin nuoli, jonk' on johto ollut suora.

Jos niin ei ois, nää taivaat nousemasi sais aikaan tuloksia, jotka eivät ois töitä taitehen, vaan raunioita.

Ja näin ei olla voi, jos puuttuvaiset olennot, tähtein ohjaajat, ei ole, ja puuttuvainen Hän, mi niin loi heidät.

Tahdotko totuuden tään selvemmäksi?» Ma näin: »En, en, ma huomaan, ettei luonto väsyä saata välttämättömässä.»

Hän vielä: »Virka, pahemp' oisko, ellei inehmo kuuluis yhteiskuntaan maiseen?» »Ois», vastasin, »sit' todistaa ei tarvis.»

»Ja voiko ihminen sen, ellei elo ois mainen sääty eri säädyin, toimin? Ei, jos on oikeassa mestarinne.»

Hän johti, päätti tähän todistelun ja virkkoi: »Seuraa siis, ett' teoillanne ja elollanne eri juuret ovat.

Yks syntyään on Solon, toinen Xerxes, tuo Melkisedek, tuo taas mieheks syntyi,[93] min poika kuoli ilmaretkellensä.

Näin luonnon-kierto, joka kuolevaista vahaanne leimaa, hyvin täyttää työnsä, mut samoin toimii, tölli lie tai linna.

Siks Esau siemenessä Jakobista jo eroo ja niin halpa siittää isä Quirinuksen,[94] Mars että sijaan pannaan.

Siitetty luonto aina siittäjänsä tulisi kaltaiseksi, ellei voima ja valta oisi Luojan kaitselmuksen.

Nyt eessäs on, mik' äsken takanasi; mut merkiks, että olet mulle ilo, suon sulle vielä erään täytelauseen.

Kuin kaikki siemen, joka joutuu väärään maaperään, luonto aina turmeltuvi, jos pahansuovan kohtalon se kohtaa.

Ja päällä maan jos pantais huomiota ain perustukseen, jonka luonto laskee, ois sitä seuraten myös kansa hyvää.

Te sitä vastoin kiinnitätte kirkkoon monenkin, joka syntyi kalvankahvaan, ja teette kuninkaaksi saarnamiehen.

Siks taivallatte polun ulkopuolla.»

Yhdeksäs laulu

Kun Kaarlesi, sa kaunis, oi, Clemenza, tuon oli opettanut, kertoi mulle hän vilpit,[95] jotka heimons' saisi tuta.

Mut »Vait», hän sanoi, »vuodet vieriköhöt!» Siks virkan vain, ett' oikea on suru kohtaava niitä, jotka teitä loukkas.

Ja henki jo tuon valon pyhän oli päin Päivää kääntynyt, jost' autuus virtaa, kuin kohden Hyvää kaikkityydyttävää.

Oi, sielut houkat, herjan, vilpin viemät, te, jotka Hyvää moista hyljeksite ja turhuutehen kiinnitätte katseen!

Ja katso, toinen näistä hohtavista[96] mua lähestyi ja kirkkaudessaan kasvain osoitti tahtonsa mun mieleen olla.

Beatricen silmät, mua tarkkaavaiset, kuin äsken antoi mulle merkin armaan, hän että suostui sulotoivohoni.

»Ah vastaa, sielu autuas», ma virkoin, »pyyntööni heti ynnä näytä, että sinussa heijastella voin, mit' tuumin.»

Ja valo, mulle vielä outo, äsken jost' ääni lauloi, loihe lausumahan kuin se, jonk' ilo vain on tehdä hyvää:

»Tienoossa ilkeän Italian siinä,[97] mi välillä Rialton on ja Brentan, Piaven virranvetten, kumpu kohoo,

ei korkea, mut kummun kukkulalta laskeusi alas kerran soihtu,[98] joka sen seudun kaiken saattoi kauhun valtaan.

Olimme vesat saman juuren; minä Cunizza nimeltäin, ja täällä loistan, kun minut voitti valo tähden tämän.

Mut iloll' itsellein suon anteheksi syyn kohtalooni enkä sure sitä, mi rahvaallenne oudolt' ehkä näyttää.

Tää valo,[99] mulle lähin, taivahamme ihastus kirkas ynnä kallis, jätti maan päälle maineen, jonka sammumista

saa monet uottaa uudet vuosisadat. Siis päätä, kannattaako hyvin elää, ett' ensimmäistä elo toinen seurais!

Noin eipä tuumi nykyrahvas tämä, min rajat määrää Etsch ja Tagliamento[100] ja jok' ei kadu kuritettunakaan.

Mut pian on Padova värittävä veet suonsa, jotka huuhtelee Vicenzaa, kun niin on väärämielinen sen kansa.[101]

Ja missä Sile ja Cagnan[102] käy yhteen, päin pystyin eräs hallitsee, mut häntä jo varten valmistetaan linnunpaulaa.

Siks itkevä on Feltro paimenensa tuon pahan tekoja, niin riettahtia, ett' tullut kukaan moisten vuoks ei Maltaan.[103]

Ois tarpeen sammiota liian laajaa, jos mieli mahtua Ferraran veren, ja uupuisi, ken unssein punnitseisi

tään papin kiltin vuodattamaa verta vuoks puolueen; mut moiset lahjat taitaa sopia hyvin seudun elintapaan.

Jumalan tuomioita heijastavat kuvastimet, joit' Troneiks[104] nimitetään, ja siks, min virkoin, oikeaa on meistä.»

Hän vaikeni, ja näytti kuin ois toiseen hän kääntynyt, näät samaan tanhupiiriin palasi hän, miss' ennen ollut oli.

Tuo toinen autuas, jo mulle kuulu, säteili silmänäni niinkuin hieno rubini, joka auringossa säihkyi.

Näät ilo synnyttävi siellä hohteen kuin hymy täällä, mutta helvetissä käy varjo tummaks sielun tuskan mukaan.

»Jumala kaikki näkee, hänet sinä», ma lausuin, »sielu autuas, niin että ei tahto mikään sua piillä saata.

Kuink' äänellä, jok' iki tenhoo taivaat ja yhteisointuun soi serafein kanssa, pukuna joill' on kolmet siipiparit,

sa et mun toivoani tyydyttäisi? En vartois kysymystä, jos sun nähdä syvältä voisni niinkuin sinä minut.»

»Avarin allas,[105] johon virtaa vesi merestä siitä, joka seppeleenä maanpiirin kaiken kiertää», näin hän alkoi,

»välitse rantain riitaisten niin kauas välähtelee, se että, ennen missä loi horisontin, luo meridianin.

Tään altaan äärell' asuin, Ebron, Macran välillä, joka juoksuin lyhvin leikkaa Toskanan maiden ynnä Genuan rajan.

Ja melkein samat päivänlaskut, -nousut Buggeall' on ja kotikaupungillain, min hurme kuumiks sataman sai aallot.[106]

Nimeni Folco[107] oli maassa tuossa, mi tunsu mun, ja niinkuin taivas tämä minuhun vaikutti, nyt siihen minä.

Enempi lempinyt näät ei lie Dido[108] Sikeuksen, Kreusan murheeks, siksi kuin tukka sopimattomaks sen näytti;[109]

eik' enempi impi Rodopen,[110] min petti Demophoon, eikä myös Herakles, koska hän Iolea sydämässään kantoi.

Mut täällä ei kaduta, vain hymyillä; synn muisto mennyt meilt' on; valta yksin, mi kaitsee, järjestää, on meille autuus.

Havaitaan täällä taide, luomakuntaa mi kaunistaa, ja viisaus, mi ohjaa alemmat alat ylempäinsä mukaan.

Mut että toivees, tämän taivaan luomat, sa kaikki täytettyinä täältä veisit, mun vielä täytyy etemmäksi mennä.

Sa tahdot tietää, ken mun vierelläni säteilee valkeudessa säihkyvässä kuin veessä kirkkahassa päivänpaiste.

Se Rahab[111] on, mi siellä rauhaa nauttii; hän yhdyskuntahamme kuuluu, hälle tää tarjoo korke'imman autuus-asteen.

Tää taivas, jossa maailmanne varjon on päätepieste,[112] hänet otti vastaan Kristuksen voittotieltä

muuta ennen.

Johonkin taivahasen jätettävä hän oli varmaan merkiks voiton, joka käsillä molemmilla[113] kerran saatiin.

Pyhässä maassa, joka paavin mieltä niin vähän murhettavi nyt, hän kerran ens voittokunniata Josuan auttoi.

Sun kaupunkis,[114] mi sen on saalas, joka muit' ennen kääntyi selin Luojahansa ja jonka niin on kyynelöity kateus,

tuon tuottaa, kylvää pahan kultakukan,[115] mi harhaan vienyt lampaat on ja vohlat, kun tehnyt suden on se paimenesta,

Sen vuoksi Evankelium laiminlyödään ja kirkko-isät, Dekretalioita vain tutkitaan, niin että reunat mustuu.

Sit' etsii paavi ynnä kardinalit; ei aatos heillä Nazzaretiin jouda, miss' siivet suihki kerran Gabrielin.

Mut Vatikani ja muut paikat Rooman pyhäiset, haudoiks urhojoukon tulleet, mi tietä Pietarin on taivaltanut,

pian pääsevät on irstaudesta irti.»[116]

Kymmenes laulu

Poikaansa silmäellen Rakkaudella, mi ijäisesti molemmista virtaa, tuo ensi Valta,[117] kielin-virkkamaton,

sen kaiken, minkä mieli, silmä tajuu, niin järjesti, ett' ilman nautintoa ei jää se, joka tuota katsoo, tuumii.

Lukija, nosta siis mun kanssain katsees tarhoihin Taivaan, sinnepäin se suuntaa, yks liike missä sattuu toista vastaan.[118]

Tuost' ala ihastella taidetyötä sen Mestarin, min sydän lempii sitä, niin ettei koskaan siitä silmä käänny.

Kas, siitä haarautuu se kehä vino,[119] mi kantaa planeetteja, tyydyttääkseen maailmaa, joka niitä kaipaa, kutsuu.

Ja ellei kiertyvä ois niiden rata, ois turhaa silloin paljon taivas-voimaa ja kuollut melkein joka mahti mainen.

Ja jos se oikeasta poikkeis paljon tai vähän, etelän ja pohjan ääriin maailman järjestys jo järkähtäisi.

Lukija, lautsallesi jääös siksi ja mieti itsekses, mit' tässä tarjoon, jos tahtos iloon on, ei uupumukseen.

Oon pöytäs kattanut; siis ota etees! Näät kaiken huoleni nyt aine vaatii, mi saanut mun on kirjaa kirjoittamaan.

Aurinko, luonnon suurin palvelija, mi Taivaan voimalla maailman leimaa ja valollansa ajan meille mittaa,

kun paikkaan päässyt oli, josta puhuin, se kehät kiersi, joiden kautta aina Italiaan se nopeammin näkyy.[120]

Ma olin luonaan;[121] vaan en nousuamme havainnut enempää kuin ihmislapsi ens aatettansa, ennen kuin se tulee.

Beatrice on se, joka ohjailevi hyvästä parempaan niin tuokiossa, ett' aika hänen tekojaan ei laske.

Kuink' olla täytyy loistavan, mi asuu Auringon syvyydessä, jonne astuin, kun väri ei, vain valo tuo sen esiin!

Neroni, taiteen, taituruuden käytän kuvaamatonta kuvaellakseni; sit' uskoa ja halata vain voidaan.

Ja ellei moiseen ylevyyteen riitä kuvitusvoimamme, ei ihme, koska ei silmä siedä kirkkaampaa kuin

Päivä.

Niin loisti täällä neljäs perhe Isän[122] tuon korkean, mi ravitsee sen, näyttäin, hän kuink' on Pyhä Henki myös ja Poika.

Beatrice alkoi: »Kiitä, kiitä Päivää sa enkelien, jonka armo tätä sun nostanut on aistein havaitsemaan!»

Niin altis milloinkaan ei ihmissydän lie ollut hartauteen ja Luojan puoleen kaikella sielullaan ja mielellänsä

kuin sanat nuo nyt kuullen olin minä; ja kaikki rakkautein niin Häneen kääntyi, Beatricen että unho peitti multa.

Tää siit' ei suuttunut, vaan hymyeli, niin että silmillänsä nauravilla sekoitti sielun yhteyden hän multa.

Valoa monta, kirkkaampaa kuin Päivä, keräytyi meidän ympär' kiehkuraksi, kauniiksi nähdä, kauniimmaksi kuulla.

Näin joskus tytär myös Latonan[123] vyöttää kupeensa, kun niin täys on ilma usmaa, se että kiinni pitää uumen-soljen.

Hovissa Taivaan, josta maahan palaan, iloja on niin kallisarvoisia, kauniita, ett'eivät ne siirry sieltä, ja niistä yks ol' liekkilaulu näiden; ken siivity ei sinne lentääksensä, mykältä taivas-tiedot tiedustakoon!

Kun kolmasti meit' oli kiertänehet palavat Auringot nää lauluin, tanhuin, kuin kiertää tähdet kiintopisteitänsä,

neidoilta näyttivät ne, joilta vielä ei tanhu loppunut, vaan jotka vartoo sävelten uutten alkamista vaiti. [124]

Sisältä erään soi nyt: »Koska säde se säde, josta tosi rakkaus syttyy ja joka rakastaen kasvaa, karttuu, sinussa niin jo moninkerroin loistaa, ett' tuo se portaita sun näitä, alas joit' astuta ei jälleen nousematta.[125]

Ken maljastansa suita viinin kieltäis janoosi, enempi ei vapaudessa se ois kuin vesi, jok' ei mereen virtaa.

[126]Sa tahdot tietää, ketkä ovat kukat sen seppeleen, mi silmin lempii Naista kaunista, taivaisiin sua kunnostavaa.

Ma kuuluin lampaisiin tuon karjan pyhän, Dominikus jot' ohjaa tiellä sillä, mi hyvin höystää, jos ei joudu harhaan.

Tää lähin oikealla mulle veli ja mestar' oli, Kölnin Albert; minä taas itse Tomas oon Aquinolainen.

Jos muutkin tahdot tulla tuntemahan, sanaini mukaan siirtyköön sun silmäs tät' autuasta piiriämme pitkin.

Säteissä noissa Gratianus hymyy, mi valtaa maallista ja hengellistä niin auttoi, että Paratiisi mieltä.

Tää tässä taas, mi kuoromme on kaune, se Pietar' oli, joka lesken lailla Pyhälle kirkolle toi aartehensa.

On kaunein keskellämme viides valo, mi moista rakkautta uhoo, että maailma kaikki siitä kuulla halaa.

Siin' asuu ylväs sielu, johon syvä niin viisaus pantiin, että totuus totta jos on, ei toinen siihen noussut tietoon.

Sen soihdun loimon liki tässä näet, mi lihaan liitettynä ilmi ensin on tuonut enkelien työt ja luonteet.

Valossa tuossa pienemmässä hymyy se puolustaja kristillisten aikain, min oppi paljon Augustinust' auttoi.

Valosta valoon jos nyt sielus silmän kohotat mukaan ylistyksieni, jo kahdeksannesta sa kuulla tahdot.

Siin' nähdäksensä hyvän kaiken nauttii Se pyhä sielu, joka valaisevi maailman viekkaan tosi

kuulijalleen.

Se ruumis, josta hänet karkoitettiin, Cieldauross' on, ja alta tuskan ynnä maanpaon pääs hän tähän rauhan paikkaan.

Näe vielä, kuinka loistaa, henkii, hehkuu tääll' Isidorus, Beda ja se Rikhard, mi yli-ihminen ol' aatostyöltään.

Tää, josta katsees minuun kääntyy, valo on hengen, joka aatteiss' ankarissa tulevan myöhään kuolemankin katsoi.

Se valo ijäinen on Sigier'n, joka kouluissa luennoiden Olkikadun[127] totuudet karsaat syllogismein sinkos.»

Kuin kellon kutsuessa meitä aamuin, kun Luojan morsian käy tervehtimään ylkäänsä, että tämä häntä lempis,

ja kellon osat toinen toistaan ajaa, niin että 'ping-pang' suloisesti soipi sydämet alttiit rakkaudella täyttäin;

ma samoin näin tuon sädepiirin käyvän nyt liikkumahan, liittäin äänen ääneen niin moni-sointuisesti, että moista

vain kuullaan, missä ijäinen on ilo.

Yhdestoista laulu

Oi huolta houkkaa kuolevaisten heimon kuink' ovat puutteelliset päätelmänsä, jotk' alas lyövät siipienne lennon!

Lain-oppiin yksi, lääketietoon toinen syventyi, kolmas papinpaikkaa haki, pyys valtaa neljäs, rikos, vilppi myötään.

Tuo rosvoosi, tuo julkitoimen otti, tuo uupui orjuudessa lihanhimon ja tuo taas uppos omaan laiskuuteensa.

Sill' aikaa minä, tuosta kaikest' irti, Beatricen kanssa taivahille nousten niin kunniakkaan voitoin vastaan-oton.

Palannut taas kun joka varjo[128] oli pisteeseen kehän äskeiseen, taas hiljaa kuin kynttilä se kantimessaan seisoi.

Ja liekin sisältä, mi ensin mulle puhunut oli, valkeudessaan kasvain minulle loihe muudan lausumahan:

»Ijäisen ollen valon kirkastama, ma siihen katson, siitä löydän aattees ja myöskin niiden alkusynnyt syvät.

Epäilet, tahdot, että sanoin selvin, avoimin selittäisin haasteloni, niin että ois se ymmärrykses mukaan,

kun lausuin äsken näät:[129] 'se hyvin höystää,' ja taas:[130] 'ei toinen siihen noussut tietoon!'; mut täss' on tarpeen tehdä tarkka ero.

Kaitselmus, joka hallitsee maailman syvällä neuvollaan, min pohjaan koskaan ei kantanut eik' kannan silmä luotu,

sääs kaksi ruhtinasta[131] seuralaisiks sen morsion, min ylkä huutain kovaa itsensä vihki hälle verin pyhin,

hän että astuis armastansa kohden, ois turvassa ja oma yljän yksin, sivulla urhon kahden uskollisen.

Yks heistä hehkui tulta serafien, taas toinen viisautensa vuoks maan päällä kerubein kirkkautta kauas paistoi.

Toisesta haastan, sillä kumpaa heistä vain kiittänenkin, kahta kiitän silloin, näät samaan kumpikin ne pyrki maaliin.

Välillä on Tupinon ynnä joen, mi virtaa vuorelta Ubaldon pyhän, maa heilimöivä, rinne vehmas, jolta Perugia, kautta Porta Solen, kylmän ja kuuman saa, ja suree taempana Nocera, Gualdo kohtaloaan kovaa.[132]

Rinteellä tällä, missä on se loivin Aurinko[133] kerran syntyi maailmalle kuin usein luona Gangeksen se nousee.

Ken puhuu paikasta siis siitä, älköön Ascesiks sitä mainitko, ei kyllin se sano, sanoo vasta oikein: Itä.

Tyyssijastaan[134] se viel' ei loitoll' ollut, kun alkoi maan jo tuta antaa voiman hänelle suodun suurta lohduitusta.

Jo nuorna näät hän riitaan joutui kanssa isänsä vuoksi naisen,[135] jolle ovet kaikk' kiinni ovat niinkuin kuolemalle.

Ja eessä hengellisen virkakunnan ja isänsä hän nai tuon naisen, sitten mi aina rakkaammaksi hälle kävi.

Ens miehestänsä leskenä hän yli ykstoista sataa vuotta hyljittynä ol' odottanut kosijaansa uutta.

Ei auttanut, ett' tiettiin, kuinka hänet löys kauhistaja maailman Amyklaan[136] majassa tyynnä, kun hän kutsui tuota.

Eik' auttanut, ett' uljas, uskollinen hän oli Kristukselle ristinpuulla, sill' aikaa kun Maria alhaall' itki.

Mut etten liian hämärästi haastais, tajua Köyhyys ja Franciscus noiksi rakastavaisiks, joista pitkään puhuin.

Se riemu, rauha, joka heistä paistoi, herätti kummastusta rakkautta ja suloisuutta pyhän mietiskelyn, niin että avojaloin arvon Bernhard[137] lepohon tuohon juoksi, juostessaankin viel' ehtivänsä luullen liian verkkaan.

Oi, outo rikkaus! Oi, tosi hyvyys! Egidius,[138] Sylvester samoin seurasi myös ylkää, rakkaudesta morsiameen.

Läks sitten tämä mestari ja isä naisensa kanssa ynnä perhekunnan, joill' oli vyö jo nöyrä uumenillaan; pelosta eikä katsonut hän alas siks, että ol' hän poika Bernardonen, ei siks, ett' oli näkö hällä halpa.

Ei, lailla valtiaan hän päätöksensä esitti jyrkän Innocentiukselle, näin saaden veljeskunnalleen ens luvan.

Kun sitten karttui lauma köyhä hänen, min elo kumma kunniaksi Taivaan paremmin lauluin oisi laulettava,

niin toisen kruunun kultalehdin vihki Honoriuksen kautta Henki Pyhä taas ylipaimenen tään tahdon hurskaan.

Halaten marttyyriutta kun hän sitten sulttaanin korskan eessä Kristuksesta[139] ja hänen seuralaisistansa saarnas,

havainnut kypsäksi ei hän kääntymykseen maan kanssa sen; siks ettei aikaa hukkais, Italian yrttitarhaan taas hän palas.

Välillä Tiberin ja Arnon vuori on jyhä, siinä viimeks vihki Kristus haavoilla hänet kaksivuotisilla.[140]

Kun tää, mi hänet valikoi niin hyvään, pois kutsui hänet saamaan Taivaan palkkaa, jonk' oli ansainnut hän nöyryydellään,

hän perinnöksi oikeaksi jätti rakastamansa naisen veljillensä, kehottain heitä lempeen uskolliseen.

Sen naisen helmasta tuo kirkas henki palasi omaan valtakuntahansa, ja hänen ruumiilleen ne parit riitti.

Nyt mieti, mikä oli virkaveli,[141] ken purtta Pietarin ol' arvollinen merellä aavall' ohjailemaan oikein!

Ja mies se oli patriarkka meidän, niin että ymmärrät: ken häntä seuraa, hän hyvän kantaa lastin laivassansa.

Mut hänen laumansa niin uutta ruokaa[142] nyt himoo, ettei toimeentulla voi se jakautumatta eri laitumille.

Ja mitä etempänä lampahansa hänestä harhailee, sen tyhjempinä ne utareiltaan kotihinsa palaa.

On niitä, jotka vaaran nähden liki pysyvät paimentaan, mut harvat on he; kaavuksi heille vähä vaate riittää.

Siis jos mun sanani ei heikot liene, jos tarkasti mua kuunnellut sa olet ja pannut mielees, mist' on ollut puhe,

lie osittain ees tyydytetty toivees, ja puun sa nähnet, jota hakatahan, ja munkin ymmärrät, ken äsken lausui:[143]

'mi hyvin höystää, jos ei joudu harhaan'.»

Kahdestoista laulu

Tuon sanan viimeisen kun lausuneeksi ol' liekki armoitettu tuskin saanut, taas kiertää alkoi pyhä myllynkivi.[144]

Mut ennen ensi kierron täyttymistä sen toinen saarsi, liikkehensä liittäin sen liikkeeseen ja laulunsa sen lauluun;

lauluun, mi meidän Seireenit ja Musat niin voitti suloisilla soinnuillansa kuin valo suora valon heijastuneen.

Kuin läpi pilven hennon kaarta kaksi, joill' ompi väri ynnä suunta sama, saa aikaan Iris, Junon juoksutyttö,

ja ulommainen sisemmästä syntyy tuon ikävöivän immen[145] sanain lailla, min poltti lempi pois kuin päivä kasteen,

ja ovat merkinä nyt ihmisille liitosta Luojan ynnä Noan, että maailman vedet eivät paisuis enää:

samoinpa myös nää ijäisyyden ruusut kahdessa kiehkurassa kiersi meitä, ett' ulommainen sisemmästä vastas.

Nyt tanhu ynnä liekkein laulu-ilo ja riemu leimahdella vastatuksin sätehin hilpein sekä valoin vienoin vapaasti loppui, saman-aikaisesti, kuin silmät aukeevat ja sulkeutuvat yhdessä liikuttajan mielen mukaan.

Valoista uusista yks alkoi haastaa nyt sisältään, ja ääni sen mua veti kuin pohjoiseen magneettineula kääntyy.

Hän lausui: »Rakkaus, mua kaunistava, päämiestä toista muistamaan mun käskee, min vuoks tääll' omaani niin kiitetähän.

On oikein: missä toinen, siellä toinen; päämäärän saman vuoks he taistelivat, siks kunniakin sama heille tulkoon.

Armeija Kristuksen, jot' ollut kallis ol' asestaa, se viiriänsä seuras hitaasti, arkana ja rivein harvoin,

kun Keisari,[146] min valta kestää iki, sen auttoi ahdingosta vaikeasta, ei vuoksi ansion, vaan armon yksin.

Ja morsiolleen, kuten mainittihin, kaks antoi sankaria, joiden sanat ja teot kansan harhauneen taas liitti.

Maan äärillä,[147] mi lempeen länsituulen lähettää aukaisemaan ensi lehdet nuo uudet, joill' Europa vaatehditaan,

ei etähällä meren mainingeista, min taa niin usein matkan pitkän tehnyt Aurinko kaikilt' ihmisiltä piilee,

sijaitsee onnellinen Callaroga sen suojuks' suuren kilven, kahta linnaa kaks jalopeuraa jossa vartioipi.

Siell' ylkä uskollinen kristin-uskon, tuo urho hurskas syntyi, ystävilleen niin armas, julma vainolaisillensa.

Ja tuskin luotuna jo täytti hänet niin vilkas voima, että profeetaksi hän äidin teki äidinkohdussansa.

Kun vahvistunut oli kastemalja[148] hänen ja Uskon liiton, josta hyvää kosolti koitui heille kummallekin,

niin nainen, hänen puolestaan mi puhui, unessa näki heelmän ihmeellisen hänestä heilivän ja seuraajistaan.[149]

Ja että nimi oisi miehen mukaan, soi henki, että nimitettiin hänet sen omaks, jolle kokonaan hän kuului:

Dominicus, niin häntä mainittihin. Hänt' ylistän kuin peltomiestä, Kristus min otti avuksensa viinitarhaan.

Ol' oppilas hän Kristuksen ja airut, näät ensi rakkaus, mi nähdä voitiin, hänellä Kristuksen ol' ensi käskyyn.

Löys imettäjä hänet usein maassa makaavan hiljaa, valvoen, kuin virkkaa ois tahtonut: Tään vuoksi[150] tullut olen.

Oi taattonsa, sa Felix todellinen, oi maammonsä, sa todella Johanna,[151] jos oikein tulkitut nuo sanat lienee!

Ei vuoksi maailman—kuin monet juoksee Taddeuksen ja Ostialaisen teitä—[152] vaan rakkaudesta mannaan todelliseen

nous pian oppiin hän niin korkeahan, ett' alkoi viljellä hän viinitarhaa, mi kohta kuihtuu hoidon puuttehessa.

Eik' istuimelta, joka ennen oli köyhille hurskahille alttihimpi— vuoks itsens' ei, vaan kehnon istujansa —

anonut anteeksi hän puolta summaa,[153] ei ensi vapaan viran onneakaan, ei kymmenystä, jok' on Herran köyhäin,

pyys lupaa taistella hän harhaunutta maailmaa vastaan, vuoksi touon, jonka nää neljäkolmatt' tähkää sua nyt saartaa.

Opillaan, tarmollaan hän sonnustihe, arvolla kulki apostolisella kuin koski, jonk' on juoksu vuolas, jyrkkä.

Ja iski joukkoon väärä-uskolaisten voimalla, joka siinä suurin oli, miss' suurimman hän kohtas vastustuksen.

Hänestä lähti sitten monta virtaa; katolilaista kastelee ne tarhaa, niin että tuoreemmat sen pensaat ovat.

Jos moinen oli toinen pyörä vaunun[154] sen, jost' on Pyhä Kirkko puolustaunut ja kukistanut keskeisetkin kiistat,

pitäisi selväks sulle käydä toisen myös erinomaisuus, jost' äsken Tomas mua ennen kuvan loi niin ylistävän,

mut rata, jonka piirsi kehä korkein tuon pyörän, autio on aivan: missä oi' ennen viinikivet, on nyt home.[155]

Seuransa, joka ennen astui suoraan vain hänen jälkiään, niin muuttunut on, ett' taapäin varpaat, kannat eespäin tähtää.

Mut pian korjuun tullen heelmät nähdään tuon huonon hoidon, koska rikkaruoho on vaikeroiva, ettei pääse aittaan.[156]

Ma myönnän, kirjamme jos lehdet kaikki luettais, löytyä vois vielä joku, miss' seisoi: 'Olen sama kuin ennen.'

Mut ei Casalen, Acquaspartan[157] ois se, näät sieltä saapuu moiset miehet säätyyn, ett' yks on tiukka liian, toinen höllä.

Ma sielu olen Bagnoregiolaisen Bonaventuran,[158] joka ajalliset unohti huolet tointen vuoksi ylhäin.

Illuminato tääll' on, Augustinus, nuo ensimmäiset avojalka-köyhät, köys vyöllä Luojan ystäviksi tulleet.
[159]

On Ugo da Sanvittore heidän kanssaan ja Pietro Comestor ja Espanjan Pietro, min maineen kunnia kakstoist' on kirjaa.

Profeetta Natan, ylipaimen kirkon Krysostomus, Anselmus ja Donatus, mi ensi tieteen seikat selvitteli.

Raban on täällä, loistaa vierelläni apotti Joakim, Kalabrian miesi, profeetan hengell' lahjoitettu muinen.

Niin suurta sankaria[160] kiittämähän sai tänne minut veli Tomaan hehku ja hienous, joka puheestansa puhui,

eik' yksin mua, vaan tään seuran kaiken.

Kolmastoista laulu

Kuvaillkoon, tajuta ken tahtoo oikein,[161] nyt mitä näin (ja kuvan säilyttäköön kuin kallio, sill'aikaa kuin ma kerron).

Kuvaillkaa tähteä viistoista, eri tienoita taivaan valaisevaa, ilman kaikk' kerrostumat sätein säihkyttävää!

Ja vaunut Otavaisen, joill' on tilaa yöt päivät vierrä meidän taivahalla, niin ettei katoo ne, jos vehmar kääntyy.

Kuvaillkaa vielä sarven suu, jok' alkaa kärjestä akselin, min ympär' kiertää ens taivas; vielä, että muodostuneet

nää sielut kahdeks tähtimerkiks oisi, tapahan Minoon tyttären,[162] kun tunsi tää jäsenissään kuolon kylmän väreet;

ja että toisen säteet paistoi toiseen ja että kumpikin ne karkeloivat, sisemmän ulommaista silmäillessä.

Näin varjon heikon sikermästä sieluin ja kaksoiskarkelosta saada voitte, mi kiersi paikkaa, kussa olin minä.

On meille niin se yli ymmärryksen kuin on Chianan[163] juoksu verrattuna nopeuteen taivaan kiirekiertoisimman.

Soi siell' ei laulut Bakkoksen, Apollon, vaan kaiken Jumal-luonnon Kolminaisuus, jost' inhimillinen on yksi osa.

Kun kyllin kestänyt ol' laulu, tanssi, nuo valot pyhät meihin kääntyi, saaden uudesta askareestaan auvon uuden.

Virkahti noista sopusointuisista nyt valo, joka mulle kertoi äsken Jumalan köyhän miehen kumman elon:

»Kun lyhde yksi valmis on ja vilja sen talteen otettu, jo toista puimaan mua ajaa armas voima rakkauden.

Sa luulet: rinnassa, min kylkiluusta tuo luotiin kaunis-poski, jonka himo niin kallihiksi kävi maailmalle,

ja rinnassa tuoss' iskemässä keihään mi ennen, myöhemmin niin paljon korvas, se että vastas kaiken synnin määrää,

niin paljon valkeutta kuin ihmisluonto voi mahduttaa niiss' asui, antamata sen voiman, joka kumpaisenkin teki.

Siks sitä oudoksut, mit' yllä sanoin, kun kerroin, ettei hänen vertaistansa ois ollut, jonka valo viides kätkee.[164]

Nyt silmäs aukaise mun sanoilleni,[165] näe väitteeni ja uskos suhtautuvan niin totuuteen kuin piiriin keskipiste.

On kuolematon sekä kuolevainen vain heijastusta aatteen min siittää Herramme rakkaus; näät valo tämä

elävä, joka lähtehestään virtaa— ei Hänest' erillään, ei Rakkaudesta, mi heidän kerallansa kolminaistuu—

hyvydessänsä säteens' yhdistävi yhdeksään taivaaseen, kuin heijastimeen, yhdeksi itse ijäisesti jääden.

Sielt' alimpiin se asioihin virtaa niin heikenneenä porras portahalta, ett' tuokioittain vain se vaikuttavi.

Tarkoitan hetki-vaikutteilla näillä ma luotuja, joit' taivas-liike siittää siementä ilman taikka siemenestä.

Mut vaha niiden, kuin sen muovaajakaan, ei ole samanlainen; siks voi muoto ihanteen peittää vähän taikka paljon.

Ja siksi sama puu voi heelmän kantaa, lajinsa mukaan, hyvän taikka huonon; näin synnytte te myöskin eri kyvyin.

Jos vaha valmistettu täysin oisi ja Taivas korkeimmassa voimassansa, esiintyis leimamerkin täysi loisto.

Mut luonto aina tuossa virheen tekee kuin taidenieikka, joll' on tottumusta, mut jonka koura tärjääpi työssä.

Jos Näkemyksensä[166] taas lämmin Rakkaus kirkkaasti kiintää Alkuvoimallansa, se täydellisnä aineeseensa tarttuu.

Näin tehtiin kerran maa, ett' arvollinen se kruunulle ois luomakunnan kaiken; näin kerran Neitsyt siunatuksi tuli.

Hyväksyn siis sun mielipitees; koskaan ei ihmisluonto ole ollut moinen kuin noiden kahden, eikä moiseks tule.

Jos puhettani nyt en jatkais, varmaan sanasi ensimmäiset oisi silloin: 'Tuo kuinka siis on vailta vertaistansa?'

Mut että näkyis, mikä näy ei vielä, sa muista ken hän oli, kuinka pyysi hän silloin kuin ol' hällä vaalinvalta.

Niin lienen haastanut, sa että voinet kuvailla kuninkaan, mi viisautta pyys hyvin käyttääksensä valtikkaansa.

Ei pyytänyt hän tähti-liikuttajain[167] lukua tietää eikä summaa, minkä suo välttämätön kera puolinaisen,

ei onko *primum motum* myönnettävä tai voiko piirtää puoli-ympyrähän ken kolmiota ilman suoraa kulmaa.

Jos tään, ja mitä äsken lausuin, huomaat, kuningasviisauden verratonta älyä tähtää nuoli aatokseni.

Sanaani[168] 'noussut' jos nyt silmäs siirrät, tajuat, tarkoitin ma valtiaita; on heitä monta, mutta harva hyvä.

Puheeni täten tarkistaa sun täytyy; ja näin se yhtyy uskoosi, mi sulla ens taatost' on ja Riemust' ihmiskunnan.

Tää olkoon jaloillesi lyijy, että laill' uupuneen sa hidas oisit seikkaa epäämään, myöntämään, jot' et sa tiedä.

Näät houkkain parvess' on se tuiki tuhma, ken miettimättä myöntää taikka kieltää; hän kumpaisessakin on yhtä houkka.

Useesti tapahtuu näät, että taipuu päin mäntyyn mielipide liian nopsa, ja sitten järjen sitoo itserakkaus.

Ken totta kalastelee taitamatta, hän rannalle ei tullut turhaan yksin, vaan vielä pahempaa sieltä palaa.

On tuosta esimerkit maailmalle Bryson,[169] Parmenides, Melissus, monet vaeltajat, jotka eivät tietä tienneet.

Näin Arius, Sabelliuskin,[170] jotka tekivät raamatulle veitsen virkaa ja turmelivat oikean sen hahmon.

Myös älkööt liian nopsat tuomitsemaan inehmot olko lailla sen, mi laihon jo ennen kypsymistä arvostelee.

Näät pitkin talvikautta korren olen karuna, piikkisenä nähnyt, mutta se vihdoinkin kantoi kukan latvassansa.

Ja nähnyt haaksia oon, jotka suoraan, nopeesti halkoi merta kaiken matkaa, mut hukkuivat satamaansa saapuessa.

Siis älköön joka ukko, akka luulko viisautta Luojan tuntevansa, nähden kuink' yksi varastaa ja toinen uhraa:

tää ehkä lankee, nousee edellinen.»

Neljästoista laulu

Kehästä keskukseen tai myös päinvastoin lasissa pyöreässä liikkuu vesi, jos sisältä tai ulkoa on sysäys.

Mieleeni johtui, mitä sanon minä, äkisti, koska lausumasta lakkas tuo sielu kunniakas Tomaan pyhän.

Näät hänen puheensa ja Beatricen muistutti mulle tuota vertausta;[171] ja hänen jälkeensä tää alkoi haastaa:

»On ystävälläinen tarve, vaikka sano hän sit' ei sanoin eikä aattehinkaan, totuuden toisen[172] pohjaan saakka päästä.

Siks virkkakaa: tää valo, josta välkkyvät hahmonne, jääkö ijäisesti teille sellaisina niinkuin nyt se säteilevi?

Ja jos se jää, te kertokaa, se kuinka siit' asti huikaise ei silmiänne kuin jälleen näkyviksi teidät tehdään?»

Kuin tanhuajat piiritanssin, yltyin ilosta ynnä hurmiosta, liikkuu vireemmin sekä laulaa äänekkäämmin,

niin pyynnön pyhän, innokkaan tuon soiden uus ilo täytti piirit taivahiset, min ilmi toi he tanhuin, ihmelauluin.

Ken valittaa, tääll' että kuolla täytyy elääkseen ylhäällä, hän virkistystä ijäisen kasteen[173] tuntenut ei koskaan.

Hän, yks ja kaks ja kolme, kaiket ajat elävä, hallitseva kolminaisuus, rajaton itse, kaikki-rajoittava,

nyt virsin kolmin tuli virketyksi, sointuivat sieluin äänet niin, ett' oisi se palkka runsas joka ansiolle.

Valosta valkeimmasta[174] tanhupiirin pienemmän kuulin silloin äänen kauniin kuin Enkelin, mi Maarialle haastoi.

Se vastasi: »Niin kauan säteilevä on rakkautemme, joka meitä verho, kuin kestää riemu paratiisin tämän.

Oleva verho on kuin rakkautemme, rakkaus kuin kyky nähdä Luojaa, kyky taas tää kuin armo olivuotavainen.

Kun ruumis pyhä, kirkastettu jälleen yllemme puetaan, on kaunistuva tää olentomme täydellistyessään.

Siks kasvava on kirkkaus, min saamme ylimmän Hyvän armost' ainoastaan ja jonka kautta voimme

nähdä Häntä.

Niin kasvaa täytyy myöskin näkemisen, myös kasvaa rakkauden, mi siitä syttyy, ja kasvaa valon, jonka tuottaa tuli.

Mut niinkuin hiili, josta liekki liehuu, tuon voittaa valkealla hehkullansa, niin ettei himmene sen loisto oma,

niin hohdon tään, mi ympäröitsi meitä, lihamme, joka alla maan nyt makaa, myös kerran voittava on kirkkaudessa.

Väsytä meitä valo ei niin suurkaan, elimet ruumiin koska voimistuvat kaikelle, mistä nautinnon me saamme.»

Niin valmiit oli kuorot kumpaisetkin ja alttiit *amen* tuohon lausumahan, niist' että näkyi ruumistensa kaipuu,

ehk' ei vain oma, mutta maammojenkin ja taattojen ja muiden lempimänsä, heist' ennen kuin nää ikiliekki tuli.

Mut katso! Silloin ympäriltä kirkkaus tasainen yhtyi valoon entiseen kuin koska valkenevi taivaanranta.

Ja niinkuin illan suussa taivahalle heikosti heijastuvat uudet soihdut kuin vuoroin totta ois ne, vuoroin harhaa;

minusta tuntui niin, ett' aloin nähdä ma uutten olentojen karkelohon tuon kaksoispiirin ympärille käyvän.

Oi, Pyhän Hengen tosi leimahtelu! Se kuinka äkkiä ja kirkkahana mun silmihini häikäistyihin sattui!

Mut mulle näyttäytyi Beatrice kaunis, hymyileväinen niin, hän että multa jää niiden joukkoon, joit' ei muisti tapaa.

Samalla silmäni taas saivat näön ja näin ma siirtyneeni korkeampaan autuuteen yksin kera vallattaren.[175]

Tajusin hyvin, että noussut olin, ma kiihkeästä tuikannasta tähden mi tavallista palavammin puunsi.

Kaikesta mielestäin ja kielelläni kaikille yhteisellä kiitin Luojaa vuoks armon uuden tään nyt hartahasti.

Eik' ollut sammunut viel' uhriliekki mun sydämeni, ennen kuin jo tunsin sen olleen Jumalalle otollisen.

Sisältä kahden säteen hohtavia punertui loistoja näät silloin; huusin: »Oi, valo-Luoja, kuinka heidät puet!»

Kuin linnunrata tahdin suurin, pienin välillä välkkyy maailmoiden napain, niin että on se ihme oppineille,[176]

niin säteet tähti-kirjaellut merkin tuon pyhän piirsi Marsin syvyytehen kuin ympyrähän kaksi ristin viivaa.

Nyt muistin voima voittaa nerouteni; ristillä tuolla salamoit näät Kristus, niin etten kuvaa arvokasta löydä.

Mut ristinsä ken ottaa, Häntä seuraa, on anteeks suopa, mit' en kerro, silloin kun hälle näkyy salamassa Kristus.

Ylhäältä alas, kahtahalle myöskin tuon ristin viivaa valot liikkui, loistain kirkkaammin ohimennen ynnä yhtyin.

Noin tomuhiukat suorat taikka vinot, nopeat, hitaat, pitkät, lyhyet, aina vivahtavaiset säteessä liikkuu,

mi usein leikkaa hetkiseksi varjon, jonk ihmislapsi suojaksensa laatii älyllä ynnä työllä taidokkaalla.

Kuin viulut, harput monikielisellä sointunsa suloudella senkin hurmaa,[178] ken ymmärrä ei nuotin merkitystä;

niin valot, jotka siirtyi silmissäni, soi pitkin ristiä niin armahasti, ett' tenhouduin, ma vaikk' en virttä

kuullut.

Tajusin hyvin hymnilauluks äänet, näät sanat '*Nouse, voita!*'[177] saapui mulle kuin sille, jok' ei ymmärrä, vaan kuulee.

Niin iki-ihastuin ma lauluun tuohon, mua ettei mikään siihen saakka ollut sitonut kahleilla niin suloisilla.

Puheeni ehkä rohkealta tuntuu ja hylkivältä silmäin hurmaa, jotka on mulle lepo katsehen ja kaipuun.

Mut joka huomaa, että leimat kaiken kauneuden yltyy ylemmäksi nousten ja etten silmiään viel' ollut nähnyt,

suo anteeks, mistä itseäin ma syytän syyn torjuakseni, ja myöntää totta mun haastavan; näät täällä pyhä ilo

ei pääty, vaikka puhdistuu se nousten.

Viidestoista laulu

Nyt hyvä tahto, jok' on tunnusmerkki rakkauden oikean ja suoran, kuten on väärän tunnus omanvoiton pyynti,

pysäytti kaiustaan tuon lyyryn kauniin[179] ja pyhät hiljensi sen kielet, joita kädellään Taivas virittää ja soittaa.

Oikeille pyynnöille kuink' olla kuurot olennot vois ne, jotka rohkaistakseen mua pyyntöön, vaikenivat kaikk' yhtäikää?

On oikein, että tuskaa ääretöntä se saa, ken rakkaudesta ajalliseen tuon ikirakkauden yltään riisuu.

Kuin taivaall' illan tyynen, seijaan joskus äkisti nähdään tulen tuikahtavan, niin että silmä, äsken varma, säikkyy,

ja näyttää niinkuin tähti muuttais majaa, mut sieltäpäin, se josta syttyi, sammui, näy yhtään hävinneen ei valkeutta;

niin kädelt' oikealta juureen saakka tuon ristin näkyi juoksevaksi tähti sikermästään sen päälle paistavasta.

Eronnut kehästään ei hohtokivi, vaan välkkyvätä laitaa kiiti, näyttäin tulelta, jota alabaster peittää.

Niin näytti hellältä Ankiseen varjo, kun kohtas poikansa Elysiumissa;—[180] jos suurint' uskoa voi laulajaamme.

»*O sanguis meus, o superinfusa gratia Dei! Sicut tibi, cui bis unquam coeli janua reclusa.*»[181]

Näin valo tuo; ma ensin katsoin häneen ja sitten käännysin valtiattareeni, mut molemmista hämmästyin ma heistä.

Näät hymy paistoi hänen silmistänsä sellainen, että luulin katsovani ma pohjaan autuutein ja Luojan armon.

Iloisna näkemään ja kuulemahan lisäsi henki äskeiseen nyt jotain niin syvällistä, etten ymmärtänyt.

Eik' ehdontahdon piiloillut hän multa, sen pakko aikaan sai; näät aatoksensa pään yli kulki kuolevaisen miehen.

Ja koska tunne-palon kaari oli senverran jäähtynyt, ett' ihmiskyvyn mitalle lausehensa laskeutuivat,

tään hätä ensiksi mä kuulin: »Ollos siunattu Sinä, Kolmess' Yksi, joka niin olit laupias mun siemenellein!»

Ja sitten: »Poika, janon pitkän,[182] armaan, min antoi lukeminen kirjan suuren, sen, joss' ei valkea, ei musta muutu,

tulosi viihtänyt on liekin tämän sisällä, josta haastan; kiitos Naisen, ken lentoon korkeaan soi siivet sulle.

Sa uskot, että aattees saapuu luoksein Ens-aattehesta niinkuin ykkösestä säteilee viisahalle viis ja kuusi.

Ja siks et kysy, ken ma oon ja miksi iloisemmalta kuin on kukaan toinen ma näytän tässä seurass' iloisien.

Ja uskot oikein; eläväiset täällä vähemmät taikka suuret, peiliin katsoo, miss' ennen mietintää jo mielte näkyy.

Mut että pyhä rakkaus, joss' aina ma valvon sielun silmin, saaden tuosta suloisan kaihon, pääsis täyttymykseen

suin suorin, liedoin, pelkäämättä puhu ja lausu tahtos, lausu julki kaipuus; on siihen vastaus jo valmis mulla.»

Beatriceen katsoin; tämä kuuli ennen kuin puhuinkaan ja mulle merkin hymyi, mi siivet tahtoni sai kasvamahan.

Ma sitten aloin:[183] »Tunne ynnä järki tulivat teillä tasapainoon silloin, kun ilmestyi Ens-Tasapaino teille.

Näät Auringossa, jok' on lämmittänyt, valaissut teitä, niin ne tasan ovat, ett' uupuu vertaukset kaikki siinä.

Mut kuolevaisten viisus ja tahto on eri-sulkahinen siiviltänsä, syyn vuoksi, jok' ei teille tuntematon.

Siks kuolevaisna epäsuhdan tunnen tuon povessain ja nyt vain kiitän miellä hartaalla isän-tervehdyksestänne.

Topaasi kirkas, joka kallehinta kaunetta tätä kaunistat, ma pyydän, nimesi että minun kuulla soisit.»

»Vesani oi, min varronnasta mulle jo ilo versoi, kantataattos olen!» Näin loihe lausumahan hän mulle ensin.

Ja sitten:[184] »Hän, jost' ottanut on heimos nimen ja joka kauemmin kuin vuosisadan jo kiertää vuoren ensi reunaa, oli

mun poikani, sun isäs-isän isä; siis hyvin sopii, että teoillasi lyhennät hänen väsymystään pitkää.

Firenze, muurin vanhan saartamana, se josta vieläi kellonlyönnit kuulee, siveä oli, raitis, rauhallinen. [185]

Diademit puuttui, käsikäädyt silloin, prameilu naisten, vyötkin jotka ovat kauniimmat katsoa kuin kantajansa.

Kun tytär syntyi, peljännyt ei isä avio-ijän ynnä myötäjäisten menevän oikeasta määrästänsä.[186]

Taloja ihmistyhjiä ei ollut, viel' osoittanut Sardanapal ei myöskään, kuin komeaksi huoneen tehdä saattaa.[187]

Viel' ylipäässyt Montemalon ollut Uccellatoio ei, mi rappiossaan tulevi voitetuks kuin nousussaankin. [188]

Bellincion Bertin näin mä käyvän soljin vain luisin, nahkaisin, ja puolisonsa palaavan peililt' ilman maalin kuorta.[189]

Ja näin ma Nerlojen ja Vecchioiden[190] vain nahkajakkuun tyytyvän ja heidän vaimoinsa värttinään ja rukkipyörään.

Oi onnen naiset! Kukin varma oli hautansa paikasta eik' autiossa vuoteessa maannut Ranskan vuoksi kukaan.[191]

Yks valvoi kedoll' utterasti, lastaan kielellä sillä laulattain, jost' isän on ilo ynnä riemu äidinrinnan.

Taas toinen värttinätä väänsi, kertoi perheelle hiljaa kuulevalle tarut nuo Troijalaisten, Fiesolen ja Rooman.

Cianghella, Lapo Salterello joku pidetty silloin yht' ois ihmehinä kuin nyt Cornelia tai Cincinnatus. [192]

Niin kauniin, uskollisen kansan keskeen, niin rauhallisen kansalaisen eloon ja kotihin niin suloiseen

Maria,

manattu huudoin äänekkäin, mun antoi jo kasteheassa Battisteron vanhan nimeksi pantiin mulle Cacciaguida.[193]

Moronto oli veljeni ja toinen ol' Eliseo; naisen, josta sukunimes sinäkin sait, Pon-laakso mulle antoi.

Samosin Konrad keisarin jo sotaan ja hän mun otti ritareinsa parveen, niin miekantyöni häntä miellyttivät.

Ma hänen kanssaan sodin vasten saastaa tuon opin, jonka joukko oikeutenne jo valtaa; vaan syy Paimenen on siinä:

Ja siellä kansa paha tuo mun päästi viekkaasta maailmasta, jonka rakkaus niin monta sielua vie turmiohon:

marttyyrina ma tähän saavuin rauhaan.»

Kuudestoista laulu

Oi raukka veren-aateluus, ei ihme minusta enää milloinkaan, jos täällä alhaalla, joss' on turta tuntehemme,

sa ylvästelyyn heimot houkuttelet: myös siellä, missä vaiston tie on varma, taivaassa, tarkoitan, ma ylvästelin.

Oot vaippa, vaikka nopsaan lyhentyvä; jos joka päivä jatketa ei sitä, sen aika leikkaava on sakseillansa.

Sanalla *te*,[194] jot' ensin Rooma sieti, mut vähemmän nyt kannattaa sen kansa, kohotin ääneni ma vastaukseen.

Beatrice, syrjempänä hiukan, tuota hymyili lailla tyttösen, mi yski ens erheelle Ginevran romaanissa. [195]

Näin lausuin: »Taattoni te ootte, suotte rohkeuden kaiken mulle haastamahan ja itseäni enemmäks mun teette.

Niin monet riemun virrat täyttää mielen minulta, että iloitsee se itse, kun kestää voi sen eikä siitä halkee.

Puhelkaa, kallis kantataatto, ketkä ol' esi-isänne ja mitkä vuodet lapsuudessanne muistiin merkittihin?

Ja kuinka suuri Johanneksen Pyhän[196] ol lauma silloin, ketkä arvokkaimmat olivat siellä toimiin ylhäisimpiin?»

Kuin tuulen puhaltaissa leimahtavi tulehen hiili, näin ma valon tämän heilemmin loistavan mun hellydestäin.

Ja niinkuin kaunistui se katsehelle, niin äänin vienommin ja lempeämmin, mut kielellä ei nykyisellä tällä,[197]

se lausui: »Päiväst' asti *Aven* suuren ain päivään, jona äitini, nyt pyhän vapautui kohtu mua kantamasta,[198]

viissataa kertaa, vielä kymmeniä kahdeksan, kääntyi Leijonaan tää tähti sen jalkain juuress' syttyäkseen jälleen.

Isäini lailla paikass' synnyin, missä vuotuisten kilpa-ajoin kilpailija kaupungin viime kuudennekseen saapuu.

Tää isistäni riittäköön; he keitä olivat, mistä sinne tullehia, siistimpi siit' on vaieta kuin haastaa.[199]

Sen ajan aseelliset, jotka asui välillä Kastajan ja Marsin, oli nyt siellä elävistä viides osa.[200]

Mut kansalaisto, jonka sekoittanut nyt Campi on, Certaldo ja Figline,[201] viel' oli puhdas viime seppäniekkaan.

Parempi kuinka oiskaan moinen kansa nyt naapureina ja ett' oisi rajat kaupungin vain Galluzzoon,
[202] Trespianoon,

kuin ett' on sisäpuolia se, ja sietää Aguglionen,[203] Signa-konnan katku, jotk' on jo valmiit virkojanne myömään!

Tuo josp' ei joukko, enin turmeltuva,[204] ois emintimä keisarille ollut, vaan suopea kuin pojallensa äiti,

mies Simifontin, nyt Firenzen, rahaa mi vaihtaa, kaupustaa, ois mennyt kotiin, miss' iso-isänsä ol' kerjäläinen;

suvulla Contin viel' ois Montemurlo, Aconessa myös Cerchit vielä asuis ja Grave-laaksossa kai Buondelmontit.

Sekoitus kansan aina ollut alku on kaupunkien kurjuuteen, kuin ruumiin on rappiohon ruoka liian runsas.

Rutommin usein sokko sonni kaatuu kuin sokko lammas, ja yks miekka purra voi viiltävämmin, paremmin kuin viisi.

Jos vaarin otat, kuink' on käynyt Lunin ja Urbisaglian ja kuinka heidän rataansa seuraa Chiusi ja Sinigaglia,[205]

et oudoksu, et kummaksu sa kuulla, mitenkä sukukuntain surma koituu, kun kaupungeillakin on perikato.

Kaikk', kaikki, mik' on teidän, kuolee kerran kuin tekin; vaan on elon aika lyhyt, ja pitkä-ikäiseen jo kuolo piilee.

Ja niinkuin rannan paljastaa tai peittää kuun-taivaan kierto lakkaamatta,[206] samoin on kohtalo Firenzen kaupunginkin.

Siks ällös ihmettele, jos ma kerron sinulle suurista Firenzen, joiden jo maine kätkeynyt on ajan kera.

Oon nähnyt[207] Ughit, Alberichit, Grecit, Filippit, Catellinit ja Ormannit, nuo vaipuissaankin kuulut kansalaiset.

Oon nähnyt vanhat suvultaan ja suuret della Sannellat niin kuin myös dell' Arcat, Ardinghit, Soldanierit ja Bostichit.

Vierellä portin,[208] jota kuulumaton nyt painaa rikos raskas niin, se että voi aikaansaada haahden haaksirikon,

asuivat Ravignanit, joista heimo on kreivi Guidon ynnä muiden, jotka perivät suuren Bellincionen nimen.

Tais hallituksen taidon della Pressa ja suvussa jo Galigajon oli kultainen kahva sekä miekankannin.
[209]

Jo suuri pylväs oli Kärpän, suuret
Sacchettit, Giuochit, Gallit ja Fifantit,
Baruccit, häpeilevät Chiaramontesit.

Puu, josta polveutui Calfuccit, oli jo suuri, ja jo Arriguccit, Sizit valitut oli neuvos-istuimille.

Oi, millaisina heidät näin, nyt syöstyt vuoks ylpeytensä! Ja Firenzen kaune[210] ol' luodit kultaiset, kun suurta tehtiin!

Tuo oli isäintapa niiden, jotka nyt piispanhiipan vapaaks tullen kertyy lihaansa lihoittamaan konsistoriin.[211]

Se suku julkea,[212] mi kyynä vainoo pakenevaista, vaan jo lampaaks leppy, jos sille näyttää kukkaron tai hampaat,

jo nousi, vaan niin alahalta, että pahaksi pani Ubertin Donato, kun appi hälle suvun moisen antoi.

Luo vanhan tarun Fiesolesta tullut jo oli Caponsacco, ja Giuda ja Infangato kuului kansalaistoon.

Sanani tosi on, vaikk' uskomaton: se portti, josta sisäkaupunkihin käy tie, sai nimen Pera-perheen[213] mukaan.

Jokainen, joka kilvessänsä kantaa suurherran[214] vaakunaa, min maine vielä vuotuisin Tomas-juhlin uudistetaan,

sai hältä oikeudet ja ritar-nimen; vaikk' kansanpuolueesen kallistuvi se, jonka kilven kultajuova kiertää.

Jo oli Gualterottit, Importunit ja vieläi rauhallisemp' oisi Borgo,[215] jos häirinneet ei naapurit ois uudet.

Se talo, josta teille tuska tuli vuoks vihan oikean, mi kylvi surmaa ja päätti teiltä kaikki päivät liedot, se sukuinensa oli kunniassa: Oi Buondelmonte, kuinka pahoin teitkään, kun muiden neuvosta sa immen petit!

Iloitsis moni, joka suree, Luoja jos ois sun hukuttanut Ema-jokeen, ens kerralla kun kaupunkiin sa tulit.

Mut vartijalle Vanhan sillan, tuolle patsaalle katkenneelle, uhri tuoda Firenzen täytyi viime rauhassansa.

Sukujen näiden ynnä muiden aikaan niin onnellisna nähnyt oon Firenzen, sill' ettei ollut edes syytä surra.

Sukujen näiden aikaan kunniassa, hurskaana näin sen kansan, eikä kukkaa Firenzen[216] vienyt vainolaisen peitsi,

ei puuntanut se puolueiden vihaa.»

Seitsemästoista laulu

Sellaisna kuin luo Klymenen hän, joka viel' itaroittaa isät lapsillensa, kyselemähän saapui synnyntäänsä,[217]

ma siinä seisoin; sellaisena näki Beatrice hänet ja tuo soihtu pyhä mi vuokseni jo vaihtanut ol' paikkaa.

Siks Valtiattareni virkkoi: »Päästä sanoiksi kaihos hehku, jotka kantaa sun oman sielus leimaa leimuavaa.

Ei niin, ett' tietoamme kartuttaisi sun puhees, vaan ett' tottuisit sa julki janosi tuomaan sammutettavaksi.»

»Oi kallis juureni, niin ylhä, että näät ennen luomista jo luodut seikat tajuten pisteen,[218] missä ajat kaikki

on nykyisiä, niinkuin ymmärtävät maan lapset, ettei koskaan kolmioon voi mahtua kuin yksi tylsäkulma!

Kun seurassa Vergiliuksen olin vuorella, jolla sielut lääkitähän, ja matkallani kuolon valtakuntaan, ma vastaisuudestani ankaria sanoja kuulin,[219] vaikka pantsaroitu hyvinkin olen vastaan kohtaloa.

Toiveeni täytyis siksi nyt, jos kuulla ma saisin, mikä mua vartoo arpa, näät nuoli tietty satu ei niin syvään.»

Valolle samalle näin virkoin, ennen mi mulle oli haastanut, ja ilmi toiveeni toin Beatricen mielen mukaan.

Eik' arvoituksin,[220] jotka houkkaa kansaa kietoivat ennen kuin ol' kuollut Luojan karitsa, kantaja maailman synnin,

vaan sanoin säntillisin, selvin vastas minulle isän-rakkaus, hunnutettu ja näkyväinen autuus-hymyilyssään:

»Ajallinen, mi ainehenne ärten ja mittain ulotu ei ulkopuolle, kuvastuu kaikki Luojan katselmukseen.

Mut siit' ei välttämättömyyttä voita se enempää kuin pursi virran viemä katseesta, johon heijastuu sen kulku.

Ja sieltä, niinkuin urkuin harmoniat suloiset saapuu korvahan, nyt näkyyilmääni aika, joka kypsyy sulle.

Kuin jättää sai Hippolytus Ateenan[221] vuoks emintimän häijyn, julman, viekkaan, niin sunkin pakko jättää on Firenze.

Sit' tahdotaan ja siihen pyritähän; ken tuota tuumii, koht' on onnistuva, miss' itse Kristus joka päivä myödhän.[222]

Syyn saapa kansan suussa on, ken hävii, kuin tavallista; mutta todistaja oleva toden loukatun on kosto.

Sun kaikk' on jätettävä kalleimpasi, syvimmin lempimäs; ja tää on nuoli maanpaon jousen sulle ensimmäinen.

Kokea saat sa, kuinka syödä karvas on leipä muiden sekä kuinka raskaat on nousta, laskeutua mieron portaat.

Mut enin painava sun hartioitas on seura huono,[223] tuhma, jonka kanssa kurjuuden alhoa tuot' astuskelet.

Ilkeyttä houkkain, kiittämättömyyttä sa heiltä niität; vaan senjälkeen pian punertuu otsa heiltä eikä sulta.

On heidän raavas-raakuutensa käypä niin julki, ett' on sua kaunistava, kun ollut olet oma puolueesi.

Tyysijas, ensi lietes lämpö suopeus oleva suuren on Lombardialaisen,[224] mi ylös portaita vie kotkaa pyhää

ja jok' on hoitava niin hyvin sua, ett' teillä pyyntö ja sen täyttäminen jää toiseen järjestyksehen kuin muilla.

Sa hänen luonaan tapaat sen, min syntyyn tää tähti vankka vaikutti niin syvään, tekonsa että kuuluisiksi tulee.

Vuoks nuoruutensa huomattu ei vielä hän ole, sillä yhdeksän vain vuotta nää häntä kiertäneet on piirit pyhät.

Mut ennen kuin Gascognelainen pettää ylevän Henrikin, lyö tulta hänen kykynsä halveksua rahaa, vaivaa.

Tekonsa jalot tunnetuiksi tulee, niin ettei niistä kieliänsä vaiti voi pitää hänen vainolaisensakaan.

Sa häneen usko ynnä suosioonsa; monien kohtalot hän muuttaa, vaihtaa rikasten sekä kerjäläisten osat.

Tuo muistoos kirjoitettu olkoon, mutta sit' älä sano...» Ja hän kertoi paljon, jot' tuskin uskoo, ken sen itse kokee.

Ja jatkoi: »Poika, selitys on tässä sen, mitä sulle lausuttiin; nää paulat aurinkokierron harvan taa vain piilee.[225]

Sua tahdo silti vihaamaan en kansaas; näät elos jatkuva on siitä yli kuin heidän vilppinsä saa rangaistuksen.»

Kun vaieten tuo pyhä sielu näytti valmiilta kankaan kudontaan, min hälle ma olin virittänyt kangaspuille,

ma aloin niinkuin se, mi neuvon vielä epäillen vaatii joltakulta, joka rakastaa, näkee, tahtoo vilpittäntä:

»Näen, taatto armas, kuinka ratsastavi mua vastaan aika antaaksensa iskun, mi tuntuvin on sille, ken ei torju.[226]

On silloin paras olla kaukaa viisas, menetä muita etten lauluillani, jos multa riistetähän paikka rakkain.

Ma maailmassa tuskan äärettömän ja vuorella, min sulokukkulalta mun tänne nosti silmät Naisen kauniit,

valosta valoon sitten halki Taivaan oon kuullut moista, joka, jos sen kerron, monelle maistuva on katkeralta;

mut jos ma pelkään totta tuoda julki, epäilen, saanko elää niiden kesken, oleva joille on tää aika vanha.»

Se valo, jossa loisti löytämäni tuo kalleus, nyt vasta leimahtikin kuin kultapeili, johon päivä paistaa.

Ja vastas: »Varmaan omatunto, oman häpeän taikka muiden hämmentämä, sanasi arvaava, on ankariksi.

Mut silti jätä kaikki sievistely, tuo julki kaikki, mitä nähnyt olet, ja kynnet tuntekoon se, joss' on syyhy.

Näät laulus vaikka karkealta soiskin ens kuulemalla, jättää terveellisen ravinnon voi se vatsaan sulattajan.

Siks olkoon huutos niinkuin myrskytuuli, mi enin puskee puita korkeimpia; tää koituva on sulle kunniaksi.

Siks sulle näytetty on taivahissa ja vuorella ja syvyyksissä vaivan vain olentoja, jotka tuntee maine.

Näät kuulijan ei mieli tyydy eikä hän usko esimerkkiin, jonka juuret on tuntemattomat ja piilotetut,

ei epäselviin todistuksiin myöskään.»

Kahdeksastoista laulu

Nyt itseksensä pyhä sielu[227] nautti sanoistaan; omastani nautin minä, suloisen sekoittaen katkeralla.

Ja Nainen, joka Luojan luo mua johti, nyt virkkoi: »Muuta mieti, muista, olen lähellä kaiken väärän keventäjää.»

Päin käännyn ääntä hellää lohdutuksen, mut ryhdy kuvaamaan en rakkautta pyhäistä, joka silmistänsä paistoi.

Epäile vain en valtaa sanojeni, vaan muistoakin, jok' ei itsensä yli avutta toisen voi niin loitos lentää.

Niin paljon kertoa ma saatan toki, ett' tunteheni häntä katsellessa muut toivot kaikki tuntui unohtaneen,

niin kauan kuin tuon ijäisyyden ilon, Beatricesta mi suoraan loisti, mulle auvoksi heijastivat kasvat kauniit.

Mun hurmas hymyllään hän kirkkahalla ja lausui: »Käänny, kuuntele, ei yksin mun silmissäni paratiisi ole.»

Kuin kasvoin ilmehestä joskus näkyy maan päällä tunne, jos se on niin suuri, se että sielun kokonansa valtaa,

niin leimunnasta pyhän liekin, jota nyt kohti käännyn, näin ma tahdon haastaa minulle vielä asioita muita.

Hän näin:[228] »Tää viides aste puun, joll' elon on lähde latvassaan ja heelmää kantaa pudottamatta koskaan lehtiänsä,

on asuinsija autuaiden, ennen taivaaseen tuloaan niin kuuluisien, heist' että runottaret kaikki hyötyi.

Siks katso ristin poikkipuuta: kenet ma nimitänkin, sulle ilmestyvi kuin ukonvaaja nopsa pilvest' iskee.»

Samassa sanoi Josuan hän nimen; välähdys pitkin ristinpuuta kulki eik' ollut valo hitaampi kuin ääni.

Nyt ylväs Makkabeus mainittihin; näin valon toisen, joka kulki kaartain, ja riemu oli ruoskansiima hyrrän.

Valoa kahta tähyistin ma tarkkaan kuin silmä seuraa haukkaa lentävätä; ne oli Roland sekä Kaarle Suuri.

Senjälkeen Renouard ja Vilhelm veti katseeni pitkin ristinpuuta, vielä Robert Guiscard ja myöskin

herttu Gottfrid.[229]

Nyt sielu, joka haastanut ol' äsken, valoihin muihin liittyi, mulle näytti, mik' oli taituri hän taivas-kuoron.

Taas käännyin oikealle saadakseni Beatricen sanoista tai liikkehistä lähimmän tehtäväni osoituksen.

Ja näin niin seijahina silmät hänen, niin riemukkaina, että entisetkin näkönsä voitti hän ja viimeisenkin.

Kuin ihminen, mi hyvää tekee, tuntee ilostaan joka päivä kasvavasta, hyveensä että edistyy ja varttuu, niin huomasin ma oman kiertotieni avartunehen kera Taivaan, koska näin ihanampana tuon Ihmettären.

Ja niinkuin tuokiassa naisen posket taas vaihtuu valkeiksi, kun kasvoiltansa ujouden punan poistunut on kuori,

niin näkyi silmäni, kun käännyin, katsoin tään tähden valkeutta hillittyä, kuudennen,[230] joka sisälleen mun otti.

Näin tässä sainiossa Jupiterin siin asuvaisen lemmenliekin kieltäin omaani[231] silmihini kirjoittavan.

Kuin linnut, rantamalta pyrähtäneet, ravinnost' onnitellen toistaan, pitkään tai pyöreähän parveen järjestyvät,

sisällä valojen niin sielut pyhät nuo kiersi laulain ynnä kirjaimiksi D:n, I:n ja L:n kirkkahiksi yhtyi. [232]

He ensin tanhus oman laulun mukaan; taas hetkeks seisahivat, vaikenivat, tekivät noista kuvioista yhden.

Oi laulun Luojatar, mi pitkän ijän neroille suot ja kunnian ja heidän taas kauttaan kaupungeille, valtioille!

Säteesi salli mulle, että voisni näyt piirtää muille niinkuin näin ne itse; sun voimaas kertokoon nää säkeet niukat!

Viis kertaa seitsemän he näyttäytyivät näin kerakkein ja ääntiöin; ma vaarin niist' otin, mikäli ne piirtyi silmään.

Diligite iustitiam ol' alku tuon kirjoituksen, mulle kirkastuvan; ja loppu näin: *qui iudicatis terram*.

M-kirjain sanan viidennen taas heidät keräsi järjestykseen niin, ett' tähti hopeina paistoi, kulta kulmillansa.

Valoja vaipuvan näin muita sinne,
M missä kärjistyi, ja jäävän laulain
Hyvyyttä kiittämään, mi luokseen vetää.

Ja sitten—niinkuin kekäleitä lyöden tuhansin kipinöitä tuikahtavi, joist' ennustusta houkat joskus etsii —[233]

valoja samoin sieltä sinkoavan ma näin, ja nousevan sen mukaan, minkä suo mitan Aurinko, mi niitä syttää.

Kun paikallensa palanneet ne oli, näin kotkan pään ja kaulan ilmestyvän hohteessa tuossa eriskummaisessa.

Ei tarvis mallia sen Taideniekan, on itse mallinsa, ja hältä tulee, se vaisto lintujen, mi pesät muovaa.

Ja toinen parvi autuas, mi ensin liljoina näytti M:ään liittynehen, vain vähin liikkein täydensi tuon kuvan.

Ah, sulotähti, mitkä jalokivet osoitti mulle siellä, oikeutemme ett' anti taivaan on sun kaunistamas!

Rukoilen henkeä, mi sun on liikkees ja voimas alku, katsomaan, mist' tulee se savu,[234] joka himmentää sun hohteas;

ett' toisen kerran vielä suuttuis niille hän, jotka kauppa tempelissä käyvät, marttyriverin, ihmein muuratassa.

Oi taivaan sotajoukko, jonka näen, rukoile niiden eestä, jotka harhaan maan päällä johti esimerkki paha!

Miekoilla muinen sodat käytiin; nytpä se leipä riistämällä sieltä täältä, jot' Isä armias ei kiellä keltään.
[235]

Mut sa,[236] mi kirjoitat vain ansaitakses, viel' elää, muista, Paulus, Petrus, kuolleet sun tarvelemäs viinitarhan tähden!

Voit vastata: »Niin mull' on mielihalu hänehen, joka yksin elää tahtoi[237] ja kuoli naisen tanssin vuoks', ett' tunne,

en Kalastajaa enkä Paavalia.»

Yhdeksästoista laulu

Tuo näkyi avosiivin kaunis kuva[238] mun eessäin, nautintohon autuaasen iloiset sielut kaikki yhdistäen.

Jokainen näytti rubinilta, jossa niin kirkkahana säde päivän paloi, se että heijastui mun silmihini.

Mit' on mun kuvattava nyt, ei koskaan sit' ääni soinut, muste kirjoittanut eik' uneksinut fantasia ole.

Puhuvan näin ja kuulin kotkan nokan, sanovan äänellensä *mun* ja *minä*, kun selvään tarkoitti se *me* ja *meidän*.

Se alkoi: »Oikeutta tein, ja hurskas kun olin, nousin tähän kunniahan, jonk' yli toivo korkeinkaan ei lennä.

Maan päälle jätin moisen muiston, että pahatkin kiittää sitä, vaan ei seuraa mun töitäni, joist' aikakirjat kertoo.»[239]

Kuin lämpöä vain yhtä hiilet monet uhoovat, yks vain ääni rakkauden kuvasta kuului monen soivan sielun.

Ma virkoin: »Oi, te kukat aina kauniit ijäisen ilon, jotka tuntemahan mun saatte tuoksunne kuin yksi tuoksuis!

Pois multa puhukaa tää paasto pitkä, min vuoksi kauan nälkää nähnyt olen, kun päällä maan ei ruokaa ollut mitään.

Jos taivahassa, tiedän, Luojan oikeus kuvastuu toiseen valtapiiriin,[240] teidän myös piiriinne se hunnutonna heitty.

Tunnette, kuinka teitä kuuntelemaan ma tarkistaun ja mikä aikaansaanut epäily on tään hengenpaaston pitkän.»

Kuin haukka, joka hupustansa pääsee, lyö siipiään ja päätä kääntää, tahtoo upeilla sekä uljuuttansa näyttää,

niin näin ma käyttäytyvän kotkan, jonka he muodostivat, jotka lauluin, yksin taivaassa tunnetuin noin kiitti Herraa.

Se alkoi: »Hän, ken mittarinsa käänsi maailman ääriin ja niin paljon siihen salaista, julkistakin järjesteli,

ei voinut voimallaan Hän kaikkeutta niin leimata, ett'ei ois kaiken yli Sanansa jäänyt siinä valtiaaksi.

Tuon varmentaa se, että ensi Ylväs,[241] jok' oli huippu kaiken luomakunnan, kun vartonut ei valkeutta, lankes.

Ja siitä näkyy, kuink' on kaikki luodut alemmat ahtait' astioita Hyvän rajattoman, joll' itsessään on mitta.

Siis tajuvoimanne, jonk' olla täytyy sen ylhäisimmän ymmärryksen säde, mi täyttänyt on luomakunnan kaiken,

luonteensa mukaan voi ei olla moinen, ett' erottais ei Alkuaan se paljon sen tuoltapuolen, minkä silmä

näkee.

Vanhurskauteen siis ijäiseen se äly, min vastaan ottaa teidän maailmanne, sisälle tunkee niinkuin silmä mereen.

Näät vaikka rannalta se pohjan näkee, se nää ei syöveriin; on siellä pohja, vaikk' katsehelta verhoaa sen syvyys.[242]

Valoa vain on se, mi ijäisestä seesteestä virtaa, muu on kaikki mustaa ja varjoa tai myrkkyä vain lihan.

Nyt kyllin auk' on sulle kätkö, joka elävän oikeuden peitti sulta, tuon, josta kysynyt jo oot niin usein.

Sa sanoit:[243] 'Syntyy Indus-virran maassa inehmo eikä kukaan siellä puhu, ei lue, kirjoita ei *Kristuksesta*.

Mut tahtonsa ja työnsä ovat hyvät, mikäli ihmisjärki näkee, ynnä sanoissa, elämässä synnittömät.

Hän kuolee kastamatta, uskomatta. Mik' oikeus tuomita voi hänet? Mikä on syntinsä, hän vaikei uskonutkaan?'

Ken itse oot, mi istut tuomar-tuoliin älysi vaaksoin lyhvin päättämähän tuhanten peninkulmain päästä seikat?

Ken aatteitani viisastellen kysyy, sais kyllin syytä epäilyyn hän siitä, jos Raamattu ei yli teidän oisi.

Voi, madot maan, voi tylsät mielet! Koskaan Ens-Tahto, hyvä itsessään, ei poistu, pois itsestensä, jok' on Hyvyys korkein.

On oikeaa, kanss' sen mi yhteen sointuu; ei sitä kiehdo mikään luotu hyvä, mi synnyttämä on vain Luojan säteen.»

Kuin ruokittuaan poikasensa kaartaa pesänsä päälle haikara ja häneen se katsoo, joka ravinnon on saanut,

niin näkyi—ja niin siihen katsoin minä— tuo lintu siunattu, min siivet liikkui niin monen tahdon leyhytteleminä,

ja lauloi lennostaan: »Kuin sulle soivat mun säveleeni, joit' et ymmärtele, niin ihmisille ijäinen on Oikeus.»

Kun sitten Pyhän Hengen hehkut kirkkaat kuvaksi samaks oli tyyntynehet, maankuuluiksi mi roomalaiset saattoi,[244]

se jatkoi: »Noussut tähän tähteen ketään ei vielä, uskonut ken Kristuksehen, ei ennen eikä jälkeen ristin-kuolon.

Mut katso, monet huutaa:[245] 'Kristus!' jotka hänestä tuomioll' on kauempana kuin moni, jok' ei häntä tuntenutkaan.

Heit' tuomitsevat Afrikankin kansat,[246] kun kahteen laumaan kaikki jakautuvat, ijäti kurjaan, iki-autuaasen.

Ah, kuninkaanne mitä kuulla saakaan, kun auki Persia sen kirjan näkee, mi kertoo heidän halpuutensa kaikki!

Näkyvä sieltä on Albertin töistä[247] se että hävittää hän Böhmin; pian tuo Luojan kynän liikkumaan on saapa.

Näkyvä murhe on, min Seinen yli tuo saatava on rahan-väärentäjä, mi kuolee ryntäyksestä metsäsian.

Näkyvä korska on se vallanhimo, mi miehet Englannin, Skotlannin huumaa, niin ettei maissaan toisiaan ne kärsi.

Näkyvä komeilu ja veltot tavat Espanjalaisen, samoin Böhmin herran, mi hyvettä ei tunne eikä tahdo.

Näkyvä merkiss' I:n on hyvyys Jerusalemin Ramman tuon, mut hänen paheensa kuvattuina M:n merkkiin.

Näkyvä tuon on itaruus ja halpuus, mi hallitsee nyt tulisaarta, missä Ankises päätti päivät pitkän ijän;

ja hänen pienuuttansa ilmi tuomaan paperi pieni mahduttaa saa paljon, niin ett' on teksti lyhennetty

tarpeen,

ja ilmi ilkiyöt se tuopi veljen ja sedän, jotka vetäneet on lokaan kaks kruunua ja suvun kunniakkaan,
ja Portugalin kuningas ja Norjan sielt' ilmi käy, ja Raschian herra, joka Venetsian rahan leimaa
väärinkäytti.

Oi onnen Unkari, jos salli sortaa et enää itseäs! Oi myös, Navarra, takana vuorten ase-onnes piilee!
Ja kukin uskokoon tään entehenä, jo että Nicosia, Famagusta vuoks hirviönsä vaikeroi ja huutaa,
mi eroa ei muista vertaisistaan.»

Kahdeskymmenes laulu

Kun se, mi valaisee maailman kaiken, pois painuu pallonpuoliskolta meidän ja päivä kaikkialta
katoavi,

näkyvi äkkiä taas taivas, valoin tuhansin, vaikka yhtä heijastavin, joit yksin äsken sai se valkeutensa.

Tuo taivas-ilmiö mun muistui mieleen, kun maailman ja kuninkaitten kuvan tuon vaikeni taas pyhä
valtanokka.

Ja valot vilkkaat, vielä kirkastuen säkeitä haihtuvia, haihtuneita mun muistostani, loihe laulamahan.

Oi, sulorakkaus, hymy-hunnallinen, sa kuinka paloit noissa kynttilöissä, vain täyttämässä ajatusten
pyhain!

Kun laanneet oli enkel-lauluistansa nää kalliit hohtokivet, joilla näin ma koristetuksi kuudennen sen
tähdän,[248]

ma kuulin niinkuin virran kuohun kirkkaan, mi vierii paaterelta paaterelle ja osoittaa, kuink' on sen
lähde runsas.

Kitaran kaulassa kuin ääni saapi sointunsa ynnä puhallettu ilma saa muodon päästen reikiin
säkipillin,

niin äkkiä ja arvaamatta kohu tuo kumma kulki pitkin kotkan kaulaa, mi soi kuin ontto ois se ollut
aivan.

Se siinä ääneks muuttui, siitä lähti sanoina kautta nokan, joita sydän, ma kuhun kirjoitin ne, juuri
vartoi.

»Sit' osaa minusta», soi laulu, »joka maisissa kotkissa voi sietää päivän säteitä,[249] katsele nyt
tarkkaavasti.

Valoista, jotka minut muodostavat, näät silmistäni sinkoovaiset ovat korkeimmat koko tässä
asteikossa.

Se, joka säihkyi silmäteränäni, ol' lauluniekka Pyhän Hengen,[250] kantoi hän arkin kaupungista
kaupunkihin.

Nyt laulunsa hän arvon tuntee, oma mikäli siinä tahtons' ilmi tuli, siit' yhtä arvokkaan kun saa hän
palkan.

Viidestä, jotka kulman kaaren viittoo, se, joka lähinnä on nokkaa, kerran lohdutti leskeä, mi suri
lastaan.

Nyt tietää hän, kuink' kallihiksi käypi Kristusta olla seuraamatta, avon koettuaan ja avon
vastakohdan.[251]

Seuraava kaarella mun kertomassain ylemmän kulmakarvan, lykkäystä sai kuolostaan,[252] kun
syvästi hän katui.

Nyt tietää hän, ett' iki-oikeus Taivaan ei muutu, vaikka tehdä arvon rukous maan päällä päivän tään
voi huomiseksi.

Seuraava,[253] tilaa Paimenelle tehden, kerällä lain ja minun kreikkalaistui; tarkoitus hyvä pahan

heelmän kantoi.

Nyt tietää hän, ett' työnsä hyvän seuraus tuo paha hänt' ei vahingoita, vaikka se turmelusta tuotti maailmalle.

Ja se, min kaaren alapäässä näet, ol' Vilhelm,[254] jonka surmaa maa se itkee, mi suree, että Karl ja Fredrik elää.

Nyt tietää hän, kuink' kuningasta Luoja rakastaa oikeaa, ja hohtavalla hän hahmollaan sen kyllä ilmi tuokin.

Ken uskois erheen maailmassa siellä, kehässä tässä että Troijan Rifeus on viides kaune valosarjan pyhän.

Nyt Luojan armosta hän paljon tietää mik' outoa on maailmalle, vaikka näkönsä kannakaan ei saakka pohjaan.»[255]

Kuin kiuru alla avaruuden laulaa sitten vaikenevi tyytyväisnä, sulouteen viime virren uuvahtaen,

niin näytti minusta nyt leimakuva tuo iki-ilon, jonk' on toivo tehnyt jokaisen seikan semmoiseksi kuin on se.

Ja vaikka olin epäilyyni nähden kuin lasi värin peittämänsä suhteen, en vaiti varrota ma voinut, suusta nää sanat: »Mitä mahtaa olla tämä?» omalla voimallansa tunkeutuivat; ja silloin sielut kirkkahammin juhli.

Nyt silmin vielä säihkyvämmiin vastas minulle pyhä lintu, etten jäisi ma kauan kummastuksen kuorman alle:

»Nään, että uskot, mitä virkan sulle, mun vuoks, et tietäin, kuin ne tapahtuvat, siks, vaikka uskot, salass' on ne sulle,

teet niinkuin mies, mi hyvin tuntee seikan nimeltä, vaan ei olemukseltansa, jos sitä selvitä ei toinen hälle.

Regnum coelorum[256] väkivaltaa sietää rakkauden kuumen taikka toivon hartaan, mi voittaa saattaa Jumalankin tahdon;

ei niinkuin kuolevainen kuolevaisen, vaan Taivas tahtoo voitetuksi tulla ja voitettuna voittaa hyvyydellään.

Ens sielu silmäkulman ynnä viides sua kummastuttaa, koska heillä näet koristetuksi tämän enkel-kodin.[257]

He kuolleet pakanoina ei kuin luulet, vaan kristittyinä, uskoin Vapahtajaan vast'edes kärsivään tai kärsineesen.

Näät helvetistä, joss' ei käänny kukaan hyvähän tahtoon, luustoonsa tuo palas, ja palkka toivon palavan se oli;[258]

tuon toivon palavan, mi voimin kaikin rukoili luoja, että ruumistuis hän ja muuttua vois vielä tahto miehen.

Se sielu mainehikas, josta puhun, lihaansa palas, siinä hetken oli ja uskoi Häneen, joka voi hänt' auttaa.

Ja uskoen hän tuleen moiseen syttyi rakkauden toden, että riemun tämän hän ansaitsi, kun toisen kerran kuoli.

Kautt' armon, joka lähtehestä läikkyy syvästä niin, ett'ei sen alku-aaltoon viel' ole koskaan luodun silmä nähnyt,

tää toinen rakasti niin oikeutta, ett' armost' armoon Luoja hälle katseen valisti lunastukseen vastaisehen.[259]

Hän siihen uskoi, sietänyt ei enää hajua paha pakanuuden kansain, vaan moitti, soimas heidän turmelustaan.

Ne kolme naista, jotka oikealla sivulla vaunun näit, ol' hälle kaste jo tuhat vuotta ennen kasteen aikaa.

Oi, armon-valitseemus, kuink' on juures etäällä niiden katsehilta, jotka ei syytä ensimmäistä täysin näe!

Ja teidän, kuolevaisten, arvostelmat on ahtaat; mekin, jotka Luojan näämme, viel' emme tunne joka valittua.

Mut meist' on suloinen tuo puute, sillä tässä autuudessa autuutemme kasvaa, me että samaa tahdomme kuin Luoja.»

Näin kuva jumalallinen tuo mulle suloisen rohdon antoi, että lyhyt näköni siitä selväks seijastuisi.

Ja niinkuin kielten helinällä hyvää säestää laulajata luutun-lyöjä, niin että laulu soreammin sointuu, niin muistan, että hänen haastaessaan nuo valot autuahat kaksi,[260] niinkuin molemmat silmät räpäkseen yhtyy, säesti heitä helohohtehillaan.

Yhdeskolmatta laulu

Taas kasvoinhin jo valtiattareni ma olin silmät kiintänyt ja sielun, kaikista muista miettehistä vapaan.

Mut hän ei hymyillyt, vaan virkkoi mulle: »Jos nyt ma hymyilisin, vois sun käydä kuin kerran Semelen, mi tuhaks paloi.[261]

Näät kauneuteni, kuten nähnyt olet, sikäli syttyy, kasvaa kuin me noustaän palatsin ijäisen tään portahia,

ja hehkuu niin, jos hillitä ei sitä, ett ihmisvoimas ois sen leimunnalle kuin lehvä, johon tuli taivaan iskee.

Olemme nousseet soihtuun seitsemänteen,[262] mi Jalopeuran povell' liekkivällä säteilee kirikkaammin sen voimaa juoden.

Suo mieles seuraella silmiäsi, tee niistä peilit kuvion sen kuultaa, mi tässä peiliss' sulle kangastuvi.»

Jos joku tietäis, kuinka katseheni näöstä nautti autuaasta hänen mun kääntyessä esineihin muihin,

hän ymmärtäis, mik' onni sentään oli totella taivaallista saattajaani, jos vastakkain hän vaa'itsee nuo seikat.

Kristallissa, jok' kiertäin maailmata nimeä kantaa päällikkönsä kuulun,[263] min hallitessa paha kaikki nukkui,

näin kullaväriset ma portaat[264] ylös kohoovan, valon läpivälkyttämät, niin ylös, ettei nähdä voinut silmä.

Ja alas asteita sen käyvän näin ma niin monta loistoa kuin kaikki valot taivaalta oisi siihen siroitetut.

Kuin päivän ensi koittehella naakat kokoontuu luonnonvaiston mukaan ynnä lyö lämmitäkseen ilmaa siivin kylmin,

ja osa lentää pois eik' enää palaa, taas toiset kääntyy samaan lähtöpaikkaan ja siihen kaartamahan jäävät toiset;

niin näytti minusta, kun katsoin hehkuun säenten, yhdess' saapuvaisten, koska ne heljät heittyi porras-astehelle.

Ja se, mi seisoi meitä lähimpänä, niin loisti, että lausuin itsekseni: »Tajuan hyvin rakkautes ma merkin.»

Mut hän,[265] joit' aikaa ynnä tapaa varron puheen ja vaitiolon, seisoo hiljaa; siks vasten toivoani viel' en kysy.

Siks hän, mi näki, kuinka vaikenin ma sen katselmuksissa, mi kaikki näkee, näin virkkoi: »Tyydytä jo kuuma halus!»

Ma virkoin: »Tosin vuoksi ansioni en oman vaatia voi, että vastaat; mut hänen vuoks, mi mulle sallii

sanan,

ah, sielu autuas, mi piilet riemus sisällä, tee nyt mulle tiettäväksi, mik' on sun saattanut niin liki mua.

Ja lausu, miks ei tässä taivahassa soi Paratiisin sulosoinnut, jotka niin hartahina alemmissa helkkää.»

»Sun kuulos kuolevaisen on kuin näkö», hän vastas; »syystä siitä[266] ei soi laulu, mist' ei myös hymyile Beatrice täällä.

Pyhiä käynyt olen portahia näin alas vain sua ilahduttaakseni puheellain ynnä valo-vaipallani.

Ei rakkaus suurempi mua kiirehtänyt, se hehkuu yhtä suurna, suurempana täällä ylhäällä, kuin näät sen leimunnasta;

vaan tunne rakkauden, mi meistä tekee maailman-kaitsemuksen orjat alttiit, täällä arvat jakaa, kuten oivaltanet.»

»Nään kyllä», virkoin, »pyhä soihtu, rakkaus näiss' että kartanoissa riittää vapaa jo totteluhun ikikaitsemuksen.

Mut se on ymmärtää mun työläs, kuinka sa yksin juuri kumppaneistas tähän tekohon ennen muita määrättihin.»

Sanaani viimeiseen en päässyt vielä, kun valo kiertäin keskipistettänsä, nopean myllynkiven lailla pyöri.

Ja vastas rakkaus, mi asui siinä:[267] »Jumalan valkeus mun yltä valaa ja läpitukee kotelon, miss' olen.

Ajuuni omaan yhtyneenä voima sen kohottaa mun niin, ma että näen Ylimmän Olennon, jok' on sen lähde.

Säteilemäni riemu siitä johtuu; mikäli kirkastuu näät sielun-silmäin, sikäli loistan Luojan rakkautta.

Mut sielu kirkkainkaan ei taivahissa, serafi ei, jok' enin näkee Luojan, voi selitystä kysymyksees antaa.

Näät ikisäätämyksen onkaloihin syvälle niin sen tutkain tunkee, että ei sinne silmä kuolevainen kann.

Ja päälle maan kun jälleen saavut, kerro tää siellä, ettei julkeneisi kukaan päämäärää tuota kohti käydä enää.

Valoisa täällä on sielu, siellä tumma; siis päätä, kuinka päällä maan se mahtais, mit' ei se voi, sen vaikka Taivas korjaa.»

Sanansa mulle pani paalut moiset, ma että rajoituin vain kysymähän häneltä nöyrästi, ken ol' hän itse. [268]

»Niin nousevat Italian kahden rannan välillä vuoret kotiseutus luona, ett' ukkonen käy niitä alempana.

Ne Catria-kukkulaksi siellä kaartuu; sen alla luostari on yksinäinen ja vihitty vain kaitsemuksiin pyhiin.»

Näin kerran kolmannen hän mulle haastoi ja sitten jatkoi: »Palvelukseen Luojan lujenin siellä niin, ett' tyydyin ruokaan

mehusta öljyyn vain valmistettuun, keveesti kestin kylmän, kuuman ajat ja elin elämäni miettiväistä.

Tuo luostar' runsaat näille taivahille hedelmät kantoi; nyt ei kann mitään, niin että pian selvinnee sen turhuus.

Pier Damiano olin siellä; Neitseen majassa rannall' Adrian kun asuin, nimeni Pietar' Syntinen taas oli.

Maist' elämäni vähän jäljell' oli, kun mulle tyrkättiin tuo hattu, joka pahasta pahempaan vain päähän vaihtuu.

Laihoina, avojaloin saapui Cephas[269] ja astia tuo Pyhän Hengen suuri jokaisen töllin ruokaan tyytyväisnä.

Mut raskaat nykyapit[270] tahtoo yhden, mi tukee toisen, joka heitä ohjaa, ja kolmannen, mi vielä liepeen kantaa.

He ratsunsa niin verhoo vaipoin, että eläintä kaks käy saman peiton alla: oi pitkämielisyyys, mi moista siedät!»

Hän päätti. Näin nyt valoparvein aste asteelta alas kiertävän ja käyvän ja joka kierrokselta kaunistuvan.

Ne pysähtyivät hänen ympärilleen ja huudon päästivät niin kovan,[271] että ei siihen verrata voi mitään; minut

älyttömäks myös ukkonen tuo huumas.

Kahdeskolmatta laulu

Kuin laps, mi aina sinne juoksee, missä sen lohtu varmin on, ma tyrmistynyt myös käännyin oivaan ohjaajattareeni.

Ja hän kuin äiti, joka rientää pojan avuksi kalpean ja huohottavan ja haastaa äänin tätä tyyntäväisin,

nyt mulle: »Tiedät, olet Taivahassa, ja että Taivahass' on kaikki pyhää ja mitä tehdään, rakkaudesta tehdään.

Kuink' oiskaan laulu ja mun hymyilyni sun muuttaneet, nyt arvaat, koska tää huuto noin on sua hirvittänyt.

Tajunnut jos sen rukoukset oisit, sa tietäisit jo Herran koston, jonka näkevä olet ennen kuolematas.
[272]

Korkeuden kalpa lyö ei liian varhain, ei liian myöhään, vaikka niin ehk' usko, ken sitä vartoo toivoin taikka kauhuin.

Mut käänny nyt myös puoleen näiden, olet näkevä heissä monet kuulut henget, jos, kuten sanon, silmäs sinne suuntaat.»

Ma katsoin, kunne käskei hän, ja sata näin pyöryläitä, jotka toisiansa säteilyin keskinäisin kaunistivat.

Ma seisoin niinkuin mies, mi itsehensä toiveensa kärjen painaa eikä tohdi kysyä, ettei työlästyisi toinen.

Ja suurin, heljin noista helmilöistä nyt esiin astui vastauksellansa vain tyydyttämään minun tahtoani.

Sisältä sen ma kuulin:[273] »Jos mun lailla näkisit rakkauden, mi meissä palaa, sa ilmi tuonut oisit aatoksesi.

Mut että vartoen ei viipyis sulta päämääräs korkea, ma kohta vastaan sun mietteeseesi, jota niin sa varot.

Huipulla vuoren sen, min rinne kantaa Cassinon, kulki paljon kansaa ennen erehtynyttä, tietävää ei toden.[274]

Ma ensimmäisnä siellä julki lausuin sen nimen, joka kuolevaisten maahan totuuden toi, mi niin nyt meidät nostaa.

Ja päälleni niin runsas paistoi armo, ma että harha-uskonnosta, joka maailman kiehtoo, pelastin sen seudun.

Muut valot nää kaikk' yksin-miättiviä ol' ihmisiä; heissä hehkui lämpö, mi kukat kasvattaa ja heelmät pyhät.

Tää on Macarius, tää Romualdus,[275] nää veljiäni, jotka luostareissa eläen sydämensä säilyttivät.»

Ma hälle: »Hyvyys, jota haastamalla osoitat mulle, ynnä hohtojenne katsanto kaunis, jonka nään ja huomaan,

mun luottamuksein niin on laajentaneet kuin ruusun Aurinko, min aukaisevi niin paljon se kuin aueta se jaksaa.

Siks pyydän, ja sa, taatto, vastaa mulle, niin suuren armon voinko saada, että näkisin sinut kasvot paljahina.»[276]

Ja hän: »Ah, veli, ylväs toivehesi toteutuva on viime taivahassa, muut kaikki missä täyttyvät, myös minun.

On siellä täysi, kypsä, täydellinen jokainen toivo; vain sen piirin osat ijäti pysyy paikallansa kukin.

Näät niill' ei paikkaa ole eikä napaa ja niihin saakka portahamme nousee, siks sinne ei sun kannata katsehesi.

Niin korkealle patriarkka Jakob kohoovan näki tikapuiden huipun, kun kulki Enkelit niit' ylös, alas.

Mut maasta jalkaansa nyt nosta kukaan[277] ei niitä noustakseen, ja luostar-säännöt paperin haaskuuta maan päällä ovat.

Ne muurit, jotka oli Herran majat, pesiksi paheen tulleet on, ja hiipat ne säkkejä vain jauhון tärveltyneen.

Mut koronkisko kovinkaan niin loukkaa hyvyytt' ei Luojan niin kuin saalis, joka sydämet munkkien nyt hulluttavi.

Näät kaikki, mitä Kirkko tallettavi, on niiden, jotka 'Luojan tähden' kerjää, ei suvun eikä vielä pahempien.

Mut liha kuolevaisten on niin heikko, ett' enempää ei kestä alku hyvä kuin tammen synnystä on terhoon saakka.

Kullatta, hopeatta Pietar' alkoi, ma aloin paastoin, rukouksin, nöyryys perustus oli Franciskani-kunnan.

Ja kummankin jos alkujuurta katsot ja näet, niissä niiden nyt on meno, sa huomaat: valkeast' on musta tullut.

Mut taapäin että Jordan kääntyi, että pakeni meri Luojan tahdon mukaan, ol' oudompaa kuin hän ett' tässä auttais.»

Näin mulle hän; ja sitten seurahansa hän liittyi, seura kaikki kokoon kertyi, kohosi tuulispäänä korkeutehen.

Tuo sulo Nainen heidän jälkeen ohjas vain viitaten mun noita portahia; niin luontoni hän voitti voimallansa.

Ja verrattava vauhtiin siipieni maan pääll' ei ole liike nopsin, missä on nousu ynnä lasku luonnollinen.

Lukija oi,[278] kuin totta toivon tuohon hartaaseen voittokulkuun, jonka vuoksi lyön rintaani ja itken syntejäni,

niin ennemmin et saanut sormeasi tulehen ois ja pois, kuin kaksoisien ma merkin näin ja siinä itse olin.

Oi, tähdet kirkaat, oi, sa valkeus, voiman valtaisan täyttämä, ma jolle kaiken neroni velkaa oon, kuin olleekin se!

Keralla syntyi, kera teidän piili hän, jok' on taatto kaiken maisen elon, kun ensin hengitin Toskanan ilmaa.

Kun mulle sitten armo suotiin päästä sees-piiriin korkeaan, mi teitä kiertää, sain onnen tulla taivahanne tarhaan.

Hartaasti teidän puolehenne huokaa nyt sieluni, se että saisi kyvyn nousuunsa vaikeaan, mi viittoon, viehtää.

»Ylintä autuutta niin lähell' olet», Beatrice virkkoi, »että silmäis täytyy terävät olla nyt ja nähdä selvään.

Siks ennen kuin sa enemp' astut siihen, luo alas katsees, näe, kuinka paljon oon maailmaa jo jalkais juureen pannut;

niin että esiintyisit mielin liedoin, mikäli voit, tuon eessä voittoparven, mi riemuin saapuu ikipiiriin tähän.»

Ma katsoin taapäin kehään seitsemähän ja tämä taivaankappaleemme näytti niin pienelt', että hymyilin ma sille.

Ja viisain on se, ken sen piennä pitää, ja joka muuta miettii, toista toivoo, sen vasta mainita voi järkeväksi.

Latonan tyttären[279] näin hehkussansa, vapaana varjosta, min vuoksi uskoin ma muinen harvaks sen ja tiivihiksi.

Sun poikas näyn, oi Hyperion, siedin ma siellä, näin sen lähistöllä Majan, Dionen taivahisen piiritanhun.[280]

Näin sitten, kuinka isää ynnä poikaa Jupiter välittää, ja siellä selves minulle, miten majaansa ne muuttaa.[281]

Ja kaikki seitsemän ne näytti mulle niin nopeutensa kuin myös suuruutensa ja kuinka mitatut on matkat niiden.

Se soppi, josta meill' on kiista tuima,[282] myös näkyi merineen ja vuorinensa, kun kiersin kanssa iki-Kaksoisien.

Taas sitten kauniit näin ma silmät Naisen.

Kolmaskolmatta laulu

Kuin lintu, jok' on lehvän suojass' armaan pesässä maannut sulopoikinensa, yö jotka häitä kattanut on kaikki,

ja kaivatut nuo hahmot nähdäksensä ja niille ruokaa löytääkseen, mi vaiva samall' on vaikea ja hertas hälle,

jo ennen aikaa oksall' avoimella odottaa Aurinkoa innoin hartain ja tähtää tarkkaan, eikö aamu nouse;

niin pystyss' seisoi Valtiattareni ja tarkkas, kääntyneenä taivaan osaan nyt siihen, miss' on Päivän kulku hitain.[283]

Kun hänet näit tuoss' ikävöimisessään, ma tunsin niinkuin se, mi kaihoin toivoo ja luottaa toivehensa täyttymiseen.

Mut vähän kesti väli-aika niiden, tarkoitan varrontaa ja Taivaan kaiken kirkastumista eessä katseheni.

Beatrice lausui: »Katso, siin' on laumat Kristuksen riemukulun ynnä koko hedelmä kierrännästä näiden piirein!»[284]

Kasvonsa kaikki hehkuvan nyt näytti ja silmistänsä ilo moinen säihkyi, sivuuttaa että vaieten se täytyy.

Kuin kirkkain täysikuudan-illoin Trivia hymyilee keskell' impein ijäisien,[285] jotk' kaunistavat joka puolta taivaan,

niin päällä tuhattien tuikkehien näin Päivän, josta valon sai ne kaikki kuin tähtösemme meidän auringolta.[286]

Ja halki noiden valomerten paistoi olento valoisa ja häikäisevä, niin ettei sietää sitä voinut silmä.

Beatrice, ah, sa opas armas, kallis!... Hän virkkoi: »Voima, joka voittaa sinut, niin suur' on ettei sitä suista mikään.

Tass' on se viisaus, täss' on se mahti,[287] mi ladut laittoi väliin maan ja Taivaan, joit' ennen toivottiin niin kauan turhaan.»

Kuin ukonvaaja pilvest' iskee siksi ett' avartuu eik' enää mahdu sinne, ja luopuu luonnostaan ja maahan kirpoo;[288]

niin suurtui sieluni näist' armauksista ja siirtyi ulos itsestänsä, enkä menoa tapauksen voi muistaa enää.

»Aukaise silmäs, olemustain katso! Oot nähnyt seikkoja, jotk' on sun tehneet hymyni kestäväähän

kelpoisaksi.»

Ma olin niinkuin mies, mi aavistavi viel' untaan mennyttä, mut turhaan, tuota taas mieleen johtaaksensa, ponnistelee,

kun sain tuon käskyn, joka kiitostani niin suurta ansaitsi, ett'ei se koskaan hävitä kirjasta voi menneisyyden.

Jos avuksein nyt kaikki kielet soisi nuo, joita Polyhymnia siskoinensa on sulomaidoin enin maistattanut,

sadatta osaa lauletuks en saisi totuudesta tuon hymyn taivahisen ja kuinka seesti sitä hahmo pyhä.

Näin kesken Paratiisin kuvailua hypätä täytyy pyhän laulunikin kuin sen, min eessä tie on nousut pystyyn.

Mut ken jos muistaa aiheen arvon ynnä harteiden heikkouden tään kuorman alla, ei moiti, jos ne siitä vapisevat.

Ei pikku pursille se väylä luotu, tää haaksi jota halkoella tohtii, ei miehille, jotk' itseänsä säästää.

»Sa kuinka rakastut niin kasvoihini, kaunista ettet katso yrttitarhaa, säteissä Vapahtajan kukkivata?

On tässä ruusu, jossa lihaks tuli Jumalan Sana; tuoll' on liljat, jotka hyvälle tielle tuoksullansa johtaa.»[290]

Beatrice näin. Ma, joka altis aivan hänt' olin tottelemaan, käännyin jälleen sotahan, jota silmät heikot kävi.

Kuin joskus nähnyt, vaikka varjoss' itse, oon kukkaniitun päivänpaistehessa, mi pilven haljennehen puhki sähköky;

niin monet valohenkein laumat näin ma säteissä sähkökyissä korkeuden, en alkulähdettä, ne josta läikkyi.

Oi voima lempeä, mi niin ne leimaat! Sa ylös nousit, suoden silmilleni näin kyvyn nähdä, jok' ois niiltä mennyt.

Tuon kukan kauniin nimi,[291] illoin, aamuin rukoilemani, satoi mielen multa, niin että valoon suurimpaan vain katsoin.

Kumpaankin silmääni kun kuvautunut ol' laatu ynnä koko tähden kirkkaan, mi voittaa sielläi niinkuin voitti täällä,

taivaasta alas liiti soihtu pieni,[292] kehäksi muovaeltu kruunun tapaan, mi sitä saarsi ja sen ympär' kaarsi.

Sävelet maiset sulosointuisimmat ja enin ihmismieltä kiehtovaiset sois suulla särkyneen vain ukkospilven

tuon verrattuna lauluun luutun, jolla safiri se nyt päänsä seppelöitsi jost' taivaan kirkkaan on safiri-sini.

»Oon enkel-lempi, joka kierrän pyhää iloa, helmastasi huokuvaista, jok' oli majapaikka kaiken kaipuun.

Ja olen kiertävä sua, *Donna* Taivaan, sikskunnes poikaasi sa seuraat piiriin ylimpään, jonka siitä kasvaa kauneus.»

Näin päättyi seppeleen tuon laulu, sitten muut valot kaikki valtavirteen yhtyi nimeä *Maarian* nyt ylistämään.

Kuningasmantteli,[293] mi kaartuu kaiken maailman yllä, jota henki Luojan ja täydellisyys elähyttää enin,

yllämme kaartui sisäpintoinensa niin vielä loitolla, ma etten nähdä sen kauneutta voinut paikastani.

Eik' ollut silmilläni voimaa myöskään tuon seppel-liekin tietä seuraamahan, mi nousi siemenensä läheisyyteen,[294]

ja niinkuin lapsi, äitiään mi kohden imettyänsä ojentaapi kädet tunteesta, joka ulkoliikkeeks syttyy;

niin valkeudet nuo ojentuivat kaikki nyt ylöspäin, ja siitä näin ma kuinka heill' oli lempi syvä Maariahan.

Mut näköpiirissäni ne viipyi sitten *Regina coeli*[295] ihanasti laulain; sen muisto mult' ei ole mennyt koskaan.

Kuink' onkaan suuri runsaus, mi mahtuu lippaisiin pyhiin näihin, jotka oli maan päällä kylvämään niin laaja-kädet!

Tääll' elo on ja itkun aarteest' ilo, mi saatiin Babylonin vankeudessa, kun kultaa kerran ylönkatsottihin.[296]

Ja täällä juhlii voittoansa, luona Jumalan ynnä Neitseän Poian ylvään, kerällä vanhan ynnä uuden liiton

hän, jolla avaimet on auvon tämän.[297]

Neljäskolmatta laulu

»Valiovieraat Lampaat ehtoollisen[298] tuon pyhän, joka ravitseepi teidät, niin että toivehenne aina täyttyy.

Jos Luojan armo hänen suonut maistaa on siitä, mikä pöydältänne putoo, jo ennen aikaa, jonka kuolo määrää,

pyyteensä ääretön te nähkää, suokaa hänelle pisara: te juotte aina lähteestä, josta aatoksensa tulee.»

Beatrice näin. Ja sielut liedot kääntyi kuin piirit ympär' kiintopisteittensä ja leimusivat niinkuin pyrstötähdet.

Ja kuten rattaat koneistossa kellon niin kiertää, että ensimmäinen näyttää kuin seisoi se ja viimeinen kuin lentäis;

niin valopyörät, karkeloiden eri tavoilla, mulle autuudestaan antoi hitaamman taikka nopeamman tunnun.

Ma siitä, jonka kauneimmaksi katsoin, näin liekin liehuvan niin onnellisen, sen etten kirkkautta nähnyt kellään![299]

Ja kolme kertaa ympäri Beatricen se kiersi, laulaen niin tenhoovasti, sit' ettei mielikuvitus voi todistaa.

Siks sit' en kirjoita, ei sulka suihka, kun kuvat mielen, sanat kielen liian räikeit' on moiseen laskomaalaukseen.[300]

»Oi, pyhä siskosein, mi hurskahasti niin pyydät, kautta lempes hehkun minut erotat kaunihista piiristäni.»

Pysähtyi sitten pyhä liekki, kääntyi ja henkäs puoleen Valtiattareni nää sanat, jotka mainitsin ma yllä.

Ja hän: »Oi ikivalo miehen suuren, mi Luojalta sai autuutemme ihmeen avaimet, joita hän maan päällä kantoi!

Hänt' tutki helpoista—ja vaikeistakin, jos tahdot—kohdistista sen Uskon, joka soi muinoin voiman sulle merta käydä.[301]

Häll' onko rakkaus, toivo, usko vankka, sa ilmi saat, min silmä sinne kantaa, miss' seikat kaikki selvään kuvastuvat.

Tää valtakunta kosk' on kansoittunut kautt' uskon toden, hyvä on, häll' että on tilaisuus sen ylistystä laulaa.»

Kuin pulmaa miettiessä oppi-isän puhele teini[302] ei, vaan asestautuu todisteluhun, ei sen ratkaisuhun;

niin kaikin järkisyyin jo jännittäysin ma hänen haastaessaan käydäkseni kysyjän moisen eessä moiseen rippiin.

»Sa, rakas kristiveli, virka: mikä on usko?» Kohotin ma pääni kohden valoa, josta sanat huokui nämä.

Beatriceen käännyin, joka merkit mulle nopeat viitto, että läikyttäisin sisäisen lähteheni vettä ulos.

»Se armo», aloin, »joka korkealle Ens-Päällikölle suo mun tunnustaut, myös auttakoon nyt muotoon aatokseni.»

Ja jatkoin: »Kuin on totisesti meille, oi taatto, kirjoittanut veljes rakas,[303] mi oikeaan sun kanssa johti Rooman,

on usko uskallusta toivottuihin ja vakaa varmuus näkymättömistä; se minun mielestäin on uskon ydin.»

Ma silloin kuulin: »Oikein ajattelet, jos ymmärrät, miks ensin usko hälle ol' luottamusta, sitten varmuus vakaa.»

Ja minä: »Seikat syvät, jotka eessäin tässä avartuvat, kätkeyt niin kauas on katsehelta heimon kuolevaisen,

ett' uskossa vain olemus on niiden, min päällä toivo kaunis, ylväs kaartuu; siks lujittuu se luottamuksen muotoon.

Ja tästä uskosta taas täytyy päättää pitemmä, vaikka silmä nää ei mitään; sentähden varmuudeks se vahvistuvi.»

Ma silloin kuulin: »Noin jos ymmärretty maan päällä oppi kaikki ois, ei tilaa sofistain nerouksille siellä oisi.»

Näin henkäsi tuo liekki rakkauden ja jatkoi: »Tutkittu jo kyllin tarkkaan on laatu ynnä paino myntin tämän.

Mut lausu, onko se sun kukkarossas!» Ma hälle: »On, niin seesnä, ehjänäkin, epäillä ettei voi sen leimasinta.»

Syvästä tuosta valohohtehesta soi sanat nyt: »Sa kuinka saitkaan kalliin sen aarteen, jok' on pohja kaiken hyveen?»

Ma hälle: »Pyhän Hengen runsas sade, mi vuotanut on pergamenttein vanhain ja uutten yli, johtopäätös-sarja[304]

se mulle ollut on, mi todistanut tuon mulle niin on, ett' on mulle kaikki muut todistelut sitä vastaan tylsät.»

Ma sitten kuulin: »Liitonkirjan vanhan ja uuden, jotka niin sun vakuuttavat, sanana Luojan kuinka voit ne pitää?»

Ja minä: »Etten erehdy, sen ihmeet takaavat, sillä niiden vuoks ei luonto lie lyönyt rautaa eikä tehnyt pajaa.»[305]

Soi vastaus: »Virka, mikä vakuuttaa sun, ett' totta on nää ihmeet? Ehkä siihen, mi juur' on todistettava, sa vetoot?»[306]

»Maailma kääntynyt jos kristin-uskoon», ma virkoin, »ilman ihmeitä on, se ihme jo satakertaa suurempi on muita.

Näät köyhänä ja paastoten sa tulit kedolle, kylvääksesi taimen hyvän, mi muinen oli viinipuu, nyt piikki.»

Kun tämä päättyi, kaikki kaaret Hovin tuon pyhän kaikui '*Kiittäkäämme Luojaa*' sävelin, soivin siellä korkeudessa.

Ja hän, tuo ylhäinen, mi tutkimalla mua oksa oksalt' oli vienyt lehtein lähelle viimeisien, jatkoi jälleen:

»Jumalan armo, joka mieltäs hellii, avannut tähän saakka puhumahan on suusi, mitä puhua sen sopii.

Hyväksyn siis, se mit' on julki tuonut; mut nyt sun täytyy selittää, mit' uskot ja mikä syy sun uskomaan on saanut.»[307]

»Oi pyhä taatto, henki oi, mi näet sen, johon uskoit niin, sa että voitit päin hautaa juosten jalat nuoremmatkin»,

ma näin, »sa tahdot eessä esittämään nyt olemusta uskoni tään alttiin ja myöskin syytä sen sa tiedustelit.

Ma vastaan: Uskon Luojaan ainoahan, ijäiseen, vankkumattomaan, min rakkaus ja kaiho kiertämään saa kaikki taivaat.

Syyt uskon tään ei ole fyysilliset tai metafysilliset yksin, sillä sen toistaa totuuskin, mi virtaa alas

Moseksen, profeettain ja psalmein kautta[308] ja evankeliumin ja teidän, jotka sen kirjoititte Pyhän Hengen hehkuin.

Ja ijäis-olentoon ma uskon kolmeen, jotk' on yks kolmessa ja kolmess' yksi, niin että sanoa voi: *on ja ovat*.

Ja tämä syvä jumaluuden yhteys, jota nyt kosketan, on usein mieltäin valaissut oppiin evankeliumin.

Siin' alku on ja säen siinä, sitten mi liekiks suuremmaksi laajenneena minussa tuikkii taivaan tähden lailla.»

Kuin isäntä, mi iloviestin kuulee, syleilee palvelijaa, onnitellen tään vaiettua häntä uutisesta;

niin siunaten ja laulain kolme kertaa mua kiersi, koska vaikenin, tuo liekki apostolin, min määräyksestä olin

puhunut; niin hän puheeseeni mieltä.

Viideskolmatta laulu

Jos tapahtuu, tää että laulu pyhä, min myötä-luoneet ovat maa ja taivas, niin että vuosiks siitä laihduin, voittaa

tuon vainon, joka lammashuoneen[309] kauniin mult' estää, missä nukuin karitsana, vihaten susia, sen sortajia;

palaava toisin äänin, toisin hapsin oon silloin, otan laulun laaker-lehvän ma luona kasteheni pyhän paikan.

Siell' astuin Uskoon näät, mi kuolevaisen lähentää Jumalaan ja jonka vuoksi niin Pietari mua kiersi kolme kertaa.[310]

Vastaamme liikkui valo toinen[311] kehän tuon saman, josta ensimmäinen saapui Kristuksen jättämistä sijaisista.

Iloiten lausui Valtiattareni: »Kas, katso ylhäistä, min vuoksi vieläi maan päällä käydään niin Galiziassa!»

Kuin kyyhky painauu luo puolisonsa ja toinen toista kuhertaa ja kiertää ja tahtoo tuolle hellyyttänsä näyttää;

niin näin nyt, kuinka toinen toistaan suuret nuo vallat tervehtivät kunnioittain ja kiittäin ruokaa, jota siellä syödään.

Mut koska päättäneet ol' onnittelut, eteeni vaieten he jäivät, hehkuin, niin ettei kestää sitä silmä voinut.

Hymyillen silloin Beatrice sanoi:[312] »Oi, kuulu henki, joka rikkaudesta oot kirjoittanut meidän temppehimme!

Tää korkeus kaiuta taas Toivon äänin; kuvailevas niin usein tiedät sitä kuin Jesus seestyi nähdä kolmen miehen.»

»Kohota pääs ja rohkaise nyt mieles, näät kaiken, mikä maasta kuolon saapuu, tääll' loistostamme täytyy tuleentua.»

Tuon lohdunsanan liekki toinen saattoi; kohotin silloin silmät kukkuloille,[313] jotk' äsken kuormallaan ne painoi alas.

»Kun tahtonut on Keisarimme[314] laupeus ett' ennen kuolemaas saat uskottunsa tavata pyhimmässä

pylväistössä,

tään Hovin tarkoin nähdäkses ja Toivon tuon vahvistaakses itsessäs ja muissa, maan päällä joka hyvään lempeen liehtoo;

siis virka, millainen se on ja kuinka se kukkii sielussas ja mistä sait sen.» Näin jatkoi puhettansa toinen liekki.

Ja Nainen hurskas, joka johti lentoon näin korkeahan sulat siipieni, ehätti eestäni nyt vastaamahan:

»Pojista taistelevan Kirkon kukaan ei toivo niin kuin hän; se kirjoitettu on armeijamme valoon, Aurinkohon.[315]

Siks suotu hälle on Egyptist' ennen Jerusalem tää tulla näkemähän[316] kuin päättynyt on ase-aika hältä.

Kaks seikkaa muuta,[317] hältä kysytyä, ei vuoksi tietämisen, vaan ett' toistais hän siellä, kuin sua miellyttää tää hyve,

ne hälle jätän; vaikeat ei ole eik' kerskuttavat ne. Hän vastatkohon, ja auttakoon hänt' armo Herran siihen!»

Kuin oppilas, ken mestarille vastaa vapaasti, alttihisti, minkä tietää, ett' etevyytensä vain ilmi tulis,

ma virkoin:[318] »Toivo odotust' on varmaa tulevan kunnian, min Luojan armo ja ansio myös ennen tehty tuottaa.

Tään valon mulle moni tähti antaa; mut ensin mieleeni sen valoi herran tuon korkeimman korkein lauluseppo.

Sa olet toivo kaikkein niiden, jotka nimesi tuntee, laulaa tuon psalmista ja ken ei tienne, että uskon häneen?

Mun kastoit sitten kirjees kastehella, niin että siitä täysi oon ja sataa sateesi annan yli muiden jälleen.»

Näin haastaessain, kuinka loiston tämän ylässä hohtavassa tuike syttyi, salaman-nopsaan saapuen ja mennen.

Soi sitten: »Rakkaus, jota hehkuu vielä hyveeseen tähän, mua seuranneeseen sotani loppuun sekä voitonpalmuun,[319]

mun tahtoo sulle henkimään, sa, joka iloitset siitä, ja mua ilahdutat, jos kerrot, mitä sulle Toivo lupaa.»

Ja minä: »Uudet ynnä vanhat kirjat päämäärän näyttää—ja ma seuraan sitä— sieluille, jotk' on Luojan ystäviä.

Jesaia[320] sanoo, että kaksoispuvun omassa maassa kukin kantakohon, ja heidän maansa on tää armas autuus.

Tään ilmestyksen siinä esittänyt sun veljes viel' on selkeämmin, missä hän puhuu vaattehista valkoisista.»

Nää sanat sain ma sanotuksi juuri, kun kuulin yltä '*Sinuun toivokohon*' ja siihen yhtyi kaikki tanhupiirit.

Niin niiden keskell' liekki kirkas[321] syttyi, ett' talvin ois kuukausi pelkkää päivää, Kravussa jos ois moista kristallia.

Kuin nousee, astuu, yhtyy tanssiin impi iloiten kunniasta morsiamen, ei tähden suinkaan turhamielisyyden;

niin paistavan näin valon vahvistetun kahdelle noille, jotka kiertäin tanhus kuin sopi hehkuvalle rakkaudelleen.

Hän yhtyi lauluun ynnä tanssiin, heistä mun Valtiattareni silmä katsoi kuin morsiamen tyynen, vaiteliaan.

»Sa hänet näät, ken parmahilla ylvään lepäsi Pelikaanimme ja virkaan valittiin arvokkaasen ristin alla.»[322]

Näin Vallatar; mut silmänsä hän piti ain yhtä tarkkaavina jälkeensä kuin ennen sanomista näiden sanain.

Kuin se, mi silmät jännittää ja kokee näin nähdä pimennystä aurinkomme, näkemisestä sokeaksi tullee,

näin kävi mun tään viime liekin eessä; sill' aikaa sanat soi: »Miks silmääs kiusaat näkemään täällä, mit' ei täällä ole?[323]

Ruumiini Maassa maata on ja pysyy keralla muiden siellä, sikskuin määrään lukumme nousee Luojan säätämähän.

Täss' onnen luostarissa puvuin kaksin nuo valot kaks on vain, jotk' ylös nousi; vie viesti tämä teidän maailmaanne!»

Hän päätti; hiljeni jo liekkiipiiri ja kanssa sen myös sulo-äännet, jotka pyhästä soivat tuosta kolmikosta;

laill' airoin, jotka äsken vettä viilsi, nyt väsymystä, vaaraa välttääksensä kaikk' yhdessä seisahtaa, kun merkki kuuluu.

Ah, kuinka sydämeni järkkyy, koska ma käännyn katsomaan Beatricen puoleen enk' enää nähnyt häntä,[324] vaikka olin

lähellä häntä, maassa autuaiden.

Kuudeskolmatta laulu

Mun huollen näköäni sammunutta tuo liekki kirkas, joka sammutti sen,[325] puhalsi sanat, jotka tarkkaavaksi

mun saivat: »Sikskuin näkös saat sa jälleen min olet minuun tuhlannut, on hyvä, sen että korvaat suusi haastelulla.

Siis ala, virka, kuhun sielus pyrkii; ja ollos vakuutettu, että näkös hävinnyt sulta ei, vain häikäistynyt.

Näät Naisella, mi sua johtaa kautta tään pyhän niitun, silmässään on kyky, jok' oli kädessään Ananiaalla.»[326]

Ma sanoin: »Tulkoon myöhään taikka varhain tahtonsa mukaan apu silmäin, joista tään tulenpolton toi hän sieluhuni!

Hyvyys,[327] mi on tään hovin riemu, alku ja loppu joka kirjan on, min Rakkaus lukevi mulle kovaa taikka hiljaa.»

Samainen ääni, joka poisti pelon minulta äkki-sokeudestain, vielä taas mulle antain halun haastamiseen

näin jatkoi: »Seulall' olet hienommalla sa seulottava; nyt sun virkkaa täytyy, ken tähän maaliin suunnannut on jouses.»[328]

Ma näin: »Kai järjen syyt ja arvovalta, mi tulee ylhäältä, tään istuttaneet minuhun rakkauden liekin lienee.

Näät hyvä, jonka hyväks myöntää järki, sytyttää rakkautta, sen suurempata, mit' enemmän se sisältääpi hyvää.

Olento, niin mi ylevämp' on muita, kaikk' että hyvä hänen ulkopuoltaan säteitä vain on hänen valkeudestaan,

muit' enemmän sen täytyy viehtää mielen jokaisen rakkaus, mi tuntee, tietää totuuden, jolla todistus tää lepää.

Tään toden järjelleni kirkastavi hän, joka näyttää, että ensimmäinen ijaisista on substansseista Rakkaus.[329]

Sen kirkastaa myös Toden ääni itse, mi itsestään näin sanoi Mosekselle: 'Näkevä olet hyvyys-arvot kaikki.'[330]

Sa myös sen kirkastat, kun sanomasi tuon alat ylhäisen, mi maailmalle ylitse muiden huutaa Luojan salat.»[331]

Ja kuulin: »Ihmisjärjen vuoks ja vuoksi myös arvovaltain, siihen sointuvien, Jumala rakkautes on kaiken päämies.

Mut virka vielä, tuntenetko muita hänehen kieliä, ja soios, sua tuo rakkaus kuinka monin hampain puree.»

Tarkoitus pyhä Kristus-kotkan multa ei salaan jäänyt, sillä oivalsipa, hän kunne sanelmani tahtoi saattaa.

Siks jatkoin: »Kaikki hammas-haavat, jotka sydämen kääntää voivat luokse Luojan, mun rakkauttain on yhteis-auttanehet.

Olemus maailman, ja omanikin, ja kuolo Hänen, että eläisin ma, ja toivo joka uskovan, myös minun, [332]

tuon kera kertomani tiedon kirkkaan,[333] mereltä väärän rakkauden mun johtain on opastaneet rantaan oikeahan.

Ne lehdet, joita viinitarha kasvaa ijäisen Viljelijän,[334] mulle kalliit sikäli on kuin Hältä niiss' on hyvää.»

Ma vaikenin, ja kautta taivaan kaikui suloinen laulu; Valtiattareni mukana lauloi: »Pyhä, pyhä, pyhä!»[335]

Kuin valon sattuessa tuiman herää mies vuoksi silmäin kyvyn, kääntyväisen päin hohdetta, mi kalvosta käy kalvoon,

ja kuin hän näkemästään kauhistuvi, kun tiedotonna äkin niin hän herää, sikskunnes auttaa häntä arvostelu;

niin silmistäni kaikki suomet ajoi Beatrice säteell' omain silmiensä, tuhannen peninkulmaa tunkevien.

Näät enemmän kuin ennen näin ja kysyin ma hämmästyksin, mik' oi' loiste neljäs, min näin ma siinä meidän seurassamme.

Ja Valtiatar: »Sätehissä näissä imehtii Tekijätään ensi sielu,[336] min milloinkaan on luonut ensi Voima.»

Kuin lehvä, leyhyttämä tuulen, painaa pään alas, nousten jälleen voimallansa omallaan, joka ylöspäin sen nostaa;

niin hänen haastaessaan hämmästyen ma tein; mut sitten varmistuin ma jälleen halusta puheen, joka poltti mua.

Ja aloin: »Oi, sa heelmä, yksin luotu tuotteena kypsänä, oi Alku-Taatto, min tyttäriä kaikk' on morsiamet!

Niin hartaasti kuin voin ma pyydän, että haastaisit; tiedät tahtoni, ja että nopeemmin täytyis se, en virka tuota.»

Useinkin turkis-eläin tuntee siten, ett' tuntehensa ilmi vavahtelee sen seurana mi ruumiinsa on verho;

ja samoin salli alku-sielu minun nyt nähdä läpi peittehensä, kuinka hänt' ilahdutti tehdä mielikseni.

Hän hengähti:[337] »Vaikk' et ilmi tuonut sa tahtoas, sen paremmin ma näen kuin sinä seikkaa, jok' on sulle varmin.

Kuvastimessa totuuden sen näen, mi kaiken heijastavi niinkuin on se, mut jota heijasta ei kukaan, mikään.

Sa tahdot tietää, milloin Herra pani mun siihen tarhaan ylevään, hän missä soi sulle voiman kiivetä näin ylös,

ja kauanko ma sit' ilosilmin katsoin ja tosi syyn tuon suuren eripurin ja mitä käytin kieltä, minkä keksin.

Siis, poikani: puun hedelmän ei syönti ei syy itsessänsä syy ollut moisen paon, vaan yksin yli rajamerkkein käynti.

Vergiliuksen mistä nosti Naises, tuhatta neljä kolme sataa kaksi ma siellä vuotta toivoin seuraan tähän.

Yhdeksän sataa kolmekymment' erää maan päällä Auringon näin palajavan valoihin kaikkiin, jotka on sen tiellä.[338]

Kadonnut kieli oli haastamani jo ennen kuin Nimrodin kansa oli työn alkanut sen, jok' ei valmistunut. [339]

Näät mikään järjen työ ei kestä iki, kun ihmismieli ijäisesti muuttuu taivaiden vaihteluiden tahdon mukaan.

On luonnon työ, ett' ihmisell' on kieli; mut millainen, sen luonto jättää teille niin tehtäväks kuin teitä huvittavi.

Manalan kuiluun ennen kuin ma astuin,
I oli maailmassa korkein Hyvä,
Hän, jolta onni on mua ympäröivä.

Eli se sitten oli; käy se laatuun, näät ihmistapa on kuin lehti oksan, mi haihtuvi ja toinen sijaan tulee. [340]

Vuorella korkeimmalla merten yli, ma elin synnissä ja synnitönnä ens tuokiosta siihen,[341] jolloin Päivän

neljännes muuttuu sekä kuudes seuraa.»[342]

Seitsemäskolmatta laulu

»Soi Isän, Pojan, Pyhän Hengen kiitos!» nyt kautta kaiken paratiisin kaikui, niin että hurmas minut laulun sulo.

Ma mitä näinkin, hymyilyltä näytti maailmankaikkeuden, ja tenhon saman minulle toisti kuulo niinkuin näkö.

Oi, mikä onni, auvo kuvaamaton!
Mik' elo täynnä rakkautta, rauhaa!
Mi runsaus himoton ja turvallinen!

Silmäini eessä soihtua nuo neljä[343] kimalsi, ja se, joka ensin tuli, nyt alkoi loistaa muita kirkkahemmin,

ja muuttui muodoltaan senkaltaiseksi kuin Jupiter,[344] jos tää ja Mars ois tulleet linnuiksi, vaihtain sulkiensa värin.

Kaitselmus, joka siellä jakaa toimet ja hetken kunkin, oli kuoron kauniin jo vaintanut suuntaan jokaisehen,

kun kuulin: »Väriäni jos ma vaihdan, ä! ihmettele, sillä kun ma puhun, väriä vaihtavan näin kaikkein näiden.

Hän, jok on paikkani maan päällä vienyt,[345] mun oman, oman paikkani, mi vapaa Jumalan Pojan kasvojen on eessä,

mun hautani on viemäriksi veren ja loan tehnyt niin, ett' Enkel' Tuonen, mi alas lankes, iloita voi siitä.»

Värihin pilvein, milloin aamuin, illoin Aurinko niitä vastapäätä palaa, ma näin nyt verhoutuvan kaiken Taivaan.

Ja niinkuin nainen siivo, itsestänsä ijäti turvallinen, mutta toisen erheestä kuullenkin jo arastuva,

niin muutti näköään Beatrice myöskin; pimennys moinen Taivahassa ollut lie silloin, koska kärsi Voima korkein.[346]

Sanansa jatkui sitten, mutta ääni niin oli toinen, ettei kasvonsakaan sen enempätä olleet muuttunehet.

»Kristuksen morsian[347] ei kasvatettu verellä mun ja Linuksen ja Kliton, sit' että käytettäisi kullan tekoon,

vaan hankintaan tään elon autuahan on Sixtus, Pius, Urbanus, Calixtus verensä, kyyneleensä vuodattaneet.

Mieleemme ollut ei, ett' oikealla[348] ois jälkeläisistämme ristin kansaa yks osa ollut, vasemmalla toinen;

ei myös, ett' avaimet nuo mulle suodut[349] olisi tulleet merkiks sotalipun, mi liehui vastaan muita kastettuja;

ei että kuvani ois leimaks tullut rahalla myötyin, vääräin valtuuksien, ma joist' oon kalvennut ja punastunut.

Paimenten puvuiss' ahnaat käyvät sudet, kun täältä katsoo, kaikill' laitumilla; ah, Luoja, miksi varjelukses viipyy?

Vertamme Cahorsit, Gascognelaiset[350] jo juomaan valmistuu; ah, kauniin alun oleva miksi oli loppu kurja!

Mut Kaitselmus, mi Scipion kautta turvas Roomalle vallan, maineen maailmassa, pian auttava on, kuten toivon, uskon.

Sa, poikani, min ruumis kuolevainen maan päälle taas sun vie, suus auki luo'os ja ällös peitä, mit' en peitä minä.»

Sumuista jäisistä kuin maahan sataa lumena ilmamme, kun sarvi Kauriin taivaalla Aurinkoa koskettavi,

niin seesteen päälläni näin seijastuvan hiuteista[351] voitollisen pilven, joka meit' oli siihen saakka saarreskellut.

Näköä niiden kauan katsoi, seuras katseeni, sikskuin pituus välimitan sen esti ylemmäksi lentämästä.

Nyt Nainen, nähden, etten enää ylös ma katsonut, näin sanoi: »Alas jo katso, nää, kuink' kääntynyt sa olet!»[352]

Siit' asti kuin ma ensin katsoin alas[353] nyt näin ma siirtyneeni kautta kaaren ens' zonin keskeltä sen päähän saakka,

niin että näin Odysseun harha-uran Cadizin takaa ynnä rannan melkein, Europa missä sulotaakaks tuli.

Viel' enemmän maa-sopestatamme esiin ois käynyt, mutta Päivä riensi tietään minusta monen eläinpiirin-merkin päässä.

Mut mielein lempivä, mi aina kiersi Beatricea, nyt enemmän kuin koskaan katseeni tahtoi palauttaa häneen.

Mit' taide ynnä luonto luoneet ovat lumeiksi silmän, sielun voittaaksensa, inehmo-muodoin tai sen kuvastimin,

kaikk' yhdess' ei se oisi mitään, rinnan sen jumaluuden, joka mulle paistoi, kun käännysin katsantoonsa hymyilevään.

Ja voima, mulle jonka katseens' antoi, pesästä kaunihista Ledan[354] johtain mun saattoi taivahasen nopeimpahan.

Sen osat ylhäiset ja kirkkaat ovat niin samanlaiset, etten voi ma virkkaa, min niistä valitsi Beatrice mulle.

Mut hän, mi hyvin tunsi toiveheni, hymyillen alkoi ja niin riemu-kasvoin kuin iloinnut ois itse Luoja niillä:

»Maailman liike,[355] joka keskipisteen pitävi hiljaa, pyörittäissä muuta, täst' alkaa niinkuin rajamerkistänsä.

Taivaalla täll' ei paikkaa muuta ole kuin Luoja, jossa rakkaus se syttyy, mi kiertää tään, ja voima, min se kylvää.

Valo ja rakkaus sit' ympär' saartaa kuin tämä muita, ja sen piirin yksin Hän tuntee, joka niin sen vyöksi vyöttää.

Muu mikään määrää ei sen kiertämistä; se määrää kaikki muut kuin kymmen-luvun sen puoli määrää sekä viides-osa.

Ja kuink' on ajan kaikki juuret tässä maljassa, vaikka lehdet sen on muissa, nyt sulle täytynee sen selvä olla.[356]

Voi, ahneus,[357] mi kuolevaiset painat niin syvään kuiluun, ettei jaksu kukaan kohottaa katsettaan sun aalloistasi!

Kukoistaa ihmisissä tahto hyvä; mut alituinen sade[358] tarvelevi hedelmät parhaimmatkin hylkiöiksi.

Viattomuutta, uskoa nyt nähdään vain lapsissa, ja kumpainenkin karkkoo jo ennen kuin on poski parran saanut.

Sopertavainen vielä paastoo,[359] mutta kun kielen saanut suuhun on, hän ahmii jokaisen ruoan jokaisessa kuussa.

Ja moinen sopertava lempii, kuulee viel' äitiään, mut puhumaan kun oppii, tuon toivoo kuolleeksi ja kuopatuksi.

Näin hänen, joka illan, aamun antaa, myös tyttärensä kauniin tummuu iho, tuo valkea niin ensi katsannolla.[360]

Ja sinä, ettet hämmästyisi, huomaa, maan päällä ettei ole hallitsijaa![361] Siks ihmisheimo harhauukin tiellä.

Mut ennen kuin jää tammikuu ei talveen[362] vuoks sadas-osan, jonka laiminlyötte, niin jyly käyp' on ylätavahissa,

ett' tuulispää, niin odotettu kauan on perään kääntävä, nyt miss' on kokka, ja lautan luotsaileva oikeahan;

ja kukka kantava on heelmän toden.»[363]

Kahdeksaskolmatta laulu

Kun hän, mi Paratiisiin johti minut, näin oli kurjain kuolevaisten elon nykyisen totuudellaan julkituonut;

sen lailla, jota takaa liekinloimu valaisee ja sen kelle kertoo peili jo ennen kuin sen katse, aatos tietää,

ja joka katsomahan kääntyy, totta puhuiko lasi, ja ne näkee yhteen niin sointuvan kuin sävel poljentohon:

niin mulle muisti kertoo tapahtuneen, kun katsoin silmihin ma kaunihisin, joist' Amor oli mulle ansan tehnyt.

Ja kun ma käännysin ja kun katseheni tapasi näkyväistä taivaan tämän, mi sattuu silmään, kun sen kierron huomaa,

näin pisteen,[364] mi niin vahvaa valkeutta säteili, että silmän häikäistyneen sen eessä sulkeutua pakko oli.

Jokainen tähti, pieninkin, sen rinnan näyttäisi kuulta, jos se suhtautuisi sen paikkaan niinkuin tähti tähden viereen.

Kentiesi saman matkan päässä niinkuin kuunkehä kiertää valolähdettänsä, mi luo sen silloin, kun on terhen tihein,

tuon pisteen ympär' tulipiiri kiersi[365] niin nopsaan, ett' ois voittanut se liikkeen nopeimman, joka kiertää maailmata.

Ja piirin tämän toinen kiersi, toisen taas kolmas, kolmannen taas neljäs, jota piiritti kehä viides ynnä kuudes;

sen jälkeen seitsemäs, niin laaja, että jo Junon airut liian pieni ollut sen kaarta kokonaan ois yltämähän;

näin kahdeksas ja yhdeksäs; mut kaikki sikäli kiersi hitaammin kuin oli etäällä kukin ensi ympyrästä.

Ja kirkkain oli liekki sen, mi lähin säentä puhdast' oli; luulen, siksi ett' ensin totuutta se tuota imee.

Mun Valtiattarein, mi huomaa huolen minussa syvän, virkkoi: »Taivas kaikki ja luonto riippuu pistehestä tuosta.

Lähintä kehää katso sen ja tiedä sen liike siksi ett' on nopein, koska tulisin rakkaus sitä liikuttavi.»

Ma hälle: »Maailma jos järjestetty niin ois kuin nään ma näissä taivahissa, ma oisin tyytynyt jo ennen nähtyyn;

mut aistimaailmassa nähdä saattaa, ett' tähtitarhain jumalaistuu juhlat, mikäli loittonee ne keskuksestaan.

Siks jos on täyttyvä mun toiveheni tässä ihmetemppelissä Enkelien, min rajat vain on valkeus ja rakkaus,

mun kuulla täytyy vielä, miksi kuva ei pidä yhtä kera alkuperän; näät tuota itsekseni tuumin turhaan.»

Näin Vallatar: »Ei ihme, että sormes ei riitä avaamiseen solmun, joka lujennut on, kun koettanut ei kukaan.»

Ja jatkoi: »Ota, mitä virkan sulle, ja siihen kaikki älykeinos käytä, jos tahdot, että täytty toivehesi.

Maailmat aineen ovat ahtaat taikka avarat mukaan voiman sen, mi niiden osahan jokaisehen jakautuvi.

Suurempi tekee hyvää suurempata; suurempi, jos sen osat täydet ovat, hyvyttä suurempata mahdolltavi.

Niin taivas tää,[366] mi kanssaan kaikki kiertää maailmat, sointuu piirin kanssa yhteen, mi ensin rakastaa ja tietää ensin.

Ja siksi jos järjelläsi mittaat voimaa, et ulkomuotoa sa substansien,[367] jotk' on sun silmissäsi ymyrkäiset,

sen huomaat sopusoinnun ihmeellisen suuresta suureen, pienemmästä pieneen, voimansa kanssa joka taivahassa.»

Kuin kirkkaaks seijastuvi kansi taivaan puhaltaessa tuulen[368] siltä puolen sen mistä poski pohjoinen on lempein,

niin että usmat, sitä kaihtavaiset, pois haihtuu, hajoo sekä taivas seestyy hymyillen kaikin kaunein kappaleineen;

niin kävi mun, kosk' oli Valtiatar sanallaan selvällä mun seijastanut, ja totuus paistoi niinkuin tähti taivaan.

Ja kun hän vaikenä, niin lailla raudan sulavan, joka säihkyi säkeniä, niin säkenöi nää taivaantarhat kaikki.

Paloo niiden kukin seuras säen, niin että olivat ne lukuisimmat kuin kerrattuina ruudut shakkilaudan. [369]

Kuorosta kuoroon hosianna kaikui päin kiintopistettä, mi paikallansa pysynyt ijästä ikään on ja pysyy.

Ja hän, mi näki hengen-epäilyni, näin lausui:[370] »Ensimmäistä kehää kaksi serafit ja kerubit muodostavat.

Niin nopsaan seuraavat ne siteitensä, ett' ois ne pisteen kaltaiset ja ovat, mikäli niiden sielun-silmät seestyy.[371]

Muut rakkaudet, niitä kiertäväiset, on valta-istuimia Luojan eessä kun päättävät ne ensi kolmiluvun.

Ja tiedä, että auvostuu ne kaikki, mikäli syventyvi silmä niiden totuuteen, jossa joka järki lepää.

Sa tästä näät, kuink' autuuden on pohja tuo näkö juuri sielun-silmän eikä rakastaminen, joka seuraa sitten;[372]

ja näön mitta ansioksi koituu, min tahto hyvä suo ja Luojan armo; näin edistyy se aste asteheulta.

Tuo toinen kolmiluku, kukoistava tässä ikikeväässä, min kauneutta ei hävittää voi Oinaan merkki öinen,[373]

lakkaamatonta hosiannaa laulaa sävelmin kolmin kolmen riemukuoron tään kolmiluvun jotka muodostavat,

on jumaluuksia tään hierarkian: ens kuoro Valtain on ja toinen Voimain, taas kolmas nimeltään on Mahtajien.

Kehässä kahdess' seuraavassa kiertää Päät ynnä Arkki-enkelit; taas piirin viimeisen täyttää leikit Enkelien.

Nää kuorot ylöspäin kaikk' katsoo, alas taas vaikuttaa, niin että kohden Luojaa ne kaikki vetäytyy ja kaikki vetää.

Ja Dionysius[374] niitä katsomahan jäi moisin kaihoihin, että lailla minun erotti ne ja nimet antoi niille.

Hänestä kuitenkin Gregorius[375] poikkes; mut koska aukes taivahassa tässä katseensa, itse itselleen hän hymyi.

Ja jos niin suuret salat julkituonut maan pääll' on ihminen, ä! ihmettele! Tuon täällä kertoi hälle se, ken näki,

ja paljon muuta taivahista näistä.»[376]

Yhdeksäskolmatta laulu

Niin kauan kuin Latonan lapsill' Oinas[377] on yllään ynnä Vaaka, uumenillaan taas yhteisvyönä horisontin piiri,

sikskunnes zenith tasapainon panee ja kumpainenkin tuosta vyöstä eroo ja vaihtaa hemisfäärejiään, niin kauan

Beatrice, hymy kasvoillansa, pysyi nyt vaiti, katsoi tuohon pistehesen, min loistoa en ollut voinut kestää.

Hän sitten lausui: »Kysy en, vaan virkan, min tahdot tietää, siellä nähnyt olen sen, missä yhtyy aika ynnä paikka.[378]

Ei hyvää itsellensä hankkiakseen— mi ei voi käydä—mutta kunniataan Minänsä heijastuksin kuuluttaakseen

ijäisyydessä, ajan ulkopuolla, rajattomasti, mielen mukaan, Rakkaus ijäinen tuli muotoihinsa muihin. [379]

Sit' ennen myöskään horroksess' ei ollut, näät löytynyt ei *ennen* eikä *sitten*, kun vetten yli Herran henki liikkui.[380]

Yhdessä aine ynnä muoto puhdas olennon muodostivat täydellisen kuin kolme nuolta kolmijänne viskaa.[381]

Ja niinkuin lasissa tai kristallissa niin säde säihkyy, että kaikki siinä sen olemus on tulostansa saakka, säteili niin myös Luojan kolmi-voima oliossansa, kaikki-yhteytenä, ja ulkopuolla alun niinkuin lopun.

Substansein kanssa yhteisluotiin, taattiin järjestys, sekä huippupaikan saivat ne, joissa ilmi tuli muoto puhdas.[382]

Puhtaalla aineell' oli paikka alin; keskeltä kiersi aineen ynnä muodon, se vyö, min milloinkaan ei vyöttö laukee.

Kirjoitti Enkeleistä Hieronymus,[383] ett' ennen monta vuosisataa luotiin ne kuin maailma muu tää muodostettiin.

Mut tämän totuuteni kirjoittaneet on monin paikoin Pyhän Hengen miehet, ja sen sa oivallat, jos vaarin otat:

Johonkin määrään myös sen järki näkee, sill' ei se myöntää voi, niin kauan että ois Liikuttajat toimetonna olleet.

Nyt tunnet, missä rakkaudet nää luotiin ja kuin ja koska; siksi kaihos hehkun lie kolme liekkiä nyt sammutettu.

Ei laskein päästä kahteenkymmenehen niin nopeaan kuin osa Enkeleistä järkytti elementtien pohjan.

Muut pysyi, tarttui taiteeseen, min näet, niin iloiten, he että eivät koskaan eroa karkelostaan kaunihista.[384]

Sen ylpeys kirottu, min Tuonelassa näit kaiken maailman sa kuormain alla ol' alkusyynä lankeemuksen syvän.

Ne, jotka täällä näet, nöyrin mielin tunnusti Hyvyyden, mi heidät oli niin suureen älyyn kyvykkäiksi luonut.

Siks oma ansio ja armon valo[385] niin ylös nosti heidän katsehensa, heill' ett' on tahto luja, täydellinen.

Äl' epäile, vaan ole varma, että on ansiota armon vastaan-otto, mikäli tunne vain on sille avoin.

Nyt muiden auttamatta yhdyskuntaa voit tätä ympärillä katsastella, sanani jos sa olet ymmärtänyt.

Mut päällä maan kun kouluissanne oppi sellainen luonnosta on enkelien, he että ajattelee, muistaa, tahtoo,

ma lisään, että näkisit sa selvään totuuden, joka siellä himmenevi, kun seikat sekoittavi moinen oppi.

Olennot nuo, jotk' oli onnen saaneet Jumalan kasvot nähdä, kääntänehet ei silmää hänestä, mi kaikki näkee.[386]

Siks katkaise ei heidän katsettansa esine uusi eikä tarvis heidän muistella aatoksia särkyneitä.

Näin valveill' uneksitaan, uskotahan maan päällä, tai ei uskota, mut rikos ja herja suurempi on jälkimmäisten.[387]

Te ette viisaustieteessänne tietä vaella yhtä; niin teit' itserakkaus ja halu näyttää eteviltä hurmaa.

Tääll' ylhäällä tuo sentään siedetähän mieluummin kuin jos itse Herran sanaa siellä ylenkatsotaan ja vääristellään.[388]

Ei muisteta, kuin paljon verta maksaa sen kylvö päällä maan ja otollinen kuink' on, ken nöyryydellä siihen turvaa.

Näkyäksensä kaikki kilpaa keksii väitteitä, jotka sitten saarnatahan, mut Evankeliosta vaiti ollaan.

Yks sanoo, että radaltansa kääntyi kuu kärsiessä Kristuksen ja esti Auringon valon maahan pääsemästä.

Taas toiset, että valo itsestensä noin peittyi ja ett' Intian, Espanjan pimennys ollut ois kuin Israelin.

Firenzessä niin mont' ei houkkaa ole kuin noita jutteloita vuoden mittaan soi siellä kaikkialla saarnastuolit,

niin että palaa laitumelta lampaat nuo tuhmat syönehinä tuulta yksin; se heit' ei auta, ettei nää he vaaraa.

Apostoleille lausunut ei Kristus:[389] 'Menkää ja saarnatkaatte turhuuksia', vaan antoi todellisen pohjan heille.

Se vain soi heidän huuliltaan, niin että sodassa Uskon sytytyksen heille ol' Evankeliumi peitsi, kilpi.

Nyt koukuin, kompasanoin saarnatahan, ja jos vain nauretaan, jo munkki tuosta on pöyhkä: vaadita ei enempätä.

Mut munkin-päähineessä moinen lintu pesivi, että jos hän näkyis, kansa tuon tajuis uskomansa armon

laadun,[390]

min vuoksi kasvanut maan pääll' on tuhmuus, niin että juostaan joka lupaa saamaan sen tutkimatta todenperäisyyttä.

Näin Pyhän Antoniuksen[391] porsaat lihoo ja muutkin, pahemmat kuin porsaat, maksain rahalla, josta leimamerkki puuttuu.

Mut koska poikenneet jo loitos oomme, nyt silmäs käännä kohti tietä suoraa, ett' ajan kanssa lyheneisi taival.

Niin korkea on näiden Enkelien luku ja aste, ettei ihmiskieli, ei mieli koskaan sinne saakka pääse.

Ja jos sa muistat, mitä Daniel kertoo,[392] sa näet, ettei tuhansissa hänen lukua myöskään ole määrättyä.

Säteilee kaikkein yli Alku-valo ja heihin virtaa eri tavoin, niinkuin he eri laaduin ovat yhdistetyt.

Kun Luojan näkeminen määrää tunteen, niin rakkauden sulohehku heissä myös eri tavoin liekehtii ja palaa.

Nyt Iki-Voiman korkeuden sa huomaat ja laajuuden, kun peilit loi niin monet hän itseänsä heijastellaksensa,

yhdeksi itse jääden niinkuin ennen.»

Kolmaskymmenes laulu

Kun hehkuu kuudes tunti, lähes kuuden tuhannen peninkulman päässä meistä ja Maa luo varjon melkein vaakasuoran,[393]

valaistuu keskitaivas meille korkein, niin että yks ja toinen tähti alkaa lakata näkymästä silmällemme, ja Päivän tytön samotessa kirkkaan nuo taivaan silmät perätysten, tähti tähdeltä, sammuu saakka kaunehimpaan.

Näin myöskin voittolauma, iloitseva ijäti ympär' pisteen häikäisevän,[394] mi saartaa sen, min saartamalta näyttää,

mun silmistäni vähitellen haihtui; siks kääntymään Beatriceen katseheni sai rakkaus ja puute näkemisen.

Hänestä mitä lauloinkin, jos kaikki se koottais samaan kiitosvirteen, kyllin nyt ei se oisi häntä kuvailemaan.

Näät kauneus,[395] jonka näin, niin suurta oli ja rajatonta, että Luojan yksin ma luulen siitä täysin iloitsevan.

Tulleeni myönnän tässä voitetuksi enemmän kuin on koskaan koomikkoa tai traagikkoa ainehensa lyönyt.

Näät niinkuin Päivä silmään heikkoon sattuu niin muistelu tuon hymyn hempeen multa vie muistin huonommaksi kuin on se muutoin.

Ens aamust' asti, jolloin näin ma hänet elossa tässä, tuohon taivas-näkyyn runoni suotiin seuraella häntä.

Mut nyt mun täytyy laulamasta laata jo hänen kauneuttaan, kuin taideniekka jokainen korkeimpansa kohdattuaan.

Sellaisna, että suulle suuremmalle[396] kuin sointu soittimeni tään, mi kokee vain loppuun saattaa aihett' ankarinta,

ryhdillä, äänell' oppaan varman alkoi hän näin: »Me ainehesta suurimmasta[397] olemme tulleet Tulitaivahasen,

valohon henkiseen täyden Lemmen, Totuuden rakkautehen riemu-täyteen, ilohon, joka auvot kaikki voittoa.

Molemmat sotalaumat Paratiisin[398] näkevä oot, ja toisen sellaisena kuin näät sen jälleen viime tuomiolla.»

Salaman äkkiliekkin lailla, joka niin sattuu silmään, että katoa kyky valoa nähdä voimakkaampaa siltä, niin suuri kirkkaus minut ympär' saarsi ja verhos minut hohtehensa huntuun niin taajaan, etten nähdä voinut mitään.

»Ain' Rakkaus, tään taivaan autuuttaja, noin tervehtii, kun luokseen ottaa, tehden sopivaks liekilleen näin kynttilätä.»[399]

Tajunnut tuskin sanat lyhyet olin, kun huomasin jo, kuinka nousin kaikkein ma yläpuolle entisvoimieni.

Ja uusi syttyi näkö silmäin mulle, niin ettei ole valkeutta mitään, nyt jot' ei kestänyt ois katseheni.

Valoa näin ma niinkuin virran vettä[400] välillä välkkyvätä rannan kahden, joit' ihmeellinen kevätloisto verhos.

Elävät nousi säen-parvet siitä ja painui kukkiin kaikkialle, niinkuin rubinit, joita kulta heljä kiertää.

Taas niinkuin huumaamina tuoksun vaipui ne jälleen virtaan ihmeteltävähän, ja yks kun haihtui, kohta nousi toinen.

»Palava pyytees, halu hiillyttävä, mi sull' on näkemästä selko saada, mua miellyttää mit' enemmän se paisuu.

Mut veestä tästä juoda tulee sinun, ei ennen näät sun janos suuri sammu.» Näin puhui silmiäni Päivä mulle.

Ja jatkoi: »Virta ja topaasit, jotka nousee ja vaipuu ynnä kukkain hymy vain esivarjoja on totuutensa; ei kuin niin vaikeat ois itsessänsä nää seikat, vaan sun puolellas on vika, kun viel' ei silmäsi niin kauas kann.»

Niin kiihkeästi äidinmaitoon käännä ei lapsi kasvojaan, kun valveutumaan se sattuu tavallistaan myöhempähän,

kuin minä, saadakseni silmäin peilit paremmat, kallistuin nyt aallon yli, mi virtaa, että sielut täydellistyis.

Heti kun juonut siitä silmäluomen vain reunoin olin, näytti niinkuin oisi tuo virta pituudestaan pyöristynyt.[401]

Kuin naamioidut silmähämme näyttää toisilta, riisuttuaan lainahahmon, mi muodon oikean viel' äsken peitti;

niin kauneudeksi suuremmaksi vaihtui säkenet, kukkaset, ja Taivaan kaksi hovia[402] näin ma ilmi hohtelevan.

Oi, Luojan valkeus, jonka kautta näin ma totuuden vallan voittolauman ylvään, suo mulle voima kuvata tuo näky!

Ylhäällä siellä valo on, mi Luojan näkyväks saattaa luoduille, ja tämä saa rauhansa vain Hänen katsannostaan.

Niin kauas kaartuvi sen pyörökaari, sen kehä että vyöksi oisi liian avara Auringonkin uumenille.

Sen hohdon kaiken säde luo, mi heittyy *Primum Mobilen* kohtaan korkeimpahan, miss' elämän se saa ja valtavoiman.

Ja niinkuin veteen alla päilyvähän kuvastuu kunnas kauneuttaan katsoin, vihreintä vehmauttaan ja kukkiensa,

niin heijastuvan ympäri tuon valon tuhansilla näin porras-istuimilla ma niiden meistä, joks on tuonne tulleet.

Ja jos sen alin aste valkeutta niin paljon kokoo, kuinka laaja, mahtaa tää ruusu olla ylälehdiltänsä! [403]

Mut katsettain ei leveys eikä korkeus nyt huimannut, vaan tajusin mä täysin autuuden tämän mitan

ynnä laadun.

Ei siellä ole etäisyyttä, sillä välittömästi missä Luoja ohjaa, myös merkityksetön on luonnon laki.

Tuon taivasruusun kupuun keltaisehen, mi aukee asteettain ja tuoksuttavi kiitosta Auringolle ikikevään,

kuin äänetöntä, joka haastaa tahtoo, Beatrice johti mua ja virkkoi: »Katso, kuin suur' on pyhain valkoviitta-seura!

Kas, kuink' on laaja kaupunkimme kehä ja kuinka on jo istuimet niin täynnä, vain harvat että enää sieltä puuttuu![404]

Tuoll' istuimella, mihin katsees kiintyy vuoks kruunun, joka kimmeltää sen päällä, jo ennen kuin sa häitä näitä maistat,[405]

on ylväs Henrik istuva, mi maiden tulevi keisariks ja pelastavi Italian, se ennen kuin on valmis.

Sokea ahneus, teitä hulluttava, on tehnyt teidät kaltaisiksi lapsen, mi torjuin imettäjää kuolee nälkään.

Tuleva sitten Luojan tuomar-tuoliin on Päämies,[406] jok' ei salaa eikä julki käy hänen kanssaan tietä samaa. Mutta

vain vähän aikaa häntä sietää Herra pyhässä virassaan, hän sinne syöstään, miss' ansainnut on sijan Simon Magnus,

alemma painamaan Anagnin miestä.»

Yhdesneljättä laulu

Muodossa ruusun valkean siis mulle tuo näkyi pyhä sotalauma,[407] jonka verellään Kristus omaksensa vihki.

Mut toinen,[408] joka lentäin näkee, laulaa tuon kunniaa, mi rakkauden suo sille, ja hyvyttä, mi loi sen sellaiseksi,

kuin mehiläisten parvi, jotka milloin menevät kukkiin, milloin palajavat taas sinne, missä hunajoituu työnsä,

nyt painui suureen kukkahan, mi lehdin niin monin kaunistettu on, ja sieltä taas ikirakkautensa kotiin lensi.

Kaikilla kasvot oli liekin-kirkkaat ja siivet kultaiset; muu kaikki paistoi niin valkeana, ettei voita lumi.

Kun kukkaan laski ne, ne toivat myötään rivistä riviin rauhaa, rakkautta, min sai he kupeitansa siivin lyöden.

Mut häirinnyt ei näkö eikä hohto niin monen vuoksi, jotka lentelivät väliä kukan ynnä Ylhäisimmän. [409]

Näät valkeus Jumalan niin tunkee läpi kaikkeuden, mikäli se ansaitsee sen, tuoll' ettei estäjää voi olla mitään.

Turvassa tämän avon valtakunnan, min täyttää kansa vanha ynnä uusi,[410] päämäärä yks ol' rakkauden ja katseen.

Oi, Kolmi-valkeus, joka heille, paistain yks-tähtisenä, moisen rauhan annat, myös tänne katso meidän myrskyihimme!

Barbarit, tulleet tienohilta pohjan, Helice[411] joille joka päivä loistaa, vaeltain kanssa pojan lempimänsä,

kun Rooman näkivät ja työt sen ylväät he hämmästyivät; Laterani silloin muun kaiken maisen kauneudessa voitti.

Ma, joka tullut ajast' ijäisyyteen ja jumalaiseen kuolevaisest' olin, Firenzestä luo kansan terveen, hurskaan,

ma sitten kuinka en ois hämmästynyt! Välillä sen ja riemun väikyin enkä halunnut oisi haastaa taikka kuulla.

Pilgrimien lailla, joka virkistäypi valansa templin tutkimalla tarkkaan, toivossa kerran siitä kertoella, elämän valkeudessa annoin katseen rivejä pitkin näitä kiittää, milloin kohota, milloin vaipua ja kiertää.

Näin kasvoja, jotk' kutsui Luojan lempeen hymyllään ynnä taivas-loistollansa, ja ilmehiä kaiken kauneuden.

Jo Paratiisin kaiken muodon oli mitannut katseheni, kiintymättä mihinkään osaan pitemmältä vielä.

Halulla jälleen syttyneellä käännyn nyt kysymähän Valtiattarelta, mit epäselvää mulla mieli hautoi.

Tarkoitin toista, tapahtuikin toista:
Beatricen luulin näkevän, ja näinkin
Vanhuksen erään,[412] vaatteiss' autuaiden.

Niin silmistään kuin otsaltaankin loisti iloinen hyvyys, hurskas-ilmehinen, isälle kuuluvainen lempeälle.

Ma heti: »Missä on Beatrice?» Vanhus näin: »Että pääsisit sa toivos määrään, hän lähettänyt paikaltain on minut.

Ja jos sa katsot kehään kolmantehen[413] korkeimman rivin, siellä näät sa hänet sijalla, jonka sai hän ansiollaan.»

Kohotin vastaamatta katseheni ja kruunun[414] näin ma hänen kulmillansa säteistä ijäisyyden heijastuvan.

Jylinän taivahasta korkeimmasta niin kaukana ei kuolevainen silmä, sukeltakoon se merten syvyyteenkin,

kun siellä silmäni Beatricest' oli; kuvansa sentään selvään näin, kun meidän välillä estävää ei ollut mitään.

»Oi, Donna, jolta toiveeni saa voiman ja joka oot mun pelastukseksi suvainnut jälkes jättää kuolon maille,[415]

kaikista ihmeistä, joita olen ma nähnyt matkallain, sun hyvyytesi ja mahtis laupeutta, voimaa kiitän.

Vapauteen oot mun orjuudesta tuonut[416] tavoilla kaikilla ja kaikin keinoin, jotk' oli sulla siihen vallassasi.

Minussa varjele tää runsas lahja, niin että sieluni, nyt tervehtynyt, ruumiista erois sulle kelvollisna.»

Näin rukoilin; ja kaukaisuudestansa hän hymyili ja katsehen loi minuun, taas sitten kääntyi ikilähteheksen.[417]

Näin hurskas Vanhus: »Että päähän saakka sa täysin pääsisit tään tiesi—siihen mun määrää pyhä rakkaus ja rukous—

tät' yrttitarhaa silmäs salli kiertää sen katselu on näköns teroittava kohoomaan korkeutehen jumal-säteen.

Ja Taivaan kuningatar,[418] jolle kaiken omistan lempeni, meit' armahtavi, kun olen uskollinen Bernhardinsa.»

Kuin sen, mi katsomaan Kroatiasta[419] on ehkä tullut Hikiliinaa meidän eik' kyllästy sen vanhan maineen vuoksi,

vaan virkkaa itsekseen, kun näytetään se: »Jumala tosi, Herra Jesus Kristus, siis sellainen sun oli katsantosi»;

niin oli mieleni mun katsellessa sen rakkautta, joka rauhan moisen täss' sai jo maailmassa miettein pyhin.

»Sa armon laps», hän alkoi, »tuntemahan autuutta tätä tule et, jos katsees vain alaspäin sa pidät suunnattuna.

Ei, katso kehään etäisimpään, kunnes sen näet Kuningattaren, min mieltä tää valtakunta tottelee ja

kuulee.»

Loin ylös silmän; ja kuin huomenelta itäinen taivaanranta varjoo saattaa sen puolen, kunne Päivän soihtu sammuu,

niin laaksosta päin kukkulaa[420] nyt kulkein katseeni äkkäs ylä-äären osan, min valo loisti muuta voimakkaammin.

Ja niinkuin paikka, missä vaunut vartoo, joit' ohjas huonosti Phaeton,[421] hohtaa, mut himmentyvi kumpikin sen sivu;

niin keskikohdaltaan tää rauhan viiri kirkkaammin paistoi, vaan muu tummui valo taholta jokaiselta tasaisesti.

Ja juhlihan ma tuota keskikohtaa tuhannen Enkelin näin siivet auki, jokaisen eri hohtehin ja taidoin.

Hymyyvän heidän riemulauluillensa näin kauneuden,[422] mi katsehille muiden pyhien oli ilo, onni korkein.

Sanani joskin yhtä oisi runsaat kuin kuvausvoimani, en tohtis mitään yrittää virkkaa suloudesta hänen.

Kun Bernhard näki, kuinka katseheni lempensä kuuman esineesen kiintyi, hän tuohon katsoi nyt niin kaunihisti,

enempi näkemään ett' itse sytyin.

Kahdesneljättä laulu

Lemmellä katsoin armastansa Bernhard vapaasti opettajan toimen otti ja lausui sanat pyhät nää: »Se haava,

min lääkitä ja umpeen sai Maria, sen iski, aukas hän, mi kaunihina nyt hänen jalkojensa juuress' istuu.[423]

Rivillä kolmansien istuimien ja hänen alapuolellaan istuu Rakel Beatricen kanssa, kuten silmäs näkee.

Sara, Rebekka, Judith, runoilijan sen myöskin iso-isän äiti, joka tuskassa tunnon lauloi: *Miserere!* [424]

asteettain paikoill' alemmilla istuu sikäli kuin ma heidät nimittäen lehdestä lehteen kuljen ruusunkukan.

Riviltä seitsemännelt'[425] alas, niinkuin siit' ylös, seuraa naiset Israelin, jakaen täten kaikki ruusun asteet.

Sen mukaan, kuinka katsoin Kristuksehen he uskoivat, he muurin muodostavat, mi halkaisee nää pyhät porraspaikat.

Sivulla tällä, missä lehdin kaikin on kukka kypsä,[426] istuvat ne, jotka uskoivat Kristuksehen saapuvahan.

Taholla tuolla, jonka puolipiirein paikoista toiset tyhjät on, ne istuu, jotk' katsoi Kristuksehen tullehesen.[427]

Kuin tällä puolla istuin kunniakas taivaisen Naisemme niin suuren eron muodostaa muiden alempainsa suhteen,

niin tuolla istuin Johanneksen suuren, ken kesti erämaan ja kuolon pyhän ja sitten kaksi vuotta helvettiä.[428]

Samana rajana on alla hänen Franciskus, Benediktus, Augustinus[429] ja muita, astehittain, tänne alas.

Ylevä nää nyt kaitselmus sa Luojan, näät kummankin tuon uskon-muodon[430] täytyy samaten täyttää tämä yrttitarha.

Ja tiedä, että alla rivin sen, mi jakaa keskeltä rajaviivat kumpaisetkin, ei istu kukaan omast'

ansiostaan,

vaan toisen, vielä eräill' ehdoillakin; näät henget nää[431] on vapautettu ennen kuin heillä oli vaalinvalta vapaa.

Sen nähdä voit sa heidän kasvoistansa ja myöskin lapsi-äänistänsä heidän,[432] jos heitä oikein kuuntelet ja katsot.

Nyt epäilet[433] ja kätket epäilyksi; mut solmun sulta kirvoitan ma kovan, sua jolla vangitsevi rikkiviisaus.

Ei kautta laajan tämän valtakunnan voi olla paikkaa satunnaista eikä surua eikä janoa, ei nälkää!

Ijäisen lain on järjestämää kaikki, mit' täällä näät, niin että tarkallensa sopivi sormus täällä aina sormeen.

Ei syyttä sieluille siis näille, jotka elohon totuuden on ehättäneet, jaettu ole eri arvo-asteet.

Kuningas, jonka kautt' tää valtakunta niin suurta nauttii rakkautta, rauhaa, ylemmä ettei tohdi toivo mikään,

iloisin tahdoin sielut luodessansa suo heille armoansa mielinmäärin ja erilailla; riittäköön se sulle!

Tään Pyhä Raamattu jo sanoo selvään[434] ja nimenomaan kaksoisista, jotka äitinsä kohdussa jo vihaan syttyi.

Siks sopii, että valo korkein kiertää kutakin seppeleenä armon mukaan, mi heidän kutreillansa kuumottavi.

Siis vuoks ei työnsä, ansionsa oman he sijaa saaneet eri astehilla, vaan vuoksi ensi näkövoiman eron.

Alussa aikain ensimmäisten riitti[435] autuuteen yksin usko vanhempien, viattomuuden yhtyessä siihen.

Kun mennyt oli ensi kausi, täytyi viattomuuteen miesten saada voimaa jo tulemalla ympärleikatuiksi.

Mut vihdoin, koska armon aika tuli, jäi sinne alas viattomuus moinen, jos puuttui kaste täysi, kristillinen.

Nyt katso kasvoja,[436] jotk' enin ovat Kristuksen kaltaiset, näät niiden kirkkaus vain voiman suo Hänt' itseänsä nähdä.»

Niin suuri auvo päällä Neitseen päilyi ja siitä siirtyi mieliin pyhiin,[437] jotka ol' luotu lentämähän korkeudessa,

ett' ennen mitä lienenkään ma nähnyt, mua ihmettänyt niin ei ollut eikä Jumalan kuvaa näyttänyt niin paljon.

Ja sama Enkeli,[438] mi ensin etsi maan päällä häntä, hänen eessään siivin avoimin laului nyt: '*Ave Maria!*'

Ja vastas lauluun jumalalliseen autuuden kaikki kuorot kilpaa, että iloisemmilta näytti kasvot kunkin.

»Oi, pyhä Taatto, joka paikan kauniin sen jätit,[439] jossa istut ijäisesti, ja vuoksi mun tääll' alahalla viivyt,

ken on tuo Enkeli, mi riemuin moisin kasvoihin katsoo Kuningattaremme niin rakkahasti kuin hän oisi tulta?»

Näin taas ma luotin hänen viisauteensa, min kauneus oli Neitseheltä, niinkuin on Auringolta aamutähtösien.

Hän mulle:[440] »Sielun valppaus ja sulo, mikäli voi sit' enkelillä olla hänellä on, ja iloitsemme siitä,

näät hän se kädessänsä palmunlehvä Marian tuli luo, kun tahtoi kantaa Jumalan Poika tomun maisen taakkaa.

Mut sanojain nyt silmäs seuratkohon ja merkitköön päämiehet ylhäisimmät tään valtakunnan vanhurskaan ja pyhän.

Nuo, jotka autuainna ylhääll' istuu lähimmät ollen Kuningattaremme, kuin kaksi juurta ovat ruusun

tämän.[441]

Hän, vasemmalla istuva, on isä, min himon julkeen vuoksi niin on paljon inehmon heimo kärsimystä saanut.

Taas oikealla Pyhän Kirkon isän sa vanhan näet, jolle *Kristus* kerran avaimet antoi tämän ruusun kauniin.

Ja hän,[442] mi näki ennen kuolemataan kaikk' ajat synkät kauniin Morsiamen, mi sortui peitsien ja naulain kärkiin,

vierellä istuu; toisen vierell' lepää taas opas,[443] jonka johdolla söi mannaa tuo kansa kapinoiva, kiittämätön.

Petrusta vastapäätä istuu Anna,[444] niin autuaana tyttärestään, että ei hosiannassakaan silmä käännä.

Ja Peritaattoamme vastass' istuu Lucia,[445] pyytäjä sun Naises ylvään, kun alaspäin sa laskit silmälaudat.

Mut koska unes hetket haihtuu,[446] päätän puheeni, niinkuin hyvä räätälikin myös puvun leikkaa kankaan määrän mukaan.

Silmämme suunnatkaamme Alku-Lempeen, niin että häneen katsoen sun silmäs, mikäli voi, sen tunkis kirikkautehen.

Mut ettet siipes nostain lankeaisi alemma, luullen ylös yltäväsi, on ansaittava rukouksella armo;

häneltä armo, joka voi sua auttaa; ja hartaudella sanojain nyt seuraa, niin ettei niistä eroo sydämesi.»

Tään nyt hän alkoi rukouksen pyhän:

Kolmasneljättä laulu

»Oi Neitsyt-äiti, tytär Poikas,[447] nöyryn ja korkein kaiken luomakunnan luotu, valittu Luojan ikineuvostossa!

Se olethan, jok' ihmisluonnon olet niin aateloanut, että Luoja itse ei halveksinut tulla luoduks siinä.

Sun kohdussas tuojalleen syttyi Rakkaus,[448] min hehkun kautta hempeän tää ruusu on kukoistanut rauhass' ijäisessä.

Tääll' olet Lemmen keskipäivä meille ja alahalla, kuolevaisten maassa, sa olet toivon lähde läikkyvainen.

Niin suuri, valtava oot, Valtiatar, ett' armon pyytäjän, ken ei sua etsi, sen siivetönnä kaiho kaunein lentää.

Hyvyytes yksin pyytäjää ei auta, vaan monta kertaa vapahasti lankee ja rukouksen eelle ennättävi.

Sinussa armo on ja sääli, laupeus ja ylevyydessäsi yhdistyvi se kaikki, mitä luoduissa on hyvää.

Nyt hän, mi nähdä tähän saakka saanut kuilusta syvimmästä kaikkeuden on yksitellen asteet henki-elon,

rukoilee voimaa suita armossasi niin suurta, että nostaa vois hän katseen nyt vihdoin viimeisehen Autuutehen.[449]

Vuoks oman näkemykseni en koskaan enemmän leimunnut kuin hänen, siksi rukoilen, ettei rukoukseis ois turha,

ja että usmat kuolevaisuutensa sa kaikki haihduttaisit rukouksillasi ett' ilmestyisi hälle Korkein ilo.

Rukoilen, Kuningatar kaikkivaltaas ma vielä, että säilyttäisit hänen tunteensa tervehinä näyn sen jälkeen.

Sun suojas voittakohon ihmisvaistot! Beatrice, katso, ja niin monta pyhää pyyntööni yhtyäkseen ristii kädet.»

Ne silmät, joita Luoja lempii sekä rakastaa, rukoilijaan kiintyi, näytti, kuink' kelpaa hälle esipyyntö hurskas.

Ijäiseen valoon suuntautui ne sitten, johonka varmaan kenenkään ei luodun niin kirkkaasti voi kimallella silmä.

Ma, joka lähestyin nyt viime rajaa kaihoini kaikkein, sammutin jo hehkut ijäisen ikäväni, niinkuin sopi.
[450]

Hymyillen Bernhard mulle viittas, että katsoisin ylös; mutta itsestäni jo samaa tein, hän mitä tahtoi multa.

Näköni, silmän seijastuissa, tunki syvemmä aina säteesen tuon Valon ylhäisen, joka itsessään on Totuus.

Siit' eespäin suurempaa ma näin kuin kieli voi kertoa, näät sanat niinkuin muisto tuon ylenpalttisuuden eessä väistyy.

Kuin unessa jos jotain nähdään, siitä jää vaikutus viel' ollen valvehilla, mut vaikutuksen syy ei muistu mieleen,

näin minun käy, näät haihtunut on melkein näkyäni aivan, mutta sulous, siitä mi syntyi, vieläi sydämeeni tippuu.

Näin myöskin lumi Auringossa sulaa, ja näin Sibyllan ennustukset[451] tuuleen keveillä kylvettihin lehtisillä.

Oi, Valo korkein, paistavainen yli niin ihmis-aatosten, suo sielulleni taas hiukka siitä, miltä näytit mulle!

Ja tee mun kieleni niin valtavaksi, kipinän että kunniastas antaa se voisi vastaisuuden ihmisille!

Näät jotakin jos muistuu mieleheni, jos soi se hiukan säkehissä näissä, paremmin ymmärretään voittos suuruus.

Niin tuima oli hohto säteen kirkkaan,[452] ett' uskon, varmaan öisin häikäistynyt, jos kääntänyt ma siitä silmät oisin.

Ja muistaa voin, ett' tuosta uljastuin ma enemmän kestäväni niin että liittyi katseeni kera Voiman äärettömän.

Oi, armon runsaus, mi mulle antoi rohkeuden nähdä Ikivalkeutta, niin että siihen valo silmäin haihtui!

Sen syvyydessä näin ma yhdistyvän yhdeksi kirjaks' rakkaudella kaiken, sen, mikä kaikkeudessa näkyy hajan.

Oliot,[453] niiden lisäkkeet, ja niiden työtävät siellä kietoutuu niin kokoon, ett' yhdenlaist' on valo laulamani.

Maailmankaikkeuden yhteismuodon nähneeni luulen, koska laajemmaksi käy nautintoni laulaessa tätä.

Yks hetki suuremman soi mulle unhon[454] kuin kaksikymmentä vuossataa työlle, miss' Argoon haahta hämmästy Poseidon.

Mun sieluni niin katsomistaan katsoi ihmeissään, liikkumatta, tarkkaavaisna, enempi syttyen vain katsonnastaan.

Tään valon eessä tulee sellaiseksi, siit' ettei silmää mihinkään voi muuhun inehmo kääntää vapaaehtoisesti.

Näät kaikki hyvä, johon tahto pyrkii, on koossa siinä ja sen ulkopuolla puutteellist' on, mi siinä täydellistä.

Sanani siitä, mitä muistan, käypä täst' asti lyhemmäksi on kuin lapsen, min kieltä kastaa vielä äidinrinta.

Ei siksi, että Valkeudella tuolla muut' ois kuin näkö aina yks ja sama, ijäti se, mik' ollut on se ennen.

Mut silmäni, mi katsoessa vahvoi, tuon Yhden katsannon niin mulle muutti, kun sillä aikaa itse muutu minä.

Syvässä, kirkkahassa substanssissa tuon Valon korkean näin kolme kehää,[455] väriltä eroovaa, mut yhtä suurta.

Kuin sateenkaaret näytti heijastavan niist' yksi toistaan, ja kuin liekki kolmas kahdesta uloskäyvän näytti tasan.

Kuink' onkaan kielen sanat tuhmat, heikot mun aatteillein! Ja näkemäini verran niin pienet, että kannata ei haastaa.

Oi Valkeus, ymmärtäjä, ymmärretty kautt' itses vain, mi itsessäs vain elät ja itseäsi rakastat ja hymyyt!

Se kaaristasi, joka näytti mulle valolta heijastunehelta,[456] koska ma tuokion sit' olin tuijottanut, nyt näytti kantavan kuin ihmiskuvaa sisällään, mutta jumalaistunutta, siks häneen kääntyi koko katseheni.

Kuin matemaatikko; mi turhaan pyrkii mittaamaan ympyrätä eikä löydä aatetta etsimäänsä mieltienkään;

niin näyn tuon uuden eessä olin minä: ma nähdä tahdoin, kuinka kehään sopi tuo kuva ja mik' oli suhde niiden.

Mut riittäneet ei siihen siivet omat,[457] salama äkkiä mun halki sielun löi häikäisten ja täytti toiveheni.

Jo vaipui korkea nyt kuvausvoima; mut kaihoain ja tahtoain nyt johti kuin pyörää tasan pyörivää, se Rakkaus,

mi ohjaa Auringon ja kaikki tähdet.

VIITSELITYKSET

1. laulu

[1] Jotta lukijan olisi helpompi seurata runoilijaa, kun hän nyt alkaa vaelluksensa korkeammissa taivaspiireissä, on syytä luoda lyhyt yleiskatsaus Danten Paratiisiin, siihen, miten hän on sen Ptolemaioksen järjestelmän ja teologisten opinkappalten mukaan kuvitellut. Danten Paratiisi käsittää kaikkiaan kymmenen taivasta; näistä on yhdeksän liikkuvaa, s.o. ne kiertävät kaikki Maata, joka on niiden yhteinen, liikkumaton keskipiste. Nämä yhdeksän taivasta (Kuu, Merkurius, Venus, Aurinko, Mars, Jupiter, Saturnus, kiintotähdet ja Primum Mobile, n.s. kristallitaivas) sisältyvät kaikki Empyreumiin, joka on liikkumaton ja josta liikevoima asteettain jakaantuu alempiin taivaisiin. Näissä taivaissa on asuinsijansa autuailla, jotka Dantelle, kuten hän myöhemmin (4. laulu, säkeistöt 10-13) selittää, esiintyvät eri taivaissa heidän eri autuusasteensa mukaisesti osoittaakseen, että he maallisessa elämässään elivät niiden planeettain vaikutuksen alaisina, joissa he täällä oleksivat. Ensimmäisen taivaan asukkaat esiintyvät jumalallista valoa säteilevässä ihmishahmossa, muiden taivasten autuaat taas erilaisen loiston (soihtujen, sädepallojen, jalokivien jne.) muodossa ja ovat sitä kauniimpia ja häikäisevämpiä mitä ylempänä he ovat.

[2] Marsyas oli fryygalainen satyyri, joka löydettyään Minervan käyttämän ja hylkäämän huilun rohkeni haastaa Apollon kilpasoittoisille. Apollo voitti ja sopimuksen nojalla (voittaja sai tehdä voitettulle mitä tahtoi) hän kytki Marsyaan puun runkoon ja nylki hänet elävältä.

[3] »Lehvä Peneun» = Apollon lempipuu, laakeri (joki-jumala Peneun tyttären Dafnen mukaan, jota Apollo rakasti muuttaen hänet sittemmin mainituksi puuksi) jolla maineikkaat runoilijat, hallitsijat jne. seppelöitiin.

[4] Cirra oli Parnassos-vuoren toinen, Apollolle pyhitetty huippu; toinen (Nisa) oli pyhitetty muusille 1. runottarille tai toisten mukaan Bakkhokselle. Nämä kaksi huippua merkinnevät kuvannollisesti inhimillistä ja jumalallista tietoa.

[5] Maailman lamppu = aurinko, joka nousee, näyttää eri paikkojen ihmisille horisontin eri vuodenaikojen mukaan. Seuraavissa säkeissä Dante käyttää astronomista kieltä tarkoittaen, että kevätpäivän tasauksen aikana, jolloin neljä eri astronomista kehää kohdatessaan ja leikatessaan

toisensa muodostaa kolme ristiä ja jolloin auringon valo kääntyy »parempaan rataan», koska se valaisee pitemmän aikaa, ja yhtyy »tähteen parempaan», s.o. Oinaaseen, on auringon vaikutus alkuaineisiin, »maailman vahaan», voimakkain ja suotuisin.

[6] Vertaus perustuu siihen entisajan luuloon, että kotka totuttaisi poikiaan kestävänsä auringon katseen.

[7] Moni asia, mitä ei maan päällä voi tehdä, on mahdollista maallisessa paratiisissa (jossa Dante ja Beatrice vielä ovat) sen puhdistumisprosessin nojalla, joka on tapahtunut Kiirastulen vuoren eri piireissä.

[8] »Pyöröön ijäiseen» = taivaspiireihin.

[9] Glaucus oli (Ovidiuksen muk.) boiotialainen kalastaja, joka maistoi erästä yrttiä huomattuaan että ongitut kalat virkosivat sitä koskettaessaan, ja muuttui niin meren jumalaksi.

[10] Olinko ainoastaan sielu vai nousinko ruumiini? Vrt. myös apostoli Paavalin sanoja 2. Korintt. kirj. 12:2-4, jotka ilmeisesti ovat olleet Danten mielessä.

[11] »Sävelin». Viittaa samaan käsitykseen avaruuksien soinnusta, harmoniasta, josta jo monet aikaisemmat filosofit, mm. Pythagoras, Platon ja Cicero puhuvat.—Dante on nyt huomaamattaan siirtynyt tulen kehään.

[12] Säkeiden merkitys on seuraava: tässä luomakunnan järjestyksessä »ylvää olennot»—enkelit, muutamien mukaan, toisten mukaan ihmiset, ja enkelit ja ihmiset yhdessä eräiden vanhempien ja uudempien Dantenselittäjien mukaan—näkevät Jumalan viisauden merkit, jotka ovat kaiken päämäärä, se raja, johon tämä järjestys on alistettu.—Jokaista ajaa synnynnäinen vaisto hänen määräraikkaansa, ikäänkuin kotia kohden. Niin esim. tulen ajateltiin keski-aikaisen fysiikan mukaan kohoavan kuuta kohden, joka oli sen koti tulenkehässä, ilman yläpuolella. Dante sovelluttaa nyt tämän aineellisessa maailmassa vallitsevan lain myös ihmisten tahtoon.

[13] Olisi ihme, jos Dante, joka Eunoen vedessä oli saanut virkistystä ja viimeisen puhdistuksen ja niin ollen oli vapaa nousemaan autuaihin, vielä viipyisi maan päällä, ajallisissa askareissa.

2. laulu

[14] Jasonin tehtäväksi oli määrätty saada haltuunsa kultainen oinaannahka: hänen oli kynnettävä tulta tuiskivalla härkäparilla kyynhampain kylvetty pelto ja voitettava kylvöstä kasvaneet miekkamiehet. Tätä urotyötä hänen matkakumppaninsa tietenkin suuresti ihmettelivät.

[15] »Merkit synkät»—kuun tummat täplät, joita kansan ihmiset luulivat Kainin orjantappurakimpuksi. Eräs italialainen kansantaru kertoo kuinka Kain, surmattuaan veljensä, »koetti pyytää tekoansa anteeksi, mutta Herra vastasi: 'Abel on oleva kanssani Paratiisissa, mutta sinä olet joutuva syntisi rangaistukseksi kuuhun ja tuomittu siellä ikäsi kaiken kantamaan orjantappurakimppua selässäsi'. Tuskin Hän oli tämän sanonut, kun nousi ankara tuuli, joka lennätti Kainin ruumiineen sieluineen kuuhun, ja siitä asti siellä näkyvät hänen kirottu kasvonsa sekä orjantappurakimppu, jota hän on kantava maailman loppuun asti.»

[16] Tässä pitkässä todistelussa, jonka sopivaisuudesta näin ylevähenkisessä runoelmassa voi olla eri mieltä, Beatrice kumoo Danten arvelun, että tiheys ja ohuus aiheuttaisivat kysymyksessä olevat täplät. Hän ottaa lähtökohdakseen, samoin kuin päämääräkseenkin skolastisen filosofian ns. formaaliprinsiipit, ne alkumuodot, jotka määräävät taivaankappalten, jopa niiden osienkin lajin ja eri ominaisuudet. Danten mielipide sotii tätä lakia vastaan (2. laulu, säkeistöt 25-27). Mutta ei myöskään konkreettisesti B. voi hyväksyä D:n väitettä. Sillä jos ohuus olisi kysymyksessä olevan seikan synnä, täytyisi vähemmän tiheään aineeseen jollakin kohtaa ulottua kuun koko halkaisijan lävitse tai ainakin johonkin rajaan asti, mutta silloin täytyisi kuun näiltä kohdiltaan olla läpinäkyvä auringonpimennyksissä; muussa tapauksessa täytyisi läpinäkyvää kerrosta seurata tiheämpi ja sen täytyisi heijastaa auringonvaloa, kuten seuraavassa esitetty peilikoje osoittaa. Koska säteet tällöin heijastuvat syvempää kappaleesta, näyttää valo tosin pienemmältä, mutta ei silti vähemmän kirkkaalta eikä synnytä mitään täpliä. Tässä todistelussaan Dante nojautuu olennaisesti Albert Suuren teokseen *De coelo et mundo*.

[17] »Jumalanrauhan taivas» = Empyreum, jota lähinnä on Primum mobile.—»Seuraava taivas» = kiintotähtien taivas.

[18] »Syvän aatteen» ovat varhaisemmat Dante-selittäjät käsittäneet Jumalan ajatukseksi, uudemmat sensijaan selittävät sen tämän taivaan liikuttajaksi, Intelligenssiksi, joksi jokaisen taivaan liikuttavaa voimaa kutsutaan ja joiden sekä enkelien kautta Jumala ohjaa kaikkia taivaita.

3. laulu

[19] Viittaa taruun Narkissos-nuorukaisesta, joka Ekhon rakkautta halveksittuaan rakastui omaan kuvaansa. Sen hän näki lähteen kalvossa »luullen ruumiiksi sitä, mikä oli varjo vain» (Ovidius).

[20] Piccarda (mainittu jo Kiirastulessa XXIV veljiensä Corson ja Foresen yhteydessä), kuuluisaa firenzelaista Donati-sukua. Sen ajan kronikoitsijain mukaan hän oli hyvin kaunis nainen, joka oli tyttönä jumalinen mieleltään ja meni P. Klaran luostariin; täältä hänen veljensä Corso kuitenkin väkivaltaisesti ryösti hänet ja aikoi naittaa hänet eräälle firenzelaistelle Rossellino della Tosa -nimiselle miehelle, joka oli väkivaltainen ja tunnettu julkeaksi puoluepukariksi. Melkein heti avioliittoon jouduttuaan Piccarda sairastui ja kuoli.—Se, että Dante asettaa hänet Paratiisin alimmalle asteelle ei suinkaan todista, että hän tahtoi syyttää P:aa siveyden tai muiden hyveiden puutteesta, vaan se osoittaa ainoastaan hänen ylevän maailmankatsomuksensa, joka määrää alemmalle autuusasteelle ne henget, joilla lempeytensä ja viattomuutensa tähden ei ole ollut voimaa vastustaa väkivaltaa, joka muuten oli varsin yleinen ilmiö puheena olevalla vuosisadalla).

[21] Säkeet viittaavat kahteen ilonlähteeseen, jotka ovat: 1) Jumalan autuuttava näkeminen; 2) pyhäin yhteys, jossa iloa lisää autuustovereiden luku.

[22] Saadaksean tietää, mikä oli se lupaus tai millainen oli se elämä, jonka Piccarda oli uskonnon helmassa alkanut, mutta jota hän ei ollut seurannut loppuun asti.

[23] Nainen, johon tässä viitataan, on pyhä Klara Assisilainen (1194-1253), joka v. 1212 maanmiehensä pyhän Fransiskuksen johdolla perusti nimeään kantavan nunnaluostarin; hänen luostarisääntöjensä mainitaan ylen ankaraluontoisiksi.—Dante ei sano, missä taivaassa tällä pyhällä naisella on paikkansa.

[24] Piccarda ei mainitse väkivallan harjoittajia, mutta sanat »pahaan tottuneet» viittaavat siihen nimeen, »Pahantekijä» (Malefami l. Malefarai), jonka firenzelaiset antoivat Donati-suvulle.

[25] Constanza, Sisilian kuninkaan Roger II:n tytär; meni 1185 naimisiin Svaabin (Suevian) keisarin Henrik VI:n kanssa, jolle hän siirsi kuningas Vilhelm II:n kuoltua saamansa perintö-oikeuden Sisilian kuningaskuntaan; jäätyään leskeksi (1197) hän hoiti valtakunnan hallitusta ja oli poikansa Fredrik II:n holhooja kuolemaansa asti (1198). Danten aikana oli hänestä liikkeellä tarina, jossa sanottiin, että Constanzan, joka jo kauan oli ollut nunnana, oli Palermon arkkipiispa ottanut pois luostarista 52 vuoden ikäisenä ja antanut puolisoiksi Henrik VI:lle, koska aikoi niin anastaa vallan Taranton Tankrediltä, sekä että poika Fredrik II oli siis syntynyt vastoin luonnon lakeja (koska äiti oli liian vanha) sekä vastoin jumalallisia lakeja (koska äiti jo oli ollut pyhitetty Jumalalle). Niin kertoo Villani (Cron. V. 16). Dante hyväksyi yleisen uskon, että C. oli ollut nunnana, mutta puhdisti hänet kaikista guelfien valheellisista panetteluista, korotti hänet pyhimykseksi ja puhtaana Piccardan arvokkaaksi seuralaiseksi Paratiisissa.

[26] Suevian l. Svaabin kolme myrskytuulta ovat kolme hohentaufikeisaria: Fredrik Barbarossa, Henrik VI ja Fredrik II, »viime mahti», sillä hänen poikansa Konrad IV hallitsi ainoastaan neljä vuotta.

4. laulu

[27] »Niinkuin Daniel ...» selittäessään jo unohdetun unen ja sen merkityksen, tyyntynyt kuningas Nebukadnessarin vihan. Tämä oli käskenyt tappaa kaikki Babylonin viisaat (ks. Daniel 2:12-46). Samoin kuin Daniel tunsu unen salaisuuden jumalallisen ilmoituksen kautta, samoin Beatrice tunsu Danten epäilykset ilman että tämä oli niitä hänelle ilmaissut.

[28] Platon opetti, että sielut oli luotu ennen ruumista ja jaettu tähtiin, joihin ne ruumiillisen kuoleman jälkeen jälleen palasivat; täällä ne viipyivät lyhyemmän tai pitemmän aikaa ansioittensa mukaisesti ja palasivat sitten taas maalliseen ruumiiseen (ja ne muuttuivat naisiksi, joiden entinen elämä oli ollut moitteellista).

[29] »Sapekkaampi» = myrkyllisin, ilmeisimmin kristillisen kirkon opin vastainen.

[30] Vrt. I laulun selitys [1].

[31] Tuomas Akvinolainen, jota Dante näissä säkeissään seuraa, sanoo (Summa theol.) mm.: »On soveliasta esittää pyhän Raamatun jumalallisia ja hengellisiä asioita aineellisin vertauskuvin ...» koska kaikella meidän tiedollamme on alkunsa aistimuksissa (Quia omnis nostra cognitio a sensu initum habet); ja toisessa kohdassa: »Sillä sitä, että Raamattu mainitsee Jumalan kädet, ei ole otettava kirjaimellisesti, että muka Jumalalla olisi nämä ruumiilliset jäsenet, vaan se, mitä näillä jäsenillä tarkoitetaan, on hänen toimiva voimansa (virtus operativa).»

[32] Arkkienkeli Rafael (ks. n.s. Tobiaksen kirj. 3:25).

[33] Timaios, yksi puhuvista henkilöistä Platonin samannimisessä dialogissa.

[34] Mikäli Platon nim. uskoo, että tähdistä tulevat ne hyvät ja huonot vaikutukset, jotka johtavat ihmisiä hyvään tai pahaan.

[35] Danten toinen epäily koski Piccardaa ja Constanzaa, jotka väkivallalla, vastoin omaa tahtoaan oli pakotettu rikkomaan luostarilupauksensa. Beatrice selittää nyt nojautuen tässäkin Tuomas Akvinolaisen oppiin, minkä vuoksi he ovat joutuneet autuuden alimmalle asteelle.

[36] Pyhä Laurentius oli Rooman kirkon diakonina kolmannella vuosisadalla ja kärsi marttyyrikuoleman keisari Valeriuksen hallitessa (258); jaettuaan kirkon aarteet köyhille, jotteivät keisarilliset virkamiehet olisi saaneet niitä haltuunsa, häntä piinattiin ensin ruoskilla ja asetettiin sitten halstarin tapaiselle rautalankaverkolle poltettavaksi. Kerrotaan hänen keskellä tuskiaankin pysyneen lujana ja tyynenä, jopa pilkanneen pyöveleitään pyytämällä, että nämä kääntäisivät hänet toiselle kyljelleen, jotta sekin puoli paistuisi.

[37] C. Mucius Scaevola, jonka ihmeteltävä mielenlujuuden osoitus lienee useimmille tuttu historiasta.

[38] »Toinen ahdinko» = Beatricen ja Piccardan sanojen välillä ilmennyt ristiriita. Edellinen oli näet sanonut, että Piccarda ja Constanza olivat jollain tavoin olleet auttaneet väkivaltaa ja Piccarda taas oli vakuuttunut, että Constanza oli aina säilyttänyt sydämessään rakkauden nunna-elämään.

[39] Viittaa Kiirastulessa (12. laulussa) kerrottuun taruun Alkmeonista, joka isänsä Amphiaruksen pyynnöstä surmasi äitinsä Eriphylen.

[40] Danten pulman ratkaisu perustuu Tuomas Akvinolaisen oppiin kahdesta tahdosta, joista toinen on vapaa, n.s. absoluuttinen, joka ei voi tahtoa pahaan, ja toinen relatiivinen, joka tahtoo pienempää pahaan välttääkseen suurempaa; siten voi ihminen relatiivisella tahdolla tahtoa sitä, mitä hän absoluuttisella tahdolla ei tahtois. Piccarda oli siis tarkoittanut absoluuttista tahtoa edellämaitun lauseen sanoessaan, Beatrice taas relatiivista.

5. laulu

[41] »Täydellinen tieto», alkutekstissä »*perfetta veder*» (siis oik. täydellinen näkeminen) on se, jolla Beatrice näkee jumalallisen valon, ja mitä enemmän hänen silmänsä sitä aistivat, sitä enemmän ne loistavat ja säteilevät rakkauden lämpöä.

[42] Beatricen »pyhä esitys» on pääpiirteissään seuraava: suurin lahja, minkä Jumala antoi ihmiselle, on vapaa tahto; sentähden on vapaasti tehty lupaus, johon sitoutuessaan ihminen uhraa tämän aarteen (joka tapahtuu juuri tämän saman vapaan tahdon toiminnalla) pyhä ja järkkymätön eikä sen rikkomista siis voi korvata. Mitä lupauksista vapautumiseen ja niiden vaihtoon tulee, on huomattava, että lupauksen olemukseen kuuluu kaksi seikkaa: sisältöjä sopimus; jälkimmäistä ei voi muuttaa eikä peruuttaa, edellisen voi muuttaa Kirkon tahdosta; jokaisen vaihdoksen tulee siis tapahtua kirkollisen auktoriteetin luvalla ja siten, että ensi lupauksen sijalle annetaan jotain arvokkaampaa; tästä nähdään, kuinka varovaisia ihmisten on oltava lupauksia valitessaan ja tehdessään.

[43] Dante on oppiaan tahdon vapaudesta lähemmin selviteltyt Kiirastulessa, ks. XVI ja XVIII.

[44] Avaimet, hopeainen ja kultainen, Kirkon viisauden ja päätösvallan vertauskuvat.

[45] Kun Jefta oli kutsuttu johtamaan Israelilaisten sotaa Ammonin lapsia vastaan, teki hän Herralle lupauksen, jossa lupasi uhrata Hänelle ensimmäisen, joka hänen talonsa ovesta tulee häntä vastaan kun hän palasi sodasta. Täyttääkseen tämän pikaisen lupauksen hänen täytyi surmata ainoa tyttärensä. Ks. Tuomarit 11:30-40.

[46] »Helleenien päämies» = Agamemnon, kreikkalaisten johtaja troijalaisia vastaan. Kun hän oli tappanut erään Artemisille pyhitetyn hirven, nosti jumalatar epäsuotuisan sään, joka esti kreikkalaisia purjehtimasta Auliin satamasta; lepyttääkseen jumalattaren vihan Agamemnon uhrasi hänelle tyttärensä Iphigeneian.—Luultavasti Dante oli Cicerolta (*De officiis*) saanut sen käsityksen (joka ilmenee säkeessä 19), että A. oli luvannut jumalattarelle uhrata kauneimman olennon, joka sinä vuonna oli syntynyt hänen valtakunnassaan ja että tämä olento sattuihin olemaan hänen oma tyttärensä.

[47] »Juutalaiset, joihin heidän papeillaan on niin vähäinen vaikutusvalta, koska lait itse ovat kansan tekojen ohjeena, voisivat pilkata kristittyjä heidän uskostaan mustatakkeihinsa» (*Notter*).

[48] »Maailman muoto jne.»—Tarkoittanee seuraavaa taivasta, Merkuriusta, jonne Dante ja Beatrice hetimiten siirtyvät (s. 12). Toisen tulkinnan (Cassini ym.) mukaan Beatrice katsoi kohti päiväntasaajaa,

jossa aurinko tällä haavaa oli, ja jonka kautta hän voi katsoa Emyreumiin, joka eniten säteilee jumalallista loistoa.

[49] Autuaiden sieluille tuottaa uutta iloa yksi ainoakin, joka tulee heidän rakkautensa uudeksi esineeksi, samoin kuin »syntyy ilo Jumalan enkelien kesken yhdestä syntisestä, joka tekee parannuksen» (Luukk. ev. 15:10).

[50] »Ijäisen voiton istuimet» (ital. *li troni del trionfo eternale*) = Emyreum, jossa enkelit asuvat.—»Mainen sota», vrt. Jobin kirj. 7:1.

6. laulu

[51] Keisari Konstantinus I muutti Rooman valtakunnan pääkaupungin (jonka vaakunassa oli kuvattuna kotka) Roomasta Bysantiin, lännestä itään eli siis vastoin auringon suuntaa sekä vastaan Aineiaan, roomalaisten »kantataaton», matkaa Troijasta Italiaan (jossa hän otti puolisoonsa Lavinian, Latinus-kuninkaan tyttären).

[52] Dante oletti keisarillisen istuimen siirron Bysantiin (»Euroopan soppeen») tapahtuneen v. 333 j.Kr. (Brunetto Latinin muk.) ja keisari Justinianuksen nousun valta-istuimelle v. 539.—Kukkuloilla tarkoitetaan Troijan vuoria.

[53] Keisari Justinianus I (synt. 483, valitt. keisariksi 527, kuol. 565), joka jätti maailmalle itsestään juhlallisen muistomerkin: roomalaisen lain (*Corpus Juris civilis*). Justinianus oli vajonnut harhaoppiin, jota varsinkin Eutykes saarnasi ja joka väitti, että Kristuksessa oli ainoastaan yksi luonto, jumalallinen, mutta paavi Agapetus, joka saapui Konstantinopoliin anomaan rauhaa itä-goottien puolesta, sai hänet eräässä uskonnollisessa keskustelussa vakuutetuksi Kristuksen kahdesta luonnosta, jumalallisesta ja inhimillisestä.

[54] Belisarius, Justinianuksen oiva sotapäällikkö (490-565), jonka urotöistä sotaretki itä-gootteja vastaan sekä vandaalien vallan kukistaminen Afrikassa ovat huomattavimmat.

[55] Väärintekijöillä tarkoitetaan sekä ghibelliinejä, jotka käyttivät keisarikunnan vertauskuvaa itsekkäisiin tarkoituksiin, että guelfeja, jotka sitä vastustivat.

[56] Seuraavassa Dante kertoo pääpiirteissään teoksessaan *De Monarchia* Rooman vallan loistavan voittokulun yli Vanhan maailman alkaen siitä hetkestä, jolloin Pallas, Latiumin kuninkaan Evanderin poika, kaatui taistelussa Rutulien kuningasta Turmista vastaan.

[57] Albassa = Alba Longassa, jonka Aineiaan pojan Ascaniuksen sanotaan perustaneen ja jossa kotka vallitsi yli kolme vuosisataa, siihen asti, jolloin kolme Horatius-veljestä joutui taisteluun kolmen Curiatiusen kanssa ylivallasta ja aiheutti kaupungin häviön.

[58] Brennus, gallialaisten johtaja Roomaa vastaan (gallialaiset voitti T. Manlius Torquatus).—Pyrrhus, Epeiroksen kuningas, tarentumilaisten johtaja.

[59] Rooman sotamaineen edustajia.

[60] »Arabialaiset» = Hannibalin afrikkalaiset joukot. Danten aikana kutsuttiin arabialaisten nimellä yleensä Pohjois-Afrikan väestöä; ehkä Dante on käyttänyt tätä nimitystä myös loppusoinnun vuoksi.

[61] Kummulla tarkoitetaan Fiesolea, jonka juurella Firenze sijaitsee ja jonka G. Pompeiuksen kerrotaan hävittäneen (Villani).

[62] »Lähellä aikaa» = lähellä Kristuksen syntymän aikaa.

[63] Ranskan jokia, jotka todistavat Caesarin voittoisista sodista Galliassa.

[64] Farsaloksessa (Thessaliassa) Caesar sai ratkaisevan voiton Pompeiuksesta (48 e.Kr.). Tämän voiton seuraukset tuntuivat aina Niilin rannoilla asti, jossa Plotemaios surmasi Pompeiuksen tämän noustessa maihin. Caesar vuorostaan kukisti Plotemaioksen vallan Egyptissä.

[65] Antandros, satamakaupunki Frygiassa.—Simois, pieni joki, joka virtaa lähellä Troijaa.

[66] Juba, Numidian kuningas, Pompeiuksen lämmin kannattaja, kaatui Tapsuksen taistelussa (46 e.Kr.).

[67] Seuraava valloittaja oli Octavianus Augustus, joka Filippin luona voitti Brutuksen ja Cassiuksen. Myöhemmin hän raivasi tieltään Marcus Antoniuksen ja tämän veljen Luciuksen Perugiassa. Tämä kaupunki sai kärsiä pitkäaikaisesta piirityksestä.

[68] Viittaus Kleopatran itsemurhaan: tarinan mukaan hän tappoi itsensä kyykäärmeen myrkyllä Actiumin tappion ja Antoniuksen kuoleman jälkeen, kun ei voinut vietellä voittajaa Octavianusta.

[69] »Kolmas Caesar» = keisari Tiberius, jonka hallitessa Kristus ristiinnaulittiin; Dante, jonka mielestä tämä teko on osittain juutalaisten syytä, antaa tälle keisarille sotapäällikkönsä Tituksen kautta kunnian olla Jumalan vihan kostajana.

[70] »Longobardin hammas» = longobardien viimeinen kuningas Desiderius, joka ahdisti kovasti paavi Hadrianus I:tä, kunnes Kaarle Suuri tuli avuksi ja voitti kirkon viholliset (773).

[71] Ks. edellä [35].—Edelliset pitivät omana tunnusmerkkinään Rooman kotkaa; jälkimmäiset olivat ottaneet puoluekilpeensä kultaliljat (*fleurs de lys*), Ranskan kuningassuvun tunnusmerkin.

[72] »Uusi Kaarle» = Anjoun Kaarle I, joka oli Napolin kuninkaana ja guelfien johtajana vuoden 1300 vaiheilla.

[73] Tässä Justinianus vastaa Danten toiseen kysymykseen (ks. edell. laulu, s. 5, 6) ja sanoo, että Merkurius, »taivaan pienin tähti», (*Dante: Convito* II. 14.) on määrätty niille hengille, jotka maan päällä ovat koettaneet saavuttaa kunniaa ja hyvän maineen ihmisten keskuudessa. Koska he näin poikkesivat ylimmästä päämäärästä, joka on Jumala, heidän on pakko viettää aikansa tässä lähinnä alimmassa taivaassa.

[74] Romeo = Romieu de Villeneuve (synt. n. 1170), Provencen viimeisen kreivin, Raimundus Berlinghieri IV:n neuvonantaja ja ylin hovimestari; kreivin kuoltua (1245) hän jäi hallituksen hoitajaksi sekä kreivin viimeisen tyttären, Beatricen, holhoojaksi. Tämä tytär naitettiin Anjoun Kaarle I:lle (vrt. Kiirastuli VII). Romieu kuoli v. 1250.—Kreivin kolmesta vanhimmasta tyttärestä oli Margareta nainut Ranskan kuninkaan Ludvig IX:n, Eleonora Englannin kuninkaan Henrik III:n ja Sanctia viimemainitun veljen Rikhardin, Cornwallin kreivin, joka 1257 valittiin Saksan kuninkaaksi, ja näin tuli kustakin neljästä sisaresta aikanaan kuningatar. Tämä kaikki on historiallisesti totta. Mutta Danten aikana oli liikkeellä toinenkin tarina, jonka hän esittää tässä ja joka tavataan laajempaan Villanilla (*Cron.* VI 91).

7. laulu

[75] Tämä latinalainen hymni, jonka Justinianus laulaa poistuessaan Danten luota, kuuluu alkutekstissä seuraavasti:

»*Osanna sanctus Deus Sabaoth, superillustrans claritate tua felices ignes horum malachoth.*»

Hebreankieliset sanat Dante lienee saanut Pyhän Hieronymuksen Vulgatasta.

[76] »Kahden valon jne.» Joko autuutensa ja Dantelle osoittamansa hyvyyden valojen taikka niiden valojen, jotka ihannoivat häntä keisarina ja lainsäätäjänä.

[77] »B ja ice» = Bice, lyhennys ja hyväilymuoto Beatrice-nimestä.

[78] Danten epäilyksen olivat herättäneet Justinianuksen sanat (ks. edell. laulu, s. 10, 15). Beatricen selityksestä käy olennaisesti ilmi, että Kristuksen kuolema oli oikeutettu, mikäli hän oli ihminen, mutta rikos, mikäli hän oli Jumala. Mutta on huomattava, että ristillä ei kuollut erikseen Jumala eikä ihminen, vaan yksi olento, jumalihminen.

[79] »Inehmo, jok' ei sinnyt» = Aatami.

[80] Beatricen todistus on pääpiirteissään seuraava: Ihmissielu, joka on Jumalan välittömästi luoma, on ikuinen, vapaa ja täydellisesti Jumalan luonnon kaltainen; synti riistää häneltä vapauden ja jumalankaltaisuuden eikä hän voi saavuttaa tätä arvoa takaisin, paitsi oikealla katumuksella; Aatamissa teki syntiä koko ihmissuku, joka ei ollut vapahdettavissa muutoin kuin Jumalan armosta tai oman hyvytensä takia. Mutta itsestään ei ihminen kyennyt itseään vapahtamaan, senvuoksi täytyi Jumalan käyttää tähän tarkoitukseen laupeuttaan ja vanhurskauttaan; niin antoi Jumala itsensä ihmisten edestä ja täytti niin ainoastaan tarpeen vaatiman työn.

[81] Jokaisen eläimen ja kasvin sielu (*anima sensitiva ja a. vegetativa*) luodaan siittämällä (ei välittömästi), ja tähtien säteet ja liikkeet, joista ihmisen tahto on riippumaton, vaikuttavat niiden tekoihin ja johtavat ne päämäärään. Näin lienee selitettävissä tämä tertiini, joka on koko runoelman hämärimpiä.

[82] Myös ihmisruumiin Jumala loi välittömästi ja niin se oli, kuten skolastikot opettivat, alkuaan kuolematon. Syntiinlankeemuksessa ihminen kadotti kuolemattomuutensa, mutta sai sen uudelleen Kristuksen uhrikuoleman kautta siten että ihminen kyllä kärsii ruumiillisen kuoleman mutta saa kerran

uuden, kirkastetun ruumiin.

8. laulu

[83] Kypris = Venuksen nimi syntymä- ja kulttipaikkansa Kyproksen mukaan. Kuviteltiin, että kun Venus muinoin kiersi kolmannessa kehässä I. episyklissä (Ptolemaioksen järjestelmän muk.), hän valoi ihmisten mieliin aistillista rakkautta.

[84] Dione—Thetiksen ja Okeanoksen tytär, Venuksen äiti.—Cupido, Venuksen poika. Vergilius kertoo, kuinka Venus lähetti Cupidon, Aineiaan pienen pojan Askaniuksen hahmossa herättämään Didossa rakkautta Aineiakseen. Tämä rakkaus päättyi Didon vapaaehtoiseen kuolemaan kun Aineias oli hänet hyljännyt.

[85] Häneltä = Venus-jumalattarelta.

[86] Näkyvät tuulet ovat salamoita. Keskiajalla ajateltiin salamoiden syntyvän vastakkaisten ilmavirtojen yhteentörmäyksestä.

[87] Näillä sanoilla alkaa eräs Danten 1294 kirjoittama canzone, jonka hän myöhemmin lähemmin selitti »Convitossaan». Siinä hän esittää ne ristiriitaiset tunteet, jotka hänessä synnyttivät toisaalta rakkaus »*Donna gentileen*» (Ks. *Vita nuova*) ja toisaalta kuolleen Beatricen muisto. Selityksessään hän sitten tahtoo osoittaa, että tämä nainen on »maailmanhallitsijan kaunein ja kunniallinen tytär, jolle Pythagoras antoi nimen 'filosofia'».—Tässä laulussa D. puhuu enkeleille, jotka liikkuvat Venus-taivasta, sitä joka oli innoittanut hänen henkensä luomaan mainitun runon.

[88] Puhuja oli Kaarle Martel, Napolin kuninkaan Kaarle II:n poika (synt. 1271—kuoli 1295). Hän meni 1291 naimisiin Rudolf Habsburgilaisen tyttären Klemenzan kanssa. Tästä avioliitosta syntyi kolme lasta: Klemenza ja Beatrice sekä poika Kaarle Robert. Kaarle Martel kruunattiin Unkarin kuninkaaksi Ladislaus IV:n kuoltua, mutta hallituksen ohjat joutuivat kuitenkin Andreas III:lle, lisänimeltä »venetsialainen».—V. 1294 Kaarle kävi Firenzessä ja silloin lienee Dante häneen tutustunut.

[89] Kaarle Martel luettelee näissä säkeissä ne maat, jotka olisivat joutuneet hänen valtaansa jos hänen olisi suotu elää kauemmin: 1) Provence, jonka hänen iso-isänsä oli saanut avioliiton kautta; 2) Napolin kuningaskunta, jonka alue on määritelty sijaitseväksi mainittujen kaupunkien välillä. (Ausonia = Etelä-Italia); 3) Unkari; 4) Trinacria, s.o. Sisilian saari, jonka pohjoisen ja eteläisen niemekkeen (Pelorumin ja Pachinum) välille Joonian meri muodostaa ison poukaman, jota Etnasta lähtevä tulikiven savu sumentaa, ei jättäminen Typheus, jonka Jupiterin sanotaan haudanneen Etnan juurelle.—Säk. 4-6 viittaavat Sisilian iltamessuun vuonna 1282, jolloin Palermon väestö nousi kapinaan ranskalaisia vastaan ja teki lopun Kaarle II:n vallasta Sisiliassa.

[90] Jos hänen veljensä Robert olisi ennen valtaistuimelle nousuaan nähnyt, kuinka kehno hallitus saattaa kiihkoon vasallikansat, hän olisi karkoittanut luotaan ankeat ja kurjat katalonialaiset virkamiehet, jotka ahdistivat alamaisiaan veroilla ja ryöstöillä. Vv. 1288-95 olivat Kaarle Martelin nuoremmat veljet, Robert ja Anjoun Ludvig aragonialaisten panttivankeina Kataloniassa isänsä Kaarle II:n vapauttamisen takia. Kaarle oli otettu vangiksi Napolin taistelussa. Tästä vankeudesta päästyään vei Robert, joka tuns useita katalonialaisia, heitä mukanaan Napoliin virkamiehiksi ja palkkasotureiksi, joista sitten tuli seudulle ylenpalttinen vitsaus.—Robertin isä, Kaarle II, oli poikaansa verrattuna antelias, joskaan hänkään ei ollut aivan vapaa ahneuden synnistä.

[91] Kuinka hyvällä isällä voi olla kehno poika.

[92] Kaarle Martel kuvaili asian näin: Jumala antoi taivaille voiman vaikuttaa maahan, ja voiman oli korvattava hänen välitön huolenpitonsa; sen vuoksi tämän vaikutuksen kaikki seuraukset johtavat päämaaliin, joka on ennakoita määrätty jumalallisessa tietoisuudessa; jollei niin olisi, ei yhteiskunta pysyisi pystyssä, vaan hajoaisi. Mutta koska yhteiskunta tarvitsee erilaisia virkoja ja ammatteja, on välttämätöntä, että ihmisiä elättävät erilaiset luonteenlaadut ja taipumukset, kuten todellisuudessa tapahtuukin; ja tässä suhteessa ei taivasten vaikutus puutu lainkaan ihmisten olosuhteisiin, sillä muuten olisi luonto yksipuolinen niin että hyvä synnyttäisi aina toista hyvää ja paha toista pahaa. Tämän vuoksi olisi edistettävä synnynnäisiä taipumuksia, mutta ihmiset tekevät toisin koska nekin pyrkivät johonkin ammattiin tai säätyyn, joilla luonnostaan on taipumus aivan toisaalle.

[93] »Mieheks', min poika j.n.e.» = Daidalos, jonka poika oli Ikaros.

[94] Quirinus = Romulus, jonka isä oli »niin halpa», että kunnia siitä, että oli saattanut maailmaan niin urhokkaan miehen ja Rooman perustajan annettiin sodanjumala Marsille.

9. laulu

[95] Clemenza oli Kaarle Martelin sekä puolison että tyttären nimi, ja kommentaattorit ovat eri mieltä siitä, kumpaaako Dante tässä tarkoittaa; puhemuodosta päättäen pikemmin puolisoa.—Vilpeillä, jotka kohtaisivat Kaarle Martelin heimoa, Dante tarkoittaa Kaarlen veljen Robertin menettelyä hänen anastaessaan Napolin kuningaskruunun, joka oikeastaan olisi kuulunut hänen veljenpojalleen Kaarle Robertille.—Lähin suru, jonka Dante ennustaa tätä heimonsa herjaajaa kohtaavan on löydettävissä hänen ainoan poikansa ennenaikaisessa kuolemassa (1328).

[96] »Toinen näistä hohtavista» = Cunizza (ks. 9. laulu, 11. säkeistö), Ezzelino II:n tytär ja julmuudestaan kuulun ghibelliinipäällikön Ezzelino III:n sisar (n. 1198—n. 1279). Vaiherikkaan elämänsä varrella hänellä oli kolme miestä ja useita rakastajia, joista mainittakoon kuuluisa trubaduuri Sordello. V. 1265 hän lahjoitti vapauden isänsä ja veljiensä maaorjille ja luultavasti tästä syystä Dante asettaa hänet autuaitten joukkoon. Kronikoitsijat kuvaavat häntä, mikä pahassa mikä hyvässä mielessä oikeaksi Venuksen papittareksi, mutta väittävät (Cassini, Buti ym.) hänen loppuikänsä katuneen ja kääntyneen hurskaaksi.

[97] »Tienoossa jne.» = Marca Trevigianassa, joka sijaitsee Rialton (Venetsian) sekä Brenta ja Piavejokien välillä; siellä on Romanon kylä ja kumpu, jolla muinoin Ezzelinon linna sijaitsi.

[98] »Soihtu»—Ezzelino III. Nimitys johtuneerästä vanhasta tarinasta, jonka Danten poika Pietro kertoo, ja jonka mukaan Ezzelinon äiti ennen pojan syntymistä oli unessa nähnyt synnyttävänsä tulipalon, jonka liekit hävittivät koko ympäristöseudun.

[99] »Tää valo» = Folco (ks. 9. laulu, alk. Nimeni Folco oli).

[100] Etsch ja Tagliamento, jokia, jotka rajoittavat Marca Trevigianaa; sen väestö ei parane, vaikka tyrannit (Ezzelinot, Scaligerit ym.) sitä sortavat.

[101] Viitannee Padovan ja Vicenzan välisiin sotiin (Henrik VII:n aikana), joissa vuodatettu veri on punaava suot, jotka Bacchigliionen joki muodostaa lähellä Vicenzaa. Mitään sanottavan verisiä sotia ei historia kuitenkaan tähän aikaan näiden kaupunkien välillä tiedä tapahtuneen.

[102] Sile ja Cagna, jokia, jotka yhtyvät Trevisossa; täällä hallitsi näihin aikoihin Rizzardo da Camino; hänet murhasi (1312) shakkia pelattaessa eräs pelitoveri, joka niin kosti Rizzardon loukkaukset häntä ja hänen vaimoan kohtaan.

[103] Toisena maanmiestensä kehnouden esimerkkinä Dante viittaa Alessandro Novelloon, Feltron piispaan (1298-1320). V. 134 hän oli tarjonnut tyyssijan palatsissaan erälle Ferrarasta paenneille ghibelliineille, jotka hän sitten luovutti Ferraran paavin sijaiselle, joka mestautti heidät kapinallisina.—Malta oli vankila—sen nimisiä tiedetään olleen useampia—johon tuomittiin törkeän rikoksen tehneet papit.

[104] Troneiksi kutsutaan Venus-taivasta ohjaavia enkeleitä.

[105] »Avarin allas» = Välimeri, jota rajoittavat »rannat riitaiset», Afrikka ja Eurooppa, joista toisella on meridiaanina sama kehä, joka toiselle luo horisontin, tosin mielivaltaisesti otettuina.

[106] Näissä säkeissä Dante määrittelee Marseillen aseman, joka sijaitsee melkein samalla pituusasteella kuin Buggea (Bugia), kaupunki Algeriassa.—V. 49 eKr. kärsivät Marseillen asukkaat verisen tappion, kun Brutus valloitti Caesarille heidän kaupunkinsa, koska he olivat liittyneet Pompeiuksen puolelle.

[107] Folco l. Folchetto (di Marsiglia), provencelainen trubaduuri XII:lla vuosisadalla. Tultuaan munkiksi hänet valittiin v. 1205 Toulousen piispaksi. Piispana hän sai huonon maineen siitä kiihkeydestä, millä vainosi albigenssejä. Dante ei liene tuntenut tätä puolta hänen elämästään ja lienee liioitellut hänen rakkauselämänsä ja runolahjojaankin.

[108] Dido, joka rakkaudellaan Aineiakseen tuotti murhetta miesvainajalleen Sikeukselle (ks. Helvetti V) sekä Kreusalle, Aineaan kuolleelle puolisolle.

[109] Kunnes ikä kielsi.

[110] »Impi Rodopen» = Phyllis (Traakiassa olevan vuoren mukaan), traakial. kuningas Sitonin tytär. Kun hän luuli rakastettunsa Demophonin hänet hyljänneen, hän hirtti itsensä ja muutettiin mantelipuuksi.—Herakles oli rakastunut Ioleen, Thessalian kuninkaan tyttäreeseen, ja herättänyt puolisonsa Deianeiran mustasukkaisuuden.

[111] Rahab (ks. Joosua 2:1-20) pelasti Joosuan vakoojat Jerikossa ja auttoi siten Israelin lapset voittokulkuun Luvattuun Maahan. Kirkko-isät opettivat, että hänestä tuli Kristuksen kantaäiti, koska hän oli naimisissa Salomonin kanssa. (Vrt. Ruut. 4:21 ja Matt. ev. 1:15).

[112] Erään Danten aikaisen teorian mukaan maan varjon ajateltiin kohoavan kartionmuotoisesti ja päättyvän Venus-tähteen.

[113] Kädet tarkoittavat joko Kristuksen käsiä, jotka naulattiin ristiin, taikka Joosuan käsiä, jotka hän ojensi rukoukseen ja sai niin voiton Jerikosta.

[114] »Sun kaupunkis» = Firenze, jota (koska se on »niin täynnä kateutta, että tulvii yli» ja täynnä muita paheita) voidaan syyllä kutsua Luciferin tyttäreksi, enkelin joka ensinnä kapinoi Jumalaa vastaan ja kateudellaan tuotti ihmiskunnalle paljon itkun aihetta.

[115] »Kultakukka» = raha, firenzeläinen floriini, jota liljankukka somistaa.

[116] Ennustus koskee joko Paavi Bonifacius VIII:n kuolemaa (1303) taikka paavinistuimen muuttamista Avignoniin taikka ehkä myös toivoa tulevasta vapauttajasta, joka puhdistaa Italian iljetyksistä, jotka sitä tahrasivat.

10. laulu

[117] Maailman oivallisen järjestyksen loi Jumala (»ensi Valta») Poikansa ja Pyhän Hengen (»Rakkauden») kautta.

[118] Siinä, missä näennäinen päivän (ekvatoriaali-) liike (idästä länteen) ja planeettain liike ekliptikalla (lännestä itään) leikkaavat toisensa; leikkauspisteessä on aurinko kevätpäivän tasauksen aikana.

[119] »Kehä vino» = eläinrata.—Jollei se olisi vino, so. jos ekliptikan asento päiväntasaajaan nähden olisi toinen kuin on, joutuisivat vuodenajat, ilmasto ja taivasten vaikutus epäjärjestykseen, elämä muuttuisi kuolemaksi ja Kaitselmuksen tarkoitus raukeaisi tyhjiin.

[120] »Se kehät kiersi jne.»—Aurinko seurasi niitä spiraalinmuotoisia kehiä, joita myöten se päiväntasaajalta kulkee Kravun kääntöpiiriin, jossa se on kesän alussa; tällä matkallaan aurinko nousee joka päivä aikaisemmin, mistä johtuu päivien piteneminen.

[121] »Ma olin luonaan» = Auringon taivaassa.

[122] »Neljäs perhe Isän»—jumaluusoppineet, neljännen taivaan autuaat.

[123] »Tyttö Latonan» = Diana l. kuu, jonka ympärille sumuisella säällä syntyy ns. kuunkehä.

[124] Tässä verrattoman kauniin kuvan tarjoavassa tertsinissä Dante näyttää muistelevan nuoruudessaan näkemäänsä piiritansseja (*ballate*), jotka varsinkin firenzelaisten naisten keskuudessa olivat suosittuja ja joissa tanssijat, suoritettuaan askeleensa ja kuvionsa levähtivät kunnes tanssin sävel oli laulettu loppuun. Sitten tanssi alkoi uudelleen laulun myötä.

[125] Se, joka kuten Dante on kerran ollut taivaassa, ei maan päälle tultuaan enää voi elää synnissä ja palaa niin muodoin takaisin Paratiisiin.

[126] Puhuja on Tuomas Akvinolainen (s. 9), tunnettu myös nimellä *Doctor Angelicus*, suurin skolastinen filosofi ja jumaluusoppinut (1227-74) jonka teoksista on mainittava »Summa totius Theologiae». Hän mainitsee Dantelle 11 autuustoveriaan, jotka loistavana sepeleenä ympäröivät Beatricea, jumalallisen viisauden edustajaa. Ne ovat: Kölnin Albert, yleisesti tunnettu nimellä Albertus Magnus (*doctor universalis*), synt. 1193, k. 1280. Hän lienee ensimmäinen, joka yritti kirjoituksissaan saattaa sopusointuun Aristoteleen opin ja kristinopin. Kuului kuten T. Akvinolainenkin dominikaanein munkkikuntaan; bolognalainen benediktiinimunkki Gratianus, tunnettu laajasta teoksestaan *Decretum Gratiani* (kokoelma Raamatun, kirkko-isäin, paavien ja kirkolliskokousten säännöksiä (n. 1145), joka keskiajalla oli suuressa arvossa; Pietari Lombardialainen, Pyhän Bernhardin oppilas, kuoli Pariisissa piispana 1160, Laajalle levinneestä teoksestaan *Libri sententiarum* hän sai nimen *Magister sententiarum*. Tätä teostaan, joka on yhdistelmä 12. vuosisadan latinalaisesta kristinopista, hän johdannossa kutsuu pieneksi rovoksi, jonka hän tahtoo tarjota Kirkolle ja jota hän vertaa lesken ropoon (ks. Luuk. ev. 21:1-4); »Kaunein valo» = Salomo, Korkean Veisun tekijä. Hänen viisaudestaan puhuessaan Dante tarkoittaa: Jollei pyhä Raamattu erehdy (eikä se voi erehtyä, koska se on totuus itse), ei kukaan ole kohonnut sellaiseen tietoon (Vrt. I Kun. kirj. 3:12); Dionysos Areopagita, jonka apostoli Paavali käänsi kristinuskoon (Apost. teot 17:34) ja joka kirkollisten perinnäistietojen mukaan oli Ateenan ensimmäinen piispa. Kärsi marttyyrikuoleman v. 95. Hänen kirjoittamanaan pidetään muuatta kirjaa »Taivaallisesta hierarkiasta», jota Dante piti suuressa arvossa; Paavali Orosius, espanjal. pappi, joka v. 413 tai 414 kävi pyhän Augustinuksen luona Hippossa ja hänen kehoituksestaan kirjoitti historiallisen teoksen *Historiae adversus Paganos*, jota jossakin määrin voidaan pitää täydennyksenä Augustinuksen teokselle *De Civitate Dei*; Manlius Severinus Boetius, roomal. senaattori, synt. n. 470

jKr. Hänen teoksistaan on saavuttanut kuuluisuutta *De consolatione philosophiae*, jonka hän vankilassa kirjoitti. V. 524 goottilaiskuningas Teodorik tuomitsi hänet kuolemaan; hänen ruumiinsa haudattiin Pavian Pietarin kirkkoon, jota kullatun kattoensa vuoksi kutsuttiin nimellä *Ciel-d'auro*; Isidorus, Sevillan piispa (kuoli 636), joka kirjoitti mm. mainion laajan tietokirjan *Origines seu Etymologiae* (20 kirjaa); Beda Venerabilis, tunnettu kirkkohistoriastaan *Historia Ecclesiastica*. kuoli 735; Rikhard, St. Victorluostarin prior, oli 12. vuosisadan suurimpia mystillisiä kirjailijoita (*Magnus contemplator*). Kuoli 1173; Sigier, filosofi, Pariisin yliopiston opettaja; hänen sanotaan ottaneen osaa niihin kiivaisiin riitoihin, jotka syntyivät yliopiston maallikkojäsenten ja kerjäläismunkkien välillä opinvapaudesta; eräät hänen laatimansa väitteet tuomitsi Pariisin piispa kirkonkiroukseen v. 1277, johon Dante viitanee. Hän kuoli harhaopista vainottuna n. 1283.

[127] Olkikatu = Rue du Fouarre Parisissa, jonka varrella filosofian koulut sijaitsivat. Samoilla seuduilla on nykyään Quartier Latin.

11. laulu

[128] »Joka varjo» = 12 autuasta.

[129] Ks. edell. laulu, s. 9.

[130] Ks. edell. laulu, s. 3.

[131] »Kaksi ruhtinasta» = Fransiskus Assisilainen ja Pyhä Dominikus. Edellinen edustaa serafeja, joita ennen kaikkea rakkaus elähdyttää; jälkimmäinen keruubeja, jotka kunnostautuvat tietämyksen aloilla.

[132] Dante määrittelee täten Pyhän Fransiskuksen syntymäpaikan, Assisin kaupungin. Se sijaitsee Umbriassa Subasio-vuoren rinteellä, joka kohoaa kahden pienen joen, Tupinonja Chiascion välillä; viimemainittu saa alkunsa Anscianon vuorelta, jossa pyhän Ubaldon, Gubbion piispan, kerrotaan eläneen. Lähellä Assisin vuorta sijaitsee Perugia, joka idästä käsin, »kautta Porta Solen», on alltiina Subasion vuorelta puhaltaville raaoille talvituulille sekä kesällä kuumille auringonsäteille, samalla kuin läheiset Noceran ja Gualdon kaupungit ovat ilmanalan ja maanlaadun tähden vieläkin epäsuotuisammassa asemassa.

[133] »Aurinko» = Pyhä Fransiskus, jonka syntymää Dante vertaa auringon usein niin kirkkaaseen nousuun idässä Ganges-virran luona. Siksi ei riitä, että hänen synnyinpaikkaansa kutsutaan Assisiksi—Ascesi tai Scesi on sen vanhentunut muoto—vaan idäksi, tuon ihmeteltävän aurinkonsa vuoksi.

[134] Pyhän Fransiskuksen elämästä, jonka Dante seuraavassa esittää omalla viehättävällä tavallaan, mainittakoon tässä vain merkittävimmät kohdat. Hän syntyi v. 1182 Assisissa, jossa isä, Pietro Bernardone, oli rikas kauppias. Jo aikaisin hän vetäytyi uskonnolliseen elämään ja perusti munkkikuntansa (*Frati minori*), joka sai paavin vahvistuksen v. 1212—lopullisesti sen vahvisti paavi Honorius III v. 1223. Hänen päivänsä päättyivät v. 1226.

[135] »Nainen» = personoitu köyhyys, jonka ensimmäinen mies oli ollut Kristus.

[136] Lukanus kertoo (*Pharsalia V*), että köyhä kalastaja Amyklas pysyi tyynenä ja maltillisena, kun Caesar roomalaisten kansalaisotien riehuessa tuli hänen mökkiinsä ja vaati häntä viemään hänet keskellä myrskyistä yötä Adrian meren ylitse.

[137] »Arvon Bernhard» = Bernardo da Quintavalle, Pyhän Fransiskuksen ensimmäinen opetuslapsi.

[138] Egidius, varakas porvari, ja Sylvester, assisilainen pappi, olivat myös uuden veljeskunnan ensimmäisiä jäseniä.

[139] Laajentaakseen veljeskuntaansa pyhä Fransiskus lähti v. 1219 Egyptiin käännyttääkseen samalla sulttaanin kristinuskoon, missä ei kuitenkaan onnistunut.

[140] Kun Pyhä Fransiskus oleskeli Alvernian vuoren luostarissa katumusharjoituksissa, kerrotaan, että hän näyssä sai käsiinsä, kylkeensä ja jalkoihinsa »pyhät stigmaatit» I. Kristuksen ristiinnaulinnan merkit, ja ne hänellä oli kaksi vuotta. Tuntiessaan kuoleman lähestyvän hän antoi kantaa itsensä rakkaaseen kirkkoonsa, Santa Maria degli Angeliin, jossa hän makasi ilman vaatteita permannolla ja heitti henkensä.

[141] »Virkaveli» = Pyhä Dominikus.

[142] »Uutta ruokaa»—joko rikkautta ja korkeita virkoja, joita myöhemmät dominikaanit tavoittelivat, tai uusia ja maailmallisia opintoja, joiden tähden he laiminlöivät opettajansa määräämät

jumaluusopilliset tutkistelut, eivätkä sitten pystyneet täyttämään tehtäväänsä.

[143] »Puun sa nähnet» = sen, mitä syytökseni koskee.—Munkki on Tuomas Akvinolainen itse.

12. laulu

[144] »Pyhä myllynkivi» = ensimmäinen seppelä, jonka 12 jumaluusoppinutta muodostivat ja jota nyt kiertää toinen.

[145] »Kaarta kaksi»—kaksinkertainen sateenkaari.—Ikävöivä impi on nymfi Ekho, jonka Juno muutti kaiuksi. Hän rakasti Narkissos-nuorukaista, mutta kun ei saavuttanut vastarakkautta, hän lemmenliekkinsä polttamana riutui olemattomaksi (toisten mukaan kiveksi) niin että ainoastaan ääni jäi jäljelle.—Säk. 4-6 ks. I Moos. kirj. 9:8-17.

[146] »Keisari» = Jumala.

[147] »Maan äärillä» = Espanjassa, josta Italia saa lämpimät länsituulet. Siellä lähellä Biskajan lahtea, jonka taakse aurinko kesäisin näyttää katoavan näköpiiristä, on Gallaroga, Kastilian kuninkaallinen linna, jonka vaakunassa oli kuvattuna kaksi jalopeuraa; siellä syntyi Pyhä Dominikus. Kerrotaan, että hänen äitinsä näki unta ennen pojan syntymistä, että hän synnytti koiran, jolla oli iso soihtu suussa, ja tämä soihtu sytytti tuleen koko maailman.

[148] Pyhä Dominikus (1170-1227) perusti v. 1215 munkkikuntansa (saarnaajamunkit), jonka paavi Honorius vahvisti 1217. Gregorius IX julisti hänet pyhäksi v. 1234.

[149] Viittaa taruun, joka kertoo, että Dominikuksen sylikummi näki pojan kerran unessa ja pojan otsassa kirkkaan tähden, joka valaisi koko maailman.

[150] »Tään vuoksi jne.» = Olen syntynyt elääkseni köyhyydessä ja nöyryydessä.

[151] Dominikuksen isän nimi oli Felix (lat. = onnellinen), äidin nimi Johanna (hebr. = Jumalan armoittama).

[152] Taddeus, kuuluisa firenzeliäinen lääkäri, Bolognan lääketieteellisen koulun perustaja (synt. v. 1215).—Ostialainen = Ostian kardinaali-piispa Henrik (Susasta kotoisin), tunnettu etenkin kanonisen oikeuden opettajana.

[153] Viittaa kirkonmiesten anomuksiin saada paavilta lupa antaa (kolmasosa tai) vain puolet korvattavista maksuista tai hurskaihin tarkoituksiin sovitusta summista.

[154] »Pyörä vaunun».—Vaunut kirkon vertauskuvana. Sen pyörät ovat Fransiskus ja Dominikus.

[155] »Kehä korkein» = Pyhä Fransiskus; hänen jälkiään ei enää seurata.—Kuva on otettu viiniastioista, jotka hyvin hoidettuina synnyttävät viinikiviä (jotka ovat omiaan säilyttämään viinin raikkaana), mutta huolimattomasti hoidettuina kasvattavat hometta (joka pilaa viinin).

[156] Ennustus tarkoittanee kehnoimpien fransiskaaniensa karkoittamista veljeskunnasta, jossa allamainitut miehet olivat saaneet aikaan erimielisyyttä.

[157] Ubertino di Casale edusti fransiskaaniensa keskuudessa n.s. spiritualista suuntaa, joka saarnasi ankarinta köyhyyttä ja jonka paavi Johannes XXII julisti pannaan 1317.—Matteo di Acquasparta (myöhemmin kardinaali) suosi veljeskunnan kenraalina sääntöjen höllempää noudattamista; hänen kannattajiaan kutsuttiin konventuaaleiksi.

[158] Bonaventura, alk. Johannes di Fidanza, kotoisin Bagnoreasta, syntyi v. 1221, liittyi fransiskaanimunkistoon 1243, jonka päämieheksi tuli 1256; valittiin v. 1272 Albanon kardinaali-piispaksi, kuoli Lyonissa 1274. Häntä kutsuttiin myös nimellä *Doctor seraphicus*, luultavasti hänen teoksissaan ilmenevän mystisismien johdosta.

[159] Niistä autuaista, jotka Bonaventura tässä luettelee, mainittakoon lyhyesti seuraavaa: 1) Illuminato, kotoisin Rietistä, oli Pyh. Fransiskusens ensimmäisiä oppilaita ja seurasi häntä Itämailla; Augustinus, Assisista, oli niinkään Fransiskusens ensimmäisiä oppilaita ja toimiva jäsen veljeskunnassa; 3) Ugo da Sanvittore, syntyyään saksalainen, meni 1133 Pariisiin luomaan kuuluisan St. Victorin luostarin sääntöjä, oli rationalismin vastustaja, kuoli 1141; 4) Pietro Comestor, Troyesin tuomiokirkon dekaani, v:sta 1164 Pariisin yliopiston kansleri, erään »Historia scholasticana» tekijä; 5) Espanjan Pietro, synt. Lissabonissa 1226, valittiin 1273 Tuscolumin kardinaali-piispaksi ja 1276 paaviksi (Johannes XXI) mutta kuoli jo seuraavana vuonna; 6) Natan, Vanhan Testamentin profeetta (ks. II Samuel 12:1 ja seur.); 7) Krysostomus, kirkkoisä, Konstantinopolin patriarkka (397), kuoli maanpaossa 407 ja jätti jälkeensä suuren joukon saarnoja; 8) Anselmus, Canterburyn arkkipiispa (1033-1109),

tunnettu teoksestaan »Cur Deus Homo»; 9) Aelius Donatus, latinal. grammatikko IV vuosisadalta; hänen laatimansa oppikirjat olivat yleisesti käytännössä keski-ajan kouluissa; 10) Raban = Rabanus Maurus, Mainzin arkkipiispa (776-856), kirjoitti useita uskontoa käsitteleviä teoksia; 11) Joakim, synt. Kalabriassa n. 1130, teki toivioretken Pyhään Maahan, josta palattuaan liittyi sistersiläismunkkeihin, valittiin Curazzon luostarin apotiksi, kuoli 1202. Hän kirjoitti selityksiä Ilmestyskirjaan ja hänellä sanotaan olleen profetoimisen lahja.

[160] = Pyhää Dominikusta.

13. laulu

[161] Runoilija pyytää lukijaa kuvittelemaan mielessään: 15 kirkasta tähteä (ensimmäistä suuruutta, Ptolemaioksen muk.), Otavan seitsemän tähteä, jotka aina loistavat pohjoisella taivaanpuoliskolla, edelleen Vähän Otavan (»sarven») kaksi kirkkainta tähteä, joita lähinnä on pohjantähti, sen akselin kärjessä, jonka ympäri Primum mobile pyörii. Jos ajattelemmme nämä järjestyneinä kahdeksi ympyräksi, joilla on sama keskipiste ja jotka kiertävät samaan suuntaan, silloin syntyy »varjo» siitä kuvasta, jonka autuaitten joukko Auringon taivaassa Daniellelle tarjosi.

[162] Minoon tytär = Ariadne. Hän virui Theseuksen hylkäämänä epätoivoisena Naksos-saarella, kun Bakkhos hänet kohtasi, otti puolisoikseen ja asetti tähtien joukkoon kukkaseppeleen, joka oli ollut immen otsalla.

[163] Chiana, joki Arezossa; sen juoksu oli ennenmuinoin hyvin hidas suoperäisen uoman vuoksi.

[164] Salomo.

[165] Tuomas Akvinolaisen todistelu käy skolastiseen tapaan seuraavasti: koko luomakunta on lähtöisin kolmiyhteisestä Jumalasta, jonka hyvyttä heijastavat enkelikuorot, jonka kautta hyvyys laskeutuu katoavaisten luotujen maailmaan; mutta nämä ottavat vastaan jumalallisen hyvyyden aatteen enemmän tai vähemmän aineensa laadun mukaan, ja siksi ihmiset ovat kyvyiltään erilaisia. Jos aine olisi täydellinen ja taivaan vaikutus mahdollisimman suuri, heijastaisivat luodut olennot kaikessa loistossaan jumalallisen aatteen, josta luonto voi antaa vain varjon; tämä tapahtuu silloin kun Jumala luo välittömästi, kuten luodessaan Aatamin ja Kristuksen, joiden viisaus oli täydellinen. Tämä ei sodi sitä vastaan, mitä olen sanonut Salomosta, tarkoittaen, että hän oli viisain kuninkaista, koska pyysi Jumalalta juuri taitoa ja viisautta hallitakseen hyvin, eikä ehdotonta tietoviisautta; näin on kaikki johdettu sopuointuun sen kanssa, mitä Dante ajatteli Aatamin ja Kristuksen viisaudesta.

[166] Näkemys (*la chiara Vista*) = Kristus, Poika.—Lämmin Rakkaus (*il caldo Amor*) = Pyhä Henki.—Alkuvoima (*la prima Virtù*) = Jumala, Isä. Kysymys on välittömästä luomisesta.

[167] Pääkysymyksiä niissä filosofisissa kouluissa, jotka ilmeisesti tarjosivat peräti vähän käytännöllistä hyötyä.—Primum motum = ensimmäinen liike, joka olisi riippumaton jokaisesta muusta liikkeestä.

[168] Ks. X laulu, s. 3.

[169] Bryson, kotoisin Herakleasta, yritti ratkaista ympyrän neliöimiskysymystä poikkeamalla geometrisesta menettelytavasta.—Parmenides, Eleasta, (n. 500 e.Kr.) ja hänen oppilaansa Melissus, Samos-saarelta, filosofeja, joita Aristoteles syyttää virheellisistä päätelmistä.

[170] Areios (kuol. 336), hänen oppinsa Kolminaisuuden persoonista hyljättiin Nikean kirkolliskokouksessa (325).—Sabelius, erään harhaopin perustaja, tämä oppi perustui Kolminaisuuden kieltämiseen. Kuoli v. 265.

14. laulu

[171] Tuomas Akvinolainen oli puhuessaan seisonut kehässä, jonka sielut muodostivat ja jonka keskuksessa Dante ja Beatrice seisovat; Beatricen puhe tapahtuu nyt päinvastoin keskuksesta kehään.

[172] »Totuuden toisen jne.»—Dante epäili kestääkö se valo joka autuaita verhoaa ikuisesti, ruumiiden ylösnousemuksenkin jälkeen yhtä voimakkaana.

[173] »Iäisen kasteen» = Jumalan armon antaman onnen.

[174] Danten kysymykseen vastaa Salomo (»valo valkein»). Hänen selityksensä on Tuomas Akvinolaisen opin mukaan seuraava: meidän valomme kestää ikuisesti ja sen voimakkuus on suhteessa kunkin ansioihin (rakkauteen); ruumiillisen ylösnousemuksen jälkeen me nautimme suurinta jumalallista armoa ja säteilemme senvuoksi kirkkainta valoa; mutta silloin on meidän näkömmeikin

voimistunut niin että kirkkainkaan valo ei rasita meidän silmiämme.

[175] Dante ja Beatrice ovat nousseet viidenteen l. Marsin taivaaseen. Siellä sielut muodostavat (kreikkalaisen) ristin, jonka haarat ovat yhtä pitkät. Sielut ovat uskonmartyyrejä ja Dante luettelee niistä muutamia Parat. XVIII.

[176] Linnunrata oli Dantelle samoin kuin yleensä keskiajan oppineille ratkaisematon arvoitus. Itse hän *Convitossaan* (II: 15) esittää ne eri tulkinnot, jotka aikojen kuluessa tälle ilmiölle oli annettu: taru Phaetonista, Pytagoraan oppi, jonka mukaan aurinko kerran oli suistunut radaltaan jättäen jälkeensä tämän valovyön, edelleen Aristoteleen, Anaksagoraan ja Demokritoksen mielipiteet ja vihdoinkin kansanluulo, että linnunrata oli määrätty olemaan öisin oppaana niille, jotka olivat pyhiinvaellusretkellä apostoli Jakobin pyhättöön Compostelassa Galiciassa (josta johtuneen linnunradan keskiaikainen nimitys *Galassia*, jota Dantekin käyttää).

[177] »*Nouse, voita*» = Kristukselle tarkoitetut hymnin sanat, joiden alkuperä on tuntematon.

[178] Dante tahtoo osoittaa, ettei sielujen laulu ollut saanut häntä unohtamaan Beatricen silmien kauneutta.

15. laulu

[179] »Lyyryn kauniin» = sielujen laulun Marsin taivaassa.

[180] Valo, jonka Dante näkee kehässä liikkuvan, muistuttaa hänen mieleensä Ankiseen, kun tämä Elysiumissa kohtasi poikansa Aineiaan. Vergiliuksen säkeet, joissa kohtaaminen on kuvattuna, kuuluvat:

Isque ubi tendentem adversus per gramina vidit
Aenean, alacris palmas utrasque tetendit,
Effusaque genis lacrimae, et vox excidit ore:
»Venisti tandem, tuaque expectata parenti
Vicit iter durum pietas? datur ora tueri,
Nate, tua et notas audire et reddere voces.» etc.

(Nyt kun hän niityllä näki Aineiaan rientävän luokseen, Ilostä ojensi hän hänelle molemmat kätensä, Kyöneleet valuivat poskille ja ääni huulilta puhkesi: Tulitko vihdoinkin, onko rakkaus isääsi keventänyt vaivojen tien? Minun suodaan katsella sinun kasvojasi, Poikani, ja kuunnella tuttua ääntäsi ja vastata siihen).

[181] Puhuja on Danten kantaisä Cacciaguida. Hänen tervehdyssanansa kuuluvat suomeksi: »Oi jälkeiseni, oi Jumalan armo, niin runsaasti vuodatettu! Kenelle on koskaan, niinkuin sinulle, taivaan ovi kahdesti avautunut.» Vrt. myös X:s laulu:

sinussa niin jo moninkerroin loistaa, ett' tuo se portaita sun näitä, alas joit' astuta ei jälleen
nousematta.

[182] »Janon pitkän jne.»—Tarkoittaa aikaa (yli puolitoista vuosisataa) siitä asti, jolloin Cacciaguida oli noussut taivaaseen ja alkanut nähdä tapahtuvat seikat Jumalassa. Jumala on se kirja, johon ihmisten kohtalot ovat kirjoitetut ja jossa ei mikään muutu.

[183] Tahtoessaan pyytää anteeksi ettei osaa ilmaista kantaisälleen sitä mitä tuntee, Dante selittää: autuaitten tunne ja järki painavat yhtä paljon, koska Ensi-tasapaino, Jumala lämmittää niitä rakkaudella ja valaisee totuudella, mutta kuolevaisilla ovat tunne ja järki eri suuret; siksi minä, joka olen kuolevainen, voin kiittää ainoastaan sydämellä, koska järkeni on siihen riittämätön.

[184] Cacciaguidalla oli kaksi lasta: Preitenitto ja Alighiero, jonka viimemainitun mukaan Dante on saanut lisänimensä. Hän lienee kuollut v. 1201 ja oli sen jälkeen viettänyt yli sata vuotta Kiirastulessa, ylpeitten piirissä. Hänellä vuorostaan oli kaksi lasta: Bello (k. n. 1268) ja Bellincione (eli vielä 1268), ja tällä neljä poikaa: Brunetto, Gherardo, Bello ja Alighiero. Viimemainittu, josta ei ole säilynyt juuri mitään tietoja, oli Danten isä.

[185] Cacciaguida kuvaa oman aikansa firenzelaisten moraalista tilaa vastakohtana Danten ajalle.—Firenzen vanhoilla muureilla sijaitsi Badia-niminen kirkko, johon säe 2 viittaa.

[186] Isä ei pelännyt, että myötäjäiset tulisivat liian suuriksi taikka avioikä liian alhaiseksi—Benvenuto da Imolan mukaan se oli alentunut 20-21 vuodesta 10-11 vuoteen. Edellisistä Lana sanoo: ei silloin käytetty niin leimuavia myötäjäisiä, että firenzelaisten, jolla oli kaksi tytärtä, olisi täytyntä pitää itseään perikadon omana.

[187] Talot ja palatsit eivät olleet suhteettoman suuria niissä asuville perheille eivätkä muhkeita ja ylellisesti kalustettuja.—Sardanapaliin Dante lienee tutustunut historioitsija P. Orosiuksen kautta, joka sanoo S:ia viimeiseksi assyrialaiseksi kuninkaaksi ja kuvaa häntä veltoksi ja ylelliseksi mieheksi, joka rakasti purppuravaatteita ja muita naisellisia koruja. Pietro di Danto taas viittaa Juvenaloksen säkeeseen (*Sat.* X 762): »et Venere et cenis et pluma Sardanapali».

[188] Montemalo (nyk. Monte Mario), kumpu lähellä Roomaa, ja Uccellatoio, lähellä Firenzeä, olivat Danten aikana kumpikin hyvin komeasti rakennettuja. Cacciaguida tarkoittaa siis, että rakennusten loistossa ja suuruudessa Firenze ei ollut vielä voittanut Roomaa.

[189] Bellincione Berti dei Ravignani, Helvetissä mainitun »hyvän Gualdradan» isä, josta polveutui kuuluisa kreivillinen suku Guildi.—Villani (*Cron.* IV I) mainitsee hänet kunnianarvoiseksi firenzeläiseksi porvariksi.

[190] Nerlit ja Vecchit olivat vanhoja firenzeläisiä konsulisukuja; edelliset 1215 vaiheilla vaikutusvaltaisia guelfi-johtajia.

[191] Cacciaguidan aikoina saivat vaimot elää ja kuolla kotonaan eikä heidän tarvinnut seurata miehiään maanpakoon. Danten aikana karkotus oli mielettömien puolueriitojen seurausta. Eikä heidän myöskään tarvinnut elellä hyljättyinä, koska miehet eivät niin paljon matkustelleet vieraisissa maissa, erityisesti Ranskassa, kauppa- ym. asioissa.

[192] Gianghella, kotoisin Tosasta, ylpeydestään ja irstaudestaan tunnettu firenzeläinen nainen.—Lapo Salterello, firenz. lainoppinut, joka otti osaa melkein kaikkiin Firenzen julkisiin asioihin puolueriitojen aikana. Dante mainitsee hänet ilmeisesti poliittisten turmelijain perikuvana.—Gornelia, Tiberius Gracchuksen äiti.

[193] Tästä Cacciaguidasta ei ole säilynyt mitään muita tietoja kuin mitä Dante itse tässä kertoo, nimittäin että hän oli syntynyt Firenzessä, kuudennessa l. Porta San Pieron kaupunginosassa n. v. 1090

ja kuului luultavasti vanhaan firenzeläiseen Elisei-sukuun, joka kerskui polveutuvansa roomalaisista; että hänet kastettiin vanhassa Johanneksen kappelissa Firenzessä; että hänellä oli kaksi veljeä, Moronto ja Eliseo; että hänen puolisonsa oli syntynyt Po-joen laaksosta; että hän seurasi keisari Konrad III:a toiselle ristiretkelle (1147-1149), lyötiin ritariksi ja kaatui vihdoinkin taistelussa pakanoita vastaan v. 1147.

16. laulu

[194] Tapa käyttää monikkomuotoa *te* yhdestä henkilöstä lienee peräisin 3. vuosisadalta ja se on levinnyt Italiassa hyvin työläästi. Ne sielut, joista Dante tässä runoelmassaan käyttää tätä sanaa, ovat: Brunetto Latini (Helv. XV), Farinata degli Uberti (Helv. X), Cavalcante Cavalcanti (ib.) ja Beatrice sekä nyt Cacciaguida, josta hän ensin oli käyttänyt yksikkömuotoa.

[195] Viittaa Lancelotin taruun, jossa kerrotaan, että kuningatar Ginevran hovinainen yski kun näki kuningattaren syleilevän Lancelotia.

[196] Johannes Kastaja oli Firenzen suojeluspyhimys, jonka päivänä kaupungissa pidettiin jokavuotiset kilpajuoksut. Dante kysyi siis kuinka suuri oli Firenzen väkiluku Cacciaguidan aikana.

[197] Firenzen (n. 200 vuotta) vanhemmalla kielellä.

[198] Kristuksen lihaksi tulemisen päivästä (jolloin enkeli Gabriel lausui Neitsyt Marialle ensi kerran Ave...) Cacciaguidan syntymään oli Mars 580 kertaa ollut Leijonan tähtimerkissä, so. tehnyt 580 kierrosta. Jos laskemme Danten seuraaman Ptolemaioksen ajanlaskun mukaan käy selville, että Cacciaguida oli syntynyt tammikuussa 1090. Tähän tulokseen ovat useimmat näiden säkeiden tulkitsijat tulleet.

[199] Tarkoittanee vain, että hän on jo puhunut kylliksi esi-isistään sanoessaan, että he asuivat Firenzen keskuksessa, että he kuuluivat kaupungin vanhimpiin porvarissukuihin jne.; muu ei kuulu tähän. Näin Casini, Ovidio ym.

[200] Danten aikana (1300) oli Firenzen asukasluku n. 70 000 henkeä, joista 30 000 asekuntoista; vastaavat numerot Cacciaguidan aikana olivat siis 14 000 ja 6 000. Runoilijan tarkoituksena lienee kuitenkin vain näyttää, että väkiluku oli melkoisesti kasvanut.—Kastaja (= Johanneksen kirkko) ja Mars (= Marsin patsas Ponte Vecchiolla) merkinnevät silloisen Firenzen pohjoista ja eteläistä rajaa.

[201] Kaupunkeja Firenzen naapuristossa.

[202] Galluzzo sijaitsee n. 3 km Firenzestä etelään, Trespiano n. 6 km Firenzestä pohjoiseen.

[203] Aguglione = Ubaldo l. Baldo, firenzel. lakimies, jolla oli Danten aikana suuri sananvalta Firenzessä. Hän on ilmeisesti ensimmäisenä tehnyt ehdotuksen julistukseksi, jolla Ubertien suku ainaseksi karkoitettiin kaupungista (1311).—»Signa-konna» = Fazio dei Morubaldini, lahjottavuudestaan tunnettu tuomari, kuului niihin valkoisiin, jotka puolueensa kukistuttua siirtyivät mustien puolelle ja »otettiin vastaan vain paha tekemään». (D. Compagni.)

[204] »Joukko enin turmeltuva» = hengellinen sääty, joka vastusti keisarikuntaa ja aiheutti siten yleisen rauhattomuudentilan ja saattoi useat kaupungit itsepuolustukseksi laajentamaan alueitaan, jonka ohella monen muukalaisen onnistui pujahtaa Firenzeenkin ja hankkia siellä itselleen oikeuksia, jotka kasvaessaan kävivät usein kaupungille vaarallisiksi. Tällaisia sukuja olivat mm. Danten mainitsemat: Simifonti, josta ei ole säilynyt enempiä tietoja; Contin suku (=kreivit Guidi), joka 1207 möi Firenzen ja Pistoian välillä sijaitsevan Montemurlon linnan firenzeläiselle; Cerchit, jotka tulivat Aconesta ja saavuttivat suuria rikkauksia; Buondelmontit, jotka omistivat Montebuonin linnan Greve-laaksossa, kunnes firenzeläiset sen anastivat (1135) ja pakottivat sen asukkaat muuttamaan Firenzeen.

[205] Luni, vanha etruralainen kaupunki Carraran tienoilla, oli jo Danten aikana vajonnut mitättömyyteen.—Urbisaglia, entinen kukoistava *Urbs Salvia*, oli joutunut saman kohtalon alaiseksi.—Chiusi ja Sinigaglia (roomalaisten aikana tunnettu *Sena Gallica* Adrian meren rannalla) olivat samoin Danten aikana rappion ja kadonneen suuruuden esikuvia.

[206] Luode ja vuoksi.

[207] Vastaukseksi Danten kysymykseen [196] Cacciaguida luettelee ne suvut ja henkilöt, jotka hänen aikanaan olivat kuuluisia mutta jo rappeutumaan päin.

[208] »Vierellä portin».—Tarkoittaa Porta San Piettoa, jonka vierelle Cerchi-suku (»rikos raskas») oli tullut asumaan Ravignanien ja Guidien jälkeen (1280). Vastuu Firenzen sisäisistä levottomuuksista lepäsi suureksi osaksi tämän suvun niskoilla.

[209] Ritarisäädyn kunniamerkit.

[210] »Firenzen kaune» = Uberti- ja Lambertisuvut, Firenzen vanhimpia. Edellisistä oli kuuluisin Farinata degli Uberti. Lamberti-suvun vaakunassa oli kuvattuna kultaisia luoteja sinisellä pohjalla.

[211] Viittaavat Tosinghi- ja Visdomini-sukujen esi-isiin, joilla oli patronaattioikeus Firenzen piispanistuimeen ja jotka nauttivat tulot kun se oli vapaana—ja vapaana he tahallisesti pitivät sitä niin kauan kuin mahdollista.

[212] »Suku julkea» = Adimarien suku, joka vastusti Danten palaamista maanpaosta ja tavoitteli mm. hänen maatilaansa omakseen—Kun Ubertino oli ottanut puolisoikseen erään Bellincione Bertin tyttären, sanotaan hänen vastustaneen, kun hänen appensa aikoi antaa toisen tyttärensä erälle Adimari-suvun jäsenelle, joka oli alhaista syntyperää.

[213] Della Pera, vanha firenzeläinen, Danten aikana jo hävinnyt suku, jonka mukaan eräs kaupungin vanhimpia portteja, Porta Peruzza, on saanut nimensä.

[214] »Suurherralla» tarkoitetaan rajakreivi Hugo Brandenburgilaista, joka kuoli Firenzessä apostoli Tuomaan päivänä 1006. Eläessään hän perusti useita luostareita ja löi ritareiksi useita Giandonati, Pulci, Nerli, Bella ym. sukujen jäseniä, jotka kaikki hänen tahdostaan kantoivat hänen vaakunaansa.—»Se joka kansanpuolueeseen kallistuu» on Giano della Bella, joka 1293 sai aikaan suuren mullistuksen Firenzen sisäisessä elämässä ja ajettiin maanpakoon. Hänen vaakunakilpeään kiersi muista erotukseksi kultainen reunus.

[215] Borgo Santi Apostolin kaupunginosa olisi rauhallisempi, jolleivät Gualterottit ja Importunit, jotka olivat sen vanhoja asujia, olisi saaneet uusia naapureita Amadein suvusta. Vaikka suku olikin arvossapidetty se aiheutti guelfi- ja ghibelliinipuolueiden synnyn nuoren Buondelmonten murhan johdosta. Murha tapahtui Marsin patsaan juurella Ponte Vecchiolla.—Ema on pieni, Greve-laaksossa juokseva joki, johon Buondelmonte oli hukkaa tullessaan ensi kertaa Firenzeen.

[216] »Kukka Firenzen» = valkoinen lilja Firenzen vanhassa vaakunassa.

17. laulu

[217] Kun Phaeton kuuli Epaphoksen, Jupiterin ja Ion pojan väittävän, ettei hän ollut auringonjumalan poika, hän riensi heti äitinsä Klymenen luo saadakseen kuulla totuuden. (Ovidius). Onnettomuus, joka Phaetonia kohtasi kun hän sai päivän vaunut ohjattavakseen, lienee se syy, joka saa isät vastahakoisiksi

täyttämään lastensa kaikkia toiveita.

[218] »Tajuten pisteen» = Jumalan, joka näkee menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden.—Cacciaguida vetoaa geometriaan, koska se (Danten muk.) on varmuuden korkein aste, »scienza senza macula d'errore e certissima per se» (*Convito* II: 14).

[219] Ks. XV laulu, s. 7.

[220] »Arvoituksin» = oraakkeliin yms. vastauksin.

[221] Kun Hippolytus, Theseuksen poika oli hyljännyt äitipuolensa rakkaudentunnustuksen, tämä väitti pojan isälle, että Hippolytus oli rakastunut häneen ja tahtonut vietellä hänet, jonka vuoksi Theseus karkoitti poikansa Ateenasta (Ovidius).

[222] Rooman paavillisessa hovissa, jossa simonia kukoistaa, ja siellä varsinkin paavi Bonifacius VIII, joka tietävästi oli Danten verivihollinen.

[223] »Seura huono» = Danten onnettomuustoverit (600 »valkoista» ja ghibelliiniä), jotka suurimmaksi osaksi olivat itsekkäitä ja halpamaisia, vailla sitä ylevää maailmankatsomusta, joka Danielia oli. Nämä tekivät kolme eri yritystä palata takaisin Firenzeen (Dante otti osaa ainakin yhteen), ja nämä yritykset, joskin ne olivat hyvin suunniteltuja, suoritettiin niin päättömästi ja raukkamaisesti, että ne herättivät vain inhoa Dantessa. Siksi oli hänelle kunniaksi, että hän oli ollut »oma puolueensa».

[224] »Suuri Lombardialainen» on todennäköisesti eräs kuuluisan Della Scalan (Scaliger) suvun jäsen, Bartolomeo, Alberto della Scalan poika ja hänen jälkeensä Veronan herra (1301-1304)—suvun vaakunassa oli porras (scala) ja keisarill. kotka. Alberton toinen poika, Gan Grande (synt. 1291) oli lahjakas ja kunnostautui sotaisissa toimissa, niin että Dante usein ennustaa hänestä ghibelliinien nimen ja Pohjois-Italian keisarivallan uudistajaa. Tultuaan Veronan herraksi (1312-1329), jona hän ei enää kaivannut rikkauksia eikä kaihtanut vaivoja, hän auttoi keisari Henrik VII:n tuloa Italiaan (kruunattiin 1312). Henrikiä tuki näennäisesti paavi Klemens V »Gascognelainen»—mutta toisaalta tämä suosi Napolin kuningasta Robertia ja guelfeja, jotka vastustivat Henrikiä.

[225] »Nää paulat jne.» = Aika, jolloin Dante karkoitetaan maanpakoon on koittava parin vuoden kuluttua.

[226] Dante on epätietoinen, tuleeko hänen antautua alttiiksi aikalaistensa vihalle ilmaisemalla kaiken mitä oli kirjoittanut ja oli aikeessa kirjoittaa aikansa huomattavimmista henkilöistä, vaiko kadottaa maineensa jälkimaailman edessä salaamalla kaikki.

18. laulu

[227] »Pyhä sielu» = Cacciaguida.

[228] Cacciaguida puhuu viimeisen kerran.—Puu on paratiisin vertauskuva; sen ylimmässä osassa, Emyreumissa on Jumala, joka jakaa sille armoaan, ja se kantaa hedelmiä, so. sieluja, joita se ei koskaan kadota.

[229] Renouard ja Vilhelm, sankareita ja aseveikkoja muinaisranskalaisissa eepisissä lauluissa (*chansons de geste*), jotka ovat kootut yhteen nimellä »La Geste de Guillaume». Molemmat taistelivat kristinopin puolesta pakanoita vastaan ja kuolivat munkkeina (Vilhelm, Orangen kreivi v. 812).—Robert Guiscard valloitti Apulian ja Kalabrian ei-kristityiltä ja taisteli menestyksellä Saksan keisaria Henrik IV vastaan. Kuoli 1085.—Bouillonin herttua Gottfrid, ensimmäisen ristiretken johtaja, kuoli Jerusalemin kuninkaana 1100.

[230] Dante ja Beatrice ovat tulleet kuudenteen l. Jupiterin taivaaseen. Siellä oleskelevat niiden sielut, jotka maan päällä ovat hallinneet ja tuominneet oikeudenmukaisesti.

[231] »Kieltäin omaani»—latinaa (ks. al.), koska italia oli latinan tytärkieli.

[232] Kerta kerralta sielut järjestäytyvät kirjaimiksi lauseeseen *Diligite iustitiam, qui iudicatis terram* (= Rakastakaa oikeutta te, jotka tuomitsette maanpäällä. Viisauden kirja 1:1). Kirjaimet on ajateltava goottilaisiksi alkukirjaimiksi. M:n muodostaa kaksi sisäänpäin kaareutuvaa viivaa, jotka lähtevät niiden keskellä olevan suoran kärjestä. Tähän kärkeen asettuivat Emyreumista tulleet sielut muodostaen firenzeläisen liljan ja muut sielut täydentävät sitten kuvion keisarilliseksi kotkaksi, joka on keisarikunnan vertauskuva ja lain ja oikeuden edustaja maan päällä.

[233] Viittaa erääseen entisaikaan yleiseen ital. kansantapaan: lyötiin yhteen palavia puita tai kekäleitä, jolloin kipinät lensivät ja ennustettiin esim.: »Niin paljon lampaita, niin paljon porsaita, niin

paljon kultafloriineja kuin on näitä kipinöitä!» (Lana).

[234] »Savu» = paheet, jotka tahraavat oikeutta, erit. Rooman paavillinen hovi, jota Dante pitää aikansa moraalisen ja poliittisen turmeltuneisuuden ensisijaisena syynä.—»Temppelissä», vrt. Matt. ev. 21:12 seur.

[235] Nyt käydään sotaa pannaanjulistuksilla ja interdikteillä. Ne riistävät kristityiltä armon välikappaleiden käytön, joita Jumala ei kiellä keltään.

[236] Tarkoittaa erityisesti paavi Johannes XXII:a (kotoisin Cahorsista, valittiin paaviksi 1316, kuoli 1334), jonka hallitus oli kokonainen sarja pannaanjulistuksia ja takaisinkutsuja rahallisen voiton vuoksi.

[237] »Joka yksin elää tahtoi»—Johannes Kastaja, joka eli erämaassa (ks. Luukk. ev. 1:80) ja jonka poikkihakattu pää kannettiin lautasella Herodiaan tyttarelle palkinnoksi tämän tanssista Herodeksen edessä (ks. Matt. ev. 14:12; Mark. ev. 14-28). Mutta Johannes Kastajan kuva oli myös firenzelaissä kultarahoissa ja siksi paavi Johannes rakasti häntä, mutta Pietaria (»Kalastajaa») ja Paavalia hän ei tuntenut.

19. laulu

[238] »Kaunis kuva» = kotka, sama kuin edell. laulussa.

[239] Kotkan jälkeensä jättämä muisto olivat ne monet viisaat ja oikeutta rakastavat roomalaiset hallitsijat, joiden ylistämisestä oli tullut kaunopuhujien kulunut aihe—kuitenkin vain harvat seurasivat hallitsijoiden esimerkkiä.

[240] »Toiseen valtapiiriin» = Venustaivaan Troneihin.

[241] »Ensi Ylväs» = Lucifer. Vrt. myös Parat. XXIX.

[242] Kotkan sanojen tarkoituksena on näyttää, että ihmiset ovat kyvyttömiä näkemään Jumalan oikeuden pohjaan saakka ja ettei heidän pitäisi mitata omalla rajoitetulla älyllään Jumalan päätöksiä. Vrt. Kirj. Roomal. 10:14; 11:33.

[243] Kotka ratkaisee Danten epäilyn, joka koski hyveellisten pakanain sulkemista pois autuudesta.

[244] Sielut asettuivat jälleen hiljaa paikoilleen keisarikotkan eri osissa.

[245] Vrt. Matt. ev. 7:21-22.

[246] »Afrikankin kansat» = pakanakansat yleensä, jotka viimeisellä tuomiolla voivat tuottaa häpeää nimikristityille. Samassa mielessä Dante saattaa Persian tuomitsemaan kehoja kristittyjä kuninkaita.

[247] Esimerkkinä huonoista hallitsijoista, joiden teot merkitään Jumalan tuomiokirjaan Dante mainitsee seuraavat: Itävallan keisari Albert I, joka mm. valloitti ja julmasti hävitti Böömin kuningaskunnan (1304).—Filip Kaunis, jota alamaiset vihasivat, koska hän oli väärentänyt rahan alentamalla sen arvon. Kuoli Danten kertomalla tavalla 1314 (ks. Kiirast. VII ja XX).

Säkeet:

Näkyvä korsa on se vallanhimo, mi miehet Englannin, Skotlannin huumaa, niin ettei maissaan toisiaan ne kärsi.

viittaavat Englannin kuninkaan Edvard II:n (?) ja Skotlannin kuninkaan välisiin sotiin, joilla kumpikin tahtoi laajentaa maatansa toisen vahingoksi.—Espanjan kuningas Ferdinand IV (1285-1312).—Böömin kuningas Venzel (Venceslav) IV.—»Jerusalem Rampa» = Napolin kuningas Kaarle II, joka samoinkuin kaikki Napolin kuninkaat käytti arvonimeä »Jerusalem kuningas». Dante arvosti hänen hyvät ominaisuutensa roomalaisella ykkösellä, mutta huonot tuhannen numerolla (M):—

Säkeet:

Näkyvä tuon on itaruus ja halpuus, mi hallitsee nyt tulisaarta, missä Ankises päätti päivät pitkän ijan;

tarkoittavat Sisilian (»tulisaaren», jossa Ankises, Aineaan poika, kuoli) hallitsija Fredrik II:ta. Hänen veljensä Jakob II Aragonialainen ja setänsä Mallorcan kuningas Jakob (1243-1311), joka (Ottimon muk.) »näytti huonon asekuntoisuutensa luovuttaessaan veljelleen (Pietari III:lle) saaren (Mallorcan), jonka tämä sitten armosta antoi hänelle takaisin».—Portugalin kuningas Dionysos Agricola (1279-1325). Häneen samoinkuin Norjan kuninkaaseen Haakon V:een (1299-1319) lienee Dante puutteellisesti

perehtynyt.—Rascian herra = Stefanus Urosius I, joka hallitsi Bosniaa ja sitä osaa Itä-Serbiaa, jonka lävitse virtaa Rasca-joki. Hänen sanotaan väärentäneen Venetsian rahaa (*Matapane*) käyttämällä aliarvoista metallia.—Unkarilla oli ollut huonoja hallitsijoita aina Andreas III:een (1290-1301) asti, joka oli viimeinen pyhän Stefanin vanhaa kuningassukua. Häntä seurasi Anjoun Kaarle Robert.—Navarran Johanna (synt. 1271), joka 1284 meni naimisiin Filip Kauniin kanssa, mutta hallitsi senkin jälkeen itsenäisesti valtakuntaansa. Hänen kuoltuaan (1304), jolloin hänen poikansa Ludvig tuli Ranskan kuninkaaksi (Ludvig X), yhdistettiin Navarra Ranskan kruunuun.—Kyproksen saarta, jonka tärkeimmät kaupungit olivat Nicosia ja Famagusta, hallitsi huonosti Henrik II Lusignalainen (1285-1324), joka vietti siveetöntä elämää ja jonka epäiltiin myrkyttäneen oman veljensä. Lusignalaisen hallitus oli siis ilmeisesti enteenä sille, mitä Navarra voi odottaa Ranskalta.

20. laulu

[248] = Jupiterin taivaan.

[249] »Sit osaa jne.»—(silmää = yksikössä, koska kotka näkyi sivukuvana, kuten vaakunoissa ym. oli tavallista.) Sielut, jotka sen muodostavat ovat hyviä ja oikeudenmukaisia hallitsijoita, joista seuraavassa luetellaan muutamia.

[250] = Kuningas David.

[251] = Keisari Trajanus (98-117), joka lohdutti erästä leskeä kostamalla tämän pojan surman. Nyt hän tietää mitä on olla seuraamatta Kristuksen oppia, koska hän omasta kokemuksestaan tuntee paratiisin autuuden ja helvetin tuskat.

[252] = Juudan kuningas Hiskia, joka kuolemansairaana rukoili Jumalaa ja Jumala antoi hänelle 15 vuotta lisää elon aikaa (ks. Kun. kirj. 20:1-11).

[253] = Konstantinus Suuri (274-337). Hän »kreikkalaistui» siirtäessään (324) Rooman keisarillisen istuimen Bysanttiin jättäen siten Rooman paavin huomaan. Nyt hän tietää, että tämä teko ei ollut hänelle vahingoksi, sillä Jumala näkee hyvän tarkoituksen olivatpa seuraukset miten turmiolliset tahansa.

[254] = Vilhelm II Hyvä, Sisilian ja Capulian kuningas (synt. 1154, kuol. 1189). Historioitsijat ylistävät häntä viisaaksi ja maineikkaaksi ruhtinaaksi, jota hänen molemmat kansansa suuresti rakastivat. Nyt ne surevat kehnojen hallitsijoittensa, Kaarlen, »Jerusalemmin Ramman», ja Fredrik Aragonialaisen tähden.

[255] Troijan Rifeus, kreikkalainen sankari, jonka Vergilius sanoo kaatuneen Troijan valloituksessa ja lausuu hänestä (*Aeneis* II 426-427): »iustissimus unus Qui fuit in Teucris et servantissimus aequi». Hänen kääntymyksestään ks. jäljempänä 9 säettä, jotka alkavat Kautt' armon.

[256] »*Regnum coelorum* jne.»—Evankeliumin sanat (Matt. 11:12), jotka Dante on ottanut Vulgatasta: »Regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud» = Taivaan valtakunta kärsii väkivallasta ja väkivaltaiset tempaavat sen itselleen.

[257] = Keisari Trajanus ja Rifeus, joista jälkimmäinen kuoli ennen, edellinen jälkeen Kristuksen syntymän.

[258] Tarina kertoo, että pyhä Gregorius, rukoili palavasti Trajanuksen oikeuden työstä kuultuaan, että Jumala antaisi hänelle ikuisen autuuden. Keisarin kerrotaan sitten palanneen helvetistä maalliseen ruumiiseensa ja ottaneen kasteen, joten hän oli arvokas otettavaksi autuaitten joukkoon.

[259] Mikään perimätieto tms. ei ole antanut Dantelle aihetta asettaa Rifeusta pelastettujen joukkoon, vaan se on hänen omaa keksintöään, hän tahtoi ehkä sillä antaa esimerkin Raamatun pakanoita koskevista kirjoituksista (esim. Hesek. 18:27-28) tai myös Tuomas Akvinolaisen opista (*Summa theol.*).—Kasteen korvasivat Rifeukselle usko, toivoja rakkaus (»kolme naista»), jotka Dante oli nähnyt personoituina Kirkon vaunujen oikeanpuolisessa pyörässä.

[260] = Trajanus ja Rifeus.

21. laulu

[261] Semele pyysi kerran Junon neuvosta, että hän saisi nähdä Jupiterin täydessä loistossaan. Jumala täytti hänen toiveensa, mutta silloin salama iski häneen ja poltti hänet tuhkakksi.

[262] Seitsemäs soihtu on Saturnus, jossa pyhän mietiskelijäin sielut oleskelevat ja joka tällä haavaa oli Leijonan tähtimerkissä. Astrologit pitivät Saturnusta kylmänä taivaankappaleena; Leijonan suuremman lämmön vaikutuksesta se oli nyt lauhkea.

[263] »Kristallissa» = Saturnus-taivaassa, joka on saanut nimensä Kreetan kuninkaan Saturnuksen mukaan, joka hallitsi maailmaa ns. »Kultaisella aikakaudella».

[264] Nämä portaat, jotka kuvannollisesti esittävät mietiskelevien sielujen kohoamista Jumalan tykö, ovat samat kuin seuraavassa laulussa mainitut Jaakobin portaat (ks. Moos. 28:12).

[265] »Mut hän jne.» = Beatrice.

[266] »Syystä siitä», ks. alk. säk. »Jos nyt ma hymyilisin...»

[267] Vastaukseksi Danten kysymykseen sielu selittää, ettei hänen ylemmyytensä rakkaudessa saanut häntä lähestymään Dantea vaan ainoastaan se velvollisuus, joka oli tullut hänen osalleen Jumalan »ikisäätämyksessä».

[268] Pier Damiano, joka tässä puhuu, syntyi n. 1007 köyhistä vanhemmista. Häntä kasvatti aluksi veli Damiano, jonka kunniaksi hän käytti nimeä *Petrus Damiani*. Päätettyään opintonsa Parmassa ja Ravennassa hän toimi itse opettajana suurella menestyksellä, mutta vetäytyi 30 vuoden ikäisenä maailmasta ja meni Fonte Avellanin luostariin (Catria-vuoren rinteellä), jonka apotiksi hänet valittiin. Tässä toimeensa hän teki tärkeitä palveluksia useille paaveille, niin että hänet 1058 nimitettiin Ostian kardinaali-piispaksi, jonka arvon hän hyvin vastahakoisesti otti vastaan. Hän sovitti mm. Rooman ja Milanon kirkon välit. Sitten hän palasi jälleen luostariin (Sta Maria Ravennassa), eli yksinkertaisena munkkina ja nöyryydestä kutsui itseään Pietari Syntiseksi (*Petrus peccator*). Kuoli Faenzassa 1072, jättäen jälkeensä useita uskontoa käsitteleviä teoksia.

[269] Cephas (Keefas), nimi, jonka Kristus antoi Simonille; merkitsee samaa kuin Petrus (Pietari) = kivi, kallio.—Pyhän Hengen astia on apostoli Paavali, *Vas electionis*.

[270] Damiano syyttää pappeja ja kirkonmiehiä, jotka ylellisyydessä olivat tulleet niin lihaviksi, etteivät voineet omin neuvoin liikkua ja käyttivät kaapuja, niin pitkiä ja väljiä, että niihin mahtui sekä mies että hevonen (»*due bestie*»).

[271] Sielut huusivat kostaan Kirkon turmelijoille ja eritoten Bonifacius VIII:lle, kuten Beatrice seuraavassa laulussa selittää:

Tajunnut jos sen rukoukset oisit, sa tietäisit jo Herran koston, jonka näkevä olet ennen kuolematas.

22. laulu

[272] Vrt. edell. laulu:

»Jos nyt ma hymyilisin, vois sun käydä kuin kerran Semelen, mi tuhaks paloi.[261]

sekä

Ja lausu, miks ei tässä taivahassa soi Paratiisin sulosoinnut, jotka niin hartahina alemmissa helkkää.»

»Sun kuulos kuolevaisen on kuin näkös», hän vastas; »syystä siitä ei soi laulu, mist' ei myös hymyile Beatrice täällä...»

[273] Puhuja on Benediktus Nursialainen, benediktiinimunkkikunnan perustaja. Hän syntyi 480 ja pakeni jo nuorena maailmasta, vetäytyen erääseen luostariin lähellä Subiacoa, jossa saavutti kuuluisuutta pyhyydellään. V. 529 hän perusti Monte Cassinon luostarin, jolla samalla laski perustuksen länsimaiden ensimmäiselle uskonnolliselle veljeskunnalle. Kuoli tässä luostarissa v. 543.

[274] Monte Cassinolla oli pakana-ajoista lähtien ollut Apollolle pyhitetty temppeli, jossa kävi varsinkin 6:nnessä vuosisadalla paljon kansaa uskontoaan harjoittamassa.

[275] Macarius—kolmesta samannimisestä luultavimmin ns. Macarius Aleksandrialainen, pyhän Antoniuksen oppilas. Oli innokkaimpia luostari-elämän edistäjiä Itämailla. Kuoli 401.—Pyhä Romualdus, synt. Ravennassa 956, perusti n. 1018 kuuluisan Camaldoli-luostarin Toskanaan ja kuoli kuuluisana pyhyydestään ja ihmeistään v. 1027.

[276] »Kasvot paljahina» = ilman jumalallista valoa.—»Viime taivaassa» = Emphyreumissa, ks. Parat. XXXI-XXXII.

[277] Pyhä Benediktus valittaa veljeskuntansa rappeutumista samoin kuin Pyhä Dominikus ja

Fransiskus Assisilainen ovat tehneet: hänen luostarisääntönsä ovat nyt vain nimeksi olemassa; niiden kopioiminen on hyödytöntä paperin haaskausta. Munkkien päät ovat täynnä pahoja ajatuksia ja turmeltuneita pyyteitä. Kirkon tuloja, jotka kuuluvat köyhille, käytetään väärin. (Niinpä eräässä paavi Aleksanteri III:n dekretaalissa sanotaan: »Quod monachi, abbates et priores accipiunt, gravius est usura»). Pietarin ja Fransiskuksen ohjeita ei seurata jne. Tässäkin tapauksessa voi kuitenkin Luoja tulla avuksi, Hän, joka on tehnyt paljon suurempia ihmeitä.

[278] Tässä runoilija viimeisen kerran kääntyy suoranaisesti lukijan puoleen kuin jättäen hänelle hyvästi ennenkuin ryhtyy käsittelemään runoelmansa ylevintä osaa.—Dante ja Beatrice ovat nyt saapuneet kahdeksanteen l. Kiintotähtien taivaaseen ja siellä Kaksosten tähtisikermään. Kun aurinko keski-ajan astronomien mukaan, saapuu tähän tähtimerkkiin n. 20 p:nä toukokuuta, täytyy siis Danten syntymäpäivän langeta tämän kuun viimeiselle kymmeniselle. Kaksosia sanoivat astrologit sellaiseksi tähtikuvioksi, jonka vaikutuksen alaisina tiedemiehet, runoilijat ja ennustajat syntyvät maailmaan.

[279] »Latonan tytär» = Kuu (ks. Parat. II).

[280] Hyperionin poika on Aurinko; sen lähistöllä ovat Merkurius (jonka äiti on Maia) ja Venus (jonka äiti on Dione).

[281] Jupiter kiertää (poikaansa) Marsia ja (isäänsä) Saturnusta lauhduttaen edellisen kuumuutta ja jälkimmäisen kylmyyttä.

[282] »Se soppi jne.» = Maa, jonka omistusoikeudesta kiistellään. Vrt. Seneca: »Punctum est in quo bellatis.»

23. laulu

[283] = Meridiaaniin, jossa aurinko on korkeimmillaan.

[284] = Se iäinen kunnia, jonka autuaat ansaitsevat kääntämällä hyvään luonnolliset taipumukset, joihin taivaat vaikuttavat (Casini).

[285] Trivia = Diana, kuunjumalatar.—Immet iäiset ovat tähtiä.

[286] »näin Päivän» = Kristuksen, autuaiden sielujen (»tuikkehien») yläpuolella. Samaa tarkoittaa »olento valoisa».

[287] Vrt. I Kor. kirj. 1:24.

[288] Ks. selitystä edellä alk. »Kaikki seikat keskenänsä...»

[289] Polyhymnia = Muusa, joka edusti lyrillistä runoutta.

[290] »Ruusu» = Neitsyt Maria, *rosa mystica* katolisen kirkon litanioissa.—Liljat = apostolit, jotka kääntävät ihmisiä Kristuksen uskoon.

[291] »Kukan kauniin nimi» = Maria, joka Kristuksen kadottua Emyreumiin on nyt kirkkain valo. Myöhemmin hän esiintyy nimillä »kirkas tähti»:

Kumpaankin silmäni kun kuvautunut ol' laatu ynnä koko tähden kirkkaan, mi voittaa
sielläi niinkuin voitti täällä,

vrt. katol. kirkon tervehdyshymni »Ave mari stella, Dei mater alma») ja »Safiiri»:

tuon verrattuna lauluun luutun, jolla safiri se nyt päänsä seppelöitsi jost' taivaan kirkkaan
on safiri-sini.

[292] »Soihtu pieni» = Arkkienkeli Gabriel, joka kuten ennen maan päällä niin nytkin ylistää laulullaan Neitsyt Mariaa.

[293] »Kuningasmanteli» = Yhdeksäs taivas l. *Primum mobile*, joka ulottuu kaikkien kahdeksan taivaan ympäri, jotka taivaat vaikuttavat välittömästi ihmisten maailmaan; samalla se on lähinnä Emyreumia, Jumalan istuinta.

[294] Dante ei voinut enää nähdä Mariaa, joka nousi Kristuksen luo Emyreumiin.

[295] »*Regina coeli*» = Taivaan kuningatar, erään katol. kirkkohymnin alkusanat.

[296] Babylonin vankeudessa halveksivat autuaat sielut kultaa ja rikkauksia voidakseen kaikki kärsimykset kestäväällä saavuttaa aarteiden taivaassa.

[297] = Apostoli Pietari. Vrt. Matt. ev. 16:19.

24. laulu

[298] Vrt. Ilmest. kirj. 19:9: »Autuaita ovat ne, jotka ovat kutsutut Karitsan hääaterialle.»

[299] Kauneimmat liekkijoukosta olivat apostolit ja loistavin niistä Pietari.—Kolme kierrosta Beatricen ympäri

(Ja kolme kertaa ympäri Beatricen se kiersi, laulaen niin tenhoovasti, sit' ettei mielikuviutus voi todistaa.)

merkitsee pyhää Kolminaisuutta taikka kolmea kristillistä hyvettä.

[300] Kuva on otettu maalaustaiteesta. Benvenuto da Imola selittää mm.: »Huomaa, että kun maalari tahtoo kuvata laskoksia kankaalle, hänen ei pidä käyttää eloisaa (räikeää) väriä, vaan himmeämpää kuin itse kankaan väri; samoin ei runoilija kyllin hienojen sointujen ja ajatusten puutteessa pysty kuvailemaan apostolien laulua.»

[301] Ks. Matt. ev. 14:28-33.

[302] Alkutekstissä oleva *baccelliere* (lat. *baccalarius*) nimi voitaneen suomessa hyvin korvata teini-nimellä (lat. *dia conus*), koska kysymys on keskiaikaisen akatemian (erit. pappis-) oppilaasta. Danten säkeisiin nähden huomauttaa Casini: »Onnistunut vertaus on otettu keskiajan filosofisista ja teologisista kouluista, joissa oppi-isän (*maestro*) oli tapana esittää istuimeltaan kysymykset, joita sitten pohdittiin (*approvare*) läsnäolevien tohtorien, baccellierien ja oppilasten välillä, ja sitten kun jokaista kysymystä oli pohdittu esitti oppi-isä sen jonakin toisena päivänä todistuksineen *pro et contra*, ja lausui lopuksi oman mielipiteensä (*terminare*)». Eräiden mukaan Dante viittaa erityisesti ns. *Disputatio tentativa* -tutkintoon, johon Pariisin yliopiston jumaluusopillisen tiedekunnan jäsenten tuli alistua.

[303] »Veljes rakas» = Apostoli Paavali kirjeessä Hebreal. 11:1: »Mutta usko on luja luottamus siihen mitä toivotaan, vakaumus asioista, jotka eivät näy». Vulgatassa kuuluu sama lause: *est ... fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, jonka *substantia* ja *argumentum* ovat tuottaneet vaikeuksia sekä Dante-selittäjille että teologeille. Selityksessään Dante seuraa Tuomas Akvinolaisen oppia.

[304] = Vanha ja uusi Testamentti.

[305] Ks. Matt. ev. 15:13; Jeremia 2:21.

[306] Dante oli sanonut, että ihmeet olivat takeena Raamatun jumalallisesta alkuperästä. Mikä vakuuttaa hänelle elleivät juuri Raamatun kirjat, että nämä ihmeet todellakin ovat tapahtuneet? Jollei hänellä ole muuta tukea on hänen todistuksensa pelkkä kehätodistus.— Vastauksensa Dante on saanut kirkko-isiltä ja jumaluusoppineilta, jotka ovat sitä usein käyttäneet.

[307] Dante nojautuu nähtävästi Johanneksen ev. 20:3-10. Pietari ja Johannes juoksivat kumpikin Jeesuksen haudalle. Johannes saapui ensin, mutta ei mennyt sisälle... Pietari tuli perille myöhemmin, mutta astui heti sisälle hautaan, ja voitti siten Johanneksen uskonvoimassa.— Myöskin teoksessaan *De Monarchia* (III. 9) Dante käsittelee tätä Raamatun kohtaa.

[308] = Vanhan Testamentin kautta. Vrt. ev. 24:44.

25. laulu

[309] Ennen kuin ryhtyy käsittelemään korkeinta toivoa, jonka esineenä on Paratiisin autuus, Danten mielen valtaa hetkeksi maallinen isänmaa, Firenze (»lammashuone»), jonne hän maanpaostaan toivoo palaavansa »pyhän laulunsa ansiosta»—*Commediansa*, joka juuri oli valmistumaisillaan. Hän palaisi sinne kypsyneenä, ei enää häilyvän maallisen rakkauden, vaan ylevien sekä maallisten että taivaallisten seikkojen laulajana, ja saisi kauniissa kastekappelissaan (San Giovanni Firenzessä) laakeriseppeleen otsalleen—turha toivo, sillä parhaiksi viimeistelyään *Commediansa* hän kuoli kaukana rakkaasta ja sorretusta Firenzestään.

[310] Ks. edell. laulun kolme viimeistä säettä.

[311] »Valo toinen jne.»—Apostoli Jaakob. Hänen pyhättönsä Compostelassa Galiciassa (Espanjassa), jonne hänen ruumiinsa legendan mukaan oli haudattu, oli hyvin suosittu pyhiinvaelluspaikka keskiajalla.—Samasta kehästä oli aikaisemmin tullut pyhä Pietari.

[312] Viittaavat luultavasti Jaakobin kirj. 1:5 tai 1:17: »Jokainen hyvä anti ja jokainen täydellinen lahja tulee ylhäältä, valojen isältä...» Dante näyttää sekoittavan molemmat Jaakob-nimiset apostolit: yllämainitun kirjeen kirjoittajana pidetään Jaakob »pienempää», kun taas kysymyksessä oleva Espanjan suojeluspyhimys oli Jaakob »suurempi».— Muutamat jumaluusoppineet otaksuvat selittäessään Kristuksen kirkastusta sekä muita ihmeitä, joita näkemään hän halusi ainoastaan Pietarin, Jaakobin ja Johanneksen, että nämä merkitsevät kolmea kristillistä hyvettä: usko = Pietari, toivo = Jaakob ja rakkaus = Johannes. (Casini.)

[313] Kukkulat ovat molemmat apostolit, joiden valo äsken oli ollut Danten silmille liian kirkas. Sanamuoto muistuttaa Psalm. 121:1.

[314] »Keisarimme» = Jumala. Johdonmukaisesti Dante antaa pyhimyksille nimen uskotut (*conti*) ja Jumalan istuimelle pyhin pylvästö (*aula piu segreta*).

[315] Aurinko, josta autuaat lukevat kaiken, on Jumala.

[316] Egypti, Raamatun kirjoissa maallisen (inhan) elämän vertauskuva.—Jerusalem = taivaallinen Hovi.

[317] »Kaks seikkaa muuta» = Toivon olemus ja alkuperä.

[318] Toivonsa määritelmäksi Dante kääntää Pietari Lombardialaisen (*Sententiae* III 26): »Spes est certa expectatio futurae beatudines, veniens ex Dei gratia et ex meritis praecedentibus». Hänen toivonsa lähteenä on ilmestys: hänelle ovat antaneet sen Pyhän Raamatun kirjat (»moni tähti») ja ennen kaikkea Davidin psalmi (ks. Psalm. 9:11. Vulgatan muk. »Sperent in te qui noverunt nomen tuum»). Jaakobin kirje, jonka hän ottaa vakuudekseen, ei ensi aluksi näytä erikoisesti koskettelevan toivoa, mutta muutamat kohdat (es. 1:12; 2:5; 4:8 jne.) voivat kuitenkin lujittaa sitä uskovan sydämessä (Casini).

[319] »Voitonpalmu» = marttyyriuden vertauskuva.

[320] Ne Raamatun kohdat, jotka ovat Dantelle erikoisesti olleet mielessä, ovat Jesaja 61:7 ja Joh. Ilm. 7:9. Dante siteeraa tietenkin Vulgataa ja tarkoittaa kaksospuulla tällöin sekä sielun että ruumiin autuutta.

[321] »Liekki kirkas» = Apostoli Johannes.—Kun talvella aurinko on Kauriin tähtikuvassa, näyttäytyy yön taivaalla Kravun tähtimerkki; jos tässä silloin olisi tähti niin loistava kuin pyhä Johannes, olisi ainaista päivää kokonaisen kuukauden ajan (joulukuun puolivälistä tammikuun puoliväliin).

[322] Beatricen sanat, joilla hän kuvaa apost. Johannesta, viittaavat Joh. ev. 13:23; 27:20, joissa Johanneksen kerrotaan nojanneen Jeesuksen rintaa vasten, sekä ib. 19:26-29, jossa hänet valittiin Neitsyeen pojan sijaiseksi.—Pelikaani oli suosittu vertauskuva Kristuksesta, koska sen arveltiin elättävän poikasiaan omalla verellään. (Vrt. myös Psalt. 102:7).

[323] Dante oli teroittanut katsettaan nähdäkseen oliko Johannesella todellakin sekä sielu että ruumis, koska keskiajalla uskottiin, ettei hän ollut kuollut vaan noussut taivaaseen sellaisena kuin eli maan päällä. Apostoli vakuuttaa nyt, että hänen ruumiinsa makaa maassa, sillä taivaaseen ei ole päästetty yhtään ruumiillista luontoa, paitsi Kristuksen ja Neitsyt Marian jotka nousivat Emyreumiin.

[324] Apostoli Johanneksen valo oli sokaissut Danten.

26. laulu

[325] Apostoli Johannes.

[326] Ananias paransi Saulin panemalla kätensä hänen päälleen (ks. Apost. teot 9:10-22.)

[327] Hyvyys = Jumala, on Danten kaiken rakkauden kohde. Kirja merkinnee koko luomakuntaa, joka on Jumalan rakkauden teos ja jossa tämä rakkaus ilmenee heikompana tai voimakkaampana (Vrt. Parat. I).

[328] = Mikä on saanut sinut rakastamaan Jumalaa? Kaksi vaikutinta Dante luettelee: filosofia (»järjen syyt»), joka näyttää, että kaikki luotu tähtää hyvään, ja korkeimpaan hyvään, joka on Jumala sekä Jumalan auktoriteetti (»arvovalta»), joka ilmenee Raamatun kirjoissa.

[329] Selittäjät ovat eri mieltä siitä, ketä Dante tarkoittaa; luultavimmin Aristotelesta, vaikka monet muutkin hänen jälkeensä ovat lausuneet saman mielipiteen.—Iäiset substanssit = enkelit ja ihmissielut.

[330] Ks. 2 Moos. kirj. 33:19.

[331] = Apostoli Johannes Ilmestyskirjassaan (erit. 21, 22). Mahdollisesti tarkoitetaan myös Joh. ev. I, mutta edellistä puoltaa mm. alempana esiintyvä nimitys »Kristus-kotka», jota käytetään Johanneksesta juuri Ilmestyskirjan tähden.

[332] Järkisyiden ja pyhän Raamatun lisäksi ovat Danten rakkauteen vaikuttaneet maailman luominen, hänen oma syntymänsä, Kristuksen uhrikuolema sekä ikuinen autuus.

[333] »Kertomani tiedon», sen että Jumala on korkein hyvä.

[334] »Lehdet» = ihmiset.—Ikuinen Viljelijä = Jumala (Vrt. Joh. ev. 15:1: »Minä olen se tosi viinipuu, ja Isäni on viinitarhuri»).

[335] »Pyhä, pyhä, pyhä!» = Alkusanat lauluun Joh. Ilm. 4:8 tai Jesaja 6:3 (»Pyhä, pyhä, pyhä on Herra Sebaot, koko maa on täynnä hänen kunniaansa.»)

[336] »Ensi sielu» = Aatami.

[337] Aatami, joka näkee Danten ajatukset Jumalassa vastaa Danten kysymyksiin: Kuinka monta vuotta on kulunut ensimmäisen ihmisen luomisesta? Kuinka kauan hän viipyi maallisessa paratiisissa? Mikä oli ensi synnin todellinen laatu? Mitä kieltä Aatami puhui?

[338] Aatamin vastaus Danten kolmanteen kysymykseen nojautuu Tuomas Akvinolaisen oppiin. Syntiä ei ollut hedelmän syöminen vaan halu hankkia henkistä hyvää yli sallitun määrän, »tulla Jumalan kaltaiseksi».

[339] Aatami oli viettänyt Limbuksessa, helvetin esipihassa, 4302 vuotta ennenkuin Kristus vapautti hänet sieltä ja oli nähnyt auringon 930 kertaa kiertävän eläinradan kaikkien tähtimerkkien lävitse, so. viettänyt 930 vuotta maan päällä. Maailman luomisesta siihen asti, jolloin Kristus kuoli ja astui alas kuolonvaltakuntaan, oli siis kulunut 5232 vuotta.

[340] = Babelin tornin rakentaminen.

[341] Ennen Aatamin kuolemaa Jumalaa kutsuttiin I:ksi, joka kirjain on käsitettävä muinaiseksi Jumalan vertauskuvaksi pikemmin kuin hebrealaisen jumalannimen, Jehovah, alkukirjaimeksi. Sitä seurasi Jumalan nimenä *Eli* (l. El), joka samalla merkitsi hebrean kielen syntyä. Tätä kieltä oli Dante ensin (*De vulg. Eloq.*) pitänyt Aatamin kielenä, joka sitten oli säilynyt muuttumattomana tuolla kansalla. Nyt Dante kumoaa tämän mielipiteensä.

[342] Maallisessa paratiisissa antaa Dante Aatamin viipyä luomispäivänsä ensimmäisestä tunnista seitsemänteen tuntiin.

27. laulu

[343] »Soihtua nuo neljä» = kolme apostolia ja Aatami; ensin tuli Pietari.

[344] Jupiter oli väriltään valkea, Mars verrattain punainen. Pietari muutti väriään punastuessaan vihasta, kuten seuraavassa nähdään.

[345] Tässä Pietari alkaa ankaran nuhdesaarnan Rooman paaveja vastaan. Näissä säkeissä syytös kohdistuu Bonifacius VIII:een, jos rajoitutaan runoilijan aikaan, jolloin runoilija vaelteli henkimaailmassa (v. 1300), mutta Johannes XXII:een, jos siirrytään siihen aikaan, jolloin Dante kirjoitti »Paratiisin» (mikä tapahtui paljon myöhemmin).—Paavin istuin on niin arvottomasti täytetty, että se näyttää vapaalta Kristuksen silmissä ja Rooma (jonne Pietari oli haudattu) oli sellainen synninpesä, että itse Luciferkin helvetissä sille nauraa.

[346] Vrt. Mark. ev. 15:30 ja Luuk. ev. 23:44-45.

[347] »Kristuksen morsian» = kirkko.—Oman aikansa turmeltuneiden paavien vastakohtana (ks. al. s. 19) Dante mainitsee Rooman ensimmäiset paavit, jotka täyttivät arvokkaasti tehtävänsä Pietarin seuraajina. Nämä paavit, jotka kaikki kärsivät marttyyrikuoleman, astuivat perimätietojen mukaan istuimelleen seuraavassa järjestyksessä (vuosiluvut vaihtelevat hiukan eri lähteissä):

V. 29 apostoli Pietari V. 117 Sixtus I » 65 Linus » 142 Pius I » 67 Klemens » 217 Calixtus I
» 77 Klito (Cletus) » 222 Urbanus I.

[348] Viittaavat nähtävästi Viimeiseen tuomioon (ks. Matt. ev. 25:31-34), jossa lampaat ja vuohet erotetaan. Dante tarkoittaa, että paavien asiana ei ollut sekaantua puolueriitoihin suosimaan toista puoluetta ja vihaamaan toista.

[349] = Ei ollut tarkoitus, että avaimia, apostolisen arvovalan vertauksuvia, käytettäisiin puoluemerkkinä kristittyjen sodissa toisia kristittyjä (esim. albigenssejä) vastaan, taikka että pyhän Pietarin kuvalla varustettu leima painettaisiin paavillisiin kirjeisiin, joissa myönnettiin simoniaa palvelevia vapauksia ja etuoikeuksia.

[350] Cahorsit ja Gascognelaiset = paavit Johannes XXII (Cahorsista) ja Klemens V (Gascognesta) sekä heidän suosimansa maanmiehet, jotka olivat päässeet korkeisiin kirkollisiin virkoihin ja nauttivat kaikenlaisia etuoikeuksia.

[351] »Kun sarvi Kauriin jne.» = talvipäivänseisauksen aikana.—Autuaiden sielut (»hiuteet») katoavat ylös Empyreumiin.

[352] »Kuink' kääntynyt sa olet» = Kuinka paljon olet kääntynyt tämän taivaan liikkeen kerällä.

[353] Näiden astronomiseen kieleen puettujen säkeiden tarkoitus on yksinkertaisesti se, että oli kulunut 6 tuntia siitä, kun Dante ensin, keskipäivän aikaan Kaksosten tähtisikermästä katsoi alempia taivaankappaleita. Silloin hän oli Jerusalemin meridiaanilla, kun hän taas nyt oli siirtynyt siitä 90 astetta länteen päin, niin että hän Gibraltarin salmen (Cadizin) kautta näki Atlantin valtameren. Tämän väliajan kuluessa hän oli siirtynyt sen pituisen matkan, minkä ensimmäinen vyöhyke (»clima») muodostaa keskeltä päähän asti, so. sen leikkauspisteestä meridiaanin kanssa lännen horisonttiin saakka l. siis 90 asteen pituisen matkan. Täältä hän näki siis Atlantin valtameren (jolla Odysseus harhaili) sekä Foinikian rannan, josta Jupiter ryösti Europan. Ovidiuksen mukaan Jupiter oli muuttanut itsensä häräksi ja tavattomalla lauhkeudellaan houkuttanut Europan, Foinikian kuninkaan Agenorin tyttären, istumaan selkäänsä ja uinut sitten saaliineen yli ulapan Kreetan saarelle.—Vielä enemmänkin olisi runoilijalle näkynyt Foinikian manteretta ellei ilta olisi hämärtynyt ja rajoittanut näköpiiriä.

[354] »Ledan pesä» = Kaksosten tähtikuva, Kastor ja Pollux; Leda oli saanut lapset Jupiterin kanssa, joka lähestyi häntä joutsenen hahmossa.—Täältä Dante nousee nopeimpaan taivaaseen, Primum mobileen l. kristallitaivaaseen, jossa ajan sekä paikan havaitsemismuodot lakkaavat olemasta.

[355] Kristallitaivaasta alkaa maailman liike kiinteän keskipisteensä maan ympäri.—Tämä taivas on olemassa ainoastaan Jumalan tietoisuudessa, joka on sen »intelligenssi», ts. jossa piilee sitä liikuttava rakkaus ja alempiin taivaisiin vaikuttava voima.

[356] Koska kaikki liike on peräisin kristallitaivaasta (»Ens-Liike») ja koska liike havaitaan ajasta, on ajallakin alkunsa tässä taivaassa.

[357] Yhteys edellisen ja seuraavan puheenaiheen välillä käy selville, kun ottaa huomioon että ahneus oli Danten silmissä se, mikä esti ihmisiä tuntemasta ja tavoittamasta oikeutta ja korkeinta hyvää ja niin syynä maailman onnettomuuksiin. Täten runoilija johtuu surkuttelemaan ja nuhtelemaan niitä, jotka eivät voi päästä näkemään Jumalaa ja tätä jumalallista maailmanjärjestystä, josta hän itse nyt sai nauttia.

[358] »Alituinen sade» = alituiset yllytykset pahaan.

[359] Nuorena poikana vielä noudattaa Kirkon määräyksiä paaston suhteen (keskiviikkona ja perjantaina), mutta vanhemmaksi vartuttuaan hän ne laiminlyö ja syö lihaa paastonakin.

[360] Niistä monista selityksistä, joita näille säkeille on annettu, näyttävät kaksi seuraavaa parhaimmilta: 1) sen tyttärellä, joka antaa aamun ja illan on ymmärrettävä ihmisluontoa ja valkealla (»tummuvalla») iholla nuoruuden viattomuutta; 2) näin tummuu kirkon valkoinen ulkomuoto Jumalan silmissä, so. kirkko, joka alussa oli pyhä ja puhdas on nyt tullut pahaksi ja iljettäväksi Jumalan silmissä (Scartazzini ym.).

[361] Myös keisarillinen istuin on vapaa, koska hallitsija ei välitä Roomasta eikä Italiasta. (Tämä koskee lähinnä keisari Albert I:tä).

[366] Danten aikana käytännössä oleva juliaaninen ajanlasku synnytti sadannesosan päivän vajauksen jokaista vuotta kohti, yhden päivän jokaista vuosisataa kohti. Danten aikana oli näin syntynyt jo n. 8 päivän vajoaus. Epäkohdan oikaisi vasta v. 1582 paavi Gregorius XIII tunnetulla kalenterillaan.—Danten ennustus (ks. seur. selit.) toteutuisi siis vasta noin 3000 vuoden päästä.

[363] Tämä ennustus tai toivomus on samansuuntainen, minkä runoilija monessa kohdin on lausunut Italian tulevasta vapauttajasta ja parantajasta.

28. laulu

[364] Tämä pieni piste, jonka Dante näkee Beatricen silmissä ja sitten itse taivaassa, on Jumala, jonka

ykseyttä ja jakamattomuutta säkeet 13-15 kuvaavat.

[365] Valopisteen ympäri kiersi 9 samankeskistä kehää siten, että pistettä lähinnä olevan vauhti oli vielä nopeampi kuin *Primum mobilen* ja etäisempien yhä hitaampi. Nämä etäisemmät kehät laajenevat samalla yhä enemmän, niin että seitsemänteen ei enää yltäisi Junon airut, so. sateenkaari. Tässä siis on havaittavissa päinvastainen ilmiö, kuin yhdeksän taivaan liikkeessä sitä nopeammin mitä etäämpänä ne ovat keskipisteestään. Tämä aiheutti Danten ihmettelyn.

[366] »Taivas tää» = kristallitaivas. Piirillä, joka on suurimmassa sopusoinnussa sen kanssa tarkoitetaan serafien hierarkiaa, joka koska se kerran on lähinnä Luojaa, rakastaa häntä eniten ja jota tämä taas eniten valistaa.

[367] Substanssit = enkelien liikuttajat, »intelligenssit».

[368] Tuulet (neljä pääluiltä) kuvattiin tavallisesti ihmiskasvojen muotoon. Tässä on kysymys Boreaksesta l. pohjatuulesta sen puhaltaessa lauhkeimmalta taholta, so. enemmän luoteesta käsin.

[369] Vertaus shakkilaudasta lienee vain merkitsemässä säkenien (enkelien) ääretöntä tai sangen suurta lukua.

[370] Beatrice selittää taivaallisten hierarkiain järjestyksen. Keskiajan oppi tästä kysymyksestä perustui etupäässä erääseen teokseen, jonka tekijänä pidettiin Dionysos Areopagita, sekä muutamaaan Gregorius Suuren saarnaan. Kuitenkin tähän opinhaaraan on löydettävissä lähteet jo Raamatusta, nim. Vanhasta testamentista (kerubit ja serafit) sekä Paavalin kirjeistä (esim. Roomal. 8:38; Efesol. 1:21; Kolossal. 2:15; I Tessalon. 4:16), joissa joskin hiukan eri sanoin, mainitaan kaikki Dantellakin esiintyvät nimitykset enkelolennoille (»rakkauksille»). Nämä jaettiin sitten kolmeen ryhmään (hierarkiaan), joista kukin käsitti 3 ala-osastoa (kuoroa). Dionysius Areopagita esittää ne seuraavassa järjestyksessä: Serafit, Kerubit, Tronit (Valta-istuimet)—Vallat (Vulgatassa *dominationes*), Voimat (*virtutes*), Mahtajat (*potestates*)—Päät (*principatus*), Arkkienkelit ja Enkelit.—Dante ja Tuomas Akvinolainen seuraavat Dionysiusta.

[371] Vrt. Joh. I kirje 3:2: »Mutta me tiedämme, että tulemme hänen kaltaisikseen kun hän ilmestyy, sillä me saamme nähdä hänet sellaisena kuin hän on.»

[372] Skolastinen teologia pohti myös kysymystä, oliko ikuinen autuus Jumalan »näkemistä» (kontemplatiivista energiaa) vaiko rakkautta Jumalaan. Dante puoltaa niin kuin Tuomas Akvinolainenkin edellistä mielipidettä.

[373] Oinas on korkeimmillaan yön taivaalla syyspäivän tasauksen jälkeen, jolloin pahat säät ja rajuilmat alkavat. Dante tahtoo siis sanoa, että Paratiisi ei ole kuten maa sään vaihtelujen alainen.

[374] Dionysius, ks. *Parat.* X, s. 4-6.

[375] Gregorius I oli järjestelmässään asettanut Voimat ja Päät toiseen ryhmään kuin Dionysius, ja Dante itse oli »Convitossaan» (11:6) lausunut Kirkon hyväksymästä opista eriävän mielipiteen.

[376] 2 Korintt. kirj. 12:4 johdosta luultiin, että apostoli Paavali oli näyssään nähnyt kaikki taivaalliset hierarkiat ja että hän vuorostaan oli ilmoittanut sen yliluonnollisella tavalla Dionysiukselle.

29. laulu

[377] Tämän sangen oppineessa muodossa esitetyn vertauksen merkitys voidaan riittävästi selittää seuraavasti: Latonan lapset ovat Apollo ja Diana, edellinen auringon, jälkimmäinen kuun jumala. Päiväntasauksen aikoina sijaitsevat kuu ja aurinko yhtäaikaa horisontilla, vastapäätä toisiaan, aurinko Oinaan ja kuu Vaa'an tähtimerkissä ja ovat silloin jonkun aikaa tasapainossa keskenään (zenithiin nähden), kunnes ne pian vaihtavat hemisfäärejään auringon noustessa ja kuun laskiessa taikka päinvastoin.

[378] Jumalan.

[379] Tuomas Akvinolaisen oppia seuraten Beatrice selittää, että Jumala ei luonut enkeleitä hankkiakseen itselleen kasvavaa hyvää, sillä hän on itse korkein hyvä, vaan jotta hänen hyvyytensä ilmenisi luoduissa olennoissa; luomisen syynä oli siis rakkaus luotuun.

[380] Koska iäisyydessä ei ole mitään *ennen* eikä *sitten*, ei voida sanoa, että Jumala olisi ollut toimeton ennen luomistyötään, joka tapahtui ajan ja paikan ulkopuolella.

[381] Kolmijänne merkitsee kolmiyhteistä jumalaa, kolme nuolta taas ovat: (puhdas) aine; (puhdas) muoto; niiden yhdistys l. elimellinen maailma, erittäinkin ihminen. Ja nämä olennot olivat täydellisiä,

virheettömiä, koska ne olivat Jumalan yhdenaikaisen (ikäänkuin saman sysäyksen vaikuttaman) luomistyön tuloksia. (Vrt. myös I Moos. 1:31).

[382] = Enkelit, jotka saivat asuinsijansa Empyreumissa; ihmiset, joissa aine on vahvimmin edustettuna, sijoitettiin maan päälle ja välittäviin taivaisiin asetettiin »intelligenssi», aineen ja muodon eroittamaton yhdistys.

[383] Kirkko-isät ja jumaluusoppineet olivat eri mieltä kysymyksestä, milloin enkelit luotiin. Pyhä Hieronymus oli esittänyt Danten mainitseman väitteen, jota Tuomas Akvinol. vastusti—Dante itse nojautui Raamattuun (*I Moos. I. I:* »Alussa loi Jumala taivaan ja maan», mahdollisesti myös Jeesus Syrak. 18: »*qui vivit in aeternam, creavit omnia simul*»). Myös järki vahvistaa häntä tässä uskossaan, sillä tuntuuhan järjettömältä, että enkelit olisivat olleet niin kauan toimettona täyttämättä tehtäväänsä taivaspiirien ohjaajina.

[384] Tässäkin nojautuen Tuomaan oppiin Dante arvelee, että varsin lyhyt aika kului luomisesta siihen kun Lucifer jo lankesi (koetti tulla Jumalan kaltaiseksi, ks. Jesaja 14:12-15) ja viekotteli monta muuta kanssaan kapinaan. *Convitossa* (II 6) hän sanoo myös: »Kaikista näistä järjestöistä (*ordini*) lankesivat muutamat heti kun ne oli luotu, luvultaan ehkä kymmenes osa...»—Uskolliset enkelit jäivät taivaaseen ylistämään ja kiittämään Luojaansa.

[385] Armo ei sulje pois ansiota. Ansio on sitä suurempi, mitä kiihkeämpi on tahto armoa vastaanottamaan.

[386] Tässä Dante poikkeaa hieman Tuomas Akvinolaisen opista, jonka mukaan enkeleillä on muistikyky. Dante taas arvelee, että koska enkelit aina katsovat Jumalan kasvoihin, josta kaikki sekä menneet, nykyiset että tulevat seikat ovat luettavissa, on kaikki yksilöllinen käsitys niistä tarpeeton ja niin siis olematon. Sama näyttää koskevan myöskin tahtoa.

[387] Uneksimisella ja uskomisella tarkoitettaneen tässä uusien ja eteviltä näyttävien oppien luomista sekä niihin uskomista ja levittämistä niiden vääryydestä ja perusteettomuudesta tietoisina.

[388] Dante soimaa aikansa pappeja ja saarnaajamunkkeja, jotka suuressa määrin harjoittivat Raamatun väärinkäyttöä käsitellessään sitä kuin mitä maallista kirjaa tahansa ja väärennellessään sen totuuksia järjettömillä päähänpistoilla. Esimerkkinä hän mainitsee kiistan siitä, miksi aurinko pimenei Kristuksen ristiinnaulinnan aikana: muutamat näet väittivät, että tämä pimennys olisi rajoittunut vain Jerusalemiin ja sen ympäristöön kun taas toiset hokivat sitä yleiseksi, koko maailmaa käsittäväksi. Ja tällaisia väitteitä uskotellaan sitten ihmisille, jotka niitä kuuntelevat tietämättä, että ne ovat tyhjää lorua ja tuottavat vahinkoa hyödyn asemesta. Dante siis tahtoo, että jokaisen kristityn on hankittava itselleen ainakin niin paljon tuntemusta uskonnon asioissa, etteivät he tyydy millaiseen törkyyn tahansa.

[389] Vrt. Mark. ev. 16:15: »Menkää kaikkeen maailmaan ja saarnatkaa evankeliumia kaikille luoduille.»

[390] »Lintu» = Perkele, »pahan ilman lintu».—Jos kansa tietäisi, kuinka moiset saarnat ovat paholaisen innoittamia, se huomaisi, ettei myöskään lupauksilla syntien anteeksiannosta, joita niissä annetaan ole mitään arvoa, koska ei ollut edes minkäänlaisia takeita paavin suostumuksesta.

[391] Pyhä Antonius, egyptiläinen erakko (n. 253-358), joka tavallisesti kuvataan porsaan seuraamana (vertauskuvana perkeleestä, joka kaikin tavoin oli viekoitellut häntä syntiin). Hän oli perustanut luostarin, jonka esimiehenä häntä suuresti kunnioitettiin, ja pian tuli tavaksi pyytää almuja hänen nimissään sillä verukkeella, että ne joutuisivat erään Viennessä (Ranskassa) olevan sairaalan hyväksi, joka oli saanut nimensä hänen mukaansa. Samaisessa luostarissa alettiin myöskin näin saaduilla tuloilla elättää ja lihottaa porsaita, joita sitten mm. Toskanankin väestö piti suuressa kunniaissa (ks. Franco Sacchetti: *Novelle CX*).—Dante sovittaa nyt tämän vertauksen aikansa saarnaaja- ja kerjäläismunkkeihin yleensä.—Muilla, pahemmilla kuin porsaat, tarkoitetaan esim. aviottomia lapsia, jalkavaimoja, parittajia yms.

[392] Ks. Daniel 7:10: »Tuhannen tuhatta palveli häntä ja kymmenen tuhannen kymmenen tuhatta seisoi hänen edessään.» Nämä luvut on siis käsiteltävä epämääräisiksi merkitsemään yleensä hyvin suurta lukua.

30. laulu

[393] Enkelikuoro katoaa tässä ylös Empyreumiin. Tätä kuvatakseen Dante käyttää astronomista vertausta, jonka merkitys on seuraava: Dante arvioi maan ympärimitan 20,4000 ital. peninkulmaksi; kun on keskipäivä (kuudes tunti, noin 6000 peninkulman päässä itään), täytyy siis Italiassa olla

ensimmäinen aamutunti, jolloin tähdet alkavat sammua ja varjo lankeaa melkein vaakasuoraan maata vasten, koska aurinko näkyy vasta horisontilla.

[394] Häikäisevä piste on Jumala, joka kaiken keskellä näyttää sisältyvän maailmankaikkeuteen, mutta sulkeekin itse itseensä koko luomakunnan.

[395] Beatricen kauneus on kasvanut jokaisessa uudessa taivaassa; nyt Emyreumissa se on niin suuri, että runoilija tuntee itsensä kykenemättömäksi kuvailemaan sitä.—Koomikko ja traagikko merkinnevät vain jokapäiväisemmän (*commedia*) ja ylevämmän (*tragedia*) taidelajin harrastajaa (ks. *De vulg. eloq.*).

[396] »Suulle suuremmalle» = lahjakkaammalle runoilijalle (kuin Dante).

[397] »Aine suurin» = Kristallitaivas.—Tulitaivas = Emyreum.

[398] »Molemmat sotalaumat» = enkelit ja valitut sielut; jälkimmäiset Dante on näkevä samanlaisina kuin tuomiopäivänä, so. ei enää valon verhoamina, vaan jälleen maallisissa ruumiissaan.

[399] Beatrice selittää syyn Danten sokaistumiseen: sellainen on Jumalan tervehdys jokaiselle uudelle tulokkaalle Emyreumissa; vasta sen avulla pystyy uuteen elämään ja kestäämään voimakkaintakin valoa.

[400] Aiheen tähän loistavaan kuvaukseen näystään, joka aluksi ilmeni välkkyvänä virtana, säkeninä (= enkelit) ja kukkasina, ja jonka hän pian näkee todellisessa muodossaan, lienee Dante saanut Raamatusta (ks. esim. Psalm. 50:3; Joh. Ilm. 22:1).

[401] Viittaavat taivaallisen ruusun ilmestymiseen. Myöhemmin tämä valovirta muuttuu kooltaan aurinkoa suuremmaksi ja luo loistettaan *Primum mobilen* ylitse aina Emyreumiin asti.

[402] »Taivaan kaksi hovia» = Paratiisin »molemmat sotalaumat».

[403] Taivaallisen ruusun lehdillä istuvat enkelit ja autuaat sielut asteettaisissa riveissä. Sen terälehdet ovat pyhimysten rivejä, joista ylimpien ihanuuden saattaa päättää vain alempien kauneudesta. Autuiden järjestyksestä lähemmin ks. Parat. XXXII.

[404] Keskiajalla oli vallalla yleinen luulo, että maailmanloppu oli lähellä. Kuitenkin tämäkin säe on pikemmin ymmärrettävä runoilijan moitteeksi ihmiskuntaa kohtaan, joka oli jättänyt suuret hyveet ja antanut sijan turmeluksille, josta harvat enää pelastuisivat.

[405] Ennenkuin Dante pääsee osalliseksi Paratiisin iloista (»häistä»), so. ennen kuolemaansa, saa hän nähdä tuolla tyhjällä kruunun koristamalla istuimella keisari Henrik VII:n, jonka Dante toivoi toteuttavan hänen unensa yleisestä maailmanmonarkiasta (vrt. Parat. XVII)

Mut ennen kuin Gascognelainen pettää ylevän Henrikin, lyö tulta hänen kykynsä halveksua rahaa, vaivaa).

[406] »Päämies» = Paavi Klemens V, joka salaisilla ja julkisilla juonitteluillaan esti Henrik VII:n hyvät aiheet. Hänelle ei löydy valtaistuinta taivaassa vaan hänet syöstään simonistien joukkoon helvettiin. Siellä odotti kuten muistettaneen, paavi Nikolaus III Bonifacius VIII:a, Anagnilaista, joka nyt vuorostaan odottaisi Klemens V:ä, sitä, joka painaisi hänet yhä syvemmälle tuskien kuiluun.—Nämä katkeran uhkaavat säkeet ovat samalla Beatricen viimeiset sanat Danten runoelmassa.

31. laulu

[407] »Pyhä sotalauma» = autuiden sielut. Vrt. Apost. teot 20:28.

[408] »Mut toinen» = enkelien parvi.

[409] = Lennellen Jumalan läheisyydessä.

[410] »Kansa vanha ynnä uusi» = Vanhan ja uuden liiton vanhurskaat, jotka kiinnittivät katseensa ja sielunsa kolmiyhteiseen, mutta heille yhdessä olemuksessa loistavaan Jumalaan.

[411] Helice oli Dianan nymfi, joka Jupiterin viettelemänä oli synnyttänyt pojan; mustasukkainen Juno oli sitten muuttanut Helicen karhuksi ja tässä hahmossa häntä vainosi hänen poikansa, kunnes Jupiter muutti molemmat tähdiksi, Isoksi karhuksi (Otava) ja Pikku karhuksi (Pikku Otava), jotka molemmat loistavat pohjoisella taivaanlaella.—Ei tiedetä varmasti, mistä barbaareista ja mistä tilaisuudesta tässä on kysymys, mutta luultavasti tarkoitetaan niitä lukemattomia pyhiinvaeltajia, jotka riemuvoonna 1300 saapuivat kaikesta kristikunnasta Roomaan.—Lateraani oli paavien istuimena siihen asti kunnes istuin

muutettiin Avignoniin, josta palattua (1377) se siirrettiin Vatikaaniin.

[412] Tämä vanhus on, kuten seuraavasta käy ilmi, pyhä Bernhard Clairvauxlainen, keskiajan jaloin ja syvämielisin mystikko. Hän syntyi Fontainesissä Bourgognessa 1091, meni munkiksi Citeauxin sistersiläisluostariin 1113 ja tuli sitten perustamansa Clairvauxin (Clara vallis) luostarin apotiksi. Hän kuoli 1153 jättäen jälkeensä askeettisia teoksia, joita Dante tutki. Hän tunsu harvinaisen harrasta kiintymystä Neitsyt Mariaan, jonka johdosta hänet julistettiin pyhäksi pari vuotta kuolemansa jälkeen.

[413] Vrt. seur. laulu, s. 7-9.

[414] Kruunu on pyhimyksen sädekehä (*gloria*), joka syntyy Jumalan valon heijastuksesta.

[415] Beatrice oli laskeutunut alas Limbukseen kehoittamaan Vergiliusta Danten apuun.

[416] »Orjuudesta» = synnin orjuudesta.

[417] »Ikilähteheksen» = Jumalaan.

[418] »Taivaan kuningatar» = Neitsyt Maria.

[419] Kroatia merkitsee tässä yleensä kaukaista maata.—Hikiliina [alkutekstissä: *Veronika (veraicon* = todellinen kuva)], arvokas pyhänjäänös, jota säilytetään Rooman Pietarin kirkossa. Erään vanhan legendan mukaan oli muuan pyhä nainen, Veronica, antanut Kristukselle tiellä Golgatalle tämän liinan, jotta Kristus voisi kuivata hien kasvoiltaan, ja saatuaan sen sitten takaisin hän näki siinä Kristuksen kasvojen piirteet, jotka eivät sitten enää siitä lähteneet.

[420] »Laaksosta päin kukkulaa» = ruusun alaosasta sen ylä-ääreen, jossa Neitsyt Maria istuu voittaen valollaan häntä ympäröivät enkelit ja autuaat.

[421] Phaeton päivän vaunujen ohjaajana.

[422] »Kauneuden» = Neitsyt Marian.

32. laulu

[423] Synnyttämällä Vapahtajan Maria paransi sen haavan, jonka Eeva tottelemattomuudellaan oli aiheuttanut.—Eeva oli kaunis, se on luonnollista, koska hän oli Jumalan välittömästi luoma.

[424] »Runoilijan jne.»—Kuningas Davidin iso-isän äiti oli Ruut, joka oli naimisissa Boaksen kanssa (vrt. Ruut. 4:21: »Boas siitti Obedin; Obed siitti Isain; ja Isai siitti Davidin.»). David se oli joka omantunnontuskissaan siitä, että oli ollut rikollisessa suhteessa Uriaan ja tämän vaimoon Batsebaan (ks. 2 Samuel 11:2-4; 15-17) anoi armahdusta Jumalalta: *Misere mei* = Armahda minua (ks. Psalmt. 4:2; 6:3).

[425] Autuaiden paikkajärjestys taivaallisessa ruusussa on seuraava: Keskellä istuu ylimmäisessä rivissä Neitsyt Maria; hänen alapuolellaan seuraa rivi riviltä Eeva, Rakel, Saara, Rebekka, Ruut ym. hebrealaisia naisia, jotka kaikki muodostavat väliseinän (muurin) Vanhan ja Uuden testamentin autuaiden välille. Sama järjestys vallitsee myöskin ruusun toisessa puolipiirissä: vastapäätä Mariaa istuu keskellä ylimmäisessä rivissä Johannes Kastaja ja hänen alapuolellaan rivi riviltä kristittyjä uskonsankareita ja kirkkoisia, jotka muodostavat väliseinän samalla tavalla kuin naiset edellisessä puolilympyrässä.

[426] »On kukka kypsä» = Kaikki istuimet on täytetty.

[427] Uuden liiton vanhurskaille varustetuista paikoista ovat jotkut vielä tyhjiä.

[428] Koska Johannes Kastaja kuoli kaksi vuotta ennen Jeesuksen kuolemaa ja astumista alas kuolon valtakuntaan, hänen täytyi viettää nämä vuodet Limbuksesta.

[429] Fransiskus, ks. Parat. XI:

Rinteellä tällä, missä on se loivin Aurinko kerran syntyi maailmalle kuin usein luona Gangeksen se nousee.

Benediktus, ks. Parat. XXII:

Maist' elämäni vähän jäljell' oli, kun mulle tyrkättiin tuo hattu, joka pahasta pahempaan vain päähän vaihtuu.

Augustinus, kirkkoisä, syntyi Tagastassa (Pohjois-Afrikassa) v. 354, toimi jo nuorena retoriikan

opettajana Roomassa ja Milanossa ja kääntäytyään kristinuskoon hänet nimitettiin Hippon piispaksi (396), jossa arvossa kuoli v. 426. Hän oli länsimaisen kirkon kenties suurin oppi-isä ja Dante tutki ahkerasti hänen teoksiaan varsinkin »Tunnustuksia» ja »Jumalan valtiosta» -teosta (*de civitate Dei*).

[430] »Kummankin uskonmuodon jne.» = Vanhan ja Uuden testamentin vanhurskaiden lukumäärän tulee siis olla yhtä suuri. Tätä ajatusta eivät aikakauden muut jumaluusoppineet tunne ja se lienee siis Danten omaa keksintöä jotta hän saisi sen avulla tasasuhdan vallitsemaan taivaallisessa ruusussa.

[431] »Henget nää» = viattomain lasten sielut (jotka on vapautettu ruumiin kapaloista ennenkuin he vielä taisivat erottaa hyvää ja pahaa).

[432] Näistä säkeistä käy ilmi, että sielut pysyvät Paratiisissa siinä iässä, missä he kuolivat. Tässä Dante eroaa Tuomas Akvinolaisesta, joka opettaa, että kaikki autuaat kerran nousevat taivaasiin samassa iässä, nim. nuoruusiässä.

[433] Danten epäily on tämä: jos näillä lapsilla ei ollut mitään omaa ansiota, kuinka he sitten ovat autuuden eri asteilla? Eiköhän tämä puolueellisuus ole aivan satunnaista?—Bernhard vastaa, että ensinnäkin kaikki satunnainen on suljettu pois paratiisista, samoin kuin taivaassa ei tunneta janoa eikä nälkää (vrt. Joh. Ilm. 7:16) ja että lapset kuten kaikki autuaat, saavat paikkansa yksinomaan Jumalan armosta.

[434] Dante valitsee esimerkiksi Raamatun kertomuksen Eesausta ja Jaakobista (ks. Roomal. kirj. 9:11-13, joka puhuu Jumalan mielivaltaisen tahdon puolesta, sekä I Moos. 25:21-26). Eesaun hiusten väri oli ruskea, Jaakobin musta, ja näiden ominaisuuksien ajateltiin merkitsevän erilaista luonnetta, eri kohtaloita l. Jumalan predestinaatiota, joka havaitaan jo lapsen syntymässä.—Näin ollen sielut saavat siis eri autuusasteen, ei erilaisten elämänvaiheiden vaan kuten Dante sanoo, ensi näkövoiman eron vuoksi, ja tämä näkövoima on yhtä kuin armon antama suurempi tai pienempi kyky nähdä Jumalaa.

[435] Tässä Bernhard puhuu niistä ehdoista, joihin edellä [434] on viitattu ja jotka olivat erilaiset maailmanhistorian kolmella eri aikakaudella: ensimmäisellä, Aatamista Aabrahamiin, tarvittiin autuuden saavuttamiseksi ainoastaan vanhempien usko yhtyneenä viattomuuteen; toisella, Abrahamista Kristukseen, ympärileikkaus, ja kolmannella, Kristuksen eteenpäin, kaste.—Kastamattomat lapset jäivät tällöin »sinne alas», so. Limbukseen.

[436] = Neitsyt Marian kasvoja.

[437] »Mieliin pyhiin, jotka jne.» = enkeleihin, joiden tehtävänä juuri on tuoda autuaille rauhaa ja rakkautta.

[438] »Enkeli» = Arkkienkeli Gabriel.

[439] Pyhä Bernhard oli jättänyt paikkansa opastaakseen Dantea senjälkeen kuin Beatrice oli tästä tehtävästä luopunut.

[440] Gabrielista ks. Parat. XXIII:

»Aukaise silmäs, olemustain katso! Oot nähnyt seikkoja, jotk' on sun tehneet hymyni kestäväksi.»

»Huomattakoon pyhäin tahtojen ykseys, joka on sama kuin iäisen elämän kuninkaalla» (Lana).

[441] »Nuo, jotka jne.» = Aatami ja Pietari. Aatami oli ensimmäinen, joka uskoi tulevaan Kristukseen, pyhä Pietari ensimmäinen, joka uskoi tulleeseen Kristukseen.

[442] »Ja hän» = Evankelista Johannes, joka Ilmestyskirjassaan ennusti kirkon kovat kohtalot.

[443] »Opas» = Mooses.

[444] Pyhä Anna, (apokryfisten kirjojen mukaan) Neitsyt Marian äiti.

[445] Lucia, syrakusalainen neitsyt, joka edusti Dantelle Jumalan myötävaikuttavaa armoa (*gratia cooperans*).

[446] Danten jumalallinen näky on päättymässä, koska hänellä ei ole enää muuta nähtävää kuin kolmiyhteinen Jumala ja Kristuksen kaksoisluonto.

[447] »Tytär Poikas» = Kristuksen oma.—Tämän rukouksen on Dante nähtävästi sommitellut pyhän Bernhardin rukousten ja ajatelmien mukaan.

[448] Kristus sovitti maailman Jumalan kanssa, hänen kauttaan sielut tulivat jälleen arvokkaiksi

nousemaan paratiisiin.

[449] »Viimeinen Autuus» = Jumala, autuuden lähde, Korkein ilo.

[450] »Sammutin jo hehkut jne.»—Tietäessään, että pyhän Bernhardin harras rukous oli kuultu Dante tuntee nyt olevansa varma viimeisen toiveensa toteutumisesta.

[451] »Sibyllan ennustukset.»—Cumaen (roomal. kaupunki Campaniassa) Sibyllasta kertoo Vergilius (Aeneis III 441-452), että Sibyllan oli tapana kirjoittaa irtonaisille lehdille sanoja ja kirjaimia, so. oraakkeleitaan, jotka hän sitten järjesti niin, että ennustukset seurasivat toisiaan ajanmukaisesti; mutta joka kerta kun ovi hänen luolaansa avattiin tuli tuulenpuuska, joka hajotti lehdet niin että oli mahdoton saada selvää niiden sisällöstä ja yhtenäisyydestä.

[452] »Dante tahtoo tällä tähdentää eroa jumalallisen valon vaikutuksen ja muiden valonlähteiden vaikutuksen välillä: kun katsotaan muihin valonlähteisiin kärsii näkö sitä enemmän mitä kirkkaampia ne ovat, niin että kun käännetään silmä niistä pois, se lepää ja voimistuu katsomalla muita esineitä; sitävastoin se, joka katsoo Jumalaan, tuntee, että hänen kykynsä katsoa Jumalaa vain kasvaa, niin että jos hän kääntäisi katseensa toisaalle, tuo kyky tulisi häneltä puuttumaan eikä hän enää voisi kiinnittää sitä häneen.» (Casini.)

[453] Näiden skolastisten termien muoto alkutekstissä on: *sustanzia* = kaikki se, mikä on olemassa itsessään (per se); *accidenti* = se, mikä on olemassa jossakin toisessa; *costume* (lat. *habitus*) = molempain edellisten välillä vallitseva suhde.—Kaikkia tällaisia seikkoja Danten oli siis mahdoton havaita ja eritellä.

[454] »Soi mulle unhon.»—Unholla (alkutekstissä: *letargo* = unitauti, horros) tarkoitetaan tässä vain jonkinlaista ekstaasitilaa, jossa sielu unohtaa kaiken maallisen ja kiintyy yksinomaan Jumalaan.—Argonauttien hankkeet Kolkhiin matkaa varten ovat keskiaikaisen tiedon mukaan peräisin v:lta 1223 e.Kr. l. 25 vuosisataa ennen Danten aikaa; suomennoksessa on 20 vuosisataa, joka tässä ei suurta merkinne.—Kun ensimmäinen laiva, Argo, laskettiin vesille, hämmästytti merenjumala Poseidon sen varjoa.

[455] »Kolme kehää» = kolminaisuuden kolme persoonaa; erilaiset värit merkitsevät niiden eri attribuutteja, vrt. Parat. X:

Poikaansa silmäellen Rakkaudella, mi ijäisesti molemmista virtaa, tuo ensi Valta,[117]
kielin-virkkamaton...

[456] Heijastunut kaari on Kristus, jossa runoilijalle näyttäytyy ihmisen kuva »mutta jumalaistunut», mikä siis kuvaa Kristuksen jumalallisen ja ihmisluonnon täydellistä yhtymistä.

[457] Tässä runoilijan henki on kohonnut hurmionsa ylevimpään huippuun; siksi näkyjen sarja lakkaa, koska hänen tahtonsa ja kaipuunsa ovat nyt yhdenmukaiset Jumalan kanssa; ja tässä yhdenmukaisuudessa on korkein autuus.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project

Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if

you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or

limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.